
Suum cuiqve

Kh: 1826. Johann

Jn Bergheidingen.

Den Islandske Lov, Jons Bogen,

udgiven af

Kong Magnus Lagabætir

Anno 1280.

Af det gamle Norske udi det Danske Sprog oversatt,

og nøye confereret

med gamle Manuscriptis, variantes lectiones tilsatte, samt næsten ved hver Mening henviist til Christian IV. og Christian V. Norske Love.

Hvortil er føyet den saa kaldede

Store Dom

og et tredobbelt Register, over Bogen selv, Rette-Boderne, og de gamle Ord som enten henvises til de brugelige Norske Love, eller ere her forklarede.

Kiøbenhavn, 1763.

Trykt paa de Boppenhausiske Arvingers Bekostning, og findes tilkiøbs hos Joh. Boppenhausen i store Grønnegade.

Imprimatur,
J. P. ANKERSEN, D.



L. B. S.



At fuldkommen Kyndighed i begge Sprog, udfordres til en Oversættelse, er desmindre paatvivlelig, som den, der samme i en tilbørlig Grad paa begge Sider besidder, kand med al Føye forvente den retsindede Læseres Bifald og Berømmelse. Men skulde nogen af Delene mangle, at Oversætterens Forfarenhed i det ene Sprog, enten det som man oversætter af, eller det som oversættes udi, var mindre fuldkommen end i det andet, saa kunde man spørge, hvilket helst i slig Tilfælde kunde taale sin Ufuldkommenhed. Det Sidstes ziirlige Talemaader maa ingenlunde fordreye det Førstes Mening, hvis Ord og Hensigt bør med Tidernes Jagttagelse nøyagtigen i sin egentlige Bemærkelse forstaaes og forklares, om ikke med de beqvemmeste eller saa nette Ord som mueligt kunde udfindes, dog for-

staaelige og saa passende, at Meningen ikke lider derunder; Hvoraf da følger, at Grund-Sprogets rette Bemærkelses Kundskab overgaaer det Sidstes forblommede Veltalenhed. Begge holdes best i sin Ligevægt ved Indholdens Kyndighed i begge Sprog. Og ligesom dette har Sted i andre Videnskaber, saa henhører ogsaa nødvendig, til en Lov-Bogs Oversættelse af et Sprog i et andet, Erfarenhed og Indsigt i begge Lands-Loves Indretning, Talemaader, Mening og Hensigt; Thi skiønt Lov-Kyndighed bestaaer ikke alene i at vide Lovenes Ord og Bogstav, men fornemmelig i at indsee deres Mening og Hensigt, som vor vidtberømte Hr. Justitz-Raad Koefoed Ancher i Begyndelsen af sin lærde Fortale til Arnesens Islandske Rættergang, efter Celso saa viselig som sandfærdelig lærer, saa taaler dog det gamle Sprog og de derudi forfattede Love ingen Forandring i Oversættelsen, hverken paa Ord eller Talemaader, der, hvor det yngere og af det ældre nedstammende Sprog og dets brugelige Love endnu beholder de samme lidet eller uforandrede i samme Hensigt og Mening; og des Aarsag bliver begge Loves Ords og Talemaaders Agtpaagivende heel fornøden, og det i sær, naar de Ældre skal tiene til at forklare de Yngere, om ellers den rette Hensigt skal opnaaes.

Dette er, gunstige Læser, hvad jeg har beflittet mig paa at iagttage ved nærværende Oversættelse af den Islandske Lov, Jons-Bogen, hvilket Arbeide Forleggeren, efter andres Tilskyndelse, har lagt paa mine svage Skuldre. Hvor vanskelig samme har været, viser det Uheld og de mange Vildfarelser, som Deels de have faldet udi, der har søgt at forklare visse Ord i denne Lov, Deels de, der have forfærdiget Oversættelser af samme, hvoraf 2de paa en kort Tid har været under mine Hænder, uden at kunde tiene til min Fordeel. Det er ikke min Hensigt med denne Fortale, at vise denne Bogs, eller de gamle Loves, Nødvendighed og Nytte til at forstaae de yngere Love, thi det er for længe siden af andre, men dog besynderlig ved ovenbemelte ypperlige Fortale, med saa klarskinnende Beviser saa grundig som tydelig forklaret, skiønt denne Nytte har været en iblant de Aarsager, som har opmuntret Bekosteren at fuldføre dens Oversættelse. Og da den samme er ved Trykken tiltænkt at træde frem for Publici Øyen, saa kræver min Pligt at paaminde den agtsomme Læser, hvad der kunde være ved Bogens Giennemlæsning at agte, samt giøre Reede og Regenskab for mit Forhold ved Oversættelsen.

I. De Lovens Bøger, hvoraf jeg har mig betienet, ere særdeles. 1) Kong Haagen Adal-

steens og Kong Magni Lagabæters fordanskede Gule-Tings Lov, dog besynderlig den sidste, som den der kommer meest overeens med Jons Bogen, skiønt man paa adskillige Steder har maattet vige fra den brave Oversætters Ord eller Mening. Ord, for Ex. M. Gule T. Arve-B. 7 Cap. 9 Arv, Brodrungs Barn, det heder i Chr. IV. N. L. ibid. 8 Arv, Brodrunge Barn, hvilket er disse Tiders Danske Sprog og Love saa ubekiendt, som det Ord Texten bruger, og her findes Arvetallet 10 Arv, Bædrungs Barn, og man derfor heller har udvalgt Farbroder-Sons Barn. Meningen, for Ex. M. Gule T. Mannhelge.B. Cap. 25 siger: Digter man det om nogen, som Mænd synes, at hannem maa komme til Had eller Nid en Fierding Veys eller længer. Den Islandske Text i Jons Bogen Mannh. B. Cap. 27 siger: Ef madur yrker um mann þad, sem mönnum vyrdest til hádungar edur níds, Fiórdunge leingra. Det oversætter jeg: Digter nogen det om anden som Mænd synes at hannem maa komme til Skam eller Skiendsel, og det overgaaer en fierde Deel af et Vers; Hvilket der er rettere eller rimeligere, overlader jeg til Læserens Skiønsomhed, eller deres, som derom kunne dømme; min Tanke er, at Straffen eller Boderne forhøyes billigere eftersom meget er digtet, eller Viisen er lang til, end ved Rygtets Udbredelse af samme Digt, hvad enten den er over eller under en

Fierding Veys; de gamle Viiser vare og gierne inddeelte i fire Fierdinger eller Parter, som dog ikke alletider fulgtes ad. Dette er vist, at den forste Forklaring stemmer overeens med Chr. IV. N. L. Mannh. B. 21 Cap. Jeg kunde vel anføre flere saadanne Steder, hvis jeg ikke frygtede, at andre skulde tænke, jeg herved søgte at dadle den flittige Hans Pauses Oversættelse, og, i Steden for min skyldige Høyagtelse, saaledes belønne ham hans havte Umage og store Vindskibelighed i at samle og forklare de gamle Norske Love. 2) De yngere Norske Love, dog særdeles Christiani Vti (Høylovlig Ihukommelse) hvis Ord og Talemaader man har havt sig, det meste mueligt, efterretlige, især paa de Steder, hvor Meeningen er al den samme; thi da det hverken var Bekosterens Hensigt, ikke heller det Arbeyde, som jeg kunde mig paataget, at forklare endog den brugelige Lovs mørke Ord og Terminos, som flyer Juristerne selv Vanskelighed nok, men alene at oversætte denne gamle Islandske Lov udi den nærværende Lovens Styl, uden hvor dennes paa sine Steder udførlige Mening ikke har tilladt at følge hins afbrudte og korte Talemaade; thi man maatte med Billighed befrygte, at hvis Lovens Ord, som ere Legemet, (*) bleve i nogen Maade af en mindre bevant og Vankyndig forandrede, saa kunde Lovens Liv og Siæl, Meningen, komme til at lide derunder. 3) Har man havt tilstede

(*) See forhen allegerte lærde Fortale.

Chr. IVti og Vti Jydske og Danske Love; men da disse ere de Islandske Love meer ulige end de Nórske, saavel i Ord som Indhold, saa har man ikke giort sig Umag med at henvise de Steder i nærværende Lov, som kunde komme overeens, til dem, men ladet sig nøye med at henvise til de yngere Norske Love. 4) Desuden har den store Islandske Juristes Povel Widalins (som vores Lærde med saa megen Taknemmelighed ærer) hans Anmærkninger over de mørke Ord i denne Lov, de jeg har kunnet overkomme, ikke lidet hiulpet til at forstaae Lovens Mening, tillige med Biörns paa Skardsaa Forklaring over samme Ord i bemelte Lov. Jeg beklager mit Uheld, at jeg ikke, førend denne Oversættelse var næsten færdig fra Trykken, fik at see Arnesens ypperlige **Indledning til den Islandske Rættergang**, som tillige med dens lærde Anmærkninger havde storligen hiulpet til at forstaae denne Bogs mørke Ord, og især de mangfoldige Steder som vores Høytærede Hr. Professor Erichsen har af Graagaasen udtaget, hvilken der best kunde vise denne Lovs Hensigt og Mening; men det som glæder mig tillige, er, at de af Jons Bogen udtagne Steders Oversættelse modstrider ikke denne.

II. Oversættelsen er skeet efter den sidste Edition, trykt paa Holum 1709, hvilken tillige med den som udkom 1707, er, som Fortalen viser, med mange gode Membranis bleven confereret. Udgiveren

veren Hr. Biörn Thorlakſen ſiger ſaaledes: „ Jeg
„ vovede ikke at ſætte paa den førſte Editions Titel-
„ Blad, hvilken Frihed jeg dog ſeer de ældre Edi-
„ tiones (forſtaae af 1578-80) at have ſig tiltaget,
„ det denne Bog var efter de ældſte og retteſte Lov-
„ Bøger ſammenfattet, ſkiønt jeg nu har overkom-
„ met flere, ſiden den ſidſt blev trykt, blant hvilke
„ een, den jeg agter med de ældſte af hendes Ord,
„ ſom ædle Hr. Laugmand Sr. Povel Jonſon Wi-
„ dalin har med ſtor Flid efter een den ældſte Mem-
„ brana ladet afſkrive, og mig til Efterſyn udlaant,
„ der ikke lidet har hiulpet dem, ſom Lov-Bogerne
„ have confereret, hvilket diſſe nyeſte Variantes
„ Lectiones klarligen udviſe. „ Diſſe har Biſko-
pen tillige med de førſte, ſom den Edition havde
iagttaget, ladet trykke bag ved Lov-Bogen, begge
Dele ere i denne Overſættelſe indførte paa ſit behø-
rige Sted, neden under paa hver Side, og gives
tilkiende, ligeſom i den Islandſke, ved diſſe Ord:
nogle eller andre Exemplarier ſige. Nu paa ny
har man anvendt en temmelig Flid med at conferere
den trykte Lov-Bog med Membranis og Manu-
ſcriptis, ſom denne beſværlige Tid har villet tillade,
dog fornemmelig med en god Membrana og et gam-
melt Manuſcriptum paa Papiir. Hvor de diffe-
rerer fra den trykte, ſtaaer her paa ſit behørige
Sted, og Texten gierne hosføyet, at den ſkiøn-
ſomme Læſer ikke behøvede, at forlade ſig aldeles
paa Overſættelſen, og betegnes da Membrana ved

M. og Manuſcriptum ved MS. Jeg kalder denne Membrana en god Membrana, af den Aarſag, at endſkiønt den ikke er ſaa gammel, hvilket Chr. 1mi Confirmation over alle Rette-Bøder, ſom der er med ſamme Haand indført, nokſom bevidner, ſaa er den dog meget fuldkommen, og ſynes paa mange Steder at rette den trykte Lov, ſom Conferencen viſer. Et klart Beviis paa hendes Oprigtighed, at, hvor Laugmand Widalin beraaber ſig paa alle ſine 5 ældſte Membranas, der kommer denne med dem aldeles overeens. Her maa ogſaa meldes at efter bemelte Manuſcriptum er i denne Overſættelſe indført Konge-Arvens XII Cap. ſom maaſkee er med Flid af den Trykte, ſom Island uvedkommende, udeladt. Item Farmanne-Lovs 28 Cap. er efter diſſe begge indført, det forekommer dog ſiden med liden Forſkiæl Tyve-B. 17 Cap. Men Farmanna-Lov 29 Cap. om Penges Gyldighed, allene efter Membrana, ſaavel ſom Tyve-Balken 24 Cap.

Desuden fandtes bag ved Loven i Membrana 13 Rette-Bøder, ſom den Trykte har udeladt. De fleſte ere endelig ældre end Bogen ſelv, hvilket ikke ſees af deres Datum, ſom ſædvanlig ikke ſattes til, dog ſtaaer i Enden af den XVde i Tallet, Innocentii Qvarti Pavedoms Femte Aar, ſom var 1247. Det gives heller tilkiende af Lovgiverens Navn, for Ex. Kong Haagens, (at forſtaae Haagen Haagenſøns Kong Magni Fader) Cardinal Wilhelms, han kom til Norge om Vinteren 1246-47, ſom Sturlunga Saga Libr. 8. Cap.

45 lærer; Mange af dem handle og alene om Geistlige Sager, som de Tiders Konge ikke havde saa meget med at giøre, men for Mageligheds og Bogens Fuldkommenheds Skyld har man ladet dem efter Begiæring medfolge. Hvad videre er efter M. og MS. indført, viser Bogen selv.

III. Efter Oversættelsen følger et tre-dobbelt Registers. 1) Over Bogens Indhold, og er det langt fuldkomnere end det den Islandske haver. 2) Over alle Rette-Bøderne. 3) Over endeel gamle Ord, som enten findes i de nyeste Norske Love, eller her i Bogen, paa det første Sted de forekomme, ere forklarede. Dette syntes baade nyttigt for dem, som ingenlunde forsmaae Hoved-Sprogets egne og vel skikkede Talemaader, tvert imod giøre en Samling deraf, saa og nødvendigt for dem, som stode an paa slige gamle Ord, og ikke kunde tænke, at de samme havde Sted i de nyeste Love, og mange endda, som Loven har læst, har ventelig givet mere Agt paa Meningen end Ordene; Intet at tale om de Ord, som endnu ere i Brug og daglig tale, om ikke paa et, saa dog paa et andet Sted, hvor det Danske Sprog bliver talet.

Her findes vel flere Ord, end de Registeret indeholder, som Læseren maaskee ikke bifalder, saasom Ophav, avret, næt, Meen, sagesløs, angerløs, Adfærd, Fante, og flere saadanne, men jeg paastaaer, at disse findes enten i de brugelige Love eller i daglig Tale. Jeg erindrer, at da mit Manuscriptum af denne Bog, var første Gang kommet fra mine Hænder, og gik omkring for adskilli-

ſkilliges Øyne, havde nogen Ubekiendt giort Rubric-Streg, hvor de Ord beſte Mænd og gode Mænd forekomme, hvoraf jeg faldt paa den Tanke, at diſſe Ord havde ham mishaget, maaſkee for ſin foranderlige Bemærkelſes Skyld paa et Sted frem for et andet, ſom Kong Magni Brev for ved Loven ſtrax viſer; Men da den ſamme foranderlige Bemærkelſe findes i de brugelige Norſke Love, lod jeg dem blive, iſær da Omſtændighederne altid give deres Mening tilkiende. Dog havde jeg gierne ønſket at ſee flere Steder antegnede, ſom i Tide kunde ændres. Men her er andet vigtigere, og hvorudi jeg langt heller maa udbede mig Læſerens Bevaagenhed, jeg mener, de enkelte Ord ſom findes hid og did i den Islandſke Text, og de nyeſte Love ikke mere veed af at ſige, eller det Danſke Sprog, men dog i Overſættelſen udfordrede et enkelt Ord eller Verbum Subſtantivum, det har man ſøgt at giore forſtaaeligt med et Ord i Danſken ſom nærmeſt kunde afbilde hins Mening, om det end ikke var ſaa bekiendt, ſom burde, for Ex. Rádſpiöll, Værdigheds-Spilde. Ættleidingur Tinglyſt. Heimilisqvidar-Vitne, Huus-Vidner. Reke, Driv-Sted, Driv Strand. Rekamark, Driv-Mærke. Landabrigde, Jordløsning. Þegnſkyllda, Underſaatters Pligt. Þegngillde, Underſaatters Boder, eller Boder ſom Kongen tilkommer for Manddrab. Her har man gaaet ſom nærmeſt Ordene, derimod har man paa andre Steder maattet forlade Ordets egentlige Meening og heller forklare dets Henſigt, ſaaſom Framfærſla,

For-

Formynderskab, og hvad videre kand være. Kunde der, som vel mueligt, findes andre egentligere Ord eller beqvemmere til at forklare disse og deslige Terminos, saa formodes, at den som bedre kand giøre, heller anseer Vanskeligheden, fornemmelig hvor et Ord har dobbelt Bemærkelse, eller om hvis Forklaring ere stridige Meninger, som større Aarsag dertil, end Uagtsomhed og Uvillie.

IV. Siden Trykningen have gode Venners Antegnelser tilskyndet mig at anføre de mærkværdigste Steder, som behøve at anmærkes eller og virkelig at rettes.

1) Pag. 5, lin. 2. At Handgeingiun forklares kun maadelig med Hofbetienter, da det er vitterligt, at skiønt disse, som hos de gamle Konger kaldtes Handgeingner, vare tilstede ved Hoffet, havde de dog ikke alle den Tieneste, som disse Tiders Hofbetientere have, langt mindre da de ofte, enten for en kort Tid eller aldrig var ved Kongens Hof. Men siden de dog fik dette Navn, formedelst den Omgang de havde med Kongen og den Tieneste de engang, enten for lang eller kort Tid, havde giort ved Hoffet, og beholdt Navnet, efter at de kom derfra, eller at Kongen gav andre dette Navn som ikke havde været ved Hoffet, hvilket dog ugierne skeede, og det Ord Haandgangen giver ingen Oplysning, saa findes ikke lettelig det Ord som bedre afbilder dets Mening end Hofbetienter eller Hofsinder.

2) Pag. 79, lin. 12. At der forstaaer Loven ved Hin den som sigtes, og ikke Sysselmanden.

3) Pag.

3) Pag. 94, lin. 25. At Konen er ikke pligtig at indløse Jorden, men lyse sin Løsnings-Ret inden fem Aars Forløb.

4) Pag. 219, lin. 13. At Tvimánudr er ikke September egentlig, thi den begyndtes om Torsdagen fra den 22 til 28de Augusti, og har 30 Dage; den begyndes i Aar 23 Aug. og endes 21 September.

5) Pag. 324, lin. 10. Der oversættes rettere; nægte med Lyrittar-Eed den største, for Fuld-Rettigheds Skade. paa Islandsk: synie med Lírittar-Eide hinum meira fyrir fullriettis Skada. Det er ogsaa at agte, at Lyrittar-Eed oversættes her gierne med tre Mænds Eed, af den Aarsag, at endskiønt der udfordredes til Lyrittar-Eed den største 5 Mænd, to paa hver Side af den Beskyldte, saa skulle han dog kuns udsøge to deraf til at aflegge Eeden, og være selv den tredie, de andre to slap med at sande Sagen, og Markeskiel-Steene som kaldtes Lyrittar, hvoraf Lyrittar-Eeden har sit Navn, vare tre i Tallet, see pag. 152, hvor der tales om Lyrittar-Eed den mindre, hvorom handles udførlig i den Islandske Rættergang Cap. 10. pag. 259.

6) Pag. 360, lin. 2. Hirdstiore ville nogle heller forklare med Befalingsmand end Hofsityrer, som ogsaa paa nogle Steder er skeet, men her har man holdt sig ved den egentlige Ordets Betydning og deels ved Hirdstiorens Forretning, som var at raade over andre ved Kongens Hof, det samme passer sig ogsaa temmelig paa de Hirdstiorer

som

som vare i Island, see Isl. Rættergang Cap. 13. pag. 497. Lehnsmænd maa de ey kaldes, thi saa kaldtes Sysselmændenes Fuldmægtige i de Tider, det samme har man og benyttet sig af til at forklare Lendur madur.

7) Pag. 353, lin. 11. At dette i Texten, Fella ei til vöru nie Bú-fiár, enn virda þó til fullra aura. bør-heller saaledes forklares: Sagefald, som oven for omtales, bør ikke efter fremmede Vahres eller Boe-Fæes Priis forringes, men dog til fuldkomne Lov=Øre vurderes.

8) At Fortalen for Capitlerne paa mange Steder svarer til det mindste af Indholden, er Oversættelsen ikke Skyld udi, som alene har rettet sig efter Texten.

Skiønt man nu med al Billighed udfordrede af mig en større Fuldkommenhed i mit Moders Maal end det Danske Sprog, saa maa jeg dog med tilbørlig Undseelse tilstaae, at det Førstes mørke og af Brug komne Ord og Talemaader ere for mig snart uforstaaeligere end det Sidste, og Ufuldkommenheden i begge er hart ad den samme, og desuden Indholden i Loven saare fremmed og ubekiendt, dog haaber jeg at de Feiltagelser, som paa et eller andet Sted kunde findes, ikke er saa grove, at de omkuldstøder det, som nyttigt kand være eller ret troffet, hvilket sidste jeg tør saa meget mindre tilegne mig, som mine Venners og Velynderes Antegnelser have det meste paamindet mig, i sær

min

min Landsmand, Magnus Olaffen, hvis gode Indsigt i gamle og nye Juridiske Sager er os nokſom bekiendt, hans Antegnelſer tillige med min Overſættelſe har min ſtore Velgiører, og i vores Antiqoiteter ſaa meget kyndige Hr. Juſtitz-Raad Langebek, overſeet, og derefter det meſt fornødne rettet, dog iſær den Danſke Stiil, ſom og maaſkee havde blevet meer beleven og flydende, hvis Hoved-Sprogets Egenſkab og Lovens Talemaade ikke var det ſom man lagde Vind paa at fremſtille i ſin egentlige Natur, hvilket beſt havde kommet tilſyne, om man havde lagt den Islandſke Text ved Siden af Overſættelſen, ſom man i Førſtningen agtede; Men dette Forſæt blev ikke forandret, førend Overſættelſen var færdig og allerede kommen under Preſſen.

Kunde dette mit Arbeid nogenledes vinde den günſtige Læſeres Bifald og Bevaagenhed, til en mild Dom, da ſkal min Tienſtvillighed fremdeles ſtræbe, jo oftere jo bedre, at fornøye den ſammes Bgiærlighed, med andre nyttige Islandſke Bøgers Overſættelſe i dette Sprog.

Kiøbenhavn,
den 12 Januarii 1763.

Egel Thorhalleſen.

Her



Her begyndes Fortalen med Lov-Balkenes Orden, som viser hvilken Balk (*) bør følge næst efter den anden.

MAGNUS af Guds Naade, Norges Konge, Kong Haagens Søn, som var Kong Sverris Sønne-Søn, sender alle Guds og sine Venner paa Island, Guds og sin Helsen.

Det er Eder vitterligt, at de oprigtigste Mænd paa Island have ideligen forestillet Os, det I have spurt, hvorledes Vi have tilhiulpet at forbedre noget de fleste Lov-Bøger i Norges Konges Rige, med de beste (eller fornemste) Mænds Raad, og bedet Os at Eders Lov-Bog maatte i den Forbedring

(*) Denne Bog inddeeles, ligesom Christian IV. Norske Lov, i Balker, ɔ: Parter eller Afdeelinger.

bedring blive deelagtig. Men I skulle vide, at Vi burde tilforn see Os vel for, og nu besynderlig, da I forlod Eder saa meget paa Vor Forsyn, at I underkastede den aldeles Vores Anordning, derfra at tage, og tillegge, det Os med de beste Mænds Raad syntes at behoves.

Og derfor have Vi nu paa nogen Tiid med Fliid igiennemseet den, og synes Os som paa mange Steder med færre Ord kunde afhandles, det hvori den tilforn er heel vidtløftig; men paa nogle Steder sandeligen behove Tillæg, hvor den tilforn ikke var saa tydelig, som for mange Vankundige giordes fornøden. Nu endskiønt Vi kiende Os til saa stort et Verk meget lidet kyndige, saa have Vi dog ladet denne Bog, som Vi Eder med Hr. Jon Lavmand overskikke, paa den Maade skrive, som den selv udviser. Fortrøstende Os paa vor HErres JEsu Christi Barmhiertighed, (1) og de skiønsomste Mænds Bistand, som da vare hos Os tilstæde. Men at I desto bedre maa forstaae, hvorfor Vi have sat Balkene i den Orden de nu findes, da underretter Eder dette Stykke derom som følger.

Tingfare-Balken (eller den Afdeeling om Ting) er nu som tilforn, skreven i Begyndelsen, førend Bogen selv begynder; thi det er først fornø-den,

(1) M. S. Fortrøstende os paa Gud Faders Barmhiertighed, og hans kiære Søns vor Herres Jesu Christi Forbøn, med den Hellig Aands Samfund.

den, at Tinget bliver sat, de Udnævnte overseede, Lavrettesmænd ankomne, Ederne aflagde, Tingfred og Skik paalyst, at jo bedre Tinget er skikket og sat, des bedre bliver Lov og Dom siden agtet.

Den første Part af Bogen er Christendoms-Balken, at man holder den Christelige Troe for at være Grundvold og Ophav til alle gode Ting, (1) og den hellige Kirkes Frelse og Lydighed, samt hendes Forstandere at være Lys og Ledsagere til al Ret og fornuftig Kiendelse. (2)

Næst efter Christendoms-Balken handles om Kongsbegnskyldu (eller Undersaatternes Pligt imod Kongen,) at Almuen maa forstaae, den samme (3) Gud at have beskikket Kongen til det verdslige Herredomme, som Biskopen til det geistlige.

Efter Undersaatternes Pligt imod Kongen, følger Mannhelge (Undersaatternes Sikkerheds Ret) thi her næst er fornødent, at Øvrigheden og alle andre holder og holde lader Guds Fred og gode (eller fromme) Mænds Frelse (4) iblant christne Folk, samt med Loven, dog maadeligen, efter Beskaffenhed, at straffe dem, der om andet blive forvundne.

(1) M. S. Til alle gode Ting og Gierninger.
(2) M. S. Og fornuftige Sæder.
(3) M. har: Den sande Gud.
(4) M. S. har: Guds Bud og gode Mænds Frelse.

Næst Mannhelge er Arve-Tallet, med mere som dertil hører, hvilket med Egteſkab begyndes, thi dem ſom til Arv ville være berettigede, ligger megen Magt paa, at de ere i lovligt Egteſkab avlede.

Efter Arve-Tallet er Landabrigde (eller Tiltale paa Jordegods) thi naar en Mand arver nogle Jorder, bør han efterſee baade ſin og andres Odel, at han ikke forholder nogen ſin efter Loven ſøgte Odel, kand og ſin egen Odel ved Loven indløſe.

Efter Landabrigde er Landsleye-Balken, thi det tilkommer dem ſine Jorder efter Loven at bygge (eller bortfæſte) hvilke dertil have Adkomſt efter Loven.

Efter Landsleye-Balken er Kiøbe-Balken, thi ſaaledes ſkal med lovlig Søgning Løsøre ſøges, ſom Jorder og Odel efter Landabrigde.

Efter Kiøbe-Balken er Farmanna-Lov (eller Søe-Retten) thi de bør med ret Kiøbmandſkab fare, ſom vil ſit Gods ved Handelen formere.

Efter Farmanna-Lov er Tyve-Balken, thi det ſømmer ikke at ſkille nogen ved det ham ſom Eyermand, lovlig tilkommer, men den ſom anderledes giør, ſkal ſtraffes efter Loven.

Sidſt

Sidst i Bogen ere Kongelige Rette-Boder (Forordninger) at Kongen som er tilskikket at holde over Loven efter sine Forfædres Exempel (1) bør ikke mindre glæde sine lydige Undersaatter med Friheder og Forordninger, end tæmme de Opsætsige med Straf og lovlig Revselse.

Angaaende de Arver, Tiltale paa Jordegods, Drabs-Sager og alle andre Lovmaal, som kand være indfaldne, da under hvilken Lov de ere indfaldne, ved den skulle de forblive, saa at de afgiøres efter den Lov som da gieldede i Landet, naar de Sager skeede, med mindre derom tilforn er giort lovlig Anordning.

Vi bede at I holde Os til gode, hvad her kand fattes, thi meere have mange Forretninger og Vankundighed end Uvillie det forvoldet, som enhver kand tænke, om det end var af mindre Betydenhed end dette, og Vi ikke havde saa tidt hermed at giøre, som Vi have. Findes og noget gavnligt herudi, da lader os alle derfor takke den HErre JEsum Christum, hvis Navn være velsignet til evig Tiid. Amen.

(1) M. har: Efter sine Forfædres Magt.



Her begyndes Tingfare-Balken, som handler om Lav-Tingets Skik og de Udnævnte, om Vidner, Domrov og lovlige Stævninger.

Cap. I.

Vor HErres JEsu Christi Fred og Velsignelse (1) være med os alle Lavtingsmænd nu og evindelig.

Vi skulle holde vort Lav-Ting ved Oxeraae paa rette Tingsted hver tolv Maaneder og komme der Peders Misse Aften, hvor alle som til Lav-Tinget ere udnævnte, skulle komme. Men Syssel-mændene eller deres lovlige Ombudsmænd (Fuldmægtige) skulle for Paaske have udnævnet saa mange Mænd af hver Syssel, som her mældes, og udnævne de Mænd der have Arbeyds-Karle, og som de meene at være de beqvemmeste, og i Stand til at giore Tingmændenes Dags Reiser, at de kand det med Eed bekræfte. Men den Eed skulle de for Lavmanden aflægge den første Sognedag de komme til

(1) M. begynder saaledes: Guds Faders og hans Søns Jesu Christi Fred og Velsignelse med den Hellig Aands Samfund, være 2c. Men M. S. Gud Faders Fred og Velsignelse, hans Søns Jesu Christi vor Frelseres Fortieneste, med den Hellig Aands Samfund og Oplysning, være 2c.

til Tinget med denne Eedsform. At dertil legger han Haand paa den hellig Bóg, og det vidner han til Gud, at han haver de Mænd for den Gang udnævnet, som han efter sin Samvittighed syntes dertil best beskikkede og beqvemmeste, uden at tage Gave derfor; Og saaledes skal han altid giøre imedens han haver denne Bestilling. Denne Eed behøver ingen oftere end eengang at aflegge. (1)

Cap. II.

Om de udnævnte Mænds Løn.

Syſſelmanden skal udnævne 6 Mænd af Mule-Syſſel, og skal enhver Udnævnet, til sin Reises Bekostning nyde 18 Øre, der er Norden for Oxarheide, men 2 Mark Sonden for. Af Schafrefiælds Syſſel udnævnes 6 Mænd, og skal enhver Udnævnet, der er Østen for Lomagnupsjand, til sin Reise nyde 12 Øre, men 10 Øre Vesten for. Af Rangaaewalle Syſſel udnævnes 8 Mænd, som nyde hver 6 Øre. Af Arnes Syſſel skal udnævnes 12 Mænd, som nyde hver een halv Mark. Af Kialarnes Ting (2) udnævnes 9 Mænd, som nyde hver een halv Mark. Af Tveraae Ting (3) udnævnes 8 Mænd, enhver Sonden for Hvitaae

 skal

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingfare Balken 1 Cap.

(2) Kialerness Ting udgiør de nu kaldede Kiose- og Guldbringe-Syſſeler.

(3) Tveraae Ting, ɔ: Borgerfiords- og Myre-Syſſeler.

skal nyde een halv Mark, men 5 Øre Vesten for. Af Thornes Ting (1) skal udnævnes 6 Mænd, enhver Synden for Hoams Fiord nyder en Mark til Reisens Bekostning, men 10 Øre Vesten for. Af Toskefiords Ting (2) skal 5 Mænd udnævnes, enhver til sin Reise nyder 12 Øre Sonden for, og 2 Mark Vesten for Glaamu. Af Hunewands Syssel udnævnes 6 Mænd, som bekomme til sin Reise hver 7 Øre. Af Hegranes Ting (3) skal udnævnes 8 Mænd, som nyde hver een Mark. Af Wadle Ting (4) skal udnævnes 6 Mænd, som nyde hver 10 Øre. Af Tingøe Syssel (4) udnævnes 4 Mænd, enhver derfra nyder 12 Øre. Hver Sysselmand i sit Syssel skal rigtig udbetale til de Udnævnte, dette dem beskikkede, af den Tingreise-Lønnens Deel som han har under Hænde; Men enhver som ikke betaler de udnævnte Mænd, det dem er tillagt, bode 6 Øre, Halvparten til Eyermanden og den anden halve Part til Lavrettesmændene, og søges som vitterlig Gield. Alle de Udnævnte, som har den samme Vey, bør ride med Lavmanden paa Lavtinget.

Kong

(1) Torneſs Ting, ɔ: Dahle- Snæfiældsnæs- og Hnappedals-Sysseler.

(2) Toskefiords Ting udgiør Bardestrande- Isefiords- og Strande-Sysseler.

(3) Hegraneſs Ting kaldes Schagefiords-Syssel.

(4) Wadle-Syssel og Tingøe-Syssel kaldes begge tilsammen Oefiords-Syssel.

Kong Erichs Rette-Bod.

Hofbetientere bør ikke til Øxeraae Lavting udnævnes uden i Kongens Ærinde. Men om Sysselmanden, eller hans lovlig Ombudsmand, nævner ikke saaledes Mænd til Tinget, som her siges, bøde for enhver, som er unævnt eller urigtig nævnet, 12 Øre, Halvparten til Kongen og Halvparten til Lavrettesmændene. (1)

Ingen skal til Løsning udnævnes, og da allene Omskifte giøres, naar den som tilforn var udnævnt, faaer lovlig Forfald. Sysselmændene og alle deres Sognemænd, eller deres oprigtige Ombudsmænd, ere pligtige at komme til Lavtinget. De skal være foruden de Udnævnte og nyde ingen Betaling for Reisen, men om de uden lovlig Forfald ikke komme, bøde hver 3 Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til Lavrettesmændene, dog bør Lavmanden skrive til Kongen slige Tilfælde, eftersom han agter fornøden.

Enhver Bonde som eyer Gods til 10 Hundrede eller mere, er forbunden at underholde saa mange af dem som ere pligtige at reise til Lavtinget, Halvpart ringere i Tallet end hans Folk ere, baade til og fra Lavtinget, ellers er han skyldig 2 Øre for hver Mand, der uden lovlig Forfald ikke bliver underholdet efter Loven.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 2 Cap. Christ. V. N. L. 1 Bog, 7 Cap. 2 og 4 Art.

Efter ovenmældt bør alle Tingmænd for Peders og Pauls Misse (1) være til Tinget ankomne, Lavmanden bør da være der tilstæde; Men hver Udnævnet, som kommer til Lavtinget, efter at Eederne ere aflagde, bøde 12 Øre: Lavmanden med Lavrettesmændene bør kiende paa de Forfald. (2)

Cap. III.

Om Sæder og Skik paa Altinget.

Ting skal staae saa længe Lavmanden vil, og ham synes fornødent for Sagernes Skyld, og Lavrettesmændene det samtykke. (3) Lavmanden skal lade giøre Ting-Kreds paa Lavtingets rette Ting-Sted, saa viid, at de Mænd som til Lavretten ere udnævnte, kand have Rum at sidde der inden for; De skulle være trende Tylter Mænd. (4) Lavmanden og Sysselmændene udnævne tre Mænd af hver Syssel, som synes at være de beqvemmeste.

De

(1) M. Peders-Misse Aften den første, ɔ: den 29 Junii gamle Styl; men Aar 1700 da den nye Styl blev forordnet i Landet, blev besluttet at Al-Tinget skulde begynde den 8 Julii, nemlig 1 Dag før end tilforn.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingf.B. 2 Cap. Christ. V. N. L. 1 Bog, 7 Cap. 3 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Tingf.B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 1 Bog, 7 Cap. 6 Art.

(4) Christ. IV. N. L. 3 Cap. siger: to Tylter Mænd. Efter Christ. V. N. L. 1 B. 7 Cap. 1 Art. skal Retten besiddes af otte Lavrettismænd.

De som til Lavretten blive udnævnte skulle forend de gaaer til Lavretten, aflegge Eed for Lavmanden med denne Eedsform: At det vidner han til Gud, at han skal saaledes kiende udi enhver Mands Sag, saavel den Skyldiges som den Uskyldiges, (1) som han veed sandest for Gud, efter Loven og sin Samvittighed, og saaledes vil han altid giøre, naar han bliver i Lavretten udnævnet. Den første Gang han bliver til Lavretten udnævnet, skal han denne Eed aflegge, men ey oftere, skiønt han siden bliver udnævnet. (2) Ingen af dem som ikke er til Lavretten udnævnte, maae uden Tilladelse sette sig inden for Ting-Kredsen, men setter han sig og gaaer ikke ud naar han bliver tilsagt, bode en halv Mark Sølv. (3) Hver Mand bør gaae til Lavretten naar Lavmanden lader ringe med den

(1) Saaledes findes disse Ord i Christ. IV. N. L. Tingf. B. 3 Cap., ellers betyder det Ord Sifiadur som her staaer i den Islandske Text, den som er i Svogerskab med en anden, og burde derfor maaskee oversættes saaledes: At han skal kiende i hver Mands Sag, saavel den skyldiges som besvogredes, eller (som nogle ville) dens som er ham paarørende enten ved Slægtskab eller Svogerskab, som han veed sandest for Gud, efter Loven og sin Samvittighed. Dette Ord forekommer siden i samme Meening, Konge-Arv 10. Tyve B. 19 Cap. og en Kong Erichs Rette-Bod, bag ved Lov-Bogen.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 7 Cap. 2 og 5 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 12 Cap.

den store Klokke, og sidde der saa længe Lavmanden vil Tinget holde. Hvo som til den Tid ikke kommer til Lavretten, bode en halv Mark. Men om nogen begiver sig til Eden og Drikken og passer meer derpaa end paa Tinget, da skal han ingen Opreisning faae paa sin Sag, den Dag, hvad Sag han end haver at fore paa Oxerade Ting.

Ingen maa fore Drikke til Tinget, hverken til at sælge eller til andet, men om den fores, da er den forbrudt til Tingmændene. (1)

Alle de som i Lavretten ere udnævnte, skulle sidde som meldt er, med mindre de gaae ud for Nodvendigheds Skyld; Men om de gaae unodvendig af Lavretten uden for Ting-Kredsen, bode hver een 2 Ore. De Mænd som ere uden for Ting-Kredsen og giore der Bulder eller Allarm, saa at Lavmændene og Lavrettesmændene ikke kand i Rolighed have sine Domme i Agt, eller de Mænd fremfore sin Sag, som Lavmændene og Lavrettesmændene have dertil givet Tilladelse, bode hver for sig 1 Ore Solv, naar ham saadant overbevises, om han tilforn er bleven advaret. (2)

Cap.

(1) Efter N. L. 1 B. 3 Cap. 3 Art. bor de miste Drikke-Vahrene og bode 20 Lod Solv til Herskabet.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 12 Cap.

Cap. IV.

Om Vidner og de Sager som bør dømmes paa Lav-Tinget.

Efter Beviser og Vidner skal hver Sag dømmes, saaledes er det om een bær Vidne, som om ingen bar det, men to som ti, kommer der ingen Gienvidner imod. Nu ere der Vidner imod hvilke ingen Gienvidner maa komme, nemlig: Hiemstævne-Vidner, Vidner som man haver naar Gods kræves, Beskikkelses Vidner og nødvendige Vidner, naar een bliver kaldet til at føre Vidne, og de Vidner der vidne om Klammeri i Forsamling. (1)

De Mænd som i Lavretten ere udnævnede, skulle dømme Ret og Skiel udi alle de Sager, som for Lavretten forekomme, og der blive lovligen fremforte. (2)

De Sager som for Lavtinget blive indstævnede, og ere de største, skal først forhøres efter som Lov-Bogen melder. Dernæst de andre som did ere indstævnede, og alle de Sager hvorpaa Mænd legge Hænder sammen med tvende eller fleere Vidner, om de Sager og de Vidner fremkomme der paa Tinget, siden (3) de Sager som blive forligte og ere de mindste. Men alt det hvorom Lov-Bogen ikke udtrykkeligen melder, skal udi hver Sag der-

ved

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 4 Cap.
(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 7 Cap. 1 Art.
(3) M. S. har sidst, i Steden for siden.

ved forblive, som alle Lavrettesmændene blive eenige om, men blive de ikke eenige, da raader Lavmanden og de som med hannem samtykke, undtagen Kongen med de vittigste Mænds Raad synes andet rettere. (1)

Cap. V.

Om Vaabenbæren og Tingvide.

Alle de Mænd, som ere paa Oreraae Ting-Reise, skulle være i Fred med hinanden, indtil de komme tilbage til deres Hiem. Men om nogen bryder denne Fred, dræber en anden, eller lemlæster ham, da haver han forbrudt Land og Løsøre og komme aldrig i Landet igien.

Bliver nogen saaret paa Oreraae Ting, eller faaer nogen slags Skade af anden Mands Vold og Villie, da forøges hans Ret dobbelt, og bodes til Kongen 13 Mark.

De som bære Vaaben paa Oreraae Ting, bøde en halv Mark og miste sine Vaaben, Kongen tilkommer Halvparten af Vaabene og Bøderne, men Tingmændene den halve Deel, thi paa alle Steder bør man iagttage Fred og Skikkelighed, men i sær paa de Steder, som af Begyndelsen ere af gode Mænd beskikkede til Fred og Skikkelighed, og de fleste tage meest Skade, om noget derudi fey-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 4 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 5 Cap. 30 Art.

feyler. (1) Allevegne naar Mænd blive straffede med Boder paa Øxeraae Ting, da tilhører Kongen den halve Deel deraf, men Lavrettesmændene den halve, (2) undtagen Boder for Kongens Undersaat og 13 Marke Sager, det er Kongens allene. Men alle de Ting-Boder som falde, og ikke betales paa det Ting, da domme Lavtingsmændene samme at betales paa næste Lavting. Sysselmændene hver i sit Syssel bor tage imod det Gods og føre til Øxeraae Ting. Men de som af Modvillighed ikke betale disse Boder, ere selvstævnte til næste Øxeraae Ting, at svare der for Skyld og Domrov hvis de da ikke betaler, Kongen faaer den eene og Tingmændene den anden halve Deel, hvilken Tingmændenes Deel anvendes til det, som Sysselmændene med Lavmanden agte det Aar meest fornoden.

Kong Erichs Rette-Bod.

Tingvide skulle legges til Ting-Huusets Bygning, saa længe behøves. Om nogen bryder den Dom som er dømt paa Øxeraae Ting, og med Vaabentag baade inden og uden Lavretten bekræftet, da er han skyldig 6 Mark til Kongen og een Mark til Sagsøgeren.

Hver Sysselmand skal hver Gang paa Øxeraae Ting lyse op hvor mange Manddrabere og Misdædere

(1) Om Tingfred see Christ. V. N. L. 6 B. 9 Cap. 16, 17, 18, 19, 20, 23 Art.

(2) M. Lavmanden og alle Lavrettsmændene tilhører den halve Deel.

dere ere blevne i hans Syssel næst foregaaende Aar, og underrette om deres Vært og Ansigt, som giorde andre Skade, at de desto bedre af deres Skikkelse kunde kiendes, hvor de maatte fremkomme. (1)

Cap. VI.

Om de Sagers Opreisning, som u-rigtig ere foredragne.

Om een af Parterne synes, naar han kommer hiem i Herredet, at være forurettet, og siger at Sagen er Lavrettesmændene vrangeligen foredragen, da maa den Dom dog ikke rygges uden Boder; men han maa stævne sin Contra-Part til Øxeraae Ting næste Aar derefter, og forestille da begge deres Sag. Men bliver der da kiendt i Sagen som tilforn, da have den som paa ny vrangeligen blev søgt, sin Omkostning, af den der søgte, dobbelt betalt, og Kongen een Mark, og søges som andet Krav. Bevises det ogsaa, at hin der først vandt Sagen, har den vrangeligen for Lavmanden og Lavrettesmændene (2) forebragt, som nu domme tvert imod, da have denne sin Omkostning dobbelt betalt og Kongen een Mark, og søges som vitterlig Gield. Og saaledes skal alle Tider forholdes, hvor Lavmanden og andre fornuftige Mænd see at Mænd blive forurettede eller ulovligen søgte

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 5 Cap.
(2) M. S. add. som tilforn dømte i Sagen.

søgte og til Ting stævnte, enten det er for Lavmanden eller andre Ting-Stevner eller Lovsogninger, og den der søges, dømmes hverken til at aflegge Eed, eller Gods at betale, med mindre den som søgte gior sin Eed, at han meente sig at have ret Sag at fare med.

Kong Erichs Rette-Bod.

Det skal om Ræve-Fangst gielde, som Lavrettesmænd byde, og aldrig gives til Straf over 6 Alen for hver Ræv.

Cap. VII.

Om Forsamlings Ting. (1)

Saa er sagt at Sysselmændene skulle holde et Ting ved Forsamling, (2) efter at de ere fra Øxeraae Ting hiemkomne, og giøre bekiendt for Folket, hvad der blev afhandlet paa Øxeraae Ting, besynderlig hvad Slutning der faldt udi deres Sager, som vare af hans Syssel. Sysselmanden skal for-

(1) Dette var et Ting som aarlig holdtes udi alle Sysseler i Landet, paa en vis bestemt Tid, nemlig det skulde begynde paa den Søndag, da næstforegaaende Løverdag vare 8 Uger til Vinterens Begyndelse, som indfalt fra den 9de til den 15de Octobr. gamle Styl. See videre Lavmand Widalins Anmærkninger over Leid, Leidarþing.

(2) Nogle Exemplarer legge til: inden tre Uger.

forkynde at Lavtinget bliver hver Sommer holdet ved Peders Misse Tider. Han skal og give tilkiende at ingen maa tage de Mænd i Boygden til sig, som komme løbende Norden eller Sønden fra, Østen eller Vesten fra, uden han i Forveyen vist veed de ere oprigtige; (1) thi saadanne pleye at være nogenledes skikkelige en Vinter, to eller hele tre, og snige sig saa ind hos Folk; men siden skilles de ikke bedre fra dem end at de enten bortstiæle Folkets Gods, eller løbe bort med deres Frænde-Qvinder eller Hüstruer. Hvo som tager imod slige Mænd videre end Loven tillade, bøde en Mark til Kongen, hvis hin befindes urigtig. (2)

Cap. VIII.

Om Domrov.

Alle de Domme, som om Drab fældes, eller om de Leyermaal, hvorfor fuld eller halv Mandebod bør svares, skulle med Lov og Fred settes til første Sal.

Kong Erichs Rette-Bod.

Hvo som uden lovlig Forfald siger sig fra en lovlig Dom, da han dog er dertil af Rettens Betientere lovligen kaldet, bøde en halv Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Sagen

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 21 C. 7, 8 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingfare-B. 7 Cap.

gen paataler, med mindre den er saa vanskelig at afsige, at de den ikke kunde afgiøre, da vise de Sagen hiem til Lavmanden, eller til Altinget.

Men hvo som uden lovlig Forfald bryder en lovlig Dom for eller paa første Sal, den gaaer imod sin Fred og er en Fredbryder, og haver forbrudt Gods og Fred. (1)

Men disse ere nødvendige Forfald for den der skal betale, om han er syg eller saaret, eller andre store Nødvendigheder ham paakomme, saa gode Mænd bære Vidne om, at han til den bestemte Dag ikke kunde komme.

Men det første Sal bør skee inden den samme Maaned Dommen blev afsagt, og føres hiem til den, som samme skal have, og tilbydes ham der med tvende eller fleere Vidner, og tager han da eller hans Fuldmægtig derimod, undtagen han vil vise des større Føyelighed.

Men angaaende alle andre Lovmaal, hvorom Mænd sætte lovlig Dom imellem sig, da bode den en Mark til Sagsøgeren som bryder den Dom uden Forfald, og fyldestgiøre dog Dommen som før, men 4 Marker til Kongen, Syсselmanden bør inddrive Bøderne for dem begge, hin skal først tage ald sin Gield, som Dommen ham tildømte, men Bøderne til dem begge skiftes siden efter, som

 der

(1) M. S. legger til: Land og Løsøre.

der er Gods til, om der ikke er nok til dem begge. Men vil han end ikke efterleve Dommen, da skal Sysselmanden stævne ham til Tings og giore ham fredlos, (1) med mindre han betaler fuldt ud de Bøder som nu var sagt. (2)

Cap. IX.

Om lovlige Stævninger og Varsels Tiid.

Allevegne hvor man stævner en anden lovlig til Ting, eller hiem til Lavmanden, da skal man giore halv Maaneds Stævning (3) om han (den som stævnes) er uden Reppen (ɔ: Ting-Sognet) og inden Herredet; Maaneds-Stævning om han er uden Herredet, men inden Fierdingen, to Maaneders Stævning uden Fierdingen og Indenlands. (4)

Kong Haagens Rette-Bod.

Til Norge skal gives tolv Maaneders Varsel, at de Sager som Lavmænd og Sysselmænd her ikke formaae at afgiore, kunde der retteligen afgiores. Hans Arving eller lovlig Ombudsmand skal staae for

(1) nogle Exemplarier sige: der fredløs.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 6 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 13, 14, 15 Art.

(3) eller som Christ. IV. N. L. siger: giffve hannem half Maanits Stæffne eller Varßel.

(4) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 7, 8, 9 Art. & seq.

for hans Sag om han er udenlands. Nu er hans Arving eller Fuldmægtig pligtig at sende ham Bud, ellers Tingmændene, hvis ingen hans Arving eller Fuldmægtig er tilstede paa Tinget, thi Gienmæle er hver Mand værd.

Paa disse Tider maa ingen stævne til Lavmanden: Fra Mariæ Misse (vor Frue Dag) i Fasten, og endskiønt den indfalder nær Paaske, da maa man dog ikke stævne sildigere end en halv Maaned for Paaske og frem til Fardage. Fra Seliumanna Misse (d. 8 Julii) og frem til Korsmisse om Høsten (d. 14 September) og ikke nærmere Juul, end at den stævnte kand for Tidens Skyld være hos Lavmanden 3 Nætter over og komme hiem til Juul uden Forfald. (1) I Julen maa man ikke stævne. (2) Alle andre Tider end de nu undtagne ere (3) maa man stævne. (4)

Hvo som bryder Lavmandens Kiendelse uden Aarsag, bode 4 Mark til Kongen.

(1) M. og M. S. om Vejret ikke forhindrer ham.

(2) Nogle Exemplarer legge dette til; Ei skal loghelga Daga sækia, nie þyng stefna, og aungvan til Dauda dæma, nie til Lykams Vananar, nema til Fridar og Sættargiørdar. Det er: Om lovhellige Dage skal man ikke søge, ikke stævne til Ting, og ikke dømme nogen til døde eller at miste Lemmer, alleene Fred og Eenighed.

(3) M. end de her ere opregnede og undtagne.

(4) confr. Christ. IV. Tingf. B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 4 Art.

Dersom nogen haver en lovlig Sag at føre med en anden, og han eller hans lovlig Ombudsmand stævner ham med lovlig Stævning for Lavmanden, da bøde den stævnte en Mark til Kongen, om han uden lovlig Forfald ikke møder, eller hans lovlig Ombudsmand. Men om den stævnte kommer og ikke den som stævnede, da bøde han til Kongen ligesom hin der blev stævnet, med mindre hans Ombudsmand møder, eller han er der tilforn paa rette Stævn-Tiid. (1) Den af dem som da taber sin Sag, skal efterkomme alt det som Lavmanden dømte dem imellem, og betale til den som vinder Sagen, ald den Omkostning han giorde paa den Sag dobbelt forøget, efter at Lavmandens Dom gik første gang imellem dem. Nu skyder nogen sin Sag fra Lavmanden og indtil Øxeraae Lavting, da randsage Lavrettesmændene grandgiveligen den Sag, og endskiønt de alle synes at Lavmandens Kiendelse ikke er lovlig, da maa de dog ingenlunde rygge den Dom, men de skulle skrive til Kongen, hvad dem synes at være retteste i den Sag og hvad de ved nøyeste Undersøgning have erfaret til Beviis derom; thi Lavmandens Dom maa ingen rygge, undtagen Kongen seer at Lov-Bogen vidner derimod, eller Kongen selv finder andet rettere og dog med de viiseste Mænds Raad og Samtykke, thi han er over Loven beskikket.

Faaer

(1) confr. Chr. IV. N. L. Tink. B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 32 til 36 Art.

Faaer man ikke Ret hiemme i Boygden, eller for Lavmanden, da maa Sagsogeren stævne den han ikke faaer Ret af til Oxeraae Lavting, og om han da haver lovlige Vidner, at han haver sin Vederpart vid hen stævnet, og for det andet, at Sagen er dem imellem saaledes beskaffen, som han haver forestillet den, da skulle Tingmændene dømme den Sag efter Loven, enten de ere begge tilstæde, eller den allene som forfolger Sagen, og Lavmanden med Lavrettesmændene synes der ligger Magt paa, undtagen fuldkommen Nodvendighed hindrer den som blev stævnet, og det bliver med Vidner bekræftet. Saaledes skal og forholdes dog der bliver stævnet hiemme for Lavmanden. (1)

Kong Haagens Rette-Bod.

For Syſſelmanden maa man giore lovlige Stævninger ligesom for Lavmanden, med Halvpart mindre Boder.

Kong Haagens Rette-Bod.

Syſſelmændene maa med en Times Varsel kalde dennem for sig, (2) som have at svare for de Mænd der forer lovlig Sag tillige med deres Vidner,

(1) M. legger dette til: Sa skal Laugmadur vera sem Kongur vill, hvert sem hann vill ad eirn sie edur fleire. Det er: den skal være Lavmand som Kongen vil, enten han vil beskikke een eller fleere.

(2) eller: maa stævne for sig ved Tid og Stund, dennem &c.

ner, og skaffe den Ret som er forurettet, endskiønt den stævnte, uden lovlig Forfald, ikke moder paa rette Stævne-Dag.

Kong Haagens Rette-Bod.

Vi ville at det agtes for ret, at giore Time-Stævninger for Lavmanden, naar han reiser om Landet at dømme i Folkets Sager, dog saa at den stævnte kand letteligen komme frem med sine Beviser og Vidner.

Kong Haagens Rette-Bod.

Vi ville ikke at nogen maa skyde sin Sag fra Lavmanden og Syſſelmanden, for derved at hindre andres Ret, naar fornuftige Mænd synes at de kunde det afgiore.

Her begyndes Christendoms Balken, som handler om den christelige Troe og den Lydighed Mænd ere Kongen og Biskopen skyldige.

Cap. I.

Det samme er Begyndelsen til Vor Islandske Lov, som er Begyndelse til alle gode Ting, at Vi skulle have og holde den christelige Troe. Vi

skulle troe paa een Gud Fader den almægtige Himmelens og Jordens Skabere. Vi skulle troe paa vor HErre JEsum Christum hans eeneste Son, som er undfangen af den hellig Aand (1) og fodt af Jomfru Maria, (2) piint under Pilati Vælde (Regiering) korsfæst, dod og begraven, nedfoer til Helvede, og loste derfra alle sine Venner. Tredie Dag efter at han var dod i Henseende til sin Manddom, men uskad paa sin Guddom, opstod han fra de Dode og omgikkes derefter med sine Disciple udi 40 Dage, fra Paaske-Dag til Himmelfarts Dag, og opfoer da til Himmels, hvorfra han skal igien komme paa denne Verdens yderste Dag, til at domme Levende og Dode, enhver efter sin Fortieneste. Vi skulle troe paa den Hellig Aand, at han er en sand Gud, ligesom Faderen og Sonnen og de tre adskilte Personer ere een Gud. Vi skulle troe alt det den gandske Christenhed (3) troer og hellige Mænds Samfund, og det den hellige Kirke haver med uryggelig Bekræftelse samtykt. Vi skulle troe at Synderne forlades os af Guts Naade og Barmhiertighed, formedelst JEsu Christi Fortieneste, men ikke for nogen vore gode Gierninger. (4) Vi skulle troe af hvert Menneskes

(1) M. af den hellig Aands Kraft.

(2) M. fodt af Jomfru Maria baade Gud og Menneske.

(3) M. S. som alle ret christne Folk troe.

(4) her siger M. Vier skulum trua ad vorar Syndar fyrergiefast med Skirn og Ydran og skiærum Skrif-

Legeme, som er kommen i Verden eller komme kand, alt til Dommedag skal da opstaae, og fra den Tid af skulle de som Ont giorde, og ikke giorde Poenitentse med Forbedring i dette Liv, udstaae ævig Elendighed med Diævelen og hans Sælskab i Helvede, men de som Got giorde i dette Liv, skulle da nyde ævig Glæde med Gud og hans Helgene i Himmerige. (1)

Cap. II.

Om Kongens og Biskopens Magt.

Nu efterdi Guds Miskundhed seer det nodvendig, for saa utallig og adskillig Slags Folkes Mængde, da haver han beskikket tvende sine Undersaatere og Tienere at være hans synlige Ombudsmænd, og handthæve den hellige Troe og hans hellige Lov, de Gode til Forsvar og Rettens Nydelse, men onde Mennesker til Straf og Revselse. Disse tvende ere, den eene Kongen, den anden Biskopen. Kongen haver af Gud det verdslige Regi-

Skriftargangi, med Holldi og Blodi vors Drottins JEsu Christi sem i Messum helgast. Det er: Vi skulle troe at vore Synder forlades os ved Daaben, og Poenitentse og ved reen Skriftegang, (fuldkommen Bekiendelse) ved vor Herres Jesu Christi Legem og Blod, som i Messerne helliges. M. S. har det samme, men legger dette til: ved Bønner, Faster og Almisser, og ved alle gode Ting, som Mænd tænke, tale eller giøre.

(1) M. S. faae og nyde i Himmerige uden Ende, Amen.

Regimente over verdslige Ting, men Bispen det Geistlige over geistlige Ting, og bør den eene styrke den anden til alle rette Sager lovligen, (1) og bekiende at de have deres Magt og Herredomme af Gud og ikke af dem selv. Og fordi de ere Guds Ombudsmænd, dernæst fordi de ikke kand undværes, og for det tredie, fordi Gud selv behager at kalde sig med deres Navne, da staaer de sandeligen i stor Fare (2) for Gud, som ikke med fuldkommen Kiærlighed, (3) Godvillie og Retvished styrke dem udi deres Vælde, hvilken Gud haver dem givet, (4) fornemmeligen hvor Loven det med faste Grændser udviser: at hverken maa Hovdingerne, om de dette iagttage, betynge eller trænge Folket med for stor Gierrighed, ikke heller maa den eenfoldige Almue af Tredskhed og uforsigtig Taabelighed nægte Øvrigheden den rette Lydighed. (5)

Cap. III.

Om Lydighed imod Kongen.

Nu efterdi Landsfolket bør at vise Kongen megen Lydighed, da er det høyt fornøden at man vogter sig for den store Vildfarelses Taage, der saa

(1) M. hinandens Magt til Lov og Ret.
(2) M. i alt for stor Fare.
(3) M. med fuldkommen Troeskab.
(4) M. og M. S. da de have saa megen Omsorg for Landsfolket og meget at svare til hos Gud.
(5) dette Capitels Forandring sees i N. L. 1 B. 1 C. 1 A.

saa jammerligen haver forblindet den største Deel af Norges Indbyggere, hvorpaa ikke findes Exempel i noget andet Land, det adskillige Mænd have været tagne og givet Konge-Navn vrangeligen, imod de rette Konger, og den hellig Kong Olufs Lov, og ald den Ret som enhver Bonde vilde nyde af andre i Henseende til sin Arv, saa at ofte tiente velbaarne Mænd dem, som neppe burde være deres Knaber (Drenge eller Følge-Svenne) hvilket endnu den Dag i Dag er, viser sig, enten de mistede fleere af sine Odel, eller hine, som de kaldte deres Konger, det samme kand siges om de Mænd som derved lode sit Liv. (1) Nu at man ikke skulde med famlende eller ledende Haand eftersøge, hvo med Rette bør være Konge til Norge efter Loven, da skal det være alle Nordmænd vitterlig giort: at Kong Magnus Kong Haagens Søn stadfæstede saaledes og lod paa Froste Ting i Lov-Bogen indføre, hvo efter Arve-Rettighed bør at være Norges Konge, efter den hellige Kong Olufs Lov, og det bejaede og samtykkede alle Norges Indbyggere for sig og sine Efterkommere med Kongen og hans Afkom, med ret Tingtag, at den Skik, som da blev giort og herefter følger, skalævindeligen gielde.

Cap. IV.

Hvo der skal være Konge over Norge.

I Navn Faders, Sons og hellig Aands, een Guds i hellig Tre-Eenighed, skal een hans Tie-

(1) eller: ved hvilkes Frafald de lidte største Tab.

Tiener (1) være Konge over det gandske Norges Rige, baade Indenlands og over Skatte-Landene. (2)

1. Arv.

Efter vor Konges Frafald, da er denne den første Norges Konges Arv, at den skal være Konge over Norges Rige allene, som er Norges Konges ældste Ægte-Søn.

2. Arv.

Denne er den anden Arv, at den Kongens Sønne-Søn, som er ægte-fød, den ældste, eene, skal være Konge, om hans Fader var ægte-fød.

3. Arv.

Denne er den tredie Arv, at Kongens Broder, ægte-fød den ældste, skal eene være Konge, dersom han er Samfædre med Kongen, og ingen af de før opregnede er til.

4. Arv.

Denne er den fierde Arv, at Kongens Farbroder, samfædre og ægte-fød, den ældste, skal eene være Konge, hvis hans Fader var ægte-fød.

5. Arv.

Denne er den femte Arv, at Kongens Broder-Søn, den ældste, skal eene være Konge, om hans Fader var ægte-fød og samfædre med Kongen, om ingen af hine er til.

6. Arv.

(1) M. een Kongens Søn.

(2) Hvad Christian IV. N. L. taler herom, sees Tingf. B. 10 Cap.

6. Arv.

Denne er den fiette Arv, at Konges Farbroder-Søn den ældste skal eene være Konge, om hans Fader var Kongens Farbroder, samfædre og ægtefød, naar ingen af hine er til.

7. Arv.

Denne er den syvende Arv, at den ældste Kongens Søn skal være Konge alleene, endskiønt han ikke er ægte-fød, dog maa han hverken være avlet i Hoer eller udi Slægtskab eller Svogerskab, (1) og skal Kongen selv have bekiendt sig at være hans Fader og selv sagt fornuftige Mænd Rimelighed dertil for sin og hans Moders Sammenkomst, skal og Tiden, da Barnet blev født, svare til den Overregning som tilhører, og at Moderen haver ikke lagt flere Fædre ud til det Barn, eftersom Lov-Bogen viser i saadan Tilfælde. Dette skulle de som viide, ikke dølge over een Maaned, med mindre de frygte for Overvold, og da skulle de dog sige det til een eller flere skiellige Mænd, som derom kunde bære Vidne.

8. Arv.

Denne er den ottende Arv, at Kongens Dotter-Søn, ægte-fød den ældste, skal være Konge allene, om hans Moder var ægte-fød, naar ingen af hine er til.

9. Arv.

Denne er den niende Arv, at Kongens Søster-Søn, ægte-fød den ældste, skal eene være Konge,

(1) M. legger dertil: nærmere end i Guds Lov er tilladt.

ge, om hans Moder var ægte-fød, og samfædre med Kongen, om ingen af hine er til.

10. Arv.

Denne er den tiende Arv, at den Ældste skal eene være Konge, som næst kommer efter Kongens Brødre-Sønner, ægte-fød, om hans Fader var ægte-fød, og er kommen af samfædre Brødre ægte-fødde, naar ingen af hine er til.

11. Arv.

Denne er den ellevte Arv, at den skal allene være Konge, som er Kongens Sødskende-Søn, den Ældste ægte-fød, og kommen af de Sødskende, som baade vare samfædre og Ægte-fødde, og af den rette Konge-Slægt, om ingen er til af hine, som før bleve opregnede.

12. Arv.

Denne er den tolvte Arv, at den skal eene være Konge, ældste, ægte-fødde, som er Kongens Moster-Søn, om deres Mødre vare samfædre, ægte-fødde, og komne af ret Konge-Slægt, om ingen af hine er til.

13. Arv.

Er nu ingen til af disse her opregnede, da skal den eene være Konge til Norge, den ældste, som da er nærmest Arving, eftersom Lands-Loven udviser, udi det almindelige Arvetal, Mands-Person og ikke Qvindes, dog af den rette Konge-Slægt kommen.

Cap.

Cap. V.
Om Kongens Vall.

Nu om saa tungt skulle være, at ingen af disse er til, da er Hertugen selvstævnet, om han er til, eller Jarl, alle Biskoper og Abbeder, alle Baroner og Hofstyrere, med det gandske Hof, at søge Nord til Nidaros (Trundhiem) til den hellige Kong Oluf, for at raadføre sig med Erke-Bispen, og skal hver Biskop af sit Bispedømme, og Kongens Sysselmænd, hvor de ere, udnævne 12 de vittigste Mænd med sig, efter sin Samvittighed, og være paa Reisen den samme Maaned de spørge Kongens Død. Saa skal og hver Biskop og Sysselmand beskikke til Tugtelse (1) at vogte Landet med Bønderne for Tyve og Røvere, saa mange Baroner og Sysselmænd i hvert Lavdømme, som de seer fornødent. De som blive hiemme, skulle være lige saa forbundne at vogte andres Sysseler som deres egne, ellers ere de rette Landsforrædere, om Landet formedelst deres Uagtsomhed ikke beholder sin Fred. Men naar de, som dertil blive udnævnte, ere komne der Nord, da skal Ulærde Mænd gaae til denne Forretning med svoren Eed, at de skulle den tage til Konge, som dem for Gud synes dertil at være best skikket. Biskoperne skulde, dog de ikke sværge, svare til denne Eed for Gud, lige saa fuldt som hine der giore Eed, at de vil raade hvad

(1) M. til Giætslu og Hegningar, til Opsyn og Afstraffelse.

hvad ret er udi denne Sag, eftersom Gud giver dem Forstand retteligst at see sig for. Men blive de da ikke eenige, da skulle de fleste og forstandigste raade, som have Erke-Bispen og de andre Bisper paa sin Side, og sande det med deres Eed. Hvo der lader sig paa anden Maade tage til Konge, end nu var sagt, have forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre, og være i alle hellige Mænds Band og Forbud, (1) og komme ikke i Christen Jord, og ligeledes enhver der gior ham Bistand herudi. Nu om Hofstyrere eller Hofmænd undslaae sig for denne Reise, da ere de Landsforrædere mod Kongen, med mindre fuldkommen Nødvendighed hindrer dem. Men enhver Bonde som sig fra denne Reise unddrager, er skyldig 8 Ortuge og 13 Marker Sølv til Kongen, Kongen med de beste Mænds Raad skal kiende paa deres Forfald. Enhver bør giøre denne Reise paa sin egen Bekostning, men Kongen erstatter igien deres Bekostning, som ikke tilforn have Forlehning af ham.

Cap. VI.

Om Kongens Frænders Arv.

End om Dotter eller Sønne-Dotter, Søster eller Moder eller de andre Qvinder, som staae i Arvetallet i Lands Lov-Bogen; saa og de Mands-Personer,

(1) M. siger: være i Pavens og alle hellige Mænds Band og Forbud.

Personer, som i Arvetallet staae, men ikke ere af Konge-Slægten komne, og ere de, Mænds eller Qvindes-Personer, nærmer berettigede til anden Arv end Kongdommen, efter det almindelige Arvetall, da skal hver gaae saa til Arv som det almindelige Arvetall anviser: Og at det bliver desto klarere, da maa de først arve alle de Eyendomme, som Kongen arver efter andre sine Frænder, og dem han for Losore kiøber, dog saa, at han ikke sælger Kongedømmets Jorder derfor, eller giør Mageskifte. De skulle og arve Losøre og andre kostbare Ting, der ikke høre Kronen til, med mindre Kongen med troværdige Vidner og Jertegn haver giort anden Anordning til sin egen eller sine troeste Mænds Ære og Siæls Salighed, med gode Mænds Raadførsel; Og er det raadeligst at enhver laver det vel for sig selv udi sine Livs Dage og det heller imedens han er sund end naar han bliver syg; Thi andres Venskab er meget ustadig, og uvist hvad de ville giøre efter eens Død, skiønt de ere nær beslægtede. (1)

Cap.

(1) M. og M. S. legge dette dertil: Finnast og fleire Dæme þessi at Erfingiar hafa optar aftekid enn vid aukid þeirra skipan er fied áttu, og feingu optliga med hollre Þiónustu Lyfsháska, edur med miklu Erfide og Mannraunum. Det er: der findes og mange Exempler paa at Arvingerne have heller frataget end forøget de Dødes Anordninger om det de eyede, og havde sig forhvervet ofte med tro Tieneste og Livs-Fare, eller med adskillig Møye og Vidérværdighed.

Cap. VII.
Om Kongens Eed.

Men paa det at Kongen skal vide sig desto mere skyldig at forholde sig imod sine Undersaatter efter Loven og dem at forbedre, da skal han love sit Folk dette med fuld Bekræftelse efterat han er bleven taget til Konge: Det lover jeg Gud og hans hellige Mænd og dette hans Folk, over hvilket jeg er uværdig beskikket, at jeg skal de christelige Love holde, som Kong Oluf den hellige begyndte, og andre hans rette Efterkommere have samtykt imellem Kongen og dem som boe i Landet, med begge deres Samtykke, og med gode Mænds Raad at forbedre dem, efter den Forstand, som Gud mig forleener. Kongen bør ikke allene holde dem denne Eed, som da ere paa Tinget hos ham, men ogsaa alle dem der ere hannem underdanige, fødde og ufødde. Den Tiid han bliver kronet, skal han sværge Folket Lov og Ret, med den Eedsform, som hører til Kongens Vielse.

Cap. VIII.
Om Hertugs eller Jarls Eed.

Om Hertug eller Jarl ere til, da skulle de denne Eed sværge paa det Ting hvor Kongen bliver givet Konge-Navn: Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme, og det vidner jeg for Gud, at jeg vil være min Herre N. Norges Konge huld og tro,

baade hemmelig og aabenbare, og det Lehn, som han mig betroer, skal jeg trolig forestaae, med den Lydighed og Tienstvillighed, som Kong Magnus Kong Haagens Søn imellem Kongen og Hertug eller Jarl forordnede. Jeg vil vise ham ald den Lydighed, som en god Hertug eller Jarl bør at vise en god Konge. Styrke skal jeg hannem og hans Rige, baade med gode Raad og ald min Styrke. Jeg skal holde alle de Eeder, som Kongen haver lovet alt Landsfolket, efter den Forstand som Gud mig forlehner. Gud være mig saa huld, som jeg siger sandt, og vred om jeg lyver. (1)

Cap. IX.

Om Lænsmænd og Hofstyreres Eed.

Lænsmænd og Hofstyrere skulle sværge denne Eed: Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme, og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, baade lønligen og aabenbare. Jeg skal styrke hannem og hans Rige, baade med hulde Raad og ald min Styrke. Jeg skal holde alle de Eeder som Kongen haver lovet heele Landsfolket, efter den Forstand og Skiønsomhed, som Gud mig forlehner. Gud være mig huld om jeg sandt siger, vred om jeg lyver.

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 11 Cap.

Cap. X.
Om Lavmændenes Eed.

Lavmændene skulle sværge denne Eed, naar Kongen selv vil: Dertil legger jeg Haand paa den hellig Bog, og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, den Lov skal jeg forkynde de Mænd, hvilke min Herre forordner under mit Lavdømme, som Kong Oluf den hellige begyndte og andre hans rette Efterkommere have samtykt med dem som Landet beboe. Men allevegne hvor Lov-Bogen ikke tydeligen sætter, da skal jeg saaledes dømme udi enhver Mands Sag, som jeg vil svare for Gud paa Domme-Dag at rettest er efter min Samvittighed, dog med de vittigste Mænds Raad og Samtykke, som da ere hos mig tilstede, saavel for den Fattige som for den Rige, for den Unge som for den Gamle, for den Skyldige som for den Uskyldige, for den Beslægtede som for den der ikke er i Slægt med mig. Gud være mig saa huld, som jeg siger sandt, vred om jeg lyver. (1)

Cap. XI.
Om Bondens Eedsform.

Men at Bønderne og Almuen kand vide sig desto mere forpligtet til Troskab, Underdanighed

C 3 og

(1) confr. Christian IV. N. L. Tingsk. B. 11 Cap. Udi Christ. V. Norske Lov findes Dommer-Edens Formular anført bag udi Lov-Bogen.

og Lydighed imod Kongen, da skulle de saa mange af hvert Fylke (Herret) som Kongen behager, giøre saadanne Eed. Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, baade lønligen og aabenbare, af al min Magt og Formue, som en god Undersaat bør imod en god Konge være. Jeg skal vise ham al lovlig Tieneste og ret Underdanighed efter de Love og Anordninger, som den hellig Kong Oluf skikkede, og andre hans rette Efterkommere have nu samtykt, imellem Kongen og Bønderne, og dem som Landet beboe, med begges Samtykke, Gud være mig saa huld som jeg siger sandt, vred om jeg lyver. For denne Eed stager jeg til Ansvar, og alle de som ere i Norges Konges Rige fødde og ufødde, saa mange som bør nyde Kongens Eed. Saa ere og ikke alleene de som selv sværge, pligtige at holde denne Eed, men ogsaa alle de, som ere Kongen Underdanighed skyldige, fødde og ufødde. Saa ere og alle i Landet skyldige til Troskab imod deres Konge, dog de ikke alle paa Tinget sværge hannem Troskabs Eed; Thi Norges Konge er lige skyldig at forhielpe dem til rette Sager der sidde hiemme, som hine der ere paa Tinget hos ham, naar han lover og sværger at holde og dømme Lov og Ret over alle sine Undersaatter. Det skulle og alle vide, at Kongen er lige saa fuldt forbunden at giøre det Barn Ret, som bliver født udi det sidste Aar eller sidste Dag af hans Regiering,

giering, (1) som de Mænd han giorde Eed paa første Ting. Iligemaade ere og alle hannem til al lovlig Underdanighed forpligtede, som ville nyde Loven og være den værd. Men Kongen og Bisko- perne, lærde Mænd, Baroner og Almuen med dem, skulle følge det hellige Kors og Helligdommene igien til Kirken. Derefter gaaer Kongen til Alteret, og tager der imod Velsignelsen, og gaaer siden til Herberge, hvorhen alle de beste Mænd bør hannem følge. (2)

Cap. XII.

Hofmænds Lov.

Ingen af dem som har svoret Kongen Eed maa drage bort fra Kongen uden hans Forlov, hvo som uden Tilladelse reiser bort, holder ikke den Eed han har svoret Kongen, og raader da Kongen for, enten han skal blive i Kongens Tieneste eller ikke; Men Kongen bør gierne at give den Forlov, som det nødvendig behøver, om der er Fred i Landet, men behøver Kongen hans Tieneste paa den Tid han behøver at reise hiem, da staaer det i Kongens Magt at give hannem Tilladelse, og bør ham forelegges en vis Dag naar han skal komme igien, da bør han og komme til den fastsatte Dag uden høyt nødvendige Forfald. Nu har han Forfald, da skal

(1) nogle Exemplarer sige: paa den sidste Vinter af Kongens Livs Tid.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingf. B. 11 Cap.

skal Kongen og gode Mænd med hannem, med Medlidenhed og Miskundhed, kiende paa hans Forfald. Det er Hofmænds Pligt, som deres Eed tilholder dem, at være billig imod alle sine Naboer og bøde til enhver for sine Misgierninger, forend de komme for Kongen; thi de ere Meeneedere om de ikke bøde, besynderlig til dem som ere mindre mægtige.

Foruretter en Hoftiener nogen af Kongens Undersaatter mod Loven, og vil ikke efter Syssel-mandens Raad eller Lavmandens Dom bøde for sig, da mister han forvist sin Plads i Tienesten, saasom han brød baade Kongens og sin egen Eed, men Sysselmanden skal skrive Sagens Omstændighed til Kongen. Og giør da Kongen som han vil med gode Mænds Raadforsel.

Alle de Sager som Kongens Folk bør søge i Herredet eller Værge, skulle begyndes og udføres efter Lands Loven, og dertil ere alle deres Stal-brødre pligtige at forhielpe dem; men vil de paa anden Maade end Loven tilholde, forfølge sin Sag, da bør alle de andre sige sig derfra for deres Eeds Skyld. Men paa alle de Steder hvor Kongens Folk have ret Sag at søge, da ere alle Kongens Mænd (alle de som ere i Kongens Tieneste) skyldige at forhielpe dem efter Loven uden Heftighed.

Her

NB. dette Capitel som ikke findes i den trykte Lov-Bog, er oversat efter M. S.

Her begyndes den Anden Part af Lov-Bogen, som handler om Undersaatternes Pligt imod Kongen og Skattgiæld.

Cap. I.

I vor HErres JEsu Christi Navn, som er vor Forsvar og Våretægt, Liv og Salighed, skulle vi ingenlunde nægte vor Konge eller hans lovlige Ombudsmænd den underdanige Pligt, som vi have hannem lovet. Nemlig: at enhver Bonde er skyldig at betale Skat og Tingreise-Løn, som eyer for sig selv, og for enhver af sine Tieneste-Folk, en Koe eller Koes Værd, Skib eller Næt, og derforuden et Øg, Oxe eller Hors, og alle de Nedskaber som til Huusgeraad ere nodvendige. Men hans Tieneste-Folk ere alle de som han bor forsorge, og alle de Arbeydere, som dem til Tieneste nodvendig behoves. Det som enhver Bonde skal betale er 20 Alen, hvoraf Kongen tilkommer 10 Alen, men de 10, som Kongen sætter over Sysselet, for at betale af den Deel, Tingreise-Løn kaldet, efter som Lov-Bogen byder. Saa skal og enhver ledig Person, Karl eller Qvinde, betale Skat, dog han ingen Huusholdning haver, naar han eyer selv 10 Hundrede uden Gield.

Kong Haagens Rette-Bod.

Og han eyer et Hundrede for hver Umyndig, som han bør forsørge, og et Hundrede tilovers.

Naar enten Husbonden eller hans Kone bortdøer, og enten Fader og Dotter, eller Sødskende, eller Møder og Søn, eller andre Arvinger boe sammen, da skal af det Boeskab aldrig betales over engang 20 Alen, hvad enten Boeskabet er meere eller mindre. Men den af dem som med sin Part bortviger, bør, som for er meldt, betale. Enhver som dette ikke uden Forfald betaler, forend Mænd ride til Lavtinget, bøde 6 Øre til Kongen. Denne Skat skal betales i Vadmel og i ald Skind-Vahre, i Uld og Oxehuder, der hvor han for næste Fardage havde hiemme, dog han siden flytter andensteds hen.

Kong Haagens Rette-Bod.

Den skal betale Skat som setter sig ned at boe, men ikke den som holder op dermed, hvis han eyer mindre Gods end til 10 Hundrede uden Gield og sine Umyndiges Ophold.

Cap. II.

Paa hvad Tider Skatt bør inddrives.

Saa er vedtaget (1) at Sysselmanden maa ikke reise om Sysselet at inddrive Skatter, med flere

(1) M. So er i Laug teked, ɔ: saaledes er i Loven vedtaget.

flere end 10 Mænd. Paa disse Tider bør Skatter her i Landet ikke kræves: Fra den Tid Lav-Tinget holdes til Mariæ Misse den sidste (d. 8 September), fra Mortens Misse (11 November) til Hallvards Misse (d. 15 May), og bør Sysselmanden reise i en Maaned om Østerdeelen af Landet, fra Hallvards Misse og frem til Lavtingets Tider, og en Maaned imellem Mariæ Misse den sidste og Mortens Misse, ligeledes paa disse Tider udi de andre Landets Fierdinger, naar Sysselmanden vil, hvert Aar, uden Bonderne selv begiære, eller Nodvendigheder det udkræve, at Ting bliver oftere holdt, og skal Sysselmanden reise om Norderdeelen een Maaned, om Sonderdeelen ligeledes, og om Vesterdeelen 6 Uger, efterat han kommer hiem i sit Syssel, endskiont der ere flere end een Sysselmand i hver Deel. Sysselmændenes Fuldmægtige maa ikke være over 4 i hver Deel, og ikke over to, naar Sysselmanden boer i den samme Fierding af Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er forbudet, at de blive Lænsmænd (eller Sysselmænd) som ikke ere formuende, at betale igien det de vrangeligen tage, med mindre Bonderne samtykke anderledes.

Cap. III.

Om fremmede Mænds Rettigheder.

Om Fremmede vanære eller beskiemme nogen eller nogens Frænde-Qvinder, eller for hvad Aarsag

Aarsag vore Landsmænd have at søge sin Ret imod Fremmede, da er det vel om de imellem sig selv forliges, ellers maa den Forurettede klage det for Sysselmanden.

Kong Haagens Rette-Bod.

Men han (Sysselmanden) skal have tildømt ham Bøder af den Fremmede som forsaae sig, for Olufs Misse den første (den 29 Julii) ligeledes bør Fremmede nyde Ret, hvis de blive mishandlede. Men forsømmer Sysselmanden at skaffe den Mishandlede sin Ret, da skal han svare til Straffen, og bør Lavmanden med skiønsomme Mænd dømme dem imellem, og maa han da tage saa meget som hannem tildømmes af de Tingreise Løn, som ham ere nærmest, og Sysselmanden med Rette tilkomme, indtil han har faaet hvad han bør have; men Sysselmanden skal selv indkræve sit igien af den anden eller miste det. Hvilken Styrmand som dem bortfører imod Forbud, skal bøde 4 Mark, hvad enten han eene er Aarsag dertil eller flere, de Bøder til Kongen bør indkræves i Norge, eftersom Sysselmanden her i Landet ikke ville giøre Ret herudi.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er og aldeles forbudet, at Styrmænd eller Landsmænd maae indgaae med hinanden, under Straf, at kiøbe eller sælge sine Vahrer dyrere, end de som handle sammen blive eenige om. Hvo derom

derom bliver overbeviſet, ſvare ſlige Bøder til Kongen, ſom han ſatte ſine Vahrer høyere end tilbørligt var.

Kong Erichs Rette-Bod.

Til Skib ſkal alle ſtævnes for og efter Høeavling, for at handle med Kiøbmænd, og ſkal der Haand til anden ſælge.

Kong Erichs Rette-Bod.

Angaaende Gield til Kiøbmændene, da ſkal for hvert Hundrede, ſom uden Forfald ikke er betalt til Olufs Miſſe, den førſte, bødes en halv Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til Gieldeneren.



Her begyndes Mannhelge-Balken, (1) ſom er den Tredie Part af Lov-Bogen.

Cap. I.

Om Penge-Straf og Bøder for Kongens Underſaatters Mord.

Det er førſt i vor Mannhelge at enhver vor Landsmand udi hele Norges Konges Rige ſkal være fred-

(2) Mannhelge-Balken, o: den Part om enhvers Sikkerheds Rettighed.

fredhellig, den eene mod den anden, uden Lands og inden. Men om nogen dræber anden Mand, enten Mands Person dræber en Qvinde, eller Qvinde Mands Person, da være den landflygtig, Kongen tilkommer Undersaatters Boder, 13 Marker af Manddraberens Gods eller Eyendom, undtagen han begaaer skammeligt (1) Drab eller gior Nidingsverk. Om Jord bliver for Undersaatters Mord betalt, da skulle Manddraberens Arvinger, have den inden 10 Aar indløst, om de ville, men Arvingen skal tage den Fredløses Gods i Forvaring. (2) Tolv forstandige Mænd, dertil af Rettens Betienter (Syſselmanden) lovligen kaldede, skulle domme til een den Afdødes Arving, saadanne Boder, som de efter Loven finde at være rettest for Gud, som Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed er til. Men alle andre Frænde-Boder og Tiltale ophæves, saa at ingen af deres Frænder kræve eller betale over det her anordnes.

Kong Erichs Rette-Bod.

Hver Bonde tilkommer de halve Boder efter sin Hustrue. Men om Manddraberens Gods strekker sig ikke til de Boder som Kongen og andre tilkommer, da skal hver miste efter Proportion og Formuens Beskaffenhed. Hvo som gior herimod haver

(1) confr. Christ. IV. N. L. Manhelge-B. 1 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 1 Art.
(2) Christ. IV. N. L. ibid.

haver forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre, og kand derefter aldrig bode for sig, ligeledes alle de, som raade hannem at bryde eller giøre imod denne Anordning. Arvingen maa ikke sælge den Landflygtiges Jorde-Gods, saa længe han lever, men betale skal han af Jorde-Godset al lovlig Gield, naar Løsøre ere ikke til. Nu kand det hænde sig at Kongen giver nogen Manddraber Landsvist, formedelst Hovdingers eller andre gode Mænds Forbøn, eller han selv kommer til Kongen, og faaer Naade hos ham, da skal han saaledes kiøbe sig Fred med Kongen, som Kongens Naade er til, og bode det resterende til den Tid og med de Vilkaar som gode Mænd see at han kand taale, undtagen alle Bøder ere tilforn udbetalte. Siden skal deres Sag, som efterleve, gaae til Forligelse, efter gode Mænds Dom. Men de som forvarede hans Gods imedens han var i Landflygtighed, (1) skal levere ham det tilbage, Jorder og Løsøre, undtagen Landskyldene, ligesom de det annammede. (2)

Cap. II.

Om grovt Mord og Nidingsverk.

Mord forbrydes ikke, undtagen man begaaer skammeligt Drab eller giør Nidingsverk. (3) Dette er det største Nidingsverk, om nogen forraader sin

(1) M. imedens han er Udenlands og i Landflygtighed.
(2) Christ. IV. N. L. ibid. 1 Cap.
(3) confr. Chr. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 12 Art.

sin Konge Land eller Folk. End om Kongen beskylder nogen for Landsforræderie, da skal han udnævne en Mand af sit Hof, som er af lige Stand med den Beskyldte. Men bør en Arvbaaren Mand svare for den Sag, da skal af Hoffet udnævnes en Bonde-Søn, om han er til, som have Kongens Brev og Indsegl til at søge den Sag efter Loven. Men den er Arvbaaren, som er kommen til al Ret.

Det er og Nidingsverk, om man dræber nogen paa Fredsteder eller imod Troe og Love. Allevegne hvor man har Skadebod at indkræve, for sig selv eller andre Umyndige eller Fuldmyndige, hvis Fuldmagt han efter Loven haver, eller er deres Arving, og alle de som man selv tager Ret paa efter Loven, eller han haver lovlig Fuldmagt dertil, da skal han selv sette Fred og Tryghed med Vidner og holde trolig. Alle Frænder ere under den samme Fred og Tryghed, ligesom de selv havde sat den.

Det er og Nidingsverk, om man dræber Lavmanden for ret Kiendelse der er beskikket at sige Lov iblant Folk, thi den nedfælder (eller det krænker) Folkets Ret, eftersom Lavmanden er lige pligtig at dømme Ret for den Fattige, som for den Rige, over hvilke han er beskikket. Det er og Nidingsverk at myrde nogen. Det er og Nidingsverk at brænde nogen inde. Det er og Nidingsverk at hevne en Tyv. Det er og Nidingsverk, om man hugger Haand eller Fod af nogen, eller stinger

hans

hans Øye ud, eller skiær ham Tungen bort, eller gilder ham, eller skader med fri Forsæt. De som forsvare disse Folkes Gierninger, ere lige saa Strafskyldige, som den der gior, undtagen Kongen lader straffe for at rense Landet. Men om saadant skeer udi Slagsmaal, da forholdes dermed, eftersom Kongens Ombudsmand anordner med de beste Mænds Raad. (1) Hvo som dræber sin Fader eller Søn, Broder eller Moder, Dotter eller Søster, han kand ikke bøde for sig, med mindre han gior det udi Raseri. Saa og om Manden dræber sin Hustru, eller Hustruen sin Mand, det er ubødelig Sag. Derfor maa ikke heller bødes, om man dræber nogen i sit Huus, eller ude paa den giødede Græsmark, eller inden for det Giærde, som er omkring hans Ager eller Eng, hiemme ved hans Huus, eller der paa Veyen til eller fra, undtagen det skeer af Nødværge. (2) Ligeledes de som udi saadanne Skelmstykker findes, at de løbe bort med andres Ægte-Koner, (3) de kand ikke bøde for sig, men baade for Kong og Karl værdige at ihielslaaes, hvor de findes. (4) De Mænd som lade deres Liv, for det de legge sig ude paa Ty-

(1) M. og M. S. da skal dermed forholdes efter som Kongen selv anordner med de beste Mænds Raad. confr. Christ. V. N. L. 6 B. 7 Cap. 1 Art.

(2) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 9 Cap. 1 Art.

(3) nogle Exemplarier legge dertil; eller Frænde-Qvinder.

(1) Christ. V. N. L. 6 B. 9 Cap. 9 Art.

Tyveri eller Ran, hvad enten de røve til Lands eller Vands, saa og for Mord og udædiske Gierninger, Troldom og al Slags Spaakonst, og de som legge sig ude for at opvække Trold, eller bedrive Hedenskab. Ligeledes de som lade sig kiøbe for Penge, at dræbe de Mænd, som de have ingen Sager imod, med mindre Kongen (1) lader straffe for Fred og Landets Renselse. Saa og de som bort-tage Qvinder imod deres Villie med Ran eller som Krigs-Fanger, imod Guds og Menneskens Love, hvad enten de tage andre Mænds Ægte-Koner, Frænde-Qvinder eller Døttre, imod deres Formynderes og deres egen Villie, omendskiønt deres Villie kand forandres naar de omgaaes hinanden. Ogsaa de som hævne disse ubodelige Mænd, eller fordre Bod for dem, saa at det kand med Vidner bekræftes, da have de forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre. Og ere de alle fredhellige som værge sit Gods, Ægte-Koner eller Frænde-Qvinder for dem, men de som eftersøge ere alle ugilde (skyldige, fredløse) baade for Kong og Karl, hvad enten de faae Saar eller Bane. Det er og ubodelig Sag, om nogen forfalsker Kongens (2) Brev eller Indsegl, eller Kongens Mynt i Norge. (3) Det er og ubodelig Sag om nogen dræber den Mand, som haver Kongens Brev og Indsegl for sig

(1) M. og M. S. med mindre Kongen og hans Ombudsmand ꝛc.

(2) M. Vor Konges Brev eller Indsegl.

(3) confr. N. L. 6 B. 4 C. 10 Art.

sig om Fred i Landet, eller til sin Sags Forsvar, om den der dræbte hannem vidste det. Det er og ubodelig Sag, om nogen tager en Kone med Vold, naar tvende lovlige Vidner bekræfte, at det er sandt. Nu ere dertil ikke lovlige Vidner, men hun siger sig at være voldtagen, og det den samme Dag, da domme 12 de fornuftigste Mænd eftersom dem synes at være rimeligst, (1) og hvilket de meene det sandfærdigste. Men endskiønt Konen faaer sig værget for sin Mandhaftigheds Skyld, saa at han ikke faaer sin Villie frem, da bør han dog ikke undgaae Straf efter Dom, om det beviises at han havde fuldkommen Villie dertil, dog beholder han Livet. (2) Om nogen med lovlige Vidner (3) finder en anden paa sin Kone, da betale han fulde Mands Boder til Bonden, ligesom han er Mand til, der belaae Qvinden, om han da var sagesløs bleven dræbt. Men halve Mands Boder, om han treffer ham paa sin Moder, Dotter eller Søster, der ikke selv have Egtemænd. Disse Boder skulle dømmes af 12 forstandige Mænd, dertil af Rettens Betienter lovligen udnævnte. (4)

(1) M. S. eptir þvi sem þeim þikir skinsemdar Lykinde tilbera. ɔ: eftersom de see den fornuftigste Rimelighed til.

(2) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 18. 19 Art.

(3) M. med tvende lovlige Vidner.

(4) dette Capitel er ligelydende med Christian IV. N. L. Mannhelge-Balken 2 og 3 Cap.

Cap. III.

Om Ransmænd.

Nu rove Mænd eller Hærie, da ere alle skyldige at eftersette dem, som Syſſelmanden eller den som Ran og Herverk paaføres, dertil udnævne, undtagen de ere udi fierde Led (1) i Frændskab eller Svogerskab med dem, hvad heller de flygte i Filster, Hólme eller Skandse, eller de ere paa Skibe, og i hvor helst de som Herverk giorde have sin Tilflugt. Hvo der ikke setter efter dem, naar han bliver lovligen tilsagt, bode 6 Øre til Kongen. Det er Herverk, naar Mænd tage andres Gods imod deres Villie, slaae, binde eller saare dennem. Om Mænd roe et Skib bemandet til en Bonde, eller en Hob Folk gaaer til hans Gaard, og antaste ham med Vold, eller bryde ind i hans Huus, og borttage hans Gods, det er fredløs Gierning. Men den af dem, som vil blive i Landet, skal bringe tilbage alt Bondens Gods, som de borttoge, og betale 10 Marker til Kongen, (2) men den som Ran og Herverk paakom, fuld Rettighed efter 12 Mænds Dom, eller være landflygtig.

(1) M. S. udi fierde Led eller nærmere.

(2) nogle Exemplarier legge hertil: enn hver er hønum veiter Lid til, sekur Mørk vid Kong, ɔ: men hvo som giør ham Bistand herudi, bøde en Mark til Kongen.

Cap. IV.

Om Eftergivelse paa ubodelige Sager.

Allevegne efter de Norske Love, som Kong Oluf den Hellige udgav, og hans rette Efterkommere siden have samtykket, at naar nogen begaaer skammeligt Drab og Nidingsverk, da bør han være landflygtig og fredlos, og have forbrudt Gods og Fred, Land og Losore, tilmed Odels Jorder, og komme aldrig i Landet siden, med mindre han siger sandfærdige Krigs=Tidender, som Landsmænd ikke tilforn vidste, da maa han blive i Landet, med sligt Fred=Kieb og den Miskund som Kongen vil vise. (1) Men for Landets Fattigdoms Skyld, og dernæst fordi den gamle Lov=Bog melder meget om, at den Landflygtiges fattige Frænder maa nyde Halvdeelen af alt det han eyede, da giore Vi saadan medlidende Anordning til ævig Tid, angaaende alle ubodelige Sager, undtagen Landsforræderi og Herre=Svig imod Kongen, dermed skal forholdes efter som Lov=Bogen udviser, at den Fredloses lovlig Arving skal tage Halvten imod Kongen, baade Jordegods og Losore, at de desto bedre af det Gods kand hielpe den Landflygtiges lovlige Umyndige, endskiont det hidindtil haver ikke været efter Loven iagttaget. Dog med de Vilkaar, at om nogen begaaer slige ubodelige Gierninger, som Gud lade ikke skee, da skal forst

D 3 alle

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge=B. 4 Cap.

alle Bøder udbetales, men er Godset mindre end at det udgiør Undersaatters Bøder (eller 13 Marker) da skal for enhver afkortes efter Proportion (eller Antals Regning) og Godsets Mængde. Men ingensteds skal Kongen eller Arvingen tage Manddraberens Gods eller andet confisqveret Gods, førend al beviislig Gield, som blev giort førend Eyermanden faldt i den Sag, er udbetalt (1) Om nogen myrder sig selv, da faaer Arvingen Halvparten af hans Gods, med de Vilkaar, som om andre ubødelige Sager gielder, men Halvparten skal være udi Kongens Ombudsmands Forvaring, og beroe paa den Miskund, som Kongen efter Omstændigheder vil giøre. (2) Ingen maa paa eengang meere Gods forbryde, end det som han eyer paa den Tid. End om nogen tilfalder Arv imedens han er landflygtig, da skal hans Frænder tage imod den, og hvis Kongen under hannem Landsviist, da skulle hans Frænder give hannem det alt tilbage, med slig Vilkaar, som de det imodtoge, og han eyede, da han blev landflygtig. Men Frænder ere ikke pliptige at give det tilbage, som han eyede eller arvede, og mistede formedelst skammeligt Drab eller Nidingsverk, alleeneste det som hannem siden er ved Arv tilfalden. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-Balken 11 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 10 Art.
(2) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 21 Art.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 4 Cap.

Cap. V.

Om nogen sælger en Mand bort af Landet.

Sælger nogen en fri Mand bort af Landet, bode 13 Marker til Kongen, og skaffe Manden i Landet igien, og bøde hannem siig Ret, som han er af Stand til, efter lovlig 12 Mænds Dom. Men kand han ikke skaffe ham tilbage, da betale han den Mand med fuld Betaling, eftersom han var Mand til; Nægter han det, da nægte med 6 Mænds Eed. (1)

Cap. VI.

Om nogen huuser fredløs Mand.

Huuser nogen eller hæler landflygtig Mand, æder eller drikker med hannem, være sig Bonde eller nogen anden, bøde til Kongen for den første Nat en Mark, to for to Nætter, men bliver han tre Nætter hos ham, efterat han er giort fredløs, inden det Herret, da bøde 13 Marker til Kongen, undtagen den som huuser hannem veed ikke at han er fredløs. (2) Dens Sag, som huuser, kand aldrig blive større end den andens var, da han blev dømt landflygtig. Syßelmanden er pligtig at kundgiøre hans Landflygtighed paa Tinget, den samme Dag han veed at han haver begaaet fredløs Gierning. (3)

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 5 Cap.
(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 23 Cap. 16 Art.
(3) Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 6 Cap.

Cap. VII.

Om nogen bliver saaret paa Tinge.

Bliver nogen hugget, qvæst eller saaret paa Ting eller Samqvem, da skal alle Mænd eftersætte Misdæderen til Skovs eller Skibs, Fields eller Strands, (1) hvo som hannem ikke eftersætter, bøde halv Mark til Kongen, ligesaa den som hannem eftersætter og vil ikke gribe ham, endskiønt han kand, og det kand lovlig bevises. Ere ingen Vidner dertil, da nægte det med sin Eed. Slægtinge eller Svogere i fierde Led eller nærmere, ere ikke skyldige (2) hannem at eftersætte, uden de selv ville. Hvo som beviser Manddraberen Hielp, skal være fredløs, undtagen han kiender ham ikke, hvilket han skal med Eed bekræfte.

Bliver nogen saaret paa Ting eller Samqvem, og alle sætte efter Manddraberen til Fiælds eller Strands, Skovs eller Skibs, og bliver han greben, da om han vil værge sig med Loven, skal han nedlegge sine Vaaben, og er han da fredhellig, saa længe den Saarede lever; Dog skal man binde ham og føre til Sysselmanden, som bør forvare ham, eller hans Fuldmægtig, hvis han bliver hannem tilført. Behøver Sysselmanden Hielp til at vogte ham, da udnævne dertil saa mange af de nærmeste Bønder som han behøver. Men slipper han bort fra

(1) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 13 Art.
(2) M. skyldige efter Loven.

fra Sysselmanden, og den Saarede døer, da er Sysselmanden selv i Borgen, til Kongens Kiendelse, som derudi efter Sagens Beskaffenhed anordner, med de beste Mænds Raad, som dertil blive udnævnede. Nægter Sysselmanden at tage imod ham, da skulle de have Vidner dertil, og sætte ham bunden i hans Gaard, (1) det gielder ham det samme, uden nogen med Vold tager ham bort. Allevegne hvor Sysselmanden tager den Landflygtiges Gods, da skal han skaffe Mand til at revse ham efter Tingmændenes Dom. Bønderne ere pligtige at følge Misdæderen til Straffen, hvo som ikke vil følge, bøde en halv Mark til Kongen. (2)

Cap. VIII.

Om gale Menneskers Gierninger.

Om en gal Mand bryder ud af Baand, og bliver Mands Bane, da bødes af hans Formue, om han eyer nogen, fulde Bøder. Men eyer han intet Gods, og kommer siden til sin Forstand, da skal han fare bort af Landet, (3) indtil han haver betalt fulde Bøder for sig. See Mænd Raseri paa nogen, da kand de binde ham, hvo som vil, føre ham til Tinge, og tilbyde ham hans Frænder, løse ham der siden og sige ham af sin Ansvar, og tage

(1) M. S. Ombudsmandens Gaard.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 7 Cap.
(3) være landflygtig til Norge.

tage for sin Omkostning rigtig af den Galnes Gods, om der findes noget. Alle galne Mænd maa Mænd uden Paatale sætte i Forvaring. Gal Mand er sin Arvings umyndig, dog ikke forend Arvingen veed at han er gal, og maa han sætte ham i Baand, om han vil. Men beskylder Sagsøgeren den galne Mands Arving for, at han ikke vil vogte ham, da værge sig med Eed. Saarer en gal Mand nogen, da bør hans Arving betale Lægeløn og Saarbøder, af den Galnes Gods, men Kongen tilkommer intet deraf. Men da ansees noget for gal Mands Gierning, naar han bryder ud af Baand, eller fornuftige Mænd skionne eller vide (1) at han virkelig er rasende. (2)

Cap. IX.

Hvem der skal være Banemand.

Den skal blive Banemand, som de næst boende bær Vidne om, og sige Drabet paa Hænderne, og kand han ikke med Eed befrie sig, med mindre han haver været den Dag, som Drabet skeede, saa langt borte, at han ikke kunde to gange samme Dag reise der imellem, frem og tilbage, og var han da i Kirke eller paa Ting, i Forsamling, eller paa Skib, da maa 12 fri og fuldmyndige Mænd, som hos ham vare tilstede, befrie ham derfra

(1) M. eller see at han et gal.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-Balken 8 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 17 Cap. 7 Art.

derfra med deres Vidnesbyrd. (1) Er han ikke paa nogen af disse Steder, men dog saa langt borte, som meldt er, da kand han værge sig med Tylter Eed. Kunde de næstboende Mænd ikke komme til Tinget, for at aflegge deres Vidnesbyrd herom, for nogen Nødvendigheds Skyld, da skulle tvende Mænd be-eedige deres Vidnesbyrd paa Tinget. Bliver nogen saaret, og han kand tale, naar Mænd finde ham, da skal den være hans Banemand, som han først udlegger, om han ellers taler af Forstand, og kiender ham, og kommer den Saaredes Udsigende be-eediget frem paa første Ting, med mindre hin befrier sig med Tylter Eed. (2)

Cap. X.

Om Drabs Forkyndelse.

Vorder nogen dræbt, da bliver den Banemand, som offentligen vedgaaer Drabet. Men det skal han sige samme Dag inden Herredet, og nævne sig ved Navn, og hvor han laae om Natten, tilligemed det Herret, som han er fra, det skal han sige for fri og fuldmyndige Mænd, og bør det paa Orvar-Ting (3) bekiendtgiøres, hvor han laae om Nat-

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 16 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-Balken 9 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 15 Art.

(3) Orvar-Ting, i. e. det Ting, som stævntes til ved Or, eller Budstikke, skabt som en Piil, der burde gaae omkring.

Natten. Husbonden skal sværge, at han nævnte sig saa ved Navn, og han var hos hannem den samme Nat. Drabs-Forkyndelsen bor og fremkomme paa Tinget. Men om nogen vil ikke bære Vidne om Drabs-Forkyndelsen, eller be-eedige Natte-Stedet, da skal den Dræbtes Arving gaae til ham, og stævne ham til Ting med Femte-Stævne, at vidne der det Sandeste han veed udi den Sag, efter Loven og sin Samvittighed, og dølge intet. Vil han da ikke vidne, betale een Mark, halv til Kongen og halv til Sagsøgeren; saaledes skal med alle Vidner forholdes. Disse Bøder skulle paa Femte-Ting betales, ellers dobbelt ved Execution. Manddraberen maa ikke reyse tre Gaarde forbi, fra det Sted som Drabet skeede, uden at forkynde Drabet, med mindre der findes den Dræbtes Slægt eller Svoger udi fierde Leed eller nærmere, eller Manddraberens Fiender boe der, hvoraf han frygter for Livs Fare. Hvo som ikke saaledes forkynder Drabet, han er en Morder, og haver forbrudt Gods og Fred. Fremkomme paa første Ting baade Drabets Forkyndelse og den Saaredes Udsigende, saaledes som nu blev sagt, bekræftet, da skal den Saaredes Udsigende staae ved Magt, men ikke Drabs Forkyndelsen, da befries Mand-Draberen fra Mord, dog han bliver landflygtig. Kommer den Saaredes Bekiendelse ikke frem paa første Ting, men Seende- og Drabs Forkyndelses Vidne, da gielder det seende Vidne, hvis det bliver baaret paa Tinget af tvende fri og fuldmyndige Mænd; men

men ikke Drabets Forkyndelse. Men den Dræbtes Arving skal fare udi det Herret, hvor Manddraberen sagde sig at være, og finder han den Mand, som saa heeder, og han meener at være den samme, men han siger Ney til, (1) da skal han stævne hannem til Tings, hvor 12 fri og fuldmyndige Mænd, dertil ikke udnævnte, bor vidne ham fri for den Gierning; men vil han ikke befrie sig, da er han skyldig i Sagen; bliver han befriet, da maa den Dodes Arving tilgaae og stævne saa mange Mænd han vil, af dem som vare tilstæde, til at giore Tylter Eed, med forbemeldte Vilkaar. Bliver nogen saaledes slaget eller saaret, at han ikke kand tale, da skal han lade Pilen gaae omkring, og skal da det Ørvar-Ting være ligesaa fuldkommen, som om Pilen havde gaaet omkring den samme Dag. Men døer han, da skal Arvingen lade Pilen gaae omkring, og stævne til Ting; men Sysselmanden, om Arvingen er ikke tilstæde. (2)

Cap. XI.
Om Bane-Raad.

Fører nogen en fri Mand ud paa Søe, Klipper, eller Udøer, og i hvorhen han fører ham, saa han vil han fanger Bane deraf, eller giver hannem Bane-Raad eller Saar, og alt det hinanden bliver til

(1) nogle Exemplarier sige: geingur ei i giegn, i. e. nægter han det ikke.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 10 Cap.

til Skam eller Vanære af hans Raad. (1) Men det ere Raad, om nogen siger de Ord, eller gior noget saadant, hvorved en anden staaer i Fare for at miste Livet, eller kand blive til Skam, om det blev fuldbyrdet, som han siger, og han vil det skeer; Han skal bøde fulde Bøder efter lovlig Doms Kiendelse, til den, som efter Loven tilkommer at søge den Sag, og desuden til Kongen, med mindre han bliver lovligen befriet. Det ere og Raad, om nogen af fri Forsæt mager det saa, at Vaaben falde eller slænges af sig selv paa nogen, eller andet farligt, eller viser hannem udi Moradser, eller hvor skadelige Dyr ere fore. Ligeledes om nogen hidser en Biørn paa nogen, eller en arrig Hund, Hest, Oxe, eller andre Dyr, saa han vil han faaer Skam eller Skade deraf, bøde som sagt er. (2)

Cap. XII.

Om dens Rettighed, som sin Faders Slægt ikke tilkommer.

Bliver den Mand dræbt, som sin Faders Slægt ikke tilkommer efter Loven, endskiønt han siges en vis Mands Søn, da eye hans Moderne Frænder Bøderne, ogsaa hans Arv. Men bliver han slaget eller skadet, da tager han Rettighed som hans Moder-Fader. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 10 Cap.
(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 11. 12 Art.
(3) Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 10 Cap.

Cap. XIII.
Om Vaade-Gierning.

Vaades Gierninger bør med stor Skiønsomhed og Medynk ansees, under hvad Omstændigheder de foraarsages. Thi om nogen aarelader en anden eller legger Ild paa ham, eller andet som tiener til Lægedom, og de begge meene at blive til hans Helsens Erholdelse, derfor bødes intet, hvad enten han faaer Skade eller Bane deraf. I alle andre Tilfælde, hvor Mænd skulle enten arbeyde til sin egen Nytte, eller hielpe andre til nyttige Ting, da er saadanne Vaades Gierninger meer at ansee, end hvor ingen Fornødenhed er til; allene Uagtsomhed og megen Uforsigtighed. Endskiønt to Mænd fare i Skov tilsammen, og slipper Øxen af Skaftet for den eene imod hans Villie, paa den anden, saa han døer deraf, da bøde fierde Part af fulde Bøder til den Dødes Arvinger, og bekræfte med 6 Mænds Eed, at det skeede imod hans Villie. (1) Saaledes skulle Vaades Gierninger allevegne bødes, naar det giøres, som er til Nytte, hvad enten Mænd faae Saar eller Bane, imod dens Villie det giorde, og bødes derfor intet til Kongen. Men for alle andre Vaades Gierninger, saasom om Mænd skyde eller kaste over Skib, Huus eller Høyde, eller giøre andet unødvendigt, og andre fange deraf enten Meen, Saar eller Bane, imod

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 11 Cap. 3 Art.

dens Villie som det giorde, skulle halve Boder betales, og nægte dog for sin Villie, med 6 Mænds Eed. (1) Til Kongen bødes i saa Fald intet; thi Kongen tilkommer intet for Vaades Gierninger. Det maa ikke kaldes Vaades Gierning, om nogen hugger eller slaaer til een, og rammer en anden imod hans Villie, eftersom han vilde dog giore nogen Ondt. (2) Holder Mand paa Vaaben, og en anden raser derpaa, skades (3) eller saares deraf, da bøde efter Dom og Omstændigheder, dog aldrig over fierde Part af fulde Boder, men mindre om saa dømmes. Om nogen støder en anden paa Vaaben, da bøde halve Boder og bekræfte med 6 Mænds Eed, at det skeede imod hans Villie; men legger nogen sit Vaaben en Steds, og holder ikke derpaa, og sværger at han meente ingen kunde faae der Skade af, da bøde intet, dog andre kommer til Skade derved, med mindre det nedfalder af sig selv; (4) er det af nogen opfæstet, da bøde den som opfæstede, fierde Part af fulde Bøder, og nægte for sin Villie med 6 Mænds Eed; men rører en anden derved, da bøde den fierde Part af de fulde Boder, og bekræfte dog med 6 Mænds Eed, at det var imod hans Villie; men den som opfæstede er

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 11 Cap. 4 Art.

(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 11 Cap. 5 Art.

(3) M. bruger skeinest, ɔ: blesseres, i Steden for skiemmest, ɔ: skades.

(4) M. Nema sialfur felle nidur, i. e. med mindre han selv nedfælder det.

er da fri derfor. Om man leeger, gaaer sammen i Favn at brydes, eller drages om Skind i Hænder (Skinddræt) med sin Villie, da forsvare hver sig selv, dog han i saa Fald faaer Meen eller Skade. Men den som leegede med ham, skal værge sig med 6 Mænds Eed, at det ey skeede med hans Villie, ellers bode efter Dom. (1)

Cap. XIV.

Om Skud, Knive-Sting og Dolkbæren.

Det er alle Mænd bekiendt at Dolke ere forbudne at bæres. Hvo dem bær, bode 3 Øre til Kongen. Drager nogen Kniv til en anden, skiønt han ingen Skade faaer giort, (2) bode fuld Rettighed til den som han funklede ud til, efter 6 Mænds Dom, og 3 Øre til Kongen. Men stinger man en anden med Kniv, da er han fredløs, og bode fuld Rettighed, efter 12 Mænds Dom, til den han stak, eftersom de see, at den der blev stukket, er vel holden. (3) Men Kongens Sagsøger skal tage den som stak, og føre paa Ting, og kiere der paa Tinget den samme Kniv han brugte, igiennem hans Haand, med hvilken Straf han kiøber sig igien Fred af Kongen, om hin bliver ved Live, og

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 11 Cap. 6 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 7 Cap.
(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 7 C. 15, 16 Art.

og staaer selv Fare for sit eget Saar, hvordan det gaaer. Men doer den af Stinget, som sagesløs blev stukken, da kand den som stak, dræbes og dødes. Men undkommer han, da være landflygtig, og komme aldrig i Landet igien, undtagen Kongen synes at han giorde dette af nogen Slags Nødvendighed; Og med Manddraberens Gods forholdes efter som tilforn er sagt, baade i Henseende til Kongens og andre Boder. Skyder nogen efter en anden, endskiønt han ikke rammer, da bøde 3 Øre til Kongen, og fuld Rettighed efter 6 Mænds Dom, til den han skiød efter; Saarer nogen en anden med Skud, da skal den som skiød, taale samme Revselse, som den der stak med Kniv, og samme Vilkaar; Ligeledes om den doer, som blev skudt, da skal den, som skiød, være under samme Straf, som den der stak, baade i Henseende til Kongens og andre Boders Erleggelse. (1)

Cap. XV.

Om Boder for Mands Bid.

Det er utilbørligt at Mænd bides, som Heste eller Hunde; Men bider nogen en anden, da skal Sysselmanden tage ham fangen, og føre paa Ting, og lade bryde Fortænderne af hans Hoved, med hvilken Revselse han siden undgaaer at betale til Kongen for denne Sag; undtagen skiøn-

(1) confr. Chr. IV. N. L. Mannhelge-B. 13 Cap.

skionsomme Mænd synes, at han var dertil nogenledes tvungen, og maa derfor frie sig med Bøder, da skal han ogsaa bøde til den som han beed, eftersom 12 Mænd dømme, og de vil forsvare for Gud, at den er vel holden, som blev bidt. (1)

Cap. XVI.

Om Manddraberens Anholdelse.

Saa er sagt og stadfæstet over hele Landet, at om nogen dræber en anden, eller saargiør, eller begaaer de Gierninger, hvorfor han bør at miste Liv eller Lemmer efter Loven, da skulle de som nærmet ere, eller først kunde komme til, tage den Mand, og føre fangen eller bunden til Sysselmanden; giør de det ikke, og kand dog komme til, uden at faae af hannem Skade eller Skam, da bøde enhver en halv Mark til Kongen, undtagen Slægtinge eller Svogere i fierde Led eller nærmere, de ere ikke pligtige at tage den Mand eller føre til Ting, uden de selv ville, Sysselmanden er skyldig at tage hannem og føre til Tinge, men Bønderne at dømme ham paa Tinget efter Loven. Siden bør Sysselmanden at lade ham afstraffe, efter lovlig Dom. Dette er derfore saaledes anordnet, at det maa ingen sagesløs giøre, uden den som er Dommer af Kongen dertil beskikket; thi Loven revser, og ikke han, dog han giør sin Pligt eftersom Loven

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 7 C. 14 Art.

ham tilholder, men andre giore det med Had og Avind, derfor ſkeer det ofte, at de faae forſt Mandſkade, udſtaae ſiden ſtore Beſkyldninger og megen Penge-Straf. Hvo ſom anderledes gior, og det beviſes, at han kunde giore efterſom her bydes, være fredlos, indtil Kongen gior derom anden Anordning efter Sagens Beſkaffenhed, og de Aarſager og Nodvendigheder, ſom dreve Gierningsmanden hertil; men haver han ſom paataler, ikke Folk nok til at ſætte efter Misdæderen, da ſkal han ſige det til Syſſelmanden, og kræver Syſſelmanden Folk til Hielp, da er den ſkyldig en Mark (1) til Kongen, ſom ikke farer, undtagen de, der udi fierde Led eller nærmere ere beſlægtede eller beſvogrede med den Fredloſe. Alle de ſom efterſoge ere fredhellige, men de ſom værge, ere fredloſe, hvad enten de faae Saar eller Bane, og deres Huuſe uhellige, hvis de behove at brydes. Om fredloſe Mænd lobe i ode Huuſe, eller de Huuſe, hvor Mænd holde ſig, ſom ikke ville værge dem, (2) da kand de ſom efterſoge, Sageslos, bryde Huus til at naae dem, og bode ſiden Eyermanden for Skaden, efterſom 6 fornuftige Mænd anſee den. Er Syſſelmanden eller hans Fuldmægtig der nærværende, hvor man bliver hugget, ſlaaet, eller ſaaret, og vil han ikke ſætte efter Gierings-Manden, da

(1) M. bode en halv Mark.

(2) andre Exemplarier ſige: ſom ville værge dem.

da spilder han alle de Boder, som Kongen kunde tilkomme, om nogen forsømmede at sætte efter. (1) (2)

Cap. XVII.
Om Domme.

Nu efterdi Lov-Bogen paa saa mange Steder formelder, at de, som for deres Gierninger have fortient at straffes, skal føres til Tinge, og dømmes efter Loven, og efter den Dom Straf paalegges; Da bør de som til Dommere blive udnævnte, grandgiveligen randsage, og med megen Skiønsomhed og Lemfeldighed kiende paa, om misgiort er imod en uskyldig Mand, enten for smaa, men dog nogle Aarsager, eller for store, men ikke tilstrækkelige, eller for saa stor Sag, at han synes at have været fuldkommen nødt til at giøre hvad han giorde; Saa og om lovlig Erstatning er bleven tilbuden, eller ikke; eller det som er haardest, at den som fik Skaden, haver forlanget Bod, men intet bekommet; Saa og om Sagen har været for Rettens Betientere andraget, efterdi Lovens Kiendelse er over de Mænd, som andre Sagesløse overfalde; Men derfor er Dommen tilskikket, at der skulle Sager og Misgierninger randsages,

(1) M. hvo som ellers vilde eftersætte.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 15 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 4, 5, 6 og 13 Art.

sages, (1) og Dommen efter Sagens Beskaffenhed lempes, saasom Tingmændene og Dommeren finde rettest for Gud, og de ville paa den yderste Dag for Gud efter deres Samvittighed tilsvare, men ikke saasom mange Daarer sige, nemlig, at de dømme ikke andet end hvad Loven siger; thi de bør sandeligen svare for det som Loven dem tilsiger, der lade onde Mennesker slippe udømte eller ustraffede, saa og om Dommeren straffer for lidet, eller for meget, dem som nogen Naade burde bevises; Formedelst Dommernes Uagtsomhed. Derpaa findes og mange Exempler, at de have faaet haard Straf af Gud, som for mildt have dømt; men hine dog haardere, som for strængt have dømt. Desaarsage bør Dommerne altid at læmpe deres Domme, det beste de kand, om de veed Sagens Sammenhæng lige vist paa begge Sider; thi det er vanskelig at stille saaledes Vægten, at den ikke hælder til nogen af Siderne, men jo vanskeligere det er, jo lyksaligere ere de, som saaledes kand læmpe de fire Søstre, der udi alle retfærdige Domme bør være tilstæde, at det skeer Gud til Behag, og Menneskene til Nytte; Disse ere: Miskundhed og Sandhed, Retfærdighed og Sagtmodighed. Miskundhed bør iagttages, at ikke Had eller Grumhed kommer i Dommen: Sandhed, at ikke Løgn bliver frembaaren: Retfærdighed, at ret Dom bliver ikke vrangeligen fordreyet: Sagtmodighed bør iagttages, indtil retfærdig Dom falder i Sagen,

(1) M. ransaka og meta, o: randsage og betragte.

gen, at ikke Dommen af fremfusende Grumhed bliver for tidlig fældet, og derfor bør Dommerne betænke dette, at det er des gavnligere i alle Domme, jo bedre de blive afhandlede. Og at Mænd desto bedre kand vogte sig for vrange Domme, da man neppe kand tage sig vare for det som Ondt er, uden man veed det, da skal man altid erindre, at paa fire Slags Maade skeer vrange Domme, enten for Rædsels Skyld, at man frygter for den som skal dømmes; eller formedelst Penge-Gierrighed, hvor man venter Gave; eller formedelst Venskab, hvor man vil hielpe sin Staldbroder; eller Vrede, hvor man hader den, som man skal dømme; Og er da ilde bestilt, naar disse Hore-Unger blive indtagne, men de ægte Søstre, (1) som før bleve nævnte, bortjagede. Thi ilde bliver den Dom anseet af gode Mænd, men allerverst af Gud. Det er derfore got og gavnligt, at dette Capitel bliver som oftest oplæst, naar vigtige Sager skal afhandles. Man skal og i Besynderlighed erindre, at skaffe de Mænd, som ere dømte til Døden, eller at miste Lemmer, en Præst, forend de blive straffede, og give dertil god Tid, (2) thi den onde Gierning bør man hade, men elske Mennesket af naturlig Tilbøyelighed, som sin Jevnchristen, dog allermeest Siælen. (3)

(1) M. har: ægte Døttre eller Søstre.

(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 55 Art.

(3) Om Dommere, see Christ. V. N. L. 1 B. 5 Cap.

Cap. XVIII.

Om den Medlidenhed Manddraberen vederfares.

Giør nogen en anden Mand Skade, eller han giør andre Rømnings Gierninger, som Lavmanden og Syſſelmanden og andre Fornuftige ſynes, ſaa megen Nødvendighed haver tvunget ham til, at han kunde derfor baade beholde Liv og Lemmer, og ham tillades at bøde derfor, baade til Arvingerne og Kongdommen, da maa han uſtraffet føres af Landet til Norge, paa den Naade Kongen vil hannem beviſe. Hvo ſom giør en anden Skade, ſkal fare bort af Landet, det førſte ham er mueligt, dog ſaa at nogen Nødvendighed har tvunget ham til at begaae den Gierning, alt paa den Naade, Kongen vil ham beviſe, naar han kommer for ham, angaaende hans blivende i Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er og ſtadfæſtet, at alle de Manddrabere ſom naae Kirkefred, maa ſagesløs flyttes til Norge, og føres der i Kirke efter Lavmandens Raad, (1) undtagen de ſom Kirken ikke bør holde efter Loven.

Cap.

(1) M. S. efter Lavmandens og Syſſelmandens Raad.

Cap. XIX.
Om Slagsmaal paa Tinge.

Om Mænd slaaes paa Øxeraae Ting, da forholdes dermed som Lov-Bogen udviser, ligeledes med Godsets Deeling, og om nogen bliver dræbt eller saaret, saa han mister Lemmer, det er som andre ubodelige Sager. Men slaaes de paa andre Ting, eller Femte-Stævne, i Lavmandens Nærværelse, eller udi Brollupper, i Julen, Skiær-Torsdag, eller Paaske-Ugen, da forøges deres Rettighed dobbelt, som faae Skade eller Saar, og Boderne til Kongen ligeledes; thi paa alle disse Steder og Tider er Fred selv sat. (1) Hvo som bliver saaret, slaget eller skiændet med fuld Rettigheds Gierning (2) i hans eget Huus, dens Ret forøges dobbelt, de bør og bøde Halvpart meer til Kongen, som giore Hiemsøgelse eller bryde Huusfred, om de Saarede lever; men døe de, da ere de aldeles fredløse. (3)

Cap. XX.
Om nogen binder en fri Mand.

Binder nogen en fri Mand sagesløs, bøde 5 Marker til Kongen, og fuld Rettighed til den

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 9 Cap. Art. 16, 17, 18, 19, 20, 22.

(2) M. S. fuld Rettigheds Ord eller Gierninger.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 16 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 9 Cap. 22 Art.

Bundne, efter de 12 Mænds Dom, som Dommeren lovligen dertil udnævner. En Tyv kand man sagesløs binde, og alle dem man veed at have begaaet udædiske Gierninger, naar han haver Vidner til, at han ikke kunde paa anden Maade føre dem til Dommeren: haver han ikke Vidner, bør han sande det med sin Eed. (1)

Cap. XXI.

Om Hug og Lemlæstelse.

Slaaer nogen en anden med vred Hu, der, hvor ikke ere Fred-Steder, med Øxe, Kiep eller Steen; Det er Hug, naar man hæver det fra en anden, som man veed falder paa ham, naar han slipper det, eller og om han kaster det, som en anden faaer Hug af; Da bøde til Kongen 1 Mark for det første Slag, slaaer han derpaa et andet Slag, bøde til Kongen 2 Marker, slaaer han derpaa det Tredie, bøde til Kongen 3 Marker; slaaer han derpaa det Fierde, bøde til Kongen 5 Marker; men slaaer han derpaa det Femte, bøde til Kongen 13 Marker, og fuld Rettighed til den som fik Huggene, efter 12 Mænds Dom, som dertil af Dommeren blive lovligen udnævnte, hvad enten han giver et eller flere Slag. Slaaer man nogen i Hovedet, eller hugger, styrter ham i Vand, eller hvelver Skib under ham, eller bryder hans Fartøy, saa

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 17 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 17 Cap.

saa han derved kommer i Fare paa Dybet, eller saarer og lemlæster hannem, hvad enten det er Saar eller Slag, da bode for hvert 2 Marker til Kongen; og den som fik Skaden efter 12 Mænds Dom, som dertil blive af Dommeren lovligen udnævnte. Det er Lemlæstelse, om man siden ikke er saa for som tilforn, eller om Haar eller Klæder ikke skiule Saaret, at det kand altid sees. Men vil den ikke bede, som misgiorde, naar han bliver lovligen krævet, være saa langt landflygtig, som Tingmændene domme; vil den ikke tage imod Boder, som fik Skaden, ey heller Sysselmanden, da skal han dømmes fredhellig, hvad enten de tage der imod, eller ikke. Om nogen slaaer, hugger, eller saarer tvende Mænd, eller flere, i en Adfærd, da bode til hver af dem deres fuld Rettighed, og til Kongen som for er sagt. Men om to Mænd eller flere saare eller slaae en Mand, da bode enhver for sig fulde Boder, til den, som fik Skaden, og fuld Ret til Kongen efter ovenmeldt. Om eens Saar groer til, men den andens ikke, saa han doer deraf, da er den fredløs, som giorde det Saar, der ikke vil groe til, og bor han allene betale fulde Mands Boder, som 12 Mænd domme efter Loven, og til Kongen for det hans Undersaat blev dræbt. Men de som giore dem Bistand eller ere i Selskab eller Samtykke med dem, som agte at dræbe Folk, bor bode til Kongen og den Dræbtes Arvinger, som Kongens Sysselmand og 12 skiønsomme Mænd med hannem domme, efter Sagens Beskaffenhed,

hed, (1) men deres Lands-Fred beroer paa Kongens Naade. (2)

Cap. XXII.

Om Forligelse og Boder for Misgierninger.

Vil den ikke bode som misgiorde, da skal den som blev misgiort imod, klage for Kongens Ombudsmand, den Kongen haver givet Rettens Magt i Hænderne, som stævner dem begge til Ting, og udnævner der 12 fornuftige Mænd at domme dem imellem, naar Sagen er bleven tilforn undersøgt, og forelegge Sale-Stævne, (Tid til Bodernes Betaling). Vil da den som misgiorde ikke betale det som domt var, da maa det søges med Domrov og Execution. Nu vil den som misgiorde ikke bode, men Kongens Ombudsmand forsømmer at giore Ret imellem dem, og den som udformet blev, hevner siden sin Skam, og bliver Hevnen større end Forbrydelsen var, det som da findes efter fornuftige Mænds Dom, mere, naar de forliges, skal gotgiøres af den som hevnede, for Halvparten, men Halvparten skal Kongens Ombudsmand betale, baade til Kongen og den som blev forurettet, fordi han forsømmede at giore Ret. Men hevner han

(1) Nogle Exemplarer sige: Efter Lov og Beskaffenhed. Andre: Efter lovlige Omstændigheder. Andre: Med Lov efter Omstændigheder.

(2) confr. Chr. IV. N. L. Manh. B. 17 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 7 Cap.

han for sig, og Hevnen bliver ikke mere end Misgierningen var, bode intet til Kongen for den Sag, da han begiærte Ret, og fik ikke. Men Kongens Ombudsmand skal allene betale til Kongen for den Sag, eftersom Gierningen er til, fordi han undslog sig for at giore Ret.

Allevegne hvor den som er bleven forurettet, klager sig for Syſſelmanden, da skal han giore den Forurettede Ret, førend han tager Kongens Boder. Og allevegne, hvor Dommen efter Sagens Beskaffenhed formilder noget for den som misgiorde, og formindsker noget for den Forurettede, der bor Kongens Ombudsmænd lade falde noget af Kongens Boder, om de vil giore Ret, thi saaledes gior Kongen selv, i Henseende til Undersaaters Boder. (1)

Cap. XXIII.

Om smaa Slag og mindre Misgierninger.

Om nogen river en anden, saa Blod kommer ud, eller kniber saa der bliver blaat, giver Mundask eller Næve-Hug, eller om de brydes eller slaaes med Næverne, eller hvorledes som een fælder en anden af Hesten, eller rider paa ham, eller kaster Ild paa ham, saa han brændes eller hans Haar eller Klæder, ligeledes om man stinger til nogen med Ore- eller Spyd-Skaft, af vred Hu, da

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 18 Cap.

da bøde til den Forurettede, efter 6 Mænds Dom, og til Kongen en halv Mark for hvert af disse anførte. Men angaaende smaa Slag, og om nogen støder en anden over Ende, eller dræber Hest under ham, eller rykker ham til eller fra sig; eller paa hvad Maade han Jordskuffer ham, eller rykker Hætten om hans Hals, eller lukker ham inde i Huus, saa han ikke kand komme ud, uden at bryde Huuset, eller hindrer hans Reyse, eller kaster Skarn eller noget vaadt paa ham, eller skiærer hans Haar bort med vred Hu, og alt andet, hvorved nogen af Avind bliver ilde behandlet, saa at den Forurettede giver den Sag an, og have skiønsomme Mænd seet derpaa, da skal den som misgiorde, bøde efter lovlig 6 Mænds Dom til den som Skaden fik, og Kongen 2 Øre Sølv for hvert af disse; endskiønt ingen Vidner ere til, maa han dog kræve sin Ret naar han vil. Men nægter den, som er for Sagen, da nægte med 3 Mænds Eed, eller bøde som for blev meldet. (1) Løber nogen til en anden i harm Hue, og bliver holden tilbage, da bøde efter Dom til den som han løb efter, og to Øre til Kongen; Men løber man til nogen, og standser sig selv, det kaldes Argafas, (forbistrede Geberder) og bødes intet derfor til Kongen. Sagsøger bør at være for enhver Sag, men ingen Sagsøger maa give Sag paa en andens Ære eller Gods, undtagen Huus-Vidner følger dermed, og dog saa at der er bleven giort Lemlæstelse, eller andre større Saar,

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 7 Cap. 8. 10 Art.

Saar, men ere de mindre, og den giver Sagen an, som Sagen tilhører, endskiønt han forliges siden, og lader Sagen falde, da bør dog Kongen sin Ret, og maa hans Ombudsmænd indkræve den, naar de ville. Kongen eyer ingen Ret paa den, som ingen Ret eyer paa sig selv. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen saarer, binder eller slaaer en anden, eller skielder med Ord eller Gierninger, hvorfor fuld Rettighed bør bødes, og det med Vidner bekræftes, og den som Skammen skeede, begiærer lovlig Kald og Ret, men hin (Sysselmanden) nægter det, da bøde han en halv Mark, Halvparten til Kongen, og Halvparten til Sagsøgeren.

Cap. XXIV.

Om Fænnet vorder nogen til Skade.

En Tyr bliver regnet for Oxe, indtil han er tre Aar gammel, og forsvares som andet Fæ. Men vorder Tyr eller Oxe nogen Mand til Skade, da skal Arvingen udfordre (2) den Oxe, eller Tyr, men Eyermanden, eller hans Fuldmægtig skal legge Baand paa den, og overlevere ham den. Vil Eyermanden det ikke, og føder siden den Tyr, eller Oxe, da bøde til den, som Skaden fik, eller hans Ar-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 19 Cap.
(2) M. Da skal Arvingen kræve sin Rettighed.

Arvinger 10 Marker, og Oxen, eller Tyren desuden; Men Kongens Ret falder bort.

Om Hest eller Hoppe bider eller slaaer nogen Mand, eller Nod stanger, eller Sviin hugger, da bode den, som det Fænnet eyer, halve Saar-Böder, indtil saa meget er bødt, som Fæet, hvoraf han fik Skaden, er værd, efter 6 Mænds Dom, med mindre dem synes, at den som fik Skaden, voldte det selv, da faaer han efter Dommens Sigende.

Bider en Hund nogen, da skal den som blev bidt, forlange Hunden. Eyermanden bør legge Baand paa den, og levere ham den, med mindre fornuftige Mænd synes, at den som blev bidt, voldte det selv, da have efter Dom derfor. Föder han Hunden siden, og bider den nogen oftere, da bøde som han selv havde det giort. (1)

Cap. XXV.

Om Ord som fuld Ret bødes for.

Ingen, hverken Sysselmanden eller andre, maa sige det til en anden, at han har ladt bedrive Skam med sig selv (imod Naturen), med mindre 10 Mænd folge ham til Tinge, og sande hans Sag som Loven byder, og skal to sværge, men 8 sande Sagen; De to skal have Bog i Haanden, og sværge saaledes: Dertil legger han Haand paa den hellig Bog,

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 10 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 10 Cap. 2 Art.

Bog, og siger det for Gud, at det have vi hort, men vide ikke hvad sandt er. Mangler han disse Vidner, da bode til Kongen 4 Marker, og til den, som han sagde Ordene, eftersom 6 Mænd dertil lovligen udnævnte, domme. Men den som til blev talt, skal giore tre Mænds Eed, endskiont den anden haver alle disse Vidner. End om nogen siger til anden Mand, at han forraader Land og Folk fra sin Konge, det maa hverken Sysselmanden eller nogen anden sige, uden dermed folger Huus-Vidner. Den som det siger, skal bode 4 Marker til Kongen, og til den anden, som 6 fornuftige Mænd domme; Siger nogen den Skam til anden Mands Kone, at hun ligger hos andre, end sin egen Husbonde, eller beskylder nogen Mands Daatter eller Soster for at ligge hos Mænd, det maa ingen sige, uden Huus-Vidner folge med; ellers bode til Kongen 4 Marker, og fuld Rettighed til den anden, efter lovlig Dom.

Kong Haagens Rette-Bod.

Kalder nogen en anden sin Herres Forræder, Udædisk, Morder, Tyv, Snappere, Skioge-Son, Hore-Unge, eller andre saa skammelige Ord, bode 4 Marker til Kongen, og til den han talede, eftersom dommes.

Kong Haagens Rette-Bod.

Alle andre Ubeqvems Ord, som dog dømmes mindre, og give mindre Forargelse, skulle ved Dont afgiøres, angaaende baade Boder til Kongen, og den som de bleve tiltalede. Men siger nogen de Ubeqvems Ord, enten til Mands- eller Qvindes-Person, som gielde disse Boder, da skal fuld Rettighed bødes til den, som de tales til, endskiønt han kommer med Huus-Vidner, med mindre ham efter Loven tilkommer at søge den Sag, da er derfor ingen Boder, og saaledes skal forholdes med alle utilbørlige (1) og fuld Rettigheds Ord. (2)

Cap. XXVI.

Om falske Angivere.

Angaaende alle falske Angivere er det bekræftet, at hvo som falskeligen angiver nogen for Kongen eller Biskopen, Jarl, eller Syßelmanden, da bøde derfor som den Angivne burde bøde, om han blev skyldig i Sagen, med mindre den, som bagtalede, nægter det med 6 Mænds Eed. (3) Men beskylder nogen en anden for, at han er falden i Kongens Unaade, formedelst hans Bagvaskelse, den

(1) i Texten bruges det Ord Fiølmæle, som betyder Rundtalenhed.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Manhelge-B. 21 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 21 Cap.

(3) M. Lyrittar Eid, o: 3 Mænds Eed.

den værge sig med sin Eed, eller bøde til Sagsøgeren, efter 6 Mænds Dom. Ingen kand søges for sand Angivelse. (1)

Cap. XXVII.
Om Viise-Digtere.

Digter nogen det om anden, som Mænd synes at hannem maa komme til Skam eller Skiændsel, og er det længere end en fierde Deel af et Vers, (2) da skal Sagsøgeren forlange Ting, og læse det der, men hin værge sig med tre Mænds Eed, om han kand, eller bøde 4 Marker til Kongen, og hin sin Ret efter 6 Mænds Dom. Digter flere end een mere end den fierde Deel af Verset, da bøde enhver fulde Bøder, baade til Kongen, og til den som de digtede om. Nu synger nogen en anden til Skam en Digt, skiønt den er bleven giort om andre, eller dreyer nogle Ord paa ham, da bøde til den samme efter 6 Mænds Dom, og 2 Marker til Kongen.

Alt hvad nogen siger til en anden, som hannem kand komme til Beskiæmmelse, eller beskylder ham for smaa Tyverie, eller Forgiørelse, og vedkommer det ham ikke selv at paatale den Sag, da er han en Bagvasker, undtagen han haver Huus-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 21 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 24 Cap.

(2) Christ. IV. N. L. siger: saa det ryctis en Fierding Verjes eller lenger.

Vidner til Bekræftelse; Dog maa hin værge sig med 3 Mænds Eed; Men slaae Huus-Vidner ham Feyl paa Tinget, da bode 4 Marker til Kongen; og den anden sin Ret, efter 6 Mænds Dom. Saa skal hvert Ord blive, som det bliver talt.

Kong Erichs Rette-Bod.

Det er af Lov-Bogen udtaget, at ingen skal for Digt dømmes. (1) Ingen skal bode for de Ord, som baade i god og ond Meening kand forstaaes; ligefuldt skal for fuld Rettes Ord bodes, hvad enten de blive i eens Paahør eller Fraværelse talede. (2)

Cap. XXVIII.

Om Hordom.

Begaaer nogen saa utilbørlig Gierning, at han ligger hos anden Mands Kone, da skal han bode til hendes Mand, saa meget som 12 Mænd, lovligen dertil udnævnte, dømme, kand han lovværge sig, da nægte det med 12 Mænds Eed. (3) Men forliges han med den, hvis Kone han belaae, da skal den som eyer Konen, tilsige sin Tryghed. Tager nogen sin Kone igien til Naade, og hin beligger

(1) eller ingen maa giette sig til en Digtes Bemærkelse, og dømme derefter.

(2) Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 21 Cap.

(3) M. 3 Mænds Eed.

ligger hende anden Gang, imedens de ere sammen, da er han Fredbryder, ligesom den der dræber en anden, imod den Fred de havde sat dem imellem. (1)

Cap. XXIX.
Om Snyltegiæste.

De som bruge sig til at gaae i andre Folkes Samqvem, ubudne af den, som Giæstebudet gior, og blive der siddende, skulle, endskiønt de blive med Magt uddrevne, eller noget ilde medhandlede, miste sin halve Ret, og bøde 1 Ore til Kongen. Dette er derfor giort, da mange gode Mænd ere ofte komne i Skiændsel og Fortred (2) for deres Uartigheds Skyld. (3)

Cap. XXX.
Om friske Tiggere.

Hver Mand fuldvoxen, som gaaer Huus fra Huus at betle Almisse, haver ingen Ret paa sig selv, endskiønt han med Magt bliver bortdreven, mens han gaaer om at tigge, hvis han er frisk og før til at arbeyde, undtagen han forlanger Tieneste og faaer ikke. Men naar han skaffer sig selv, eller hans

F 3

(1) Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 22 Cap.
(2) M. S. Skiemder og Vanvirdu, o: Skiændsel og Vanære.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 23 Cap.

hans Frænder, Mad og Klæder, eller Vaaben, da haver han strax fuld Rettighed. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

De maa ingen Almisse nyde, som gaae Huus fra Huus, og bære deres Vaaben.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om de, der gaaer omkring at betle Almisse, beskæmme med Ord eller Gierning, Bonder eller andre boesiddende Dannemænd, og det kand med Vidner gotgiøres, da skal de udstaae paa Kroppen Straf derfor, efter lovlig Dom, med mindre de faaer en vederhæftig Mand til at betale for dem de Boder, som til en vis Betalings Tid blive domte.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen saarer, binder eller slaaer en anden, eller beskæmmer med fuld Rettigheds Ord eller Gierninger, og det kand med Vidner bekræftes, og den Skammen vederfoer, begiærer lovlig Stævning og Ret, men den anden nægter, da bøde en halv Mark, halv til Kongen og halv til den, som Sagen rører.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om de, som misgiorde, ville undløbe Dommen, da skal den som Skammen fik, kalde sine Naboer

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 24 Cap.

bøer til Hielp, om Kongens Ombudsmand ikke er tilstede, at tage den Mand, og binde, og føre under lovlig Dom, med mindre den Skyldige skaffer Borgen for sig, at han ingensteds skal undløbe.

Cap. XXXI.

Om Leyermaal og Rettighed derpaa.

For alle de Qvinder, som have Slægtinge, der ikke ville drage Omsorg for dem, maa ingen tage mere Rettighed, end Lov=Ret, nemlig 12 Ore. Men om Qvindens Frænder ville give hende saadan Medgift, som 6 skionsomme Mænd agte, at den kand være fornøyet med, som belaae hende, og vil han da ikke ægte hende, da skal han bøde slig Ret for den Kone, som 12 lovlig udnævnte Mænd ville dømme. Men ville Qvindens Frænder ikke tillegge Medgiften, da skal den, som hende belaae, baade byde og bøde Lov=Ret; Vil den som Rettigheden efter Loven tilkommer, ikke tage derimod, og hevner sig paa den som Qvinden belaae, da hevner han paa sagesløs Mand, og bør derfor betale efter Lovens Sigende. Men for alle de Møer og Qvinder, som Mænd drage Omsorg for, om de blive beliggede, skal betales baade fuld Ret og Værdigheds Spilde, eftersom 12 Mænd dømme, og dem synes, at den som Rettigheden tilkommer, kand være med fornøyet.

Sigter nogen Mands-Person en Qvinde, at han hende beligget haver, og hun nægter det efter Loven, da skal han dog betale slig Ret for den Qvinde, som om han var skyldig, og hede siden en Fante, (1) og derfor kaldes disse Boder Fante-Boder. (2) Arvingen skal tage Ret efter hver en Qvinde, som bliver beligget, Mands- og ikke Qvindes-Person, dog hun er Arving, saavel den der umyndig er, som den myndige, da bor hans Formynder tage for ham, undtagen det er Egte-Kone, da tager hendes Mand den Ret. Hver Qvinde tilkommer selv Rettigheden, om hun bliver slaget, naar hun ingen Bonde haver.

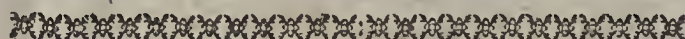
Allevegne, hvor en Qvinde bliver frugtsommelig, da skal den som har Barn med hende, betale for hendes Kost til den, som hende i den Sygdom underholdt, og for Barnets Opfostring. Men er den, som Qvinden belaae, bortdod, da skal hans Arving svare for al Rettighed og Omkostning, eftersom han haver meget Gods arvet, og ikke mere, arver han intet, saa kand han intet til svare.

(1) M. og heite ad Ósekiu Snápur, ɔ: og hede frit en Fante.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-Balken 25 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 7 Art.



Her



Her begyndes den Fierde Part af Lov-Bogen, som handler om Giftermaal, tillige med det almindelige Slægte-Tall og Arvgang.

Cap. I.

Om Giftings-Mænd. (1)

Fader og Moder skal raade for deres Dottres Giftermaal, imedens de leve, efter deres Dod skulle de næste Fæderne- og Møderne-Frænder raade derfor. Ere Brødre de nærmeste til, og de blive ikke eenige, da skal den, som Qvindens Villie følger, raade for Giftermaalet, om det synes anstændigt; Og saaledes skal allevegne forholdes, hvor flere ere lige nær beslægtede. Giftings-Manden skal bestemme sin Frænde-Qvindes Medgift og Tilgave, (2) efterdsom de blive foreenede, og fastsætte da en vis Dag naar Brollupet skal være.

(1) Giftings-Mand er den, som raader for Giftermaalet.

(2) Tilgave er det Gods som Fæstemanden giver sin Fæste-Møe naar de trolyves; Medgift, det Fæste-Møen selv eyer, enten det er hende af Forældre eller Frænder givet, eller ved Arv tilfaldet, og kaldes i Christ. IV. Norske Lov Arve-B. Cap. 1. & seqq. Hiemgift; men Morgen-Gave det, som Brudgommen efter gammel Sædvane forærer sin Brud om Morgenen, efter at de have sagt en Nat Seng tilsammen.

Kong Haagens Rette=Bod. (1)

Her paa Landet maa ingen give nogen Moe eller Kone høyere Tilgave, end til Tredieſindstyve Hundrede, endſkiønt han er rijg, og aldrig over den fierde Part af hans Gods. (2) Men giver nogen af ſin beſte Eyendom, da maa hans Arvinger løſe den til ſig, hvis de ville.

Blive de ikke om Medgiften eenige, da ſkal Fæſtemanden tilnævne to af de Vidner ſom tilſtede vare, at vidne hvad der blev talt om Medgiften. Men tviſte de om Tilgaven, da ſkal Giftings=Manden, paa forbemeldte Maade, føre tvende Vidner.

Ingen maa give med nogen Moe eller Kone, i Klæder, mere end den tredie Part, det øvrige ſom Giftings=Manden giver, ſkal være udi nyttige Ting, at den ſom Konen faaer, kand blive det til Nytte og Fremtarv. Men ingen Medgift, ſom paa denne Maade bliver given, maa Giftings=Mandens Arving igientage. Om nogen Moe, eller Kone, undtagen Enke, gifter ſig uden ſin Faders eller Moders, eller ſin Broders Samtykke, eller den Giftings=Mands, ſom er hendes Værge, da haver hun forbrudt den Arv, ſom hende efter Giftings=Manden tilkom, (3) uden han vil viſe hende des ſtørre Miſkundhed, med mindre Giftings=Manden vil hindre et anſtændigt Giftermaal, (eller ſkille

(1) M. Kong Erichs Rette=Bod.

(2) confr. Chriſt. V. N. L. 5 B. 4 Cap. 1, 2 Art.

(3) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 11 Cap. 2 Art.

skille hende af med sin Jevnlige,) da maa hun gifte sig med andre sine fornuftige Frænders Raad, om dem synes Giftermaalet lige eller derover, hvilket de skulle sande med deres Eed, og bør dog Giftings-manden tilforn bedes derom. (1) Giftings-Mand er Fader, dernæst Broder af samme Forældre, dernæst Egte-Moder, om hun er til. Da er den Mands-Person, som er 20 Aar eller ældre, og staaer nærmest til at arve den Qvinde som giftes. Hvo som understaaer sig at tage Kone anderledes, bøde fuld Ret til Giftings-Manden, efter 12 Mænds Dom, (2) eller romme den Fierding af Landet, undtagen andre Frænder synes Giftermaalet lige. (3) Enke maa selv gifte sig med hvem hun vil, med een sin Frændes Raad. De Qvinder som bruge sig til at forlokke got Folkes Born eller Frænde-Qvinder, til slig eller anden Løsagtighed, og det bliver beviist, da bøde efter 12 Mænds Dom, Penge som haver Penge; men hine lide Straf efter Dommen. (4)

Cap. II.

Om Qvindefolkets Medgift.

Om Døttre blive deres Faders, Moders eller Broders Arving, eller hvis Arving de blive, og

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 18 Cap. 3, 4 Art.

(2) M. og M. S. efter lovlig 12 Mænds Dom; som for er sagt.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 18 Cap. 1 Art.

(4) Christ. IV. N. L. Arffve-B. 1, 2 Cap.

og ere nogle gifte, men andre ugifte, da skulle de som ugifte ere, tage af uskift Arv saa meget, som de førstes Medgift var, og om de ere alle gifte, og deres Medgift er ulige deelt, da skulle de af uskift Arv tage saa meget, som den, der fik den meste Medgift, imedens der er Gods. Men er Godset eller Arven ikke tilstrækkelig nok dertil, da skal de levere lige meget tilbage, med mindre Udstyren var ikke større, end at de alle kand faae lige meget til Andeel. Alt det Gods, som til Medgift bliver udlaant, og den som Konen faaer, tager imod det vurderet, det er ham lige hiemmelt, som om Fader eller Moder lod det som Hiemgift medfølge. Men siger nogen, at han ikke laante det Gods til det Brug, da giøre sin Eed derpaa, saavel Mands som Qvindes-Person, og søge siden Konens Giftings-Mand for ligesaa meget Gods, hvilket efter ret Beregning skal udi hendes Tilgave affortes. (1)

Ingen Moe maa raade for sit Gods, forend hun er 20 Aar gammel, endskiønt det hende for tilfalder, med mindre hun bliver med Frændes Raad giftet, thi da raader den som hende faaer, baade for hende selv og hendes Gods.

Hvem som er en Qvindes rette Giftings-Mand, bør lade al hendes Hiemgift være hiemlet, (lovligen forhvervet). Men imod det som med Lov-søgning maa søges, bør ingen Tilgave at komme, og

(1) confr. Christian IV. N. L. Arffve-B. 1 Cap.

og bør det som udi Tilgaven fattes, betales af dens Gods, som holdt Medgiften.

Gifter nogen Enke sig selv, og lader vurdere andre Mænds Gods udi sin Medgift, og den som eyede, leverede det, da hører det hendes Mand ligesaa fuldt til, som det Enken selv eyede; Men siger nogen at han ikke laante det til den Brug, da nægte det med sin Eed, og er da hendes Medgift saa meget mindre. (1)

Kong Haagens Rette-Bod.

Allevegne hvor man faaer en Møe eller Kone efter Guds og Landets Love, og en anden, enten laaner ham Penge dertil, eller gaaer i Borgen for ham, at han eyer saa meget Gods, som da bliver talt og tilegnet, da skal dermed forholdes paa den Maade, som Lov-Bogen byder, at handle med det Gods, som Qvinder bliver laant. Men bliver Manden efterladen, da bør Giftings- eller Ombuds-manden (2) indhente Qvindens Gods, og tage deraf for sin Umage, saa at hun bliver vel holden.

Cap. III.

Om Fællig imellem Ægtefolk.

Ingen maa føre sin Hustrues Gods bort af Landet, uden hendes Villie, han skal raade for deres

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 2 Cap.
(2) M. og M. S. eller lovlig Ombudsmand.

deres Gods til fælles Tarv, ingen af dem skal forgiore hinandens Gods med Ord eller Gierning.

Kong Erichs Rette-Bod.

Ingen Mand maa sælge sin Kones Eyendom, eller det de begge eye tilsammen, uden med hendes Samtykke, undtagen fuldkommen Nødvendighed paakræver, og dog med fornuftige Mænds Raad. (1) (2)

Slig Ret eyer enhver paa sin Kone, som paa sig selv, om hende bliver noget med Avind misgiort. Ingen Kone maa nægte sin Bonde Fællig, men paa den Maade (3) maa de legge Fællig tilsammen, at enhver af dem legger det til Fællig, som han da eyer, eller eyendes vorder ved Arv eller i andre Maader. Men komme siden Umyndige paa nogen af dem, da bør det komme paa fælles Bekostning, (4) dog ingen kommer paa den andens Gods. Men døer nogen af dem, da skal deres Myndlinger komme dem paa Hænder, som

(1) M. har her denne Kong Haagens Rette-Bod.

Þar sem Bonde selur Jarder Konu sinnar án hennar Leyfis, þá skal hun skylldug ad brigda innan fimm Ára, fra þvi hun visse selldar voru, eda eige þess Máls alldrei uppreist. Det er: Dersom Huusbonden sælger sin Kones Jorder uden hendes Tilladelse, da skal hun være pligtig at indløse dem inden fem Aar efter at hun vidste de vare solgte, ellers faaer hun aldrig Opreisning paa den Sag.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 31, 32 Art.

(3) M. paa den Maade allene.

(4) M. S. Paa fælles Skade og Bekostning.

som dem bør efter Loven at forsørge, og den Ægtefælle, som meest lagde til Fællig, skal meest tage, eller dens Arvinger; Siden skiftes Godset i tvende Parter, endskiønt det er blevet formindsket. Men er det blevet foroget, da skal Manden eller hans Arving tage to Deele af det som er forhvervet, og Qvinden den tredie, (1) de behøve ikke at spørge nogen om dette Fællig. Men om de legge Fællig paa anden Maade, (2) da skal det ikke holdes, endskiønt Arvingen enten ikke vil eller kand rygge det, thi Loven rygger selv det Fællig.

Kong Erichs Rette-Bod. (3)

Det er ret at Frænder giøre Contract imellem dem og ligefællig, eftersom de blive eenige om.

Er der ikke lagt Fællig imellem Ægtefolk, da skal Konen hiemmelt beholde den Tilgave, hende var given, om Vidner vide det, og det blev lyst paa hendes Bryllups-Dag, om hun lever længere. Qvindens Medgift og Tilgave skal lyses eengang hver 10de Aar, udi Folkes Forsamling, hvad enten han vil paa Tinge eller ved Kirke. Men døer hun fra sin Bonde, da bør hendes Arvinger at tage hendes Medgift, men Tilgaven ophører. Endskiønt en Møe haver sin Broders Værgemaal, da maa hun ikke tage af hans Gods til hendes Medgift. Men om

(1) nogle Exemplarier legge hertil: eller hendes Arvinger.
(2) M. S. paa anden Maade end nu blev meldet.
(3) M. Kong Haagens Rette-Bod.

om Arvingen skylder Giftings-Manden for, naar den bliver myndig, at han har givet sit Gods bort med sin Søster, da skal den som Sagen paakommer, værge sig med Eed. Men bliver han derom overbeviist, betale sligt igien til Qvindens Broder, som han tog af hans Gods, og hede Mindre-Mand. (1)

Cap. IV.
Om Skifte efter Ægte-Personer.

Om en Ægtefælle døer fra den anden, og mangler man Bryllups-Vidner, da skal den efterlevende Ægtefælle legge Gods frem, (2) og deele saaledes, som den vil svare for Gud at ret er, eftersom ved deres Ægteskabs Tiltrædelse blev aftalt, og at ingen af dem er da vanholden, og sværge sit Eed derpaa tillige med tvende skiellige Mænd. (3)

Om nogen kiøber Jord for sin Hustrues Gods eller Løsøre eller Boeskab, og lever hun længst, da skal hun have saa meget af Jorden efter hannem, som hun havde hiemme fra, og det alleneste meer som Arvingen tillader. Men arver hun noget Gods efterat de komme sammen, og bliver det Gods for en Jord bortgivet, da skal den Jord være hendes.

Nu om to fattige Personer komme sammen efter ret Lands Lov, og forøges deres Gods, da have

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arfve-B. 3 Cap.

(2) M. S. legge saa meget Gods frem, som den vil og deele etc.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 20 Art.

have den som længst lever, to Deele af Godset, baade i Land og Løsøre, om med Udarvinger skiftes, men den halve Deel om der skiftes med deres Børn. (1)

Cap. V.

Om en Kone bedriver Hoer i Egteskab.

Om nogen Kone ligger hos en anden end sin Husbonde, eller skiller sig ved ham uden Aarsag, imod Guds og Menneskens Lov, da haver hun forbrudt sin Tilgave. Men byder hendes Husbonde hende Samvære, og hun vil ikke, da skal han beholde alt hendes Gods, imedens hun lever, men efter at hun døer, tager den hendes Medgift, som staaer næst til at arve, og ingen Tilgave. Men om de forliges om deres Sag og han tager hende igien, da skal det være som hendes Sag var uspilt. Begaaer hun denne Gierning oftere, da skal han beholde alt hendes Gods imedens hun lever, endskiønt han ikke vil tage hende igien, men siden bør dermed forholdes eftersom før er sagt. Men haver hun ikke tilforn været beskyldt for den Forseelse, og lover hun Gud og sin Husbonde Forbedring, og tilbyder sin Husbonde Samvære, men han vil ikke tage hende til Naade, da bør hun at faae sin Medgift,

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 19, 20 Art.

gift, men ingen Tilgave. Vil da Bonden nægte hende sin Medgift, og siger, hun tilforn haver begaaet den samme Ugierning, og han havde aldrig før beskyldt hende for den Sag, saa vidt Folk veed, da maa hun værge sig med sin Eed, og bekomme sin Medgift, om han ikke vil tage hende til Naade, men ikke sin Tilgave. (1) Om Gield paakommer det eene af Ægtefolk, da bør den som misgiorde, at bøde af sit eget Gods for sin Forseelse. Men om de have lagt Fællig sammen, da bør den som Gielden ey paarører, eller dens Arvinger, at have lige saa meget af Stervboen, naar Dødsfald skeer, eller de lovligen blive adskilte. (2) Om Leyermaals Sag paakommer den Qvinde, som man haver sig fæstet eller trolovet, hvilket skeede førend de blev trolovet, (3) og han faaer hende til Kone, da skal han have for Værdigheds Spilde, men Giftings-Manden Rettigheden. Men bliver hun beligget efter at hun var ham trolovet eller fæstet, og han siden faaer hende, da eyer han baade Rettighed og Værdigheds Spilde, men faaer han hende ikke, da eyer den Mands-Person begge Deele, som før var sagt.

Om

(1) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 25, 26 Art.

(2) M. Þá á þád Þeirra sem Giølldenn hafa ei á hendur borest ad hafa Jafnmarga Aura af óskiptu ávaxtarlausa sem hitt borgade, edur þess Erfingiar. Det er: da bør den som Gielden ey paarører, bekomme saa mange Øre uden Rente, førend Skifte skeer, som den anden betalte (for sin Forseelse) eller dens Arvinger.

(3) M. og det skeer førend han faaer hende.

Om nogen gaaer (1) i Seng til en Kone, for at komme hende i ont Rygte for Leyermaal, da skal han, endskiønt han ikke faaer sin Villie fuldbyrdet, bøde efter 12 Mænds Dom. (2) (3)

Cap. VI.

Om Ægteskabs Forhindringer.

Om Ægte-Folk formedelst Forhindringer adskilles med dens Raad (4) som derfor bør efter Guds Lov at raade, da beholder hver af dem sit Gods. Men om de skilles ad formedelst Frændskab, saa at en Mands-Person haver det forvoldet, som vidste det da han fæstede Qvinden, men dølgte det, da bøde han for sin Svig efter 12 Mænds Dom, (5) hvoraf Konen faaer den halve, og Gifte-Manden den anden halve Deel. Men for hvad anden Hindring de skilles ad, da forholdes dermed som før er sagt.

(1) M. om man gaaer til en Kone for at etc.

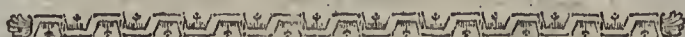
(2) M. legger denne Kong Haagens Rette-Bod dertil. Ef Madur hóraſt undir Konú ſyna og eigâ Børn ſaman, og andaſt Konán, og ſidan Barned þann Arf ſkal alldrei Fader taka er þad Barn erfde efter Móodur ſina. Det er: Om en gift Mand forſeer ſig med en anden Kone, og har Barn med hende, og Konen døer, og Barnet ſiden, da ſkal Faderen ikke arve det ſom det Barn arvede efter ſin Moder.

(3) confr. Chriſt. IV. N. L. Arffve-B. 5 Cap.

(4) M. dens Raad og Magt.

(5) M. S. bøde fuld Rettighed efter 12 Mænds Dom.

sagt. Men om man faaer en Kone efter ret Lands Lov, og giver hende Tilgave, og døer han siden, da skal den hende udbetales tillige med Medgiften, af hans eget Gods imedens det er til; Men er det ikke nok dertil, da skal ikke Arvingene betale det af deres Gods, thi ingen skal kiøbe sig Kone med andens Gods. (1)



Her begynder det almindelige Arve-Tall.

1. Arv.

Denne er den første Arv, at ægte-fødde Børn tage Arv efter deres Ægte-Fader og Moder, efter Guds og Menneskens Lov. Iligemaade Sønne-Søn, om han og hans Fader ere ægte-fødde, undtagen hans Fader haver tilforn faaet al sin Arvepart, og tager dog den Sønne-Søn Arv, forend nogen anden Arv tilstædes at arve. (2) Men saaledes skal Godset skiftes efter Fader og Moder, at to Døttre skulle tage lige imod en Søn. (3) Og slig Deel skal Sønne-Søn, om han er til, tage af Arv som en Dotter. (4) Er en Søn og en Dotter, da

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 6 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 24, 25, 26 Art.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 28, 34 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 29 Art.

(4) efter Christian IV. N. L. 1. Arv, tager Sønne-Søn, een eller flere, den Arv, som deres Fader og Moder tilstod. confr. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 34 Art.

da tager hun den tredie Deel, men han to Parter. End om Fader efterlader sig Jordegods, da skulle Sønnerne være berettigede til Høved-Bollerne, men Døttrene tage andre Jorder eller Løsøre, om Jorder ere ikke til, og skal den ældste have Hoved-Bollet, om den anden faaer lige gode Jorder i sin Part, efter lovlig Vurdering; Men Sønne-Søn skal bekomme i sin Part de Jorder, som hans Fader stod til at arve, indtil han haver lige Lod med en Dotter. Men de øvrige Odels-Jorder, som hans Fader stod til at arve, maa han løse fra sine Far-Brødre, for en femte Deel mindre end de ere værd, men dem maa han ikke løse fra sine Far-Brødre, forend hans Far-Fader er død, uden tagen hans Far-Fader bliver sine Børns (1) Myndling. (2) Om en Fader mister sin Søn eller Dotter, eller Sønne-Søn, da tager han Arv efter dem, hvis de ikke efterlade Egte-Børn. (3) Barn tager Arv efter sin Fader og andre Mænd, naar det er undfanget, endskiønt det ikke er født, dersom det kommer levende til Verden og bliver døbt. (4) Det Gods som en Moder giver sine Børn, og de døe uden Børn, da arver hun det alt efter dem igien. Men er Moderen død, da bør hendes Egte-Børn at arve det Gods frem for Faderen. Om en Dotter bliver beligget i Fader eller Broders Gaard,

(1) nogle Exemplarier sige: sine Sønners Myndling.
(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 63 Art.
(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 35 Art.
(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 30, 31 Art.

da bor hun hverken tage Arv efter Fader eller Moder, men have alleneste slig Naade, som hendes Fader vil bevise hende, (1) eller hendes Broder, om Faderen er ikke til. (2) Nu er ingen Søn til Arv, men der er Sønne-Søn, saaledes fød som for er sagt, og den Dotter (3) som ey er beligget, da tager den som i Faders eller Broders Gaard blev beligget, Halvpart mindre end hver af de andre, men ere ingen af dem til, som for bleve opregnede, da tager hun den hele Arv, ligesom hendes Sag var uspildt.

Allevegne hvor Fællig er imellem Ægte-Personer, der skal Dottres Udstyr og Medgift tages (4) af Fælles Gods, eftersom deres Fællig er giort. Men er der ikke Fællig imellem Ægtefolk, da skal hver legge til sine Børn efter Formue. Fader eller Moder maa ikke gifte sin Søn eller Dotter med mere Udstyr, end at de som tilbage ere, kand faae lige meget, om Arven blev da deelt imellem dem, med mindre de nærmeste Arvinger tillade det. (5) Men gives mere i Udstyr, da skal det jævnes, naar Arveskifte holdes, imedens Gods findes i Stervboet, og forslaaer ikke Arven dertil, da bør enhver, som mere fik end Loven tilsiger, levere igien til Jævnet. (6)

Kong

(1) M. S. legger hertil: hvad Arven angaaer.
(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 10 Art.
(3) M. S. og den ægte-fød Dotter.
(4) M. S. tages og skiftes.
(5) M. S. undtagen de fuldmyndige Arvinger, som staae nærmest til at arve, tillade det.
(6) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 4 C. 5 til 12 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saa er stadfæstet, at naar nogen fæster sig en Moe eller Kone efter Guds Lov, med begge deres Samtykke, da ere alle de Børn som han avler med den Kone, lovligen berettigede til Arv, hvad enten de ere avlede før eller efter Trolovelsen, de alleeneste undtagen, som udi Hordom ere avlede. (1) (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Men det er en lovlig Trolovelse, eftersom de gamle Love mælde, men ingen anden, naar en Mand tager i en Moes eller Kones Haand, udi fornuftige Vidners Nærværelse, (3) og fæster hende med der tilhørende Ord. De som paa anden Maade troloves, deres Børn ere ikke lovligen til Arv berettigede. (4)

2. Arv.

Denne er den anden Arv, naar Tinglyst Barn, som lovligen er til Arv udkaaret, og ægte-fød Sønne-Søn, endskiønt hans Fader er ikke ægte-fød, og Sønne-Dotter ægte-fød, om hendes Fader er

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 C. 33 Art.

(2) hidindtil er Christ. IV. N. L. 1 Arv overeensstemmende.

(3) M. og M. S. udi to eller flere fornuftige Vidners Nærværelse.

(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 18 C. 11 Art.

ægte-fød, og Dotter-Søn ægte-fød, om hans Moder er ægte-fød, tage hver sin fierde Part, (1) baade i Land og Løsøre. Endskiønt Sønne-Dotter er eene, men de andre nok saa mange, da tager hun dog fuld Lod med dem. Endskiønt der er kun een af hver af de andre, men flere Sønne-Døttre, da tager enhver af dem sin fuld Lod, dog der findes flere udi den anden Slægt, men findes der ikkun een af disse, da tager den hele Arven.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saaledes er nu bleven stadfæstet, at Kuldlyst Barns Søn, ægte-fød, tager efter en Kuldlyst, og alle dem han staaer til at arve, først den Arv, til hvilken den Kuldlyste blev til efter Loven udkaaren, om han er død.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det bliver og anordnet, at endskiønt Sønne-Sønner ere to eller flere, hvis Fader var ægte-fød, da bør de dog ikke tage mere Arv, end deres Fader stod til at arve, om de have med dem at skifte, som ere lige berettigede til at arve. Er ingen til af disse som nu bleve opregnede, da tager Dotter-Dotter ægte-fød, om hendes Moder var ægte-fød. (2)

3. Arv.

(1) M. den tredie Part.

(2) See denne Arvs Overeensstemmende og Forandring med Christ. IV. N. L. 1. og 2. Arv. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 36, 37 item 71 og 73 Art.

3. Arv.

Den er den tredie Arv, naar ægte-fød Broder af samme Fader, bliver sin Broders Arving. Er Broder ikke til, da tager ægte-fød Søster af samme Fader, Arv. Er Søster ikke til, da tager ægte-fød Moder Arv efter sit Barn. Men om hun er ikke til, da tager Slegfred-Søns Dotter ægte-fød, og Slegfred Dotter-Søn ægte-fød. Ere de ikke til, da tager Slegfred Dotter-Dötter. Er hun ikke til, da tager Moder-Fader og Fader-Moder ægte-fødde. Er ingen af dem til, da tager Moder-Moder som er ægtefød, den Arv. (1)

4. Arv.

Den er den fierde Arv, naar Farbroder, ægte-fød og af samme Fader, om hans Fader var ægte-fød, og Broder-Søn ægte-fød, og Broder sammødre og ægte-fød, om hans Moder var ægte-fød, tage hver sin tredie Part, om de er alle til. Den skal stedse først tage Arv, hvis Fader eller Moder var ægte-fød, (2) hvad enten Fader eller Moder leder ham til den Arv, dernæst den som er lige nær beslægtet, endskiønt hans Fader var Slegfred-Søn, eller hans Moder Slegfred-Dotter. Men er Farbroder eene, og Broder-Sønner flere,

(1) confr. Christ. IV. N. L. 2. Arv. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 36 til 40 Art.

(2) M. S. den som har ægte-fød Fader, skal stedse tage før Arv end den, som har ægte-fød Moder.

da skal han tage lige Deel med dem. Er Broder-Søn eene, og Farbrødre flere, da tager han lige Deel med dem alle. Samme Ret haver og Broder af samme Moder, og saaledes skal allevegne herefter forholdes, at den som er eene udi sit Slægt, skal tage lige saa meget i sin Part, som alle de andre i den anden Slægt. Men er der ikkun een til af dem som nu bleve opregnede, da tager han den heele Arv. Er ingen af dem til, da tager Fader-Søster, ægte-fød og samfædre, om hendes Fader var ægte-fød, og Broder-Dotter, som er kommen af samfædre og ægte-fød Broder, og Søster, sammødre og ægte-fød, om hendes Moder var ægte-fød, hver af dem den tredie Part, efter forbemeldte Vilkaar. (1) Men allevegne hvor Odels-Jord er i Skifte, da have den det Odel, som til Odel er baaren, men hine Løsøre. (2)

5. Arv.

Den er den femte Arv, som tages af ægte-fød og samfædre Moder-Broder, og ægte-fød Søster-Søn, som er kommen af samfædre Søster. Men ere de ikke til, da tager Moder-Søster, ægte-fød og samfædre, og Søster-Dotter, ægtefød, af samfædre Søster kommen, den Arv. (3)

6. Arv.

(1) confr. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 42 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. 3 Arv. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 63 Art.
(3) confr. Christ. IV. N. L. 4 Arv.

6. Arv.

Den er den siette Arv, som tage ægte-fødde Brødre-Sønner, hvilkes Fædre vare ægte-fødde og samfædre: Dernæst de, hvilkes Fædre vare Slegfred-Sønner. Men ere de ikke til, da tage Brødre-Døttre ægte-fødde, med bemeldte Vilkaar. Ere de ikke til, da tage Sødskende-Sønner, ægte-fødde. Ere de ikke til, da tage Sødskende-Døttre, ægte-fødde. Ere de ikke til, da tage ægte-fødde Søstre-Sønner. Ere de ikke til, da tage Søstre-Døttre, ægte-fødde, som ere af samfædre Søstre komne. Er ingen af disse til, som nu bleve talte, da tage Slegfred-Sønner, een eller flere, om de ere til, hvis de ere ikke avlede udi Hordom eller Slægtskab, eller Svogerskab, nærmere end Loven tillader.

Kong Haagens Rette-Bod.

Men er ingen af disse til, da tager uægte Moder Arv efter sit Barn, det hun avlede som Skiøge, dog ikke i Hordom eller Frændskab, men er hun ikke til, da tager Slegfred-Dotter, saaledes tilkommen, som før er meldet om Slegfred-Søn. (1)

7. Arv.

Den er den syvende Arv, som tages af ægte-fød og sammødre Farbroder, og ægte-fød Broder-Søn,

(1) confr. Christ. IV. N. L. 5 Arv.

Søn, som er kommen af sammødre Broder. Ere de ikke til, da tager Fader-Søster, ægte-fød og sammødre, og Broder-Dotter, ægte-fød, kommen af sammødre Broder. (1)

8. Arv.

Den er den ottende Arv, som tages af ægte-fød og sammødre Morbroder og Søster-Søn, ægte-fød og kommen af sammødre Søster. Ere de ikke til, da tager ægte-fød og sammødre Moder-Søster, og Søster-Dotter, ægte-fød, kommen af sammødre Søster, og bliver hver hinandens Arving, det samme er allevegne, hvor to eller flere have Ret til en Arv, om ingen af disse er til. (2)

9. Arv.

Denne er den niende Arv, naar nogen tager Arv efter sin Farbroder-Søns Barn, af samfædre kommen, undtagen nogen findes nærmere, thi udi denne Arv tager den Nærmeste. Dernæst tager den som er lige nær beslægtet, og kommen af Sødskende, og dog altid før udi Mands-Linien end i Qvinde-Linien. Men ere de ikke til, da tager man Arv efter sit Faster-Søns Barn. (3)

10. Arv.

(1) confr. Christ. IV. N. L. 6 Arv.
(2) confr. Christ. IV. N. L. 7 Arv.
(3) confr. Christ. IV. N. L. 8 Arv.

10. Arv.

Den tiende Arv er, som de tage, der ere næst efter Brødre-Born, ægte-fødde og af samfædre komne; Ere de ikke, da tage de som ere næst efter Sødskende-Born, ægte-fødde; Men er de ikke, da tage de som næst ere efter Søstre-Sønner, ægte-fødde. Dernæst de som nærmest ere efter Søster-Døttre, (1) ægte-fødde, tredie Mand i Slægten, og tager Mands-Person altid forend Qvindes-Person, naar de ere lige nær i Slægten. (2)

11. Arv.

Den ellevte Arv er den som tages af Brødre-Sønner, ægte-fødde, om deres Fædre vare sammødre og ægte-fødde; Dernæst de andre, endskiønt deres Fædre vare Slegfred-Sønner; Men ere de ikke til, da tage Brødre-Døttre, ægte-fødde, med samme Vilkaar. Ere de ikke til, da tage Sødskende-Sønner, ægte-fødde, da Sødskende-Døttre, da Søstre-Sønner, dernæst Søstre-Døttre, ægte-fødde, og komne af Sammødre-Søstre. (3)

12. Arv.

Den tolvte Arv er, naar man tager Arv efter sit Farbroder-Søns Barn, kommen af sammødre Fædre,

(1) M. og M. S. efter Søstre-Børn.
(2) confr. Christ. IV. N. L. 9 Arv.
(3) confr. Christ. IV. N. L. 10 Arv.

Fædre, undtagen nogen findes nærmere; Thi her tager den Nærmeste, dernæst tager den som er lige nær beslægtet, af sammodre Sødskende kommen, dernæst af Søstre kommen, dernæst tager man Arv efter sit Faster-Søns Barn, dernæst tage de Mænd ægte-fødde, som ere efter Brødre-Børn, af sammødre komne, da dē som ere næst efter Sødskende-Børn, ægte-fødde, for i Mands-Linien end i Qvinde-Linien. Dernæst de som ere efter Søstre-Børn udi tredie Led, og tager Mands-Person, lige nær beslægtet, forend Qvindes-Person. (1)

13. Arv

Den trettende-Arv er, som tages af Slegfredbaaren Sønne-Søn. Er han ikke til, da tager Slegfredbaaren Søns Dotter. Er hun ikke til, da tager Dotter-Søn Slegfredbaaren; da Dotter-Dotter, Slegfredbaaren; da Broder, samfædre; da Broder, sammodre; da Søster, samfædre; dernæst Søster, sammodre Slegfredbaaren. (2) Er hun ikke til, da tager Farbroder og Broder-Søn, for Samfædre end Sammodre, og da hine. Ere de ikke til, da tager Fader-Søster, Slegfredbaaren, og Broder-Dotter med samme Vilkaar; da Moder-Broder og Søster-Søn; da Moder-Søster og Søster-Dotter; ere de ikke til, da tager Broder-Søn Arv efter sin Far-Broder Søns

(1) coofr. Christ. IV. N. L. 11 Arv.
(2) M. S. alle Slegfredbaaren.

Sons Barn; da Sodskende-Born; da Sostre-Born, først Mands-Person og Qvindes-Person siden. Men er ingen af disse til, da tage de som ere udi fierde Led, undtagen nogle findes nærmere, ægte-fodde. Er ingen til udi fierde Led eller nærmere beslægtet Ægte-fod; da tage Slegfredbaarne; da tager man først Arv efter sin Farbroder-Sons Barn, undtagen nogen findes nærmere; da de som ere lige nær beslægtede af Sodskende komne; da af Sostre komne. Den skal altid tage først Arv, som er kommen af Samfodde. Da de Slegfredbaarne. Da de som ere udi tredie Led Slegfredbaarne; da de som næst derefter; da de Slegfredbaarne udi fierde Led, forend Arven falder under Kongen. (1)

Cap. XIV.

Om der fares Vild om eens Slægt.

Tager nogen Arv efter en Mand, som meenes at være den rette Arving, og bevises siden en andens Slægt at være nærmere, da skal han, naar det bevises, levere igien til den rette Arving alt det Gods han tog baade i Land og Losore, undtagen Landskyld eller anden Afvext. Og saaledes skal allevegne forholdes, hvor andre tage for Arv end den rette Arving, og de meente at eye, fordi hans Slægt var forvildet. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. 12 Arv.
(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 90 Art.

Cap. XV.

Om Kuldlyst Barn.

Hvo som vil, kand forbedre sin Sons Gods, (Vilkaar) og lyse ham i Kuld og Kion, (1) om den som staaer nærmest til at arve, samtykker det.

Kong Haagens Rette=Bod.

Om han eyer ægte=fødde Sønner til Arv, da maa hver af dem samtykke for sig, naar han er 20 Aar gammel, eller ældre, men ikke for dem som ere ufødde, eller under 20 Aar. Ingen maa heller samtykke at Arven skal gaae fra ham forend han er 20 Aar gammel. Men den er 20 Aar gammel, som haver levet 20 første Jule=Nætter. (2)

Og tager den Tinglyste da slig Ret, (3) som den tilstod der samtykkede ham Arven. Den som lyser en anden i Kuld og Kion, og den som samtykker Arven, og den som bliver lyst, skal allesammen gaae for Kirke=Dørren, og holde alle paa en Bog, da skal den som lyser saaledes sige: Jeg lyser denne Person N. i Kuld og Kion til det Gods, som jeg giver hannem til Gield og til Gave, til Sæde og Samqvem, og til al den Ret, som Kuldlyst Barn bør

(1) M. og leidà hánn til Ärfs, ɔ: og lede ham til Arv, eller giøre ham til sin Arving.

(3) M. 20 Jule=Nætter eller fleere.

(2) M. og M. S. slig Arv.

bør at have efter Loven. Saaledes skal Qvindes-som Mands-Person i Kiøn lyses. En Broder maa lyse sin Broder i Kiøn, og en Farbroder sin Broder-Søn. Saa maa og flere lyse een Mand i Kiøn, eftersom nu var sagt. En Qvinde maa saa vel lyse i Kiøn som en Mand, om den som staaer nærmest til at arve, samtykker det naar han er sine fulde Aar og myndig. (1) Alt det Gods som ham er saaledes givet, skal han beholde, imedens de leve, som lyste ham i Kiøn, indtil at Arven kommer under ham, siden bær Arven hannem Vidne til ævig Tiid. Han er og skyldig at forsørge alle de Vanføre, som lovligen ere dømte paa det Gods. Han er og skyldig at lyse engang hver 10 Aar, at han er til Arv udkaaret, indtil han tager Arv. Men hvo som paa anden Maade end nu blev meldet, lyser i Kiøn og Kuld, da er det ligesom det var ugiort, og bør ikke holdes (2)

Cap. XVI.

Om nogen dræber en Mand for at faae hans Arv.

Om nogen kommer udi den Vildfarelse, at han dræber en Mand for at faae hans Arv, eller raa-

(1) M. S. og maa han raade for sit Gods.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 8 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 71 Art.

raader til hans Bane, og faaer sin Villie frem, han haver forbrudt den Arv, som siden skal gaae efter ret Arve-Tal, ligesom den var ikke til, der dræbte den anden for at faae Arv efter ham. (1)

Cap. XVII.

Om deres Arv som hastigen omkomme.

Om Mænd falde i Krig og kommer ingen derfra, eller de drukne, eller brænde inde, eller doe for Fieldskred alle tillige, da forholdes det med Arven, ligesom de alle paa eengang havde mistet deres Liv, med mindre andet bliver siden ved lovlige Vidner bevisligt. (2)

Cap. XVIII.

Hvorledes forholdes bør med Skifte efter fattige Mænd.

Det er nu dernæst, at ingen maa give Arv bort for en anden, undtagen de Gaver som herefter følge; Svigagtige Kiøb bor intet agtes. Ingen maa giøre en anden Arv-Svig. Over nogen, da skal Arvingen sætte sig i Forsædet, og indstævne Creditorerne, som have Gield at kræve af den Afdøde,

(1) confr. Chr. IV. N. L. Arffve-B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 75 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 10 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 53 Art.

døde, at de komme alle did til syvende Dag, og bør enhver faae sit Krav som med Vidner bekræftes; Men er der ikke Gods til Gieldens fulde Betaling, da skal for alle efter Antals Regning afkortes. Den skal meest miste som meest haver at fordre. Men den som ikke kommer til den syvende Dag, søger sit siden efter Loven med Vidner, og stævne Arvingen til at høre paa sine Vidners Udsigende, om Gods er til. Men om nogen for lovlig Forfalds Skyld ikke kommer til den syvende Dag, og findes siden ikke mere Gods end de toge, som først komme, da betale de igien som først toge, og miste alle efter Proportion, men Arvingen er fri, om han lovligen kaldede dem til sig. (1)

Cap. XIX.

Hvorledes handles skal med Umyndiges og Qvindes Gods.

Nu er der i eens Boe Umyndiges og Qvindes Gods, da er det vel om der findes Gods til dem begge, hvis ikke, da skal hun miste sin Tilgave og andre Gaver. Men kand Godset ikke i alle Maader strække til, da skal den meest miste som meest eyede hos Bonden, saavel hans Kone som andre hans Creditorer. De bør alle at faae lige, undtagen nogen eyede Pant i nogen Ting, det bør han

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 12 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 14, 82, 83, 84 Art.

forst bekomme, Konen skal heller miste sin Tilgave, end de som hendes Mand var skyldig forend han fik hende; Thi ingen maa kiøbe sig Kone for andres Penge; Hun bør bekomme sin Medgift, og den Umyndige sit Gods; Er der ikke saa meget Gods, da bør de begge miste efter Proportion og Godsets Mængde. Ingen bør betale dens Gield, af hvis Gods han intet nyder, hverken Søn eller andre. Om Ægte-Personer ere i Fællig sammen, og een af dem døer, da skal hver af dem betale Hälvpart af Gielden, og saaledes skal de Umyndige skiftes, som de have, enten med Arv eller med Penge, taget paa sit Gods. Om de Umyndige have kommet paa nogens Gods, hvilkes Arving hän var, om de havde eyet noget, de bør følge med dens Arv saa længe den er til. Derefter bør de komme paa dens Gods, som da bør efter Loven forsørge dem. (1)

Cap. XX.

Hvo der skal opagte den Umyndige og hans Gods.

Om nogen efterlader sig umyndige Børn, da bør den at have Omsorg for Børnene og Godset, som staaer næst til at arve. Hvad enten Karl eller Qvinde bliver deres Formynder. Han skal lade 6 fornuftige Mænd vurdere det Gods, og lade Vidner see hvad han tager imod; og intet deraf

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 13 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 2 Cap. 14, 24, 25, 26 Art.

bolge eller forkomme, førend det er blevet vurderet, undtagen den Døde har haft Boeskab, og der behøves at kiøbe til Boet enten Høe eller Kost, da begge Deele skal indkiøbes hvis det behøves. Formynderen er ikke forpligtet til at tage Boeskabet i Ansvar førend til næste Fardage efter at Manden døde.

Formynderen maa ikke føre den Umyndiges Gods udaf Fierdingen, (Herredet) med mindre han faaer der for sig en vederheftig Opsynsmand, som eyer Jordegods og Løsøre, at Godset bliver der betalt, hvor det blev annammet, da den Umyndige bliver myndig, undtagen Godset er i andre Fierdinger, da maa Formynderen frit flytte derhen, hvor Godset er meest, eller hvor Jorderne ere.

Tilfalder den Umyndige Arv, eller Rettighed, eller Hval driver paa hans Strand, da skal det vurderes, og er Hovedstolen des mere. Men tager han til sig den Umyndiges Gods uvurderet, da skal den Umyndige faae alt sit Gods, saa meget som han kand faae Vidner til, tilligemed Afvexter deraf; Men haver han ikke Vidner til, da skal Formynderen legge saa meget Gods frem, som han selv vil, og giøre sin Eed derpaa, tilligemed 2de fornuftige Mænd, at den Umyndige haver faaet saa meget som ham tilkommer. (1)

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 14 C. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 30, 31, 32 Art.

Cap. XXI.

Hvor meget Gods der bør forvares for hver Umyndig.

Nu bliver Gods saaledes vurderet, at der er Hovedlod, fulde fem Hundrede udi Jordegods for hver Umyndig, eller saadant Gods, som han kand trække Vinst og Gave af, det er vel om det er mere; Det Gods skal han tage til sig, og bør det hverken voxe eller formindskes, men han skal betale sligt som han tog, med mindre den Umyndige eyer saa meget Jordegods eller Løsøre, saa hans Frænder synes at han kommer til kort paa den Capital, som tilforn er meldt, da skal hannem forskaffes Klædes Værdie (1) og god Pleye, og da nyder hans Værge for sin Umage, saa at han er vel holden, men den Umyndige beholder al Renten af sit Gods. (2) Hans Frænder bør engang hvert Aar at see til, hvorledes Godset bliver behandlet, og antvorde det en anden, om den som det før havde, bær ikke god Omsorg derfor, dog saa, at den som imodtager, sætter fuld Vissen for Børne-Godset. Det er fuld Vissen, naar een eyer saa meget Gods uden Gield, som den Umyndiges Gods er, der behøver at forvares. (3)

Kong

(1) M. S. Mad og Klædes Værdie.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 26, 27, 28 Art.
(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 29, 31 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Arvingen maa beholde den Umyndiges Gods, om han vil, endskiønt han eyer mindre Gods end den Umyndige, naar vittige Mænd synes at han er oprigtig Skyldener. (1) Men ere andre Umyndige domte paa det Gods, da bør de at leve af Renterne, uden de ere mindre, da formindskes Hovedlodden. Men om Fader eller Moder, Broder eller Søster, komme paa den Umyndiges Gods, og om han er deres Arving, eller de hans, da skal en vis Capital for ham fratages, indtil han er 16 Aar gammel, det øvrige skal de andre nyde til Livs Ophold som de behove. Formynderen er ikke pligtig til at tage andre Umyndige end nu blev sagt, paa den Umyndiges Gods, imedens han haver hans Værgemaal.

Cap. XXII.

Om Umyndiges Gods.

Men om Hovedloden ikke udgior fulde fem Hundrede, da skal den Umyndige nyde 10 Øre hvert Aar, indtil han er 16 Aar gammel, da fortiener han sin Føde. Hovedloden forringes saa meget som de behøve at tage af den til at udgiøre de 10 Øre, som den Umyndige skal aarligen nyde.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 14 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 5, 6, 7 Art.

Endskiønt den Umyndige eyer ikke mere Gods end en Jord, af hvilken tages 10 Øre i Landskyld, da skal dog Hovedloden ikke formindskes, men den Vurdering skal staae ved Magt, angaaende Jordens Afgift, som blev giort det første Aar, hvad enten Afgiften voxer eller formindskes.

Formynderen maa ikke overgive en anden den Umyndiges Gods i Forvaring; Men giver han sin Myndlings Gods udi en andens Forvaring, da maa den Umyndige kræve sit Gods af hvilken han vil, hvad enten af sin Formynder, eller af den som tog imod Godset. Lader nogen den Umyndiges Gods komme bort fra sig, undtagen det bliver ham lovligen fradømt, da skal han sætte sit Gods i Pant derfor.

Men døer Bonden og hans Kone lever efter, og er ikke mere Gods til, end det hun bør at have, da bør hun forsorge sine fattige Børn. Men eyer hun andre Børn, da vende de til deres Fæderne-Frænder efter Loven. (1)

Cap. XXIII.

Hvorledes med Arv skal forholdes, naar Arvingen er ikke tilstæde.

Allevegne hvor nogen døer, og hans Arving er ikke tilstæde at tage Arv, da skal den forblive vurderet paa det Sted den er falden efter den Døde, under

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 14 Cap.

under god Varetægt og fuld Rente, (1) indtil Arvingen kommer, eller den som bor efter Loven tage imod den Arv. (2)

Nu døer en fremmed Person her, af Norges Konges Rige, da skal hans nærmeste Frænde af dem som her ere, tage den Arv, til at flytte den herfra. Men tager nogen imod den Arv, som ikke er saa nær beslægtet med Arvingen, at han er i tredie Led med ham, da skal han sætte fuld Vissen for, at den Arv skal rigtig blive leveret. Men er ingen Frænde til, da skal den Afdød?s Staldbroder tage imod den Arv, om han haver lovlige Vidner til, at han var i Fællesskab med ham da han døde. Er den ikke til, da bør Styrmanden tage derimod. Ere de flere end een, da bør de alle tage lige Deel. Det Gods som Arvinger tage ikke selv imod, skal alt vurderes, hvad enten det er Drabs-Boder eller Gods, og flyttes (3) siden til den rette Eyermand, det bør ikke til svares, men vogtes som eget Gods. Siden bør Arvingen erstatte den, som førte det, sin havte Umage, saa at han bliver vel holden. Er ingen af dem til som nu bleve opregnede, da bør den Bonde, hos hvilken den Afdøde opholdte sig, tage det Gods vurderet under sit Forsvar, og nyde Renten deraf, indtil Arvingen kommer, eller hans

H 5 lovlig

(1) nogle Exemplarier har ikke: fuld Rente.

(2) confr. Chr. IV. N. L. Arffve-B. 11 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 5 og 6 Art.

(3) M. og M. S. Vogtes og flyttes.

lovlig Ombudsmand. (1) Saaledes skal og forholdes med de Danskes og Svenskes Arv, om de døe her.

Ingen Mand, som ikke taler Danskt Tungemaal, maa tage her Arv efter sine Frænder, uden Fader, Søn, eller Broder, med mindre de have lovlig Fuldmagt dertil. (2) Om ingen Arving kommer inden 10 Aar, (3) da hører Kongen den Arv til med fuld Ret. (4)

Cap. XXIV.

Om lovlig Fuldmagt, og deres Gods som døe udenlands.

Om nogen Vor Landsmand vil reise bort af Landet, da skal han faae sig en Ombudsmand udi alle sine Sager, dem at forsvare og søge, og vogte sit Gods som han eyer her paa Landet. Det Ombud skal staae ved Magt udi 3 Aar, men ikke længere, og endskiønt de have sat længere Tid, da maa dog Ombudet ophæves, og Arvingen tage mod Godset.

Kong

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 1 Art.

(2) M. har: Med mindre de have tvende lovlige Vidner dertil.

(3) andre Exemplarier sige: Inden 5 Aar.

(4) Her siger Christ. IV. N. L. l. c. efter Kong Magni Gule-Tings Lov: End udlendske Mænds Arff skal staae 12 Maaneder og en Dag, før den falder under Konningen. confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 4 og 11 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Ombudet maa efter 3 Aar fornyes, hvad enten han er udenlands eller inden.

Doer Mand for, da maa Arvingen eene tage Godset til sig, naar de forvist sporge hans Dodsfald. Men tvivler Ombudsmanden om dens Dod, som reiste af Landet, da bor Arvingen at skaffe et Vidne som vil sværge, at han meener det sandfærdigt. Doer vor Landsmand udenlands, hvor det end er, da skal den som er den Afdodes nærmeste Slægtning, af dem som did reise, tage det Gods der er. Er ingen Frænde til, da tage hans Staldbroder det til Bortforsel, som bortreiser. Men er ingen af disse til, da tage den som er af samme Lands-Fierding derimod, med fuld Forsikring, at den Arv skal rigtig blive leveret; Dertil maa han ingen Gave give, og intet af det Gods forkomme, undtagen det som efter Sædvane behoves til slig Mands Begravelse, med mindre han haver selv anderledes anordnet; Han skal lade 6 fornuftige Mænd vurdere det Gods, 3 Islandske og 3 boefaste Norske Mænd, uden der ere ingen Islandske, da bor boefaste allene vurdere. Han skal lade Godset vurdere paa det Sted hvor det er mest tilsammen, og fore intet bort fra den Gaard forend det er vurderet. Paa samme Maade skal han lade det Gods vurdere som er andensteds. Det skal altsammen vurderes efter den gangbare Kongens Mynt, som da bliver slagen. Han skal forhandle det Gods, som

som før er uhandlet, i de Vahre som derfra føres, og vogte som sit eget Gods, men svare dertil, og nyde for sin Umage da han kommer hiem, saa at han bliver vel holden efter 12 Mænds Vurdering. Men er ingen af dem til, som før bleve opregnede, da bør den Bonde, som sidder paa Gaarden hvor han døde, tage det Gods vurderet til sig, og forsvare som sit eget Gods, og nyde Renten deraf, indtil at Arvingen kommer, eller hans lovlig Ombudsmand, og betale da sligt Gods som han tog imod. Kommer hverken den lovlige Ombudsmand eller Arvingen inden 10 Aar, da eyer Kongen den hele Arv.

Nu døer en Mand paa Saxland, eller Sønden paa England, eller i Orknøer, eller Dublin (paa Irland), da er ingen skyldig at lade det Gods vurdere førend i Norge. Er der en Beslægtet tilstæde, da bør den tage imod Godset, og føre til Arvingen, men hin skal beholde al den Vinst, der er taget paa Godset.

Cap. XXV.

Hvorledes Arv skal lovlig søges.

Arv bør at søges i den Fierding (Herret) hvor den er falden, men om nogen fører Vidner i andre Fierdinger end hvor Arven er falden, da haver han [sine] Vidner forspildt. (1)

Nu

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 16 Cap.

Nu sidder nogen i Arv, og byder Dom derfor, men en anden siger sig efter Loven til den berettiget, da skal den stævne ham med ret Hiemstævne, og kræve Arven, og byde den som sidder at vige bort. Vil han da ikke vige, stævne ham til Tings for Ran og Besiddelse, og blive hans Vidner og Beviser da samtykkede, og ingen Vidner komme derimod, da bør Tingmændene tildømme ham Arven, men hin skal betale til Kongen 6 Øre, fordi han bød Dom for den Arv, hvori han intet eyede. Vil han da ikke bort af Arven, da skal hin fordre Hielp af Tingmændene indtil han er fuld bemandet, at føre ham af Arven. Enhver af dem som nægter at fare med ham bøde 1 Øre Sølv til Kongen.

Nu kommer de der, og værger han sig med Od og Eg, da er han skyldig 10 Marker til Kongen, og enhver som gior ham Bistand 6 Øre til Kongen. Slaaes de, da er enhver som holder paa den dømte Arv, fredløs, (1) men hine alle fredhellige som tilsøge. (2).

Cap. XXVI.

Om Arvs Fordring.

Allevegne hvor nogen af Vankundighed ikke søger Arv, og er dog dertil berettiget efter Loven, da skal han have søgt den inden de 10 Vintre som han

(1) M. ugyldig og fredløs.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 17 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 90 Art.

han er indenlands og han er bleven myndig, samt haver Forstand dertil, (1) undtagen nødvendig Forfald hindrer det.

Eye Mænd Arv at skifte, da er det vel om de møde alle som eye Deel i Arven. Om nogle komme, men nogle ville ikke komme, da skal man stævne dem til at skifte, og endskiønt de da ikke komme, da skiftes for Vidner, og loddes, og skal da hver have den Deel, som ham tilloddes. Om hin da siger der er vrangeligen skiftet, eller en anden har fordulgt noget af Godset, da skal den Beskyldte nægte det med 3 Mænds Eed. (2)

Cap. XXVII.

Hvorledes man skal beviise sin Arve-Ret.

Nu tvistes derom, om man bør at arve eller ikke, da skal den stævne ham til Ting, som forholder ham Arven, og nyde sine Vidner at han stævnte ham derhen; Dette bør ogsaa hans Vidner vidne: Vi vare derhos hvor hans Moder blev fæstet paa Stedet, og nævne Stedet, da bør Tingmændene tildømme ham Arven.

Allevegne hvor man vil tilegne sig Arv, da skal han fremføre sine Vidner, og stævne de andre som staae næst til at arve. Men stævner han dem ikke,

(1) M. Om han haver Vidner dertil. M. S. Forstand og Vidner.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 10 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 6 Art.

ikke, da ere hans Vidner forspildte. Der skal om Arv dømmes, hvor Arven er falden, eller hvor den Afdødes Jorder eller Boe er.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om een af Ægtefolk døer, som have været tilsammen 10 Aar eller længere, og de have altid agtet sig for lovlige Ægtefolk, endskiønt deres Ægteskab har ikke været lyst og kundgiort, og det Rygte har ikke heller gaaet om Herredet, at hun var hans Frille eller Hoer-Kone, da skal deres efterlevende Barn eller Børn gaae til Arv, og agtes for ægtefødde, endskiønt Fæste-Vidnerne ere døde.

Ingen maa skifte Gods eller tage Arv (1) efter en anden, uden han har dens Tilladelse som tilforn eyer Godset, undtagen Mænd see at det gaaer ilde dermed; Men om nogen haver sin Forstand, og kand baade ride og drikke med, samt raade for sit Boe og sit Kiøb, han bør selv raade for sit Gods, og maa ingen skifte det, og endskiønt nogen skifter, da bør det ikke holdes. (2)

(1) M. Ingen maa skifte Gods eller tage Arv, førend den er falden, uden han har dens Tilladelse &c.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arve-B. 19 Cap.

Cap. XXVIII.

Om de Gaver som efter Loven maa holdes (staae ved Magt.)

Nu skal de Gaver opregnes som holdes maa: De Gaver som Kongen giver os eller vi hannem, bor holdes. Enhver maa og give Venne-Gaver imedens han lever, Hest eller Stud, Vaaben eller deslige Ting, ligeledes Klæder, og sige det af sin Eye, dog saa at 6 vittige Mænd (1) synes der ikke skeer Arvesvig imod Arvingerne. Det som saaledes bliver givet, maa ingen rygge, men lover han Betaling derfor, den maa kræves.

Enhver maa give fierde Part af det Gods som han haver selv avlet, og han eyer over det han haver arvet, baade i Land og Losøre, hvad enten han vil give det til sine ægte-fødde Børn, eller til andre hvem han vil, men den tiende Part af saa meget Gods som han haver arvet, baade i Land og Losøre, dog han ikke spørger sine Arvinger derom, hvad enten han er helbred eller syg, om han ellers taler af Forstand.

Men det skal først af fierde eller tiende Partes Gave udbetales, som man giver Gud for sin Siæl, i hvem han ellers har givet lovlig Gave tilforn. (2)

Her

(1) M. Dog saa at gode og skionsomme Mænd ꝛc.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 22 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 4 Cap.

Her begynder den Balk om Formynderskab, som siger hvo der bør efter Loven at forsørge den Umyndige.

Cap. I.

Enhver bør forsørge sin Fader og Moder, hvad enten han er ægte-fød eller slegfredbaaren, og sine egne Born. Men eyer han ikke saa meget Gods, at han kand forsørge dem, da skal han dog tillegge alt det han ey behøver til sin egen Føde og Klæder, og bør de med saadant Tillæg føres den næste Arving paa Hænder, om han eyer Gods for dem.

Hvo som eyer et Aars Forraad for sig og dem, der tilforn ere paa hans Kost, bør forsørge sine Sødskende, hvis han ogsaa eyer for dem et Aars Forraad, naar de vil komme paa hans Gods, om de ere hans Arvinger, eller han deres; Man maa ikke sælge sin Arv, for at slippe disse Umyndige, eller dem som før ere paa hans Gods, eller nogen hvis Arving han er, eller de hans, om de ere Umyndige. Men endskiønt han sælger, da skal det ikke holdes, og siger Loven selv saadant Arv-Sal løst.

Men det er et Aars Forraad, naar halvfierde Hundrede er sat for Mands-Person, og halvtredie for en Qvinde, hvad enten man er ung eller gammel.

mel. Da strax skal man sætte fuldt Underholdnings Gods for een, naar han ikke kand fuldt fortiene sin Fode, endskiont han kand giøre den noget til Gavn, som han er med. Men ere Umyndige ikke saa nær beslægtede, da skal den forsorge dem, som staaer nærmest til at arve dem, om han eyer Gods til.

Nu behøver den Underholdning, som ikke er saa nær beslægtet som nu var sagt, og er udi tredie Led eller der imellem, da skal sættes tvende Aars Forraad for ham, men er den Umyndige ikke i tredie Led nær slægtet, da 3 Aars Forraad; Er han ikke i fierde Led, da sættes 4 Aars Forraad for ham, saa meget hvert Aar som forblev sagt, baade for dem som tilforn ere paa Godset, og for dem da kommer derpaa. Heele Godset bør vurderes, foruden Boeskab og Verktøy, og enkelte Klæder til Dag og Nat.

Nu er nogen af disse den andens Arving, da skal ikke mere Gods sættes end 2de Aars Forraad, forend han er pligtig at forsorge ham. Formindskes en Mands Gods efterat den Umyndige kommer ham paa Hænder, da bør den Umyndige at komme bort af hans Gods efter ret Orden, den forst som mindst er i Slægt med ham.

Kong Erichs Rette-Bod.

Ingen Umyndig maa sættes uden paa den Ægte-Persons Gods, som han er i Slægtskab med, og bør han komme bort af Godset naar han er 16 Aar, om han er helbred og arbeids-før.

Cap.

Cap. II.

Hvorledes Ægte-Personer bør forsørge hinanden, og om Armod.

Enhver Person er skyldig at forsorge sin Ægtefælle paa sit Gods, saavel Mand som Kone, der behøver Forsorg, hvad enten den bliver fra Forstanden, eller faaer anden Sygdom.

Men har de med mindre Gods kommet tilsammen, end at de begge eyede til 3 Hundrede, bleve heller aldrig saa rige at de burde betale Kongen Skat, da bør den eene arbeide for den andens Føde, eller føre den omkring paa en Hest, om han ikke kand arbeide for hans Føde, og bør deres Børn ikke dømmes paa nogen Tingsogn, imedens de kand paa forbemeldte Maade føre dem omkring.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er Armod, naar en Umyndig er tilbage, og den som burde arbeide ham Føde, eller føre ham omkring, døer fra ham.

Nu geraader en Bonde udi Herredet i yderste Armod, da bør deres Umyndige skiftes, eftersom deres Fællig var. Moderen bør føre sine Umyndige paa sine Frænder, som ere hendes nærmeste Arvinger, om de eye saa meget Gods eller Formue som for siger, men formindskes dens Gods, (som nærmest er) da skal han tage saa mange Umyndige, som han har Gods til. De Umyndige som da ere tilovers, bør for-

sorges af dem som derefter staae nærmest til at arve; hvis de have saa meget Gods. Men eyer den ikke saa meget Gods, da bor de Umyndige komme længere hen i Slægten, hvor der er Formue.

Saaledes skal og forholdes med de Umyndige, som for blev omtalt, at de skal komme længer hen i Slægten. Ligeledes med de Umyndige som følge deres Fædre.

Nu fæster nogen en Umyndig til at nyde Kost, da bor det holdes. Men viser han ham af sin Tieneste, og lader ham gaae imellem Huuse betlendes, da betale 6 Øre til Kongen, og forsorge den Umyndige som tilforn. Det samme skal og enhver bode, som lader sin Umyndig gaae betlendes Huus fra Huus, som nu blev meldet. Men ingen er skyldig at føde eller forsorge nogen, forend han veed at han er hans Myndling; Saaledes skal og de Umyndige i sin Slægt skiftes, om den eene Egte-Person doer. (1)

Cap. III.

Hvorledes fattige Umyndige bør skiftes.

Nu skifte Mænd fattige Myndlinger imellem sig, hvor helst de skifte, og lodde siden, da skal det Skifte siden holdes imellem dem, hvis Umyndig som siden doer, da er det hans Fordeel, og endskiønt der blive flere Umyndige efter Skiftet,

da

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 15 Cap.

da bør den som det Skifte traf, svare derfor. De bør følge med Arven, om den er selv umyndig som Gods eyer.

Cap. IV.

Hvor gammel een skal være, naar han er fuldmyndig at annamme sit Gods.

Om nogen kommer i Umyndiges Skifte, da han er selv bleven myndig, nemlig naar han er 20 Aar gammel, og han bør tage imod sit Gods, da maa han tage sig til Værge hvem han vil, til at have i alle Maader Opsigt med hans Gods, om han selv ikke kand det forestaae. (1)

Men om en Mands-Person gifter sig inden 20 Aar gammel, uden sine Frænders Raad, da haver han forspildt hos sin Arving eller Værge ald Landskyld og Rente af sit Gods.

Nu kommer en Umyndig paa den som ikke bør forsørge ham, da skal han giore den som bør forsørge ham, Hiemstævne, og bør hans Vidner sige saaledes: Her er den Myndling, som du bør forsørge, men ikke den som førte ham herhen; Og skal han da sige ham i hans Forsvar.

Kong Haagens Rette-Bod.

Ingen skal behove at løvbyte en Umyndig til flere end een Mand, med mindre han rigtig beviser

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 19 Cap. 34 Art.

paa den lovlige Stævne-Dag, at en anden, som har fuldkommen Formue, er lige nær beslægtet, og skal den Umyndige da ikke videre ham paadømmes end efter ret Antal.

Nu bliver en Umyndig fort paa nogen uden Lavmandens Kiendelse eller Tingmændenes Dom, da maa han giøre hvilket han vil, at føre ham tilbage eller til Tings, og bør da Tingmændene domme hvorhen den skal føres. Fører han ham tilbage, da føre til det samme Natte-Sted, hvorfra han kom til ham.

Enhver som ikke vil tage imod ham, er skyldig en Øre til Kongen. Hvo som ikke tager imod ham, bøde fulde Mands-Bøder og Undersaatters Bøder, (til Kongen) om han døer af Hunger.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen fører en Umyndig vrangeligen paa en anden, da erstatte ham al den Omkostning han giør derved.

Nu skal Umyndige skiftes, og vil den ene skifte, men den anden ikke, da bør den som vil skifte, stævne den anden til de Umyndiges Skifte, og er det vel om han kommer, men kommer han ikke, da skal hin fremføre sine Vidner, at han stævnte ham til den Dag. Siden bør 6 fornuftige Mænd skifte de Umyndige, og lodde om, bør han da tage sin Part, men sige den anden Part under dens Forsvar som ikke kom. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 21 Cap.

Cap. V.

Om den Umyndiges Forsorg, og om han efterlader sig Gods.

Om nogen forsorger den Myndling, som han efter Loven er pligtig at forsorge, endskiønt en anden er hans Arving, og tilfalder den Umyndige siden Arv eller Bøder, eller paa hvad Maade han tilhverver sig Gods, og efterlader han sig Gods naar han døer, da skal den som forsorger ham, eller hans Arving, tage af hans Gods uden Rente saa meget som han kostede paa ham, men Arvingen det som er tilovers. Nu forsorger nogen for Guds Skyld den som han efter Loven ikke er pligtig at forsorge, da skal Gud belønne hannem derfor; Men hverken han eller hans Arvinger maa tage noget derfor. (1)

Cap. VI.

Om fremmede Mænds Børn her paa Landet.

Om nogen eyer her i Landet et umyndig Barn, slegfredbaaret, og han er enten fra Norge, eller Hetland, Orknøer eller Færøer, eller hvorfra han er i Norges Konges Rige; Og det Barn bliver fød forend han reiser bort, eller han bekiender sig at være dets Fader, da skal han legge Penge efter, saa mange, at Barnet kand deraf vel opfostres det første Aar. Nu kommer Barnet til Ver-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 22 Cap.

den efter at han er reist bort, og han har ikke tilforn giort nogen Anstalt derfor, da bør det skrives til den Kiøbstæd hvor den reiste fra som eyer Barnet, og skal den Syßelmand, Raadmand eller Foged, som er i den Kiøbstæd, skikke Penge til Barnets Opfostring, og betale den Omkostning som til den Tid er giort paa Barnet, af hans Gods, ligeledes skal gaae med det Barn som før blev født.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er bekræftet i Loven at alle de som betlendes gaae omkring at tigge Almiße, ere pligtige at bære eller lede deres Børn, eller flytte paa anden Maade, eftersom fornuftige Mænd see dem mueligt, ligeledes sin Fader og Moder, undtagen Sønnen eller Dotteren har tilforn fortient sig et Aars Forraad, da ere de ikke pligtige at gaae omkring med Fader eller Moder, for at betle.

Cap. VII.

Om fattige Mænds Førsel.

Alle de Fattige, hvis Frænder ikke have Gods til at forsorge dem med, og de selv have intet at betale med, ere ikke heller mægtige til at føre sig selv, dem er enhver Bonde pligtig at føre og føde, eftersom Reppstyrerne (de Fattiges Forstandere udi Sognet) sige for. En-Yrkes Mand er ligesaa pligtig at føre dem som en Bonde. Den Fattige be-

hoser saavel Guds Hielp, som den der eyer noget. Alle bør flytte efter Bud-Byrd, hver fra sin Gaard, den først som yderst boer paa Bud-Vey, og flytte til næste Boelig. Hvo som ikke saaledes flytter, bøde 1 Øre til Kongen. Om han flytter udi Ork, eller derhen hvor den Fattige døer af hans Forsel, eller fornuftige Mænd synes at han forvoldte det; Ligeledes om han viser den Fattige bort fra sig, og vil ikke huuse ham, saa han døer deraf, hvo som bliver herom overbeviist, som Gud lade ingen hænde, skal bøde for den Mand fulde Bøder til hans Arvinger, efter fornuftige Mænds Dom og Omstændigheder, og til Kongen Undersaatters Bøder, og bør de som domme herudi, give nøye Agt paa sin Kiendelse, at slige Ugierninger maa ingenlunde blive til Sædvane. (1) Men vil den som sidder paa Gaarden ikke tage imod den Fattige, eller lade føre ham i sit Huus, da bør den som flyttede ham did, tilnævne Vidner og sige i dens Forsvar, som burde tage imod ham, og er han da fri. (2) (3) Om den Fattige siden vederfares, enten at han døer af Frost, eller Dyr eller Hunde bider ham, saa han faaer Bane deraf, da kommer det paa dens Ansvar som lod ham ligge ude. Fattige bør ikke flyttes efterat Soelsæt er. Soel bør raade om Sommeren

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 24 Art.

(2) M. legger hertil: Men den som burde tage imod ham staaer til Ansvar for ham.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 25 Art.

ren men Dagen om Vinteren. (1) Men de som flytte sig selv, skulle have Huus om Vinteren, naar det er bleven halv Mørkt. (2) Enhver som nægter ham Huus, bøde 2 Øre til Kongen, og hvis den Fattige døer ude, da bør det komme under lovlig Dom, undtagen han har vist sin Myndling bort fra sig, da skal han svare til, om han har fuld Formue til at forsørge ham. (3) Det bliver og i Besynderlighed befalet, om den Fattige bliver syg og beder om Præst, da er Bonden skyldig at hente Præsten, og ikke flytte den Syge bort af sit Huus, forend Præsten kommer til ham. Den Bonde som ikke vil hente Præsten til ham, er skyldig til Kongen 3 Øre, undtagen fuld Nødvendighed hindrer ham. Men vil Præsten ikke reise, da bør Bonden paasige ham ved Vidner Ansvaret derfor. (4) Fattige Mænd bør huuses Natten over, og ikke jages bort efter Solen er gaaen ned. Hvo som bryder denne Anordning om Fattige, er skyldig til Kongen eftersom forbemeldt er, og bør staae Skrifte, (5) og bøde til Gud, for han ikke vilde hielpe et Christen Menneske. (6)

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 26 Art.
(2) M. Halv Mørkt i Huusene.
(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 13 Cap. 27 Art.
(4) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 20 Art.
(5) M. Og bør staae Skrifte for Biskopen.
(6) Dette Capitel er ligelydende med Christ. IV. N. L. Landsleye-Balken, 55 Cap.

Cap. VIII.

Om Arv=Sal og Kiøb efter Loven.

Ingen Mand maa kiøbe ventendes Arv af en anden, thi det bliver ofteſt ſvigagtige Kiøb. (1) Men endſkiønt nogen kiøber, da bør det ikke holdes, undtagen nogen ſelv indløſer ſin Arv, for at lyſe ſin Frænde i Kuld og Kiøn; Thi den Arv bør enhver af nyde, hvis Arving Gud vil at han ſkal blive. Mand maa ſælge ſin Arv om han vil, om han ingen Umyndig har at forſørge, eller han faaer ham i Forveyen Underholdning, dog med de Vilkaar, at 6 fornuftige Mænd giøre det Kiøb imellem ham og den ſom tager imod, ſaa at dem ſynes der bliver ingen Arv=Svig giort imod Arvingen. Og endſkiønt andre ikke afgiøre det Kiøb imellem dem, naar Arvingen tillader, om han er fuldmyndig, og maa raade for ſit Kiøb. (2) (3) Men den ſom vil ſælge Arv efter ſig, ſkal førſt tilbyde ſig ſine nærmeſte Frænder i Vidners Overværelſe, at de tage imod ham, de ſom have fuld Formue, undtagen han vil give den Arv til et Kloſter, eller til en Biſpeſtoel, da maa han det giøre, uden at tilbyde ſig ſine Frænder, endſkiønt andre ikke afgiøre det Kiøb, om Arvingen kun tillader det, og om han tilforn ſkaffer ſine Umyndige Underholdning.

Cap.

(1) confr. Chriſt. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 82, 83 Art.

(2) M. S. Om han er fri og fuldmyndig, og maa raade for ſit Gods.

(3) confr. Chriſt. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 81 Art.

Cap. IX.

Om Lav=Reppe (1) og Reppstyrere.

Lavreppe skulle være de samme som tilforn have været, ikke færre end 20 Bonder i hver Repp, og maa ingen af dem eye mindre Gods end til 10 Hundrede. Det er ret at skifte Repper i mindre Deele, angaaende Tiende og Madgaver, naar det godt synes. Fem Mænd, som dertil synes best skikkede, bor udnævnes til at styre og have Opsyn med det som Reppen kand gavne, og til at skifte Tiender, og de Madgaver som Fattige tilkomme, og af det som paa hellige Dage veides. De Fattige bor forst bekomme Tiender, som ingen Forraad have eller Formynder, og hore dog til den Repp, og de dernæst som mest behove, saa længe Tienderne strække sig dertil. Men de ere Reppsmænd (hore til den samme Repp) som ere i den samme Repp opfostrede, eller eye der en Arving, som er i Slægt med dem udi tredie Led, eller nærmere, og har vis Fortieneste. Men om de Umyndige, som have ingen Formynder, eye ingen i den Repp der er i tredie Led med dem, eller nærmere, og har vis Fortieneste, de bor lige hiemmelt flyttes om alle Repper, hvor de kand forvente sig mest Hielp. Om en Umyndig bliver nogen paafort eller flyttet i Repp ulovligen, eller hvad anden Sag der forefalder, saa man synes at behove Ting, da skal den raade for Ting som synes at behove det. Enhver er pligtig

(1) En Repp er det samme som et Ting-Sogn.

tig at bære det Bud, og ikke fælde, det bør bæres ret Budbyrd om alle Vinter-Huuse, men ikke om Sommer-Huuse; Hvo som fælder, er skyldig 1 Øre til Kongen.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om fattige Mænd legge deres Børn fra sig udi Reppene ulovligen, da haver den Reppstyrer som er nærmest, og Bønderne med ham, fuld Rettighed til at tage den Mand og binde, om det behøves, føre ham tilbage og binde ham Barnet paa Ryggen, og lade ham selv bære det bort af Reppen.

Kong Haagens Rette-Bod.

De som ikke vil efterleve det, som Reppstyrerne lovligen paabyde, betale en halv Mark, Halvparten til Kongen, og Halvparten til Reppstyrerne, hvilket de Fattige bør nyde. (1)

Cap. X.

Om Bud-Byrd.

Den skal Bud bære imellem Gaardene, som kand staae for Ord og Eed, og levere Budstikken Bonden selv i Haand, om han er hiemme, men hans Hustru om han ikke er hiemme, eller hans Søn, hvis han er fuldmyndig, eller Dotter, om hun

(1) M. og M. S. Og bør Fattige nyde de 12 Alen.

hun er fuldvoxen, da Forvalteren (Proviant-Mesteren) eller den beste Mand som paa Gaarden er nærværende. Men ere alle Tieneste-Folkene borte af Gaarden, da skal han gaae ind i Bondens Stue om aaben er, og sætte den i Forsædet, (1) saa fast, at den falder ikke ned: Kand han ikke komme ind, da skal han binde Budstikken midt over Doren, saa at hver som gaaer ind kand see den. Da skal Bonden gaae til dem som bare Budstikken til ham, og forhøre hvad den betyder, og bære siden til sin næste Grande paa Bud-Veyen. Herreds-Mændene skulle beskikke Natte-Sted til Budstikken. Budstikken skal did bæres den første Dag som behoves, og ikke seenere udsendes, end at den vel kand naae Natte-Stedet, ligeledes den anden og tredie Dag.

Kong Haagens Rette-Bod.

Hvo som helst der nedfælder Budstikken, bør svare fulde Boder for alle dem som boe paa den Bud-Vey, og Budstikken ikke tilkom uden Forfald.

Den som foresidder, skal vide hvad Tid paa Dagen Budet kom til hans Huus, og have der Vidne til, om skee kand. Haver han ingen Vidne, da skal den som Budet førte til ham, bekræfte med 3 Mænds Eed. Nu siger nogen at han har baaret Budstikken til sin Grande, men den som foresidder, nægter det, da skal den som bragte den derhen, sande det med 3 Mænds Eed, at han bar Bud-

(1) Christ. IV. og Christ. V. N. L. sige: Bondens Sæde.

Budstikken derhen ikke seenere end han efter Loven burde, og skal den som foresidder, betale Budsfald 1 Øre til Kongen.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen nedfælder Budstikken naar der stævnes til at høre Konge-Brev, eller til Manddrabs Ting, eller Mandtals Ting, til Jævnet om Foraaret, eller Reppstyrers Ting om Hosten, bode hver Gang 2 Øre til Kongen.

Det er strax Budfald, naar Budstikken ikke kommer til de rette Natte-Steder; Andet, om den bliver ikke baaret; Tredie, om man flyer den en Umyndig i Hænder eller den der er under sine 15 Aar. (1) Om nogen flytter sine Huuse af gamle Tofter paa de Tofter inden sit Giærde, som ham synes bedre om, da skal baade Budstikken og fattige Mænd føres til de Huuse, men sætter han dem længer bort, da skal han selv svare derfor. Ingen maa bære Ting-Budet til en anden, siden Solen er nedgaaen om Sommeren, eller om Vinteren siden det er mørkt, det samme gielder om fattige Mænds Forsel. (2)

Cap.

(1) M. Under sine 16 Aar.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 52 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 9 Art.

Cap. XI.
Om øde Jord.

Allevegne hvor man slaaer Høe eller saaer paa sin øde Jord, og der ere de Huuse, hvorudi man kand være, der skal han staae for al Bud-Byrd. Nu vil den ikke bære Bud, eller flytte Fattige, som eyer den øde Jord, da bør den som boer nærmest ved den Jord der er øde, at flytte derhen, hvor Mænd ere tilstede, og er ham hiemmelt at bruge den halve Jord, uden den som Jorden eyer indgaaer med ham andre Conditioner. Hvor flere boe tilsammen paa en Gaard, da skal de skifte til Jevnet imellem sig, efter andre Bonders Raad, baade Bud-Byrd og fattige Mænds Forsel, eftersom hver besidder meget af Gaarden, men ikke efter Formue. Men angaaende alle nys indhegnede Boepæle inden den Repp, da bede den som Gaarden eyer, alle Bonder paa Tinget at flytte Bud for sig, eller hans Ombudsmand. (1)

Cap. XII.
Om Reppstyrers Ting og Fattiges Underholdning.

Alle Bonder ere pligtige at reise til Tinget, saa snart Budet er kommet til deres Huus, undtagen

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landleye. B. 53 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 9 Art.

tagen Envirkes Mænd, de ere skyldige at søge til fire Ting. Nemlig det Ting hvor Konge-Breve skal oplæses, Manddrabs-Ting, Mandtals-Ting til Jævnet, og det Ting som Reppstyren tilhører; Men naar alle andre Ting holdes, maa Envirkes Mænd sidde hiemme, om de ville. Den er Envirkes Mand, dog han haver en anden til at arbeide med sig, der er under sine 16 Aar, enten den er hans eller anden Mands Søn. En Enke og en vanfør Bonde kand reise til Tinge om de selv ville. Men alle andre Bønder ere pligtige at reise til Tinget naar Budet kommer til deres Hiem, ellers bøde Tingvide efter Loven, en Øre Sølv til Kongen. Men om Budet kommer til Bonden saa sidlig, og Veyen er saa lang til Tinget, at han ikke kand komme derhen til Middag, og han haver dertil lovlige Vidner, da maa han sagesløs sidde hiemme. Men blive flere end een beskylte for Tingvide, da maa Budet stævne dem til Ting, som Budfald er tilforn ved Budstikkens Levering i Vidners Nærværelse bleven paasagt. (1) Det er ret, dog en Bonde giver en anden sin Fuldmagt da Mænd skulle komme sammen til at skifte Tiender, at han maa svare for ham til det, som Mænd paa det Sted blive eenige om, hvis det ham ubeleiligt at reise, og bør han sige fra hvor mange Hundrede han eyer til de Fattiges Underholdning; Om Mænd ville nedsette eller føde lade fattige Mænd. Lige-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 54 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 5 Cap. 9 Art.

Ligeledes skal han sige hvor mange Mænd der ere paa hans Kost, og hvor meget han giver til Tiende. Enhver Enke og ufør Bonde er pligtig at sige sin Fuldmægtig, hvor meget de giver til Tiende, og hvor mange der er paa deres Kost, naar Mænd forsamles til at skifte Tiende.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saaledes bør Reppstyrerne skifte de Fattiges Underholdning, at alle Reps-Mænd komme lige til at hunse vem en Nat for hver 10 Hundrede de eyer, indtil der er Hundred Hundrede, derefter en Nat for hver 20 Hundrede, indtil der er 2 Hundred Hundrede. Men endskiont der er mere Gods, da legges ikke mere til de Fattiges Underholdning, undtagen Reppstyrerne synes andet rettere. De Mænd skal saaledes fødes, som der ere Repps-Mænd og eye ingen Frænde, der har Formue til at forsorge dem, saa nogen veed, ellers bør de flyttes til deres Frænder.

Kong Haagens Rette-Bod. (1)

Boelsse Mænd som have Penge, bør svare Fattiges Underholdning, og andre Reppens Nodvendigheder til Jrvnet, eftersom Reppstyrerne agte for got.

Cap.

(1) M. Kong Erichs Rette-Bod.

Cap. XIII.
Om Uskik paa Klæde-Dragt her i Landet.

Det er alle bekiendt, hvorledes den store Uskik er bleven til en Sædvane her i dette Land, frem for i noget andet saa fattigt Land, angaaende fine Klæders Dragt, hvilket mange ved stor Gield have erfaret, saa at mange derfor miste andre nyttige Ting, og den Fattige des Aarsage maa undvære Hielpen, og ligger derfor mangen ude ihiel frossen. Derfore giore Vi alle vitterligt, at enhver som eyer Gods til Tyve Hundrede og ikke mindre, hvad enten han er gift eller ikke, maa bære en Troye og Kaprun af Klæde. Men den som eyer til 40 Hundrede, maa bære en Klædes Kiortel. Den som eyer 80 Hundrede maa dertil bære en Kaabe eller Kappe to Gange lagt med Snorer, dog ikke foeret med Graaskind. Men den som eyer til 100 Hundrede maa angerlos bære alle disse Klæder. Lærde Mænd maa bære hvad Klæder de ville, og de Hofbetientere der eye alle nodvendige Vaaben. De som udenlands have reist, bliver og tilladt at slide op de Klæder, som de fore med sig til Landet imedens de vare, endskiont de eye mindre Gods end før blev meldet, men her paa Landet maa de ikke kiøbe Klæder for at bære, videre end sagt er; Hvo som bær fine Klæder, og eyer mindre Gods, eller er anderledes beskaffen end her siges, bøde 2 Ore til

Kongen for hver; (1) Og maa Klæderne tages af Kongens Ombudsmand, med mindre de ere ham af andre givne, undtagen det er Fruentimmer, som dem bær.

Her begyndes den Femte Part af Lov-Bogen, som handler om Jord-Indløsning.

Cap. I.

Hvorledes man bør indløse den Jord, som hans Formynder haver solgt.

Allevegne hvor en Myndling tilfalder en Jord, enten som Arv, eller Gave, eller Drabs-Boder, eller Rettighed, den som ikke selv foreståaer sit Gods, og hans Formynder bortsælger den, da har han Rettighed til at indløse den Jord, hvad enten den er een eller flere. Han skal løse den inden 10 Aar efter at han tog sit Gods under Forvaltning, om han er indenlands, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag, uden vigtig Forfald hindrer ham. Endskiønt han har flere Jorder at indløse, da skal han indløse dem alle inden 10 Aar efter at han er bleven myndig; og haver han været udenlands, (2) skal han saaledes have indløst, om

(1) Disse 2 Ørs Bøder findes ikke uden i de trykte Exemplarier.

(2) M. Ligeledes om han er eller haver været udenlands.

om han er sine fulde Aar da han kommer til Landet. Om nogen vil indløse en Jord, da skal han reise om Høsten til den Gaard som den boer paa der tilegner sig Jorden, og forkynde ham i Vidners Overværelse at han vil indløse den Jord. Dette bør han giøre for den første Juule-Nat, hvor helst han treffer ham. Han skal stævne ham til den Jord som han vil indløse, paa den femte Dag i Ugen, tre Uger efter Sommerens Begyndelse, (1) og fremføre der sine Vidner, at dette er hans Jord, og han hverken solgte den bort eller betalte for Gield, ikke heller gav han hende bort, eller nogen anden som havde hans Fuldmagt. Om disse Vidner antages, da skulle Dommerne tildømme hannem Jorden, og den anden sine Penge igien af den som solgte ham Jorden. (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Om hellig Dag indfalder paa den Torsdag naar 3 Uger ere af Sommeren, da skulle alle Beviisligheder fremføres paa den næste Sognedag derefter.

Men haver Jorden gaaet imellem flere, da har enhver at giøre med den som solgte ham den, eller med dens Arvinger, om han selv er død, hvis de have arvet Gods efter ham, eller med hans Fuld-

K 3 mæg-

(1) M. S. 4 Uger efter Sommerens Begyndelse. (Den begyndte fra den 9 til den 15 April, gammel Styl, og nu fra den 19 til den 25, nye Styl.)

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 10 Art.

(3) M. S. Naar 4 Uger ere af Sommeren.

mægtig, hvis han er udenlands, der paa Stedet, hvor den Umyndiges Formynder var, undtagen han med Vidner kand bevise, at han solgte den Jord for den Gields Skyld som forhen burde af det Gods betales, og den kunde ikke paa anden Maade aflegges, eller det skeede til de Umyndiges Livs Ophold, som af det Gods burde forsørges, og der var intet andet til at forsørge dem med, og han solgte den for den høyeste Priis han kunde, og han solgte først Leye-Jorder, eller de som den Umyndige eyede tilligemed andre, kand det med Vidner bevises, da skal det som Jorden angaaende giort er, staae ved Magt. (1) Men kand det ikke med Vidner bevises, da bør den Umyndige at faae Jorden lige god i Eye til næste Fardag; ere Huusene forbedrede siden Jorden blev solgt, da bør han gotgiøre derfor, men ere de verre, da bør ham skee Opretning derfor af den som dem haver fordervet. (2) Møder den ikke som blev stævnet, da skal Sagsøgeren fremføre sine Stævne-Vidner, og derefter sine Eyendoms Vidner, og bør Dommerne tildømme hannem den Jord, men hin har at søge hos den som solgte ham, saa mange Penge som han gav for den Jord. Nu forsømmer den Umyndige sin Indløsnings Ret formedelst nogen Forfald eller Vankundighed, som 6 fornuftige Mænd bør kiende paa, da maa han, naar det siden skeer, dog indløse den Jord som sagt er. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 22, 23 Art.
(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 16 Art.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Odels-B. 5 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 2, 4, 5 Art.

Cap. II.

Om 80 Aars gammel Mand sælger en Jord.

Jngen maa sælge nogen Jord fra sine Arvinger, naar han er Firesindstyve Aar gammel, eller ældre, undtagen i fuld Nødvendighed, dog med fornuftige Mænds Raad; Ligeledes om han ligger paa sin yderste Sotte-Seng, med mindre fuldmyndige Arvinger tilstæde det. Men sælger han nogen Jord, da maa Arvingen, om han vil, indløse den. Han skal paa samme Maade indløse, og ald Krav indrette, som før sagt er, det allene undtagen, at den som slig Jord indløser, skal give fuld Betaling for den af sine egne Penge til næste Fardage. Vil den anden ikke tage imod Pengene, da skal han lade dem see, hvad enten de bestaae i Boe-Fæ, eller andet Gods, (1) og have dem som et Laan, indtil den anden kræver dem, og svare til om noget deraf bortkommer. Det er ham tilladt at udlaane disse Penge til andre, men han staaer dog for Gielden som tilforn. (2)

Cap. III.

Om Skifte paa Jorde-Gods.

Om Mænd ville skifte Jorder imellem dem til Eyendom, og de blive alle eenige; da maa

K 4 de

(1) M. Eller andet nyttigt Gods.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 13 Art.

de skifte eftersom de finde for got, og kaste siden Lod derom, og bør da hver have det som hannem tilloddes, og lyse siden til Tinge hvad hver af dem er tilfaldet, og om de alle samtykke det, da maa det Skifte ikke rygges. Nu ville Mænd skifte Jorder imellem dem og have Herreds-Mænd der tilstæde, da skal den som skifte vil, stævne alle sine Med-Eyere til Jorden, med saa lang Varsel, at de kand have Tid til at forsyne sig med Vidner (eller som Norske Lov sige: komme efter Leiligheden) paa den Tid naar Jorder ere uden Snee, usaaede og uforarbeidede. Den skal raade som meest vil skifte, om ingen kommer til Skade derved. Med Skaft eller Reeb bør hver Jord skiftes inden Gierdes, men efter Oyesyn uden Gierdes. Skielsteene skal der nedsættes og nedgraves, hvor de blive foreenede, derhos skal legges trende Steene, hvilke kaldes Lyrittar. (1) Saaledes skulle Herreds-Mændene skifte Jordene imellem alle dem, som nogen Deel have derudi, at

V (1) Alt det som er ligedan eller har en Mage, kaldes i Island Hlyre, og betyder en Broder, saa kaldes den eene Axel Hlyre, fordi den har den anden Axel til Mage, og derfor mener man at den Fisk Lyr har sit Navn, fordi han ligner en anden Fisk, nemlig Steenbid, deraf kommer at den Eed kaldes Lyrittar Eid eller 3 Mænds Eed, som saaledes skeede, at imedens een svor, stod to, hver ved sin Side af ham, som bekræftede det samme. I samme Henseende kaldes de tre Steene, som viiste hvor Landemærker vare, Lyrittar, hvilke Christian IV. N. L. Odels-Balk: 3 Cap. og Christian V. N. L. 5 B. 2 Cap. 68 Art. kalder tre Steene tilhobe.

at enhver kand nyde vel Gavn af sin Deel, og ingen af dem behøver at drive sit Fæ hiemme fra over den andens Land. Huusene maa man ikke skifte imod Jorden. Men er Jorden paa nogen Steder bedre end paa andre Steder, da skal deraf legges mere imod det første, at alle kand faae lige. Et Vand maa rende til enhvers Sted, og enhvers Part skal være lige god. Om ingen kommer til for kort derved, da skal enhver beholde den Part, der ligger nærmest den Jord som han for eyer. Tvers over en Dal skal skiftes, om den er paa den Jord, med mindre der rinder en Aae, som Creaturerne ikke kand gaae over, og den er dem alle lige gavnlig, da bor skiftes langs efter Dalen. Huusene bør skiftes til Jævnet tvers over, men ikke langs efter. Nu bliver eens Huus paa den andens Jord, da skal det Huus staae saa længe som den vil, der eyer Huuset, og skal han flytte af sin egen Jord til dens Forbedring. Men vil han flytte Huuset fra sit Sted, eller forøge det, da flytte paa sin egen Jord. Mænd maa opbryde sin Jord, om de ville, for at giøre deraf giødet Græsmark eller Agre, endskiønt de eye flere tilsammen, og maa de som siden forarbeide Jorden til giødet Græsmark, opbryde lige meget om de ville. Det er og tilladt, der hvor meget Græsmark bliver skiftet, at flytte Gierdet længer ud, og kalde 6 fornuftige Mænd til at vurdere det om de blive ikke eenige, eller naar de alle forøge lige meget. Nu ville nogle forøge, men nogle ikke, da skulle de første betale til de andre,

ſlig Jord, ſom dem efter 6 fornuftige Mænds Vurdering tilkommer, om deres Parter blive ulige.

Cap. IV.

Hvor megen Fægang enhver ſkal nyde.

Allevegne hvor Mænd ſee at et Land er uloѵligen ſkiftet, da ſkal de ſkifte baade Huuſene, Græsmarken, og Agrene, Eng og Skov, det ſom veides eller inddriver (af Soen) paa Jorden. Men Qvæget ſkal de ſaaledes tælle paa Græsmarken, at de agter det ikke nyttigere, ſkiønt der var færre Faar, og bør de dog være ſaa mange ſom der kand fødes. Der har man Rettighed til Græsgang for ſit Fæ, naar fornuftige Mænd ſee at de Nætter ere flere, ſom en andens Fæ gaaer paa hans Jord. Der ſkal regnes en Stud, ſom er tre Vinter gammel, imod en Koe, 2 to Vinter gamle, og 3 een Vinter gamle Stude imod en Koe, men Kalve tælles ikke. En Hors, tre Vinter gammel, om den og er ældre, imod en Koe, (1) 2 Hors to Vinter gamle og yngre mod en Koe, men Folle bør ikke regnes. Fem Geeder imod en Koe. 10 fuldvoxne Søyder og 20 Lam imod en Koe, Svin bør hverken tælles eller haves. (2) Nu endſkiønt Mænd ville ſkifte Huuſene allene, og den giødede Græsmark,

(1) M. og flere Exemplarier ſige: En Hors tre Vinter gammel eller ældre, imod to Kiør, en 2 Vinter gammel eller yngre imod en Koe.

(2) M. Svin bør ikke regnes i en Jord eller Udmark.

mark, Slæt=Eng eller Hoe, Drivsteder (hvor af Soen pleyer at opdrives) eller Veidesteder, (1) da skal den som vil skifte, altid tilforn giøre sine Med=Eyere Hiemstævne, at de kand komme efter Leylig=heden; Mænd skulle altid komme til Skifte eller Vurdering om Formiddagen, ellers er den, som lovligen er tilstævnet, og uden lovlig Forfald ikke møder, skyldig 2 Øre til Kongen.

Cap. V.

Om dem som ikke ville komme til Jorde=Skifte.

Nu om een eller flere ville ikke møde til at skifte, da han dog er stævnet, da skal der dog skiftes eftersom nu er meldt. Sagsøgeren skal fremføre Vidner dertil, at han stævnede ham til Jorde=Skifte med sig. Da bør Lod kastes for saa mange som eye Deel i Jorden, fornuftige Mænd bør see i Forvey=en Mærket paa deres Lodder, at de veed hvad en=hver tilfalder baade i Huusene og Jorden. Andre Mænd bør kaste Lod for dem, som ikke ville selv kaste; siden bør de fare til Tinge, og lyse der Skif=tet, og har de da efter Loven skiftet sine Eyendom=me. Er den Mand ikke inden=lands, som eyer Jord tilsammen med dem, da skal de stævne hans Fuld=mægtig eller hvis den ikke er tilstæde, da hans Ar=ving, og skifte som Eyermanden var selv nærværen=de.

(1) M. Drivsteder eller Øer.

de. Men vil hans Ombudsmand eller Arving ikke komme til Skiftet, da skal man stævne ham til Hovedbøllet med to Vidner, og nyde der deres Vidnesbyrd, at han stævnte ham til Jorde-Skifte. Den bor raade for Skifte som mest vil skifte, om ingen kommer til Skade derved, og skifte hele Gaarde eller halve, med mindre de finde andet tienligere. Oprigtige Mænd bør skifte og lodde paa Tinget, siden bør enhver mærke sin Part. Men uvillige Mænd skal kaste den Modvilliges Lod umærket, og sige der paa Stedet hvad enhver tilfalder. Det Skifte skal siden holdes til ævig Tid. (1).

Cap. VI.

Hvorledes man skal lovkiøbe Odels-Gods.

Om nogen vil sælge sin Jord for Penge, da skal de som handle sammen, sætte noget vist om Land og Skov, Eng og Driv-Plads, (2) Veidefang og Alminding, og nævne alle de Herligheder som følge med den Jord, ligesaa om den tilhører en Part udi en anden Jord, eller andre Mænd eye nogen Part deri. Siden skal de tage hverandre i Hænder, og kiøbslage i tvende eller flere Vidners Overværelse, han skal haandsælge ham Jorden med alle de Rettigheder (3) som den bør følge, og sige

(1) confr. Christ. IV. N. L. Odels-B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 63 Art.

(2) M. Om det er til.

(3) M. S. Heele eller halve Rettigheden.

sige ham alt det Gods hiemmelt som findes i eller paa den Jord, undtagen Eyermanden dertil findes. Bliver et Land ikke kiøbt i Vidners Nærværelse og Haandsælget, det er ligesom det var ukiøbt. Men een af dem skal have rygget det Kiøb inden 12 Maaneder, ellers staaer det ved Magt, og ere de begge skyldige til Kongen hver 6 Øre, for det de kiøbslagede foruden Vidner. (1) Den som sælger Jorden er pligtig til at gaae med den som kiøber, inden tolv Maaneder paa alle Mærke-Steder og stævne alle dem derhen som eye Part i Jorden. Der behøves ikke at gaae paa Mærke-Steder, hvor en Fiord deeles, eller den Aae hvori Fiske gaae saa store at de kand fanges i Garn. Men hore Øer til den Jord da skal de nævnes. Eyer Mand tilsammen med en anden de Øer hvor Mærke-Stæder ere, da skal de vises som de vare paa Landet. Ingen er pligtig at gaae paa de Mærke-Steder hvor Fiælde ere som deeles af Vande, der rinde imellem Herrederne; ikke heller uden for Qvæggangs Mark op paa Fiælde, der skal Mærkerne allene fortælles. Men beviises det at han eyer mindre end han solgte, da skal han bøde derfor efter 6 fornuftige Mænds Vurdering, og bør dog deres Kiøb holdes.

Cap. VII.

Om en Jords Gavn til Fardage.

Om nogen sælger sit Land for Fardage, eller midt paa Halvaaret, da eyer han hele Gavnet af

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 C. 17 Art.

af den Jord ligesom tilforn indtil Fardage, med mindre det er bleven undtaget i deres Kiøb, og alt hvis der driver paa den Jord, alt til paa Fredagens Middag i Fardagene, og alt det Gods der findes i eller paa den Jord; men Skov skal han som Leylænding hugge. Han skal svare til Jorden for Ildebrand og Fiældskred, for Vandgang og ald anden Fordervelse til næstkommende Fardage. Men om andre Mænd giøre Skade paa den Jord eller anden Jordspilde, da maa den som solgte, søge dem derfor, og hin som kiøbte, hvis han ikke vil.

Cap. VIII.

Om lovlig Accord om en Jord.

Saa er sagt, at naar een sælger sin Jord til en anden, og han vil have lovlig Accord om den Jord, da skal de haandsælge hinanden den Accord som de blive eenige om. Det er lovlig Accord om en Jord, naar een skal have den første Rettighed til at kiøbe den for de Penge som en anden byder, naar den holdes Fal. Den Accord maa ogsaa giøres om en Jord, at de sætte selv imellem dem hvor dyr Jorden skal være, naar den holdes Fal. Den Accord skal han lyse for 6 af sine Grande og næste Sommer derefter paa Lav-Tinget i Lavmandens Overværelse. Han skal lyse den Accord engang hver 10de Aar paa Herrets Tinge imedens den anden lever, men er den som giorde Accorden, død, da skal han lyse hver 3 Aar paa Herrets-Tinget.

Men

Men bliver ey saaledes lyset, da ophører Accorden eller Pante-Rettigheden. Men døer den som havde den Forsikring, da skulle hans Arvinger skifte den dem imellem, og lyse paa Herreds-Tinget hver tredie Aar.

Cap. IX.

Om en Jord sættes i Pant.

Om nogen vil tage en andens Jord i Pant, hvad enten for en Jords Værdie eller for andre Penge, da skulle de give hinanden Haand derpaa. Men det er Panttagelse i anden Mands Jord, naar een faaer saa mange Penge som 6 fornuftige Mænd vurdere, at han er dermed vel holden. Dette skal de giøre paa den femte Dag i Ugen efter at 4 Uger (1) ere forløbne af Sommeren; Det samme Vaar som han mister sine Penge, skal han bekomme saa megen Part udi den andens Jord, som de tildømme ham. Paa samme Maade bør enhver at lyse Pantsætning som Accord. Det er ret at bortsælge eller give Pantsætning eller Accord, som er giort om en Jord eller andet Gods, om den som tager imod er inden det Herred. (2) Det bør hin sige i Vidners Nærværelse det første Aar, (3) til den som eyer Jorden, at han tilbyder ham den Accord, og skal han lyse det paa Tinge hvert tredie Aar;

(1) M. Efter at 3 Uger ere rc.

(2) M. og M.S. Inden den Fierding af Landet.

(3) M. og M.S. Det første Vaar.

Aar; Giør han det ikke, da misser han Accorden eller Pantsætningen, hvad enten den bestaaer i Jord eller anden Ting.

Cap. X.

Om Pantsætning eller Accord paa en Jord bortsælges.

Om nogen vil sælge den Jord som han tilforn har giort Accord om, da skal han gaae til den som eyer Accorden, eller hans Ombudsmand, hvad enten han er selv umyndig, eller er reist bort af Landet, syv Nætter for den første Sommer-Dag, og sige ham at Jorden er tilkiøbs. Han skal stævne ham hiemme med Vidner paa den første Sommer-Dag, og sige ham at han vil da komme derhen og tilbyde ham Accorden om den Jord, og have den med sig tilstæde, som vil kiøbe Jorden. Men er han ikke hiemme, da han dog er hiemstævnet, paa den første Sommer-Dag uden Forfald, og har ikke heller sat nogen paa sine Vegne, som man kand have Haand-Sal med, da bøde den som Landet blev tilbudet, 6 Øre til Kongen, (1) og miste Accorden, (2) undtagen Jorden bliver udyrere kiøbt end ham blev tilbudet, eller de giorde det med Villie, for

(1) M. og M. S. Da bøde 6 Øre til den som Landet tilbød.

(2) M. legger hertil: Og so ef hann kys undann sier Landit. Det er: Ligeledes hvis han frasiger sig Jorden.

for at faae hans Accord ophævet, men giøre dog ingen Kiøb, da skal enhver af dem bøde 6 Øre til Kongen, og bliver Accorden lige gyldig som tilforn.

Kong Erichs Rette-Bod.

Enhver maa sagesløs sige sig fra den Jord, han haver Accord om.

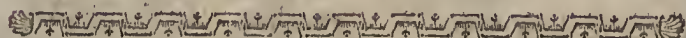
Cap. XI.

Om nogen sælger det Land som en anden eyer ved Accord eller Pantsætning.

Om nogen sælger den Jord som en anden tilkommer, enten ved Accord eller Pantsætning, da skal den som eyer Accorden eller Pantsætningen, indløse den Jord inden næste 12 Maaneder, undtagen Forfald hindrer, ellers faaer han aldrig Opreisning i den Sag. Nu har man noget tilgode hos en anden og den som bør betale, haandsælger ham sin Jord, og siger ham den hiemmel for hver Mand, og den Gield bliver ikke til ret Gield-Tid betalt, da beholder han saa meget af Jorden, som han eyede meget Gods hos ham, og behøves det Kiøb ikke at forkyndes. Nu sælger den anden sin Jord, og han mister sit Gods til ret Gield-Tid, da maa han frit tilegne sig den Jord.

Cap. XII.
Om Provente.

Om nogen giver en Jord til sin egen Opfostring, eller en andens som han vil forsørge, under de Vilkaar, at den Umyndiges Opfostring skal med den Jord betales saa længe han den behøver, og bliver Opfostringen ey efterkommet, eller saa ilde, at fornuftige Mænd synes det ikke kand derved blive, da skal den som staaer for den Umyndiges Opfostring, indløse Jorden, saasnart han veed det og ham er muELIGT, for andre Nødvendigheders Skyld, og indløse efterson før sagt er. Men den som burde forsørge den Umyndige, bøde 6 Øre Sølv til Kongen.



Her begynder Landsleye-Balken, den Siette Part af de Islandskes Lov-Bog.

Cap. I.
Om Jorders lovlig Bygsel og Aabod.

Vil nogen leye en andens Jord til at boe paa, da skal han fæste den Jord med Haand-Sal, i 2de eller flere skiellige Vidners Nærværelse, og er han da hiemmelt at boe paa den Jord de næste 12 Maaneder, og yde den anden Leye, efterson de blive

eenige

eenige om. (1) Nu er Leyen faſtſat, og bliver ikke til den faſtſatte Tid betalt, da bliver ham den Jord uhiemmel. Betaler han noget af Leyen, men noget ikke, da ſkal det ſom efterſtaaer med Vidner og Femte-Stævner ſøges, det ſamme er hvis hele Leyen ſkal ſøges. (2) Leylændingen ſkal boe paa den Jord indtil Fardage efterkommende Vaar, undtagen de have faſtſat længere Tid. (3) Han maa ikke leye noget af den Jord, eller ſige en anden hiemmelt, undtagen det var accorderet, naar han tog imod Jorden, men ſælger han den bort til Leye, da er den Jord ham uhiemmel, tillige med den anden, ſom annammede, og betale til Jorddrotten fuldt Landnam enhver af dem, og ſkal den da ſom annammede Jorden af Landsdrotten, have den Hiemmel, den ſom annammede af Leylændingen, ſkal vige bort, men alt det han miſter herved, ſkal den ſom leyede ham Jorden betale, og desuden en halv Mark for Haand-Sals Bryden, og ſaa ſkal enhver bode der ſælger en anden det ſom ham er uhiemmelt, med mindre han har en anden lige god Jord at flye ham til at boe paa. (4)

Cap. II.

Om Bygſel paa Kongens Jorder.

Om Kongens Ombudsmand bygger hans Jorder i Herredet med ret Jordleye, da bør det hol-

L 2 des

(1) confr. Chriſt. IV. N. L. Landsleye-B. 1 Cap.
(2) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 16 Art.
(3) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 10 Art.
(4) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 14 C. 33 Art.

des efter den Aabod og Landskyld, som Leylændingen kand med Vidner bekræfte, thi paa samme Maade bør Kongens Jorder bygges, som om andre bydes efter Loven, omendskiønt Ombudsmændene forandres, da bør dog enhver give den samme Leye. Tager nogen Gave til at bygge Kongens eller andres Jorder, da betale igien det som han tog til Gave, og dobbelt saa meget til Kongen. Og for de Jorder som Kongen ikke eyer, skal han betale Halvpart til Kongen og Halvpart til Jord-Eyeren, og blive skilt ved sit Ombud og hede Mindre-Maand. Men den som Stikpenge gav, skal betale saa meget som han gav paa bemeldte Maade, og blive skilt ved sin Aabod paa den Jord. Om nogen bygger Kongens Jorder høyere end sædvanlig, da skal baade Leding og Landværn derefter forhøyes som Leyen er mere paa den Lod, der enten forøges eller formindskes for de begge, eftersom Jorden blev tilforn bortleyet. Men lader Kongens Ombudsmand hans Jorder gaae fra ham med Villie eller for Vanrygt Skyld, endskiønt Kongen faaer dem igien, da skal han dog betale (1) lige saa meget af sit eget Gods, som han lod gaae fra Kongen for Vanrygt Skyld, som og den Skade deraf aarsages, om han vidste det. (2) Siger nogen ikke den Jord han boer paa, løs, for den hellige Nat, (Juule-Natten) da skal han beholde den Jord de næste 12 Maaneder, med samme Leye som tilforn, om

(1) M. add. til Kongen.

(2) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 20, 21 Art.

om Jorddrotten vil det paastaae. Efter Juule-Natten skal Jorddrotten tilbyde ham sin Jord, og vil han den ikke beholde, da skal Jorddrotten tage sin Jord og Leyen med af den som reiser bort, eftersom for blev meldet. Om nogen sniger sig bort af en andens Jord, nemlig om han flytter bort af Jorden, saa ingen er der tilbage for Juule-Nat, da eyer Jorddrotten alt det Gods der er tilbage, undtagen Creature, og bør han desuden betale til Jorddrotten 12 Øre, og svare for Bud-Byrd og Fattiges Forsel om tilfalder. (1) Doer den som boer paa en Jord, og siger Jorddrotten, at det Aars Landskyld er ubetalt, da skal den Afdødes Arving bevise at Landskylden og ald anden Aabod er fyldestgiort, men haver han ikke Vidner dertil, da bør Jorddrotten fremføre Vidner. Haver ingen af dem Vidner, da skal Arvingen og den Afdødes Hustru bekræfte med deres Eed, at der staaer intet tilbage af Aabod eller Landskylden, som dem er vitterligt, sværge de saaledes, da skal Jorddrotten intet videre bekomme; Det samme er om nogen er giort fredløs. (2)

L 3 Cap.

(1) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 39 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 16 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 44 Art.

Cap. III.

Hvorledes Leylænding bør holde Huusene vedlige.

Enhver er skyldig at holde alle de Huuse ved Magt, som vare paa Jorden da han kom dertil at boe. Han skal ikke svare til om Huus raadner af Alder. Nu er hannem paalagt at bygge Huus, da skal han have bygget det forend han flytter bort af Jorden, men har han det ikke giort, da betale til Jorddrotten Huus-Værdi, eller lade Huuset opbygge efter Accord. Bygger han de Huuse som ham ikke var paabudet, da eyer han dem selv. Han skal tilbyde Jorddrotten i Vidners Nærværelse at kiobe de Huus. Det er ham hiemmelt at fore Huuset bort inden Fardage, men staaer det efter Fardage, da eyer den Huuset som Jorden eyer, undtagen hin flytter inden Fardage det Huus-Tommer bort paa ode og steenagtige Steder, hvorfra det behoves siden hverken over Ager eller Eng at flyttes, da maa han flytte det bort efter Fardage, naar han har best Leylighed. (1) Ligeledes om man sætter sit Tommer i de Huuse som der vare tilforn, da bor han det Tommer inden Fardage bortflytte, og holde Huusene ved Magt, tager han det ikke bort inden Fardage, da horer det Jorddrotten til. Jorddrotten bor skaffe Tommer til Huusenes Vedligeholdelse, at Mænd og Creature kand sikkert være derinde. Skaffer han det ikke, da bor han svare til

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 2 Cap.

til al den Skade som deraf kand paakomme, eftersom fornuftige Mænd ansee. Men legger han Tømmer til, da bor Leylændingen svare til om Huusene falde, han bor og opbygge Væggen en Favn lang tilsammen eller længere. (1) (2)

Cap. IV.

Naar en Leylænding bør flytte til Jorden.

Leylændingen maa komme til den Jord han har leyet, om Vaaren naar han vil, til at forarbeyde den, men til at boe der, skal han flytte naar 6 Uger ere forlobne af Sommeren. Da er ham hiemmelt at bruge der Græsgang og bære sine Klæder og Boeskab i Huus. De skal forliges om Huus-Rum (den som flytter til Jorden og den som flytter derfra). Men er ikke Rum for dem begge, da er den som for var paa Jorden, hiemmelt at bruge Faare-Huusene tre Nætter over. Paa de Vilkaar maa den som flytter til Jorden, have sine Faar i Huus til Løverdagen, at den som foresidder tilstæder det, eller om han ikke behøver alt Huus-Rum. Men siden raader den som Jorden har leyet, baade for Landet og Huusene; Efterat 6 Uger ere forlobne af Sommeren, maa den ikke som flytter fra Jorden bruge dens Eng. Han maa lade sine Hors gaae der paa Marken indtil Sondagen, men andet Fæ indtil Hellig-Dagen er forbi. Han maa selv tillige med

(1) M. S. add. Paa hvert Aar om det behøves.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 30, 31, 32 Art.

med sine Folk være Hellig-Dagen over, og er ham da hiemmelt at bruge Faare-Huuse, om Hiemme-Huusene ere ikke nok for dem begge. Paa de Vilkaar maa han have sine Faar inde om de begge have Rum nok, og bør han flytte bort om Mandagen, eller hvis den er hellig, da Dagen efter, med alle sine Creaturer og Boeskab.

Cap. V.

Om Jorddrotten eller Leylændingen holder ikke den giorde Leye (Accord).

Leyer man en Jord af en anden og kommer ikke til den uden Forfald, da 7 Uger (1) ere forløbne af Sommeren, da maa Jorddrotten selv fare eller sende til den Jord og benytte sig af den, ligesom den ikke var bortleyet, eller bygge den til en anden, om han vil, og kræve dog fuld Leye af den som først leyede. Men leyer man sin Jord til en anden, og vil ikke lade den samme beholde Jorden, som han den leyede, da maa den som Jorden tog til Leye giøre hvilket han vil, at lovfæste Jorden, og giøre Femte-Stævne, og nyde sine Vidner hvorledes han har leyet den Jord; Og befindes hans Vidner gyldige, da bør Bønderne tildømme ham den Jord eftersom hans Vidner vidnede. (2) Han maa for det andet kræve af Jorddrotten den Landskyld

(1) M. 6 Uger.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 4 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 6, 9, it. 1 Art.

skyld som han selv burde svare. Vil han den ikke betale, da maa det søges som vitterlig Gods. Den som leyer en Jord, han eyer der al Græsgang, og maa arbeide paa den hvad han vil, og det som behoves til Huuse eller Gierdes Forbedring, og sætte sine Hoe-Stakker i sikker Stand der hvor han hverken spilder Ager eller Eng.

Kong Erichs Rette-Bod.

Leylændingen bor have saa mange Tienestefolk, at han kand fore sig al Jordens Eng til Nytte, ellers skal han bode til Jorddrotten for al den Skade som Mænd agte at Jorden spildes derved, undtagen de har anderledes aftalt.

Cap. VI.

Om Jorddrotten leyer den samme Jord til To.

Leyer nogen en Jord bort til tvende, da skal den beholde Jorden som først fæstede. Og saaledes skal allevegne forholdes, hvor een sælger det samme til tvende Mænd, at den skal beholde det som først kiober eller leyer. Han skal forlange Dom derom at hans Kiob er lovmæssig, og nyde sine Vidner at han fæstede først. Jorddrotten skal skaffe den Sidste en anden Jord, om han den eyer; Eyer han den ikke, da skal han betale ham ligesaa mange Penge, som han skulle havt i Landskyld, og bor

de siden foreenes. Det bor paatales inden en halv Maaned efter at Jorden var leyet bort til tvende. (1)

Cap. VII.

Hvad der bør følge en bortleyet Jord.

Om Mænd lade sit Fæ gaae i Leylændingens Eng eller Græsmark, da eyer han Rettighed derpaa, men Jord-Eyeren hvis han ikke vil søge. Ligeledes om Jorden bliver beskadiget, da skal ham (Jorddrotten) betales derfor, baade Skadebod og Landnam, eftersom 6 Naboer agte. Om Fiske eller Fuglefangst eller Eggver (2) følger med et Land, da tilhører Leylændingen det altsammen, med mindre det er undtaget i deres Kiob. Ligeledes om der driver paa Landet Fugle eller Fiske, Selhunde, Haaskierdinge (3) eller Marsviin. Driver Tømmer paa bortleyet Jords Strand, da bor Leylændingen drage det op fra Søen, og mærke under dens Mærke som eyer Stranden, og giore fast, ligesom han eyede det selv. Han skal eye de Træ-Stykker som ere en Alen lange eller mindre. Det er ham til-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 5 C. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 9 Art.

(2) Eggver kaldes det Plads eller de Øer, hvor Fuglene samles om Foraaret for at giøre Eg. Dette Navn er endnu brugeligt i Norge.

(3) Haaskierdingur er det samme som Haakall. Ingen af Navnene kand gives paa Dansk, siden den Hvalfisk findes ikke i Dannemark.

tilladt at flytte Ladninger paa den andens Strand. Om Hval driver paa den Jords Strand han boer paa, da skal han fæste Hvalen, som om han selv eyede og have derfor 6 Vætter, (1) Halvpart Spek og Halvpart Reing (2) om Hvalen er 20 Alen eller længere, (3) pligtig er han at fæste Hvalen, endskiønt den er kortere. Men tager han mindre Vare paa Hval eller Tømmer, end nu blev mældet, da er han skyldig 6 Øre til Jorddrotten, og svare til ald den Skade som Eyermanden faaer formedelst hans Forsømmelse. Leylændingen tilkomme alle de Veider, som følge med den Jord, undtagen Eggvers Fugle, dem maa ingen veide. Nu giore Svane der Egg for Fardage, da nyder den dem, som kommer til Jorden, men hin eyer forrige Foraars baade Egg og Unge. Leylændingen bør grave og skiære Torv paa Jorden, saa meget han behøver til Brændeved, nær ved det Sted hvor tilforn har været gravet, og fælde sammen Torvgravene. Skov maa han hugge hvis den tilforn har været brugt for Brænde; disse begge Deele, har det tilforn været Sædvane, undtagen de har anderledes afgiort. I Skoven maa han hugge smaa Riis og Gierdsel og giore Kull til at skærpe Lee ved, dog handle saa sparsommelig hermed som om han selv eyede den Skov. Han maa forbedre sit Boeskab af Skoven eller

(1) 1 Vætt er 5 Lispund.

(2) Reinge er det paa Hvalfisken som er imellem Spekket og Kiødet.

(3) M. og M. S. eller længere af samme Slags.

eller Driv-Tommer, men giör han noget af nye, det hører Jorddrotten til. Nu eyer han der Brændeved naar han flytter af Jorden, da bør Jorddrotten, eller den som kommer til den Jord, at have den Brændeved, og betale den anden for sit Arbeide, efter 6 Mænds Dom, ellers maa han flytte det bort og fortære angerløs. (1)

Cap. VIII.

Naar Leylændingen bør at være kommen til sin Jord.

Den femte Dag i Ugen efter at 6 Uger ere borte af Sommeren er den første Fardag, da Fredagen, Løverdagen og Sondagen. Man maa flytte sin Boelig tilig om Torsdagen og des imellem, saa at eenhver der har fæstet en Jord paa et heelt Aar, bør være kommen til den Jord og den Boelig som han skal have, om Sondag Aftenen, uden Forfald. Men om Mandagen tilig har han forbrudt sin Fæsten. Saaledes skulle Mænd komme til sine Jorder som for sagt er.

Kong Haagens Rette-Bod.

Leylændingen bør føre al Møg som fra Creaturene bliver samlet, ud paa Høemarken, forend han reiser af Jorden, ellers skal han naar han reiser derfra, betale dobbelt til den, som flytter til den Jord,

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 34, 35, 36 Art.

Jord, ald den Bekostning han gior paa Mogens Udforsel. (1)

Cap. IX.

Om de Ting som Leylændingen lader blive tilbage.

Om Mand flytter fra en Jord, og han eyer der Kar inde, da skal han have fort dem ud og alt andet paa det sidste, Loverdagen i Fardagene, undtagen den anden giver Lov til. Han maa brække Huus for at fore sit Kar ud, om han setter Huuset i samme Stand igien, ellers skal han slaae sit Kar i Stave og fore saa ud. Bryder han Bænke af Huuset eller Bræder som er groft tilsammen (2) eller nagle-fast under Bielke eller Bredte, da skal han fore det tilbage. Alt det som for Huusbrud kiendes, skal bodes en halv Mark for til Kongen, og halv Mark til den som Huuset eyer, og Huusene giores saa gode igien som de for vare. Han skal flytte bort af Jorden alt det som han med rette eyer. Sit Korn og Hoe, og alt det som for blev mældet, skal han have flyttet bort da 6 Uger ere forbi af Sommeren, (3) uden Hoe og Korn maa blive imedens det er den anden ikke til Hinder, og fore det derefter bort af Hoelader eller Stakgaarde, og sætte der

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleye-B. 11 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 42 Art.

(2) M. eller de Bræder som have været groft tilsammen.

(3) M. da 7 Uger ere forbi 2c.

der paa hinandens Jord, som det hverken spilder Ager eller Eng. Men vil han ikke bortflytte (1), naar det er den anden til Hinder, da skal han selv svare til sit Høe eller Korn, endskiønt den anden kaster det ud. Alt det gavnligt som findes tilbage efter at 6 Uger (2) ere forbi af Sommeren, hører den til som Jorden eyer, undtagen han haver fort det til Strand eller paa Steenmark udengierdes, hvorfra det hverken skal flyttes over Ager eller Eng, og have det bortfort inden de forstkommende Vinter Nætter. (3)

Kong Erichs Rette-Bod.

Angaaende dem som løbe fra en Jord før Fardage uden Forfald, da eyer Jorddrotten alt det som der er tilbage, af nogen Værdie, undtagen Creature. Paa samme Maade bør den som sælger sin Jord at flytte alle Ting bort, og gaae saaledes tilværks som for er sagt om Leylændingen, der flytter bort af en Jord.

Cap. X.

Om Mand besidder utagen Jord.

Allevegne hvor Mand sidder paa uleyet Jord, der eyer Jorddrotten hele Afgroden, men han maa løse

(1) M. bortflytte det fra Høelader eller Stakgaarde.
(2) M. 7 Uger.
(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 C. 41 Art.

løse sin Boe med at betale Landnam til Jorddrotten. Vil han ikke vige bort af Jorden, da skal Jord-Eyeren stævne ham til Tings, og forlange Hielp af Bønderne til at føre ham bort af sin Jord. Enhver som ikke vil fare med ham, bøde en Øre til Kongen. Kongens Ombudsmand er pligtig at fare med ham og forhverver Kongen dermed en halv Mark Sølv. (1)

Cap. XI.

Om Mand sælger Hoe bort af bortleyet Jord.

Leylændingen maa ikke slagte sit Fæ, for at sælge Hoe bort af Jorden, giør han det, da eyer Jorddrotten det halve Hoets Værdi, men ingen er skyldig at tage Fæ derpaa til Foeder. Men eyer han Korn eller Hoe til Fals i Stakke, naar han flytter bort af Jorden, da skal han tilbyde Jorddrotten det med Vidner, at kiøbe, og give ham en halv Maaneds Tid til at betale det eftersom 6 vittige Mænd vurdere. Bliver det da ikke betalt, da maa han sælge det til hvem han vil, eller beholde det selv, og gaae til Verks som for siges. (2) Om to Mænd eye en Stak tilsammen, hvad enten det er Korn eller Hoe, da maa ingen af dem flytte det bort førend Skifte er skeet. Om Mand slaaer Hoe uden for sine Mærker, da bøder han intet saa længe han

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye B. 10 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 1 Art.

(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 34 Art.

han eyer saa meget Hoe tilbage, som han behøver at giengielde det med. Men flytter han det altsammen bort, da bode 2 Øre til den som Hoet eyede, og giøre sin Eed at han ikke flyttede mindre Hoe tilbage det hans Grande eyede, end det som han flyttede bort. (1)

Cap. XII.

Om Hoe-Kiob.

Behove Mænd at kiøbe Hoe i Boygden, da skal den som trænger fare til Kongens Ombudsmand med to Vidner, og bede ham at stævne Ting og udnævne 6 vittige Mænd at randsage Boygden hvor Hoe kand sælges, saa meget som behøves. Og der hvor Hoe findes tilovers, bør forst tilskikkes Foer for alle Hors til Sommers, for Faar og Geeder til Fardage, og for Kiør som malke, til Tinget. (o: Al-Tinget) Det som da bliver tilovers, bør sælges eftersom de fleste sælge i det Herred. Egne Repps-Mænd bør for faae end andre, dog de det fuldkommen vederlegge. Den som ikke vil paa saadan Maade sælge Hoe, bode en halv Mark, Hælvten til Kongen og Hælvten til den som Hoe blev nægtet, (2) og skal dog Hoet tages for ingen Penge og skiftes til Jævnet imellem de Trængende. Men

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 11 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 11 Art.

(2) M. Bøde 2 Øre til Kongens Ombudsmand og 2 Øre til den som Høe blev nægtet.

Men undslaaer Kongens Ombudsmand sig herfor, da bøde en halv Mark til den som Høet behøvede at kiøbe; Værger nogen med Od og Eg det Høe, som efter Loven maa tages, da er han fredløs, hvad enten han faaer Saar eller anden Skade, men døer han derved, da være det under Kongens Naade.

Cap. XIII.

Om Huuse-Skifte imellem Leylændinger.

Om flere end een Mand boe i uskiftede Huuse, da skal de giøre Ild i Huusene efter Folke-Mængde, men ikke efter som de have af Jorden, thi Folkene behøve Varme, men Huusene ikke, (1) men hvorledes som de skifte Huusene, da eye de alle Dørre lige Hiemmelt, de som ere uskiftede. Men hugger nogen eller bryder flere Dørre, end der vare da han kom til Jorden, da bøde en halv Mark til Kongen og halvanden Mark til Jord-Eyeren; (2) og desuden Huuse-Spilde eftersom 6 vittige Mænd vurdere. (3) Den skal Huuse-Skifte paastaae som flytter til Jorden med 2 Vidner, og sige dem at han kræver Huuse-Skifte, og bør han giøre den anden Femte-Stævne, undtagen tilforn er skiftet. Men

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 14 Cap.
(2) M. Betale en halv Mark, Halvpart til Kongen og Halvpart til Jord-Eyeren.
(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 9 Art.

Men vil han ikke skifte, da skal hin tilnævne 2de af sine Grande, og skifte til Lodde-Kast, og lodde siden, og bor da hver have det som ham tilfalder. Men staaer han for det, efterat Skifte er giort, da betale en Mark til den som flytter til Jorden, og have dog Huusene eftersom for blev skiftet, vil han ikke betale, soges som vitterlig Gield. Efterat Huusene ere skiftede, da skal enhver holde og raade for sin Deel, men om een siden binder en Stud paa den andens Deel, da er han skyldig 2 Ore til den som flytter til Jorden. (1) (2)

Cap. XIV.

Om Giødning og Skifte paa Græs-Mark og Eng.

Den Møg som deres Creature giorde der boede paa Jorden, bør den beholde, som tager sig der Boelig. Tager nogen Møg fra en andens Boelig, og forer paa sin Græs-Mark eller Ager, da bøde 2 Øre til den som Møget eyede, og giøde ham igien lige saa megen Ager eller Græs-Mark og lige saavel som han giød sit eget med den Møg han forde fra ham. (3)

Nu

(1) Andre Exemplarier sige: Til den som Huuset med rette tilhører.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 13 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 8 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 9 Art.

Nu komme Leylændingene alle paa eengang (1) til Jorden, da skal den kræve Skifte med 2de Vidner eller flere som det vil have. Er Jorden ikke bortleyet, eller den er ikke kommen som haver leyet tillige, da maa den som først kommer, maale lige stort Stykke af Jorden (som der er tilbage) og mege lige saavel, og giore siden hvilket de ville, kaste Lod eller hver beholde det som han haver giødet. Leylændings Skifte skulle stedse holdes imedens een af dem som skiftede, boer paa Jorden. Men farer nogen af dem bort, og en anden kommer i Steden, da skal den som tilkommer, have den Part af Jorden og de Huuse som den anden havde der foer bort, og nyde hver sin Aabod. Saa skal Jord skiftes, at alle Stykker synes lige gode efter Afgiften. (2)

Cap. XV.

Hvorledes Leylændings Skifte bør søges.

Paa samme Maade skal man kræve at skifte Eng, som Ager eller Græs-Mark, man skal hverken slaae, skiære eller benytte sig af en andens Jord; End om nogen slaaer anden Mands Græs-Mark eller Eng, eller skiær anden Mands Ager, da skal Eyermanden fare til, og lovfæste den Ager eller Eng, hvad enten Korn eller Hoe ligger derpaa eller ikke, og skal han som det synes at behove, stævne

 den

(1) M. Ikke alle paa eengang.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 13 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 8 Art.

den anden med Femte-Stævne, bliver da den Ager eller Eng den tildømt som først lovfæstede, da skal han begiære at hin fører det Korn eller Høe tilbage for Femte-Stævne Dag, tillige med Landnam, og giøre sin Eed at han ikke førde mindre Korn eller Høe tilbage, end det han førde bort; Fører han det da ikke tilbage (1) da skal hin fordre det ud, og stævne ham hiem inden halv Maaned, og kommer han da ikke hiem, da stævne ham til Tinge for Ran og Lovbrydelse, og lade sine Vidner paa Tinget afhøre, hvorledes det er tilgaaet, og begiære af Bønderne Dom og Execution, at tage det som vitterlig Gield. (2) Om flere end een Mand boe paa en Gaard, da bør ingen af dem have mere Fæ end Jorden kand underholde, og skal de skifte baade Fæ og Jord til Jævnet imellem dem, men haver en af dem flere Faar paa Marken (end den anden), da betale Græsværd efter Vurdering.

Cap. XVI.

Om Lande-Mærker.

Nu gaae Mænd paa Lande-Mærker sammen, og blive ikke eenige, da skulle de lovfæste til de Steder som de sige at være ret, der boe nærmest dem, uden eller oven for. Men lovfæste de ikke inden

(1) M. add. For Femte-Stævne Dag.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 16 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 14 Cap. 13, 14, 15 Art. it. 17 Cap. 21 Art.

inden 12 Maaneder, efter at de have gaaet paa Lande-Mærker, da faae de aldrig Opreisning paa den Sag. Nu lovfæster een uden for de Mærker som ham retteligen vare viste, da bode til den paa hvis Land han lovfæstede ald den Skade som derved skeede, og Avinds Bod efter som 6 Mænd domme. Om nogen lovfæster sin Græsgang, da skal den Mand som eyer den nærmeste Jord, lade drive sine Creaturer udi det Hiorn af Landet som ligger længst bort fra den andens Lovfæste. Men have flere lovfæstet de der omkring liggende Jorder, da skal han lade drive sine Creature om Aftenen midt udi sin Græsgang. Han skal have bortdrevet af den andens Græsgang alt sit Fæ som han kunde finde, naar Solen er midt i Øster, det heder Hyrdens Opstandelses Tiid. Han skal faae en Mand til at vogte sit Fæ om Dagen, og om han gior saa, da er han sagesløs, endskiønt den andens Græsgang opbides. Ingen Steder er man pligtig at bøde for, dog Græsgang bides, hvor ikke er lovfæstet, undtagen han lader sit Fæ drive til eller paa den andens Jord, saa at han vil dens Græsgang bides, da bøde baade Skade og Landnam til den som Græsset eyer. Ligeledes om han ikke vogter sit Fæ eftersom tilforn er sagt, der hvor lovfæstet er, ligesaa om han ikke faaer den Mand til Hyrde, som fornuftige Mænd see at vel kand vogte, om han vil.

Cap. XVII.
Om Lovfæste.

Lovfæster nogen steenagtige Steder eller Græsgang, eller Veide-Steder, da skal han lovfæste ved Kirken eller paa Tinget hvor den Jord ligger, og tale saaledes: Jeg lovfæster her i Dag min Eyendom som kaldes N., Agre og giødede Græs-Marker, Eng og Skove, steenagtige Steder og Græsgang, Vande og Veide-Steder, og alle de Herligheder som den Jord bør følge, til de Mærke-Steder som andre Mænd eye imod mig med fuldkomne Ord og ret Lov. Jeg forbyder alle efterdags den at forarbeide eller føre sig til Nytte, uden min Forlov og Tilladelse, under din N. og din N. og alle deres Vidnesbyrd som høre mine Ord. Den som lovfæster skal tale saa høyt, at alle tilstede værende kunde høre det om de ville, og den Lovfæstelse skal gielde de næste 12 Maaneder, om Eyermanden eller hans lovlig Ombudsmand lovfæster. (1)

Cap. XVIII.
Om Landnam og Skade paa en Jord.

Bliver nogen Skade giort paa Kongens Jord, da bør han have derfor saa megen Skadegield som Skaden er værd, efter fornuftige Mænds Vurdering, og saa meget Landnam som Skadegield, indtil Skaden vurderes for 3 Marker, men Landnam

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 17 Cap.

nam er Halvparten mere om Jorden er lovfæstet. Endskiønt Skaden er mere værd da skal dog Landnam aldrig blive høyere. Om Skade bliver giort paa Erke-Bispkops eller Hertugs Jord, da skulle de have Skadebod efter Vurdering, hvad enten Skaden er mindre eller mere værd. Og saaledes bør alle Mænd Skadebod bekomme, men deres Landnam skal blive lige med Skadegielden, indtil Skaden er vurderet for 20 Øre, og Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver Skade giort paa en Bispkops eller Jarls Jord, da skulle de tage Landnam lige med Skadegielden, indtil Skaden er vurderet for 2 Marker, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver Skade giort paa en Abbeds eller Abbedisses, eller den hellige Kirkes Ombudsmænds Jord, da skulle de tage Landnam lige ved Skadegield, indtil Skaden vurderes for 12 Øre, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver en Barons, Ceremoniemesters eller Markes-Mands Jord beskadiget, da skal enhver af dem tage Landnam lige ved Skadegield, indtil Skaden vurderes for 9 Øre, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver en Ridders Jord beskadiget, da skal han tage Landnam lige ved Skadegield, indtil Skaden vurderes for 6 Øre, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Om Skade bliver giort paa en Bouves eller boende Mands Jord, som er af Norges Konges Rige, (1) og sætte sig ned her i Landet, da skulle

 de

(1) M. De som ere fra andre Stæder i Norges Konges Rige. Men M. S. siger, af vor Konges Rige.

de tage Landnam lige ved Skadegield, indtil Skaden vurderes for en halv Mark, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet, undtagen de ere høyere af Titel. Men ingens Landnam skal blive høyere end her er sagt, al Jord-Skade skal af 6 skiønsomme Mænd vurderes. (1)

Cap. XIX.
Om Landnam og Skov-Hugst.

Om flere eye en Jord tilsammen, da skulle de alle tage Landnam eftersom den fornemste Med-Eyer er af Stand til, der eyer Part i uskiftet Jord med dem, og skifte baade Landnam og Skadegield eftersom Jorden er stor til, enhver efter hans Part i Jorden. (2) En Møe tager Landnam eftersom hendes Fader, og en Enke eftersom hendes sidste Mand var af Stand til. Nu have somme (af Med-Eyerne) men somme ikke givet Tilladelse til at bruge den Jord, da tage enhver af dem som ikke gav Tilladelse, sit fulde Landnam eftersom han er af Stand til, men af Skadegielden eftersom han eyer Part i Jorden. Men have flere end een ikke givet Tilladelse, da skulle de alle tage et Landnam, men Skadegield efter Jevnet, de som ikke have givet Tilladelse, og ligesaa, dog ingen af dem har det givet, om Jorden er uskiftet, men er Jorden med

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleye-B. 18 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 17 Art.
(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 18 Art.

med Eyendoms Skifte skiftet, da tager enhver fuld Landnam af sin Part eftersom han er af Stand til. (1) Nu farer man udi en andens Skov uden Eyermandens Tilladelse, og arbeider der for sig selv, da skal den som den Skov eyer, lede 6 fornuftige Mænd derhen for at see Stubene og vurdere Markens Spilde, ligeledes om man river Krat-Riis paa en andens Jord, da svare til Landnam og betale Skov-Skaden eftersom den vurderes, hvis Eyermanden haver Vidner paa ham, ellers nægte det med tre Mænds Eed. Nu hugger een Træ udi en anden Mands Skov, saaledes at han dækker Stubene, men benytter sig af Træerne eller sælger dem til andre, da bliver han Tyv derfor, ligesom han havde stiaalet noget andet af lige Værdi, hvis Træerne ere saa meget værd at det kand blive Tyvs-Sag. Hugger nogen udi en anden Mands Træ, flaaer Barken af eller skraber saa det spildes, bode Skov-Spilde efter Vurdering og Landnam tillige. Om nogen ophugger et Mærke-Træ, og han veed det, da bode for Skaden, og fuld Avinds-Bod efter Dom til enhver af dem, som havde det for Mærke-Træ. Allevegne hvor man finder noget ophugget udi sin Skov, da maa han det angerløs borttage. (2)

(1) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 18 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsløye-B. 19 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 37 Cap. 21, 25, 27 Art.

Cap. XX.

Om Skovs Skifte.

Om to eller flere eye en Skov sammen, Eng eller Mark, da maa ingen mere af fælles Jord bruge end hans Lod kand taale efter Antals-Regning, undtagen Ildebrand. (1) Men der hvor Mænd eye Skov, Eng eller Mark til Fælles, da skal den som vil skifte, kalde sine Med-Eyere til Skifte, paa den Maade som Lov-Bogen siger om Eyendoms Skifte. (2) Thi den skal Skifte raade, som Skifte paastaaer. Men ingen maa raade at giore andre Afbræk eller Skade paa hans Gods i Skiftene. Bruger nogen meer end ham efter Antal tilkommer i uskiftet Jord, da svare slig Skadegield og Landnam, til sine Med-Eyere som den der brugte Jorden uden Tilladelse og intet eyede i Jorden tilforn. (3) Saaledes skal Skoven skiftes, at den skal faae visse ophuggede Pladser som har hugget mere Skov tilforn end Loven tillod. Men er Skoven ikke paa visse Steder afhugget, men de beste Træer hid og did udsogte, da skal den som mindre har beenyttet sig af Skoven have storre Skov-Plads, saa at dem som skifte, synes at enhvers Part er lige god. Haver den anden hugget mere Skov, end med Skov kand erlegges, da bøde fuldt derfor med andet Gods, og desuden Landnam. (4) Ingen

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 13 Cap. 3 Art.
(2) M. Enge-Skifte.
(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 29 Art.
(4) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 13 og 15 Art.

Ingen maa hugge i anden Mands Skov, undtagen veyfarende Mænd til deres Reises Fortsættelse maa giore til rette hvad som gaaer af Lave, Vogn eller Slæde, Kløft-Sadel eller anden Træ-Redskab og Pidsk, eller til Ildebrand, om de kommer til at ligge ude om Natten paa samme Sted, med mindre man kand hverken faae tilkiøbs eller givendes, og man er i Nød, da maa man hugge saa meget man behøver, og betale Skovspilde uden Landnam, om den som eyer Skoven eller hans Ombudsmand det paataler. Paa samme Maade skal og forholdes med Driv-Tommer, om Mænd ere til Skibs, og angaaende Ildebrand hvis de ere ude om Natten. Men hugger eller borttager nogen meer end for er meldet, betale til Jorddrotten baade for Spilde og Skade paa Skoven eller Tommeret, tillige med Landnam, uden man haver hans Forlov dertil. (1)

Cap. XXI.

Om Skov paa anden Mands Jord.

Eyer nogen Skov paa anden Mands Jord, da maa han benytte sig deraf, som den skulde hugges paa hans egen Jord. Han maa ikke have Heste der om Natten, (2) han maa giore der Kul, og have dem for de forste Vinter-Nætter bortflyttet, og

(1) conf. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 14 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 27 Art.

(2) M. Han maa ikke have Heste der om Vinteren.

og dække alle Gravene, at Fæ ikke kand falde deri, men gior han det ikke, da bode til Jorddrotten for ald den Skade derved foraarsages at Gravene ikke vare dækkede, og desuden Landnam. Og saaledes skal allevegne forholdes hvor Mænd giøre Kul paa en andens Jord. Fører man ikke sine Kul bort af anden Mands Jord inden næste 12 Maaneder efter at de vare brændte, uden Forfald, da beholder den Kullene som Jorden eyer, og er dermed betalt baade Landnam og Jordspilde. Nu vil den som eyer Skov paa anden Mands Jord, benytte sig af alle Qvistene, da skal han lade bære tilsammen alle Qviste, raadne Træer og Stubbe i en Dynge, for de første Vinter-Nætter, ellers tilhører det Jord-Eyeren, ligeledes om det ikke er bortflyttet inden næste 12 Maaneder, endskiønt det er tilsammen bragt. Om nogen hugger anden Mands Skov, for at nyde endeel deraf, da skal det holdes efter deres giorde Accord. Han maa frit giøre der Grave, ligesom den der eyer Skov paa en andens Jord. Nu vil den eene skifte Kul eller Kul-Tommer, da skal det efter forbemeldte skiftes. (1) Om Træ voxer tvers over alfare Veye, saa der kand ikke ages eller bæres paa Heste, da maa hvo som vil hugge det Træ sagesløs; og kaste bort af Veyen udi Skoven. Den maa sagesløs drive sit Fæ i anden Mands Skov, som eyer Jorden derunder, imedens det æder meer Græs end Skov, men den som eyer Sko-ven

(1) M. Nu vil den eene skifte og den anden ikke, da skal dog skiftes, som sagt er.

ven maa drive sine Creaturer derhen imedens de æde meer Skov end uddodt Hoe. Hvo som anderledes driver, betale Skaden, eftersom Mænd vurdere, tilligemed Landnam. Driver den eller drive lader sine Creature udi anden Mands Skov, som hverken eyer Skoven eller Jorden derunder, da bode for begge Deele eftersom Mænd vurdere, og desuden Landnam. Enhver eyer de nye Træer, som voxe i hans Skov-Mark, saa længe han eyer der nogle gamle. Om Mænd aldeles ophugge den Skov, som to eller flere eye tilsammen, da skulle de skifte Mærke-Træerne imellem dem, og hugge dem sidst, og naar Skoven er saaledes odelagt at der er ingen Træer tilbage, da tilhører den som Jorden eyer derunder ogsaa det Skovens Plads.

Cap. XXII.

Om Eng paa anden Mands Jord.

Eyer nogen Eng paa anden Mands Jord, da maa den som beboer den, ikke lade sine Creature gaae der efter at 6 Uger ere forbi af Sommeren, men den som eyer den Eng, skal allerførst lade der arbeide, undtagen han vil først slaae sin giodede Græs-Mark; Arbeider han ikke saaledes, men vil dog benytte sig af den Eng, da bode en halv Mark til Jord-Eyeren, og er dog baade Hoet og Engen uhellig. Nu eyer man Eng paa flere Mænds Jorder, da skal han skifte om hver Sommer, og slaae een af dem først, og ikke før hiemme hos sig selv

end

end han har slaaet dem alle. Man maa giøre Demninger paa den Eng man eyer paa andens Jord, og føre saaledes Vand over Engen. Han skal begynde med den Vandflyden paa sin egen Eng, saa at Vandet flyder derfra udi den forrige Vey. Men kommer anden Mands Land til Skade ved den Oversvømmelse, da bøde for Skaden efter Vurdering tillige med Landnam, ligeledes om Fæ faaer Skade derved. Han maa opbygge lovlig Gierde omkring denne Eng, hvis andres Fægangs Pladser, som ere 5 Øre eller mere værde, ligge der ikke; naar han graver Torv dertil paa sin egen Mark, og giør Led derpaa. Men vil han have det Gierde af Steene, da maa han opbryde dem paa den andens Jord om han vil, og bøde for den Skade som deraf kand aarsages uden Landnam. Han maa sætte det Gierde paa en andens Jord, hvor der ere steenagtige og ufrugtbare Steder, og hinandens Fægangs Pladser blive der inden for ikke 5 Øre eller mere værde, giør han anderledes, da bøde for Skaden eftersom vurderes, og Landnam til Jorddrotten. Han maa sagesløs tillukke Ledet paa Gierdet, paa den femte Dag i Ugen naar 6 Uger ere forbi af Sommeren. Han skal have sit Høe borttaget og lukket Ledet op fire Uger for Vinteren, undtagen Forfald hindrer ham. Derefter har hverken Høet eller Engen ikke heller Gierdet, hvis der er ingen Led paa, nogen Ret paa sig for den der eyer Jorden derunder. (1)

Cap.

(1) M. og M. S. Efter den Tiid er baade Høet og Egnen uhellig for den som eyer Jorden derunder, endskiønt han lukker Gierdes-Ledet op.

Cap. XXIII.

Hvorledes Hoe skal paa anden Mands Jord forvares.

Man maa giore lovlig Gierde om sit Hoe paa anden Mands Jord, og grave Torv dertil paa sin egen Eng, paa samme Maade skal han giøre lovlig Gierde paa Græs-Markene, endskiont han ikke selv eyer Landet derunder, ligeledes paa sin egen Eng, naar den ikke ligger over to store Hundrede Favne (1) fra den andens Lande-Mærke. (2) Falder det Gierde, eller Jis eller Vand opsvolmer derhos, da skal den som eyer Fæbeeden omkring det samme Gierde eller saa nær som for er sagt, have Bud til den som eyer Hoe inden for Gierdet og holde sine Creature derfra saa længe. Den som Hoet eyer, bør derpaa strax forvare det eller bortfore uden Forfald, efterat det er ham bleven tilsagt, ellers er det Hoe uhelligt for dens Creature som eyer Græsgang saa nær; Ligeledes skal tilgaae, om Snee falder under Gierdet, undtagen han vil selv tage den bort. Men advarer han (den som boer i Nærværelsen) ikke, eller lader Eyermanden det ikke saaledes vide som her er sagt, da bode for ald den Skade hans Fæ gior den som Hoet eyer, tillige med Land-

(1) Et stort Hundrede er 12 Gange 10 eller 120, men smaat Hundrede 10 Gange 10 eller 100.

(2) Nogle Exemplarier sige: Enge-Mærke. Andre legge hertil: eller Enge-Mærke.

Landnam. Lader nogen sin Eng ligge uslaaet 3 Aar efter hinanden, da er den som Jorden eyer derunder ikke pligtig at vogte den, med mindre hin siger ham for Fardage, at han da (om Sommeren) vil slaae den Eng. Om man boer saa nær den Eng som han eyer paa anden Mands Jord, at han vil bruge den til Fæbeed, men ikke slaae der Hoe, da staaer det hannem frit for, saafremt han har en Mand med sit Qvæg, der vogter at det ikke gaaer udi deres Eng eller Mark som boer nærmest. Om den Mands Fæ som eyer Græsgang saa nær som før er meldet, bliver i den Mands Gierde som Engen eyer, undertrædet, (1) fordi Gierdet var ikke saa lovligt som det burde være, da skal den som burde holde Gierdet i Stand, betale for det altsammen fuld Skadegield. Bliver Hoeført i Hoe-Lade eller Huus, saa nær en andens Gaard som før siges, da bør det saa forvares at Fæ kand ikke komme dertil. Men falder Huuset neder, da skal den som Græsgangen eyer, sige det til Huus-Eyeren, og vogte sit Fæ derfor, indtil den som Hoet eyer kommer til at giore ved Huuset, ellers sætte det selv i Stand. Men vil han (som Huuset eyer) ikke komme for at sætte det i Stand, eller haver ikke lukket Vinduer til, (2) saa at den andens Qvæg kand komme derind og trædes der under, eller Huuset falder oven paa det, da skal han svare til Qvæget, og ald den Skade som derved skeer, og soges som vitterlig Gield. Om

en

(1) M. Dræbt eller undertrædet.
(2) M. og M. S. Dørre eller Vinduer.

en Kilde, Vand, Morads, eller Grøft ligger omkring en Mands Høe, da er det Høe uhelligt, naar Qvæg kand komme derover. (1)

Cap. XXIV.
Om Skovs og Enges Tilvext.

Enhver eyer selv den Skov (2) som voxer inden hans Enge-Mærke, men voxer den der uden for, da hører den ham til som Jorden eyer derunder. Nu voxer Skov paa eens Eng og en anden eyer Jorden derunder, da er det ret, om den som Engen eyer opriver den hele Skov, hvis det er Riv-Riis, ellers hører den Skoven til som Jorden eyer; Men det er Riv-Riis, som snarere kand oprives end ophugges, og det er Hug-Skov, som snarere kand ophugges end oprives. Nu voxer Hug-Skov paa eens Eng, da maa den som Jorden eyer kiøbe den hvis han vil, eftersom 6 vittige Mænd agte den Eng værd, og maa den som Engen eyede, udvælge hvilket han vil have derfor, lige god Eng eller anden Betaling. Den som eyer Jorden derunder, skal beholde baade Engen og Skoven om hin ikke vil sælge den, men vil Jord-Eyeren ikke kiøbe, da beholder hin baade Engen og Skoven. Om den Eng som man eyer paa en andens Jord, for-

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 16 og 17 Art.
(2) M. M. S. og andre flere Exemplarier sige: Enhver eyer den Eng, som voxer inden hans Enge-Mærke.

N

forderves af Eggver, da skal paa samme Maade handles med den Eng, som den der voxer Skov paa, ligeledes hvis der opkomme Fiske-Vande. Saaledes skal en Eng vurderes, som den var værd forend den blev af Skov, Eggver eller Vand fordervet. Man maa henlede de Vande som have deres Udspring i hans Jord, hver paa sit Land. Men er det andre Mænds Brønd, da maa hver lede af sin Jord udi den forrige Far-Vey. Men ingen maa saa henlede Vandet, at den kommer til Skade derved, som har tilforn havt den Vand-Bæk. Giør han anderledes, da bøde for ald den Skade som derved kand skee, tillige med Landnam til den som den Brønd eyede, og maa alle hans Demninger brydes, endskiønt de ere paa hans eget Land. (1) Eye Mænd Mærke-Vande tilsammen, og vil den eene henlede dem paa sin Eng eller Ager, og synes den anden at han kommer til Skade derved, da skal Vandet skiftes eftersom før sagt er, undtagen Vandet er ikke nok for dem begge, da maa de beholde det hver sin Uge. Man maa frit hvile med sine Øg om Sommeren paa anden Mands Jord, hvor der tilforn ikke har været slaaet. Enhver eyer Tilvexten (2) paa sin egen Jord. Om Mærke-Vande afbryde det Land som Græs er paa, af nogen Mands Jord, da eyer den Holmen som den før eyede, (3) og

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 11 Cap. 7, 8, 10 Art.
(2) M. S. siger: Afgrøde og Tilvext, men M. og flere andre Exemplarier bruge eeneste Afgrøde (ágróða).
(3) M. S. Som eyede Landet tilforn.

og maa han benytte sig deraf som han vil, og behøver ikke at lovfæste den for den andens Qvæg, han maa lede Vandet paa den forrige Vey, og den anden maa ikke drive sit Qvæg derhen, men er det en Eng, da skal han den saaledes vogte, som der var en anden Mands Eng paa hans Jord, Eyermanden bør ogsaa paa den Maade føre sig den til Nytte; Om Eng vôxer paa den forrige Vandets Vey, da tilhører den enhver som eyer Land dertil. (1)

Cap. XXV.

Hvorledes Hoe bør tørres paa anden Mands Jord.

Om Søe, Vand eller Vind driver flere Folkes Høe tilsammen, da skal den som eyer Høe paa en andens Jord, kalde den Mand til Skifte, som eyer Høe tilsammen med ham, vil han ikke skifte, da lovfæste Høet og giøre Femte-Stævne, og bekommer da enhver eftersom Dommen ham tilsiger. De som eye Høe tilsammen paa anden Mands Jord, maa sagesløs tørre det sammesteds, men ikke bortføre forend Skifte er giort derpaa. Han maa ogsaa giøre lovlig Gierde om det Høe, hvor han hverken spilder Ager eller Eng. (2) Driver Høe paa anden Mands Eng, da bøde den for Ska-

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 11 Cap. 5 Art.

(2) M. S. Han maa tørre det der paa den andens Jord, hvor han hverken spilder Ager eller Eng, eller giøre lovlig Gierde derom.

den efter Vurdering som Hoet eyede. Men driver det paa hans Græsgangs Plads, da maa den som Hoet eyer giøre lovlig Gierde derom, og torre hvor han vil.

Cap. XXVI.

Angaaende Lovsæste og Femte=Stævninger.

Er det som Mænd tviste om, angaaende Aaverke paa Ager eller Eng, Steen= eller Græs=Mark, Skov, Drivstrand, eller Lande=Mærke, da skal derfor lovsæstes, og den giøre Femte=Stævne, som synes at være forurettet. Han skal tale saaledes: Jeg lovfæster her i Dag denne min Eyendom, som heder N. eller der ligger, Boe og Lod, og alt hvis deraf kand til Nytte føres, indtil der falder Dom imellem os efter ret Lov, jeg beskylder dig for, at du N. sidder paa den Jord, som du hverken eyer eller haver Ombud over, og at du siger det at være din, som jeg synes at er min Eyendom, jeg forbyder dig herefter den at forarbeide eller føre dig til Nytte, uden min Forlov og Tilladelse, under din N. og din N. og alle deres Vidnesbyrd som høre mine Ord. (1) Efter min Lovfæste forelegger jeg dig Femte=Stævne, efter fem Nætter, paa den Jord som jeg haver nu lovfæstet, at jeg maa med dig derom handle, hvad enten jeg vil ude eller inde, den hele Dag, indtil min Sag er til Ende. Jeg begiærer af dig lovlig Begiæring og Lyritte

(1) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 7 Art.

Lyritte, at du legger en Femte-Stævne imod min Lovfæsten. Jeg byder dig N. at giore din Hiemmels-Mand Stævne til at værge sig for min Sagsogning efter Loven, og kalde Vidner til. De skal paa Stævnen udnævne 6 fornuftige Mænd paa hver Side, som grandske deres Sag og Vidner. Forhvis man arbeider paa Ager eller Eng indtil Femte-Stævne er giort og ikke for lovlig Dom dolges, bedes intet. Den skal forst fremfore sine Vidner for Doms-Mændene, som for stævnede, og siden den Værgende, og lader da den sine Vidner sværge som Dom-Mændene synes at sige det Sandeste, og de ville svare til for Gud at have rettere efter deres Samvittighed, men begge Parters Vidner maa ikke sværge. Blive Dommerne ikke eenige, da maa Sagen indstilles for Lavmanden. Beholder nogen Skov, Eng eller Græsgang, Driv-Strand eller anden Jordens Herlighed 20 Aar eller længer uden Paatale, da bliver det hans Eyendom siden, med mindre en anden ved lovlige Vidner (1) beviser det at være sin Eyendom, hvis han ikke skal blive den berøvet. (2)

Cap. XXVII.

Om Vidners Forelse ved Femte-Stævne.

Angaaende alle de Eyendomme, som Mænd maa giore Femte-Stævne for, da skal Sagsogeren

(1) M. S. tvende lovlige Vidner.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 22 C. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 7 Art. 13 Cap. 10 Art. it. 5 B. 3 og 4 Art.

lovfæste med tvende Vidner og giøre siden Femte-Stævne; Den Stævning maa ikke spildes, hvo den spilder skal bøde 6 Øre, det Halve til Kongen og Halvparten til Sagsøgeren: Hans Vidner bør saaledes vidne, holde paa en Bog og sige: Det vidner de til Gud, at de vare der nær hvor Femte-Stævne blev giort, videre bør de ikke sværge. Domme de som i Retten sidde ikke alle eens, da bøde den som haver Uret 6 Øre, Halvparten til Kongen og Halvparten til Sagsøgeren, undtagen han giør sin Eed at han vidste for Gud ikke andet sandere. (1)

Cap. XXVIII.

Om Ombud over en Jord eller Driv-Strand.

Enhver skal have sin Ombudsmand inden den Fierding som hans Jord eller Driv-Strand ligger udi, undtagen han boer selv inden den Fierding, og maa han dog have Ombudsmand om han vil. Den som har Ombud, skal baade søge Landnam og ald Aaverke, ligesom han selv eyede, Halvparten for Jorddrotten og den halve Part for sig selv, søger han ikke saa nyder han intet. (2) Ombudsmanden maa bortleye Jorder til andre, men ikke til sig selv, og tage imod Leyen om Jorddrotten vil, han er og pligtig at svare paa Jorddrottens Vegne, eller have Bud til ham om nogen paataler den

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye B. 23 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 3 og 7 Art.

(2) M. S. søger han det ikke altsammen rc.

den Jord. Nu nægter Ombudsmanden at han har taget imod Ombudet, da bør Jorddrotten med tvende Vidner bevise at have givet ham Fuldmagt; Men nægter Jorddrotten at han har givet ham sit Ombud, da skal Ombudsmanden have tvende Vidner for sig, at Jorddrotten eller hans Ombudsmand overdrog ham det, og beholder han da Ombudet saa længe som Vidnerne sige, om Jorddrotten er indenlands. Naar Jorddrotten vil fratage ham det, da give den sin Fuldmagt, som han vil skal tage Ombudet fra ham. (1) Det samme maa og en Skytte giøre angaaende hans Fordringer. (2) Den skal have Vidner til at Eyermanden gav ham Fuldmagt at tage Ombudet fra den anden, og levere det til hvem han vil, ligesaa gyldig som om Eyermanden selv leverte det. Om Jorddrotten er udenlands, eller han er død, eller hans Ombudsmand døer her i Landet, da skal Jordens Aabod holdes til næste Fardag, og ikke længer, endskiønt den har længer været bortleyet, undtagen den som bygger Jorden og den som boer paa den, foreenes derom anderledes. Saaledes bør og forholdes naar een døer udenlands, endskiønt hans Ombudsmand lever, efter at Arvingen har til visse spurt hans Dødsfald. Er nogen udenlands, hvad enten han reiser i Kongens eller sit eget Ærinde, da skal hans Om-

(1) M. S. add. undtagen han skulle havt det til en vis Tiid.

(2) M. S. So má og Skipte giøra um sinar Heimtur. ɔ: Saaledes maa og i Pengefordringer omskiftes.

Ombudsmand eller lovlig Arving svare af hans Gods som ret er, til alt hvis han haver forseet sig førend han reiste bort. (1)

Cap. XXIX.

Om Ansvar for Ild.

Enhver som er fri og fuldmyndig bør svare for sin egen Ild. Det er Mands egen Ild, som han holder paa og tænder siden; Den som farer med Ilden og brænder noget, skiønt ikke af Forsæt, bør staae til Ansar derfor, (2) og bøde for ald den Skade derved skeer, eftersom 6 fornuftige Mænd dømme, undtagen nogen vederfares Skade (3) af den Ild, som til Nødvendighed bruges, da svarer Jorddrotten til den tredie Part af Huusene, men Leylændingen til to Parter, der komme ingen Bøder for, thi det heder Vaade-Ild. Viser man sin Myndling efter Ild, da skal den som eyer den Umyndige svare til alle hans Gierninger. Men viser en Fuldmyndig anden Mands Myndling at giøre det som andre faae Skade af, da skal den der viste den Umyndige bøde ald Skaden, men den som den Umyndige eyer tillige med den Umyndige selv blive angerløs derfor. Man maa afbrænde raadent Høe paa sin egen Jord, hvor han vil, men bøde for ald den

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 24 Cap.
(2) M. og M. S. add. hvis nogen kommer derved til Skade.
(3) M. og M. S. Meen eller Skade.

den Skade, som andre kand derved paakomme, tillige med Landnam, hvis han ikke tilforn bad sine Naboer om Forlov. (1)

Cap. XXX.

Om Mordbrand.

Ingen maa af vred Hue opbrænde for en anden Huus eller Hoe-Stak, Sætterboel, Baad eller Skib, men brænder har-og det bliver ham overbeviist, da være landflygtig og fredløs; hede Mordbrænder (2) og have forgiort alt sit Gods baade i Land og Løsøre, men betale dobbelt eftersom 6 fornuftige Mænd paakiende, til den for hvilken han opbrændte, tillige med dens Ret efter lovlig Dom, forend hans Gods falder til Kongen eller hans Frænder, efter det Skifte som for er sagt om ubodelige Sager i Mannhelge-Balken. (3) Men skeer Brand anderledes, da forholdes dermed efter skionsomme Mænds Vurdering eller Dom, efter Omstændigheder. Nu nægter den som sigtes at have brændt, da skal Sagsogeren fare til hans Huus og stævne ham til Ting for fredløs Giernng og Brand, og bør den som nægte vil, fæste Tylter Eed der paa Tinget, og have den svoret inden 10 Uger Sogne-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landleye.B. 25 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 1, 2, 11 og 12 Art.

(2) M. og andre flere Exemplarier sige: hede fra den Tiid en Mordbrænder.

(3) confr. Christ, V. N. L. 6 B. 19 Cap. 1, 4, 7 Art.

Dage, faaer han ikke giort Eeden, da være fredløs. Hvo som raader en anden til Brand, og det bliver ham overbeviist, betale det dobbelt, som efter hans Raad blev opbrændt. (1) Nægter han det, da nægte med 6 Mænds Eed, og bør den Eed fremkomme inden 10 Uger Sogne-Dage, faaer han ikke giort den, da betale den halve Skade. Brænder man for en anden Vedkaſt, Tømmer, Grinde, Slæde, eller anden Træfang som man heller vilde have end miste, bode en Mark Sølv til Kongen og dobbelt Skadegield til den som han brændte for, og dertil Avinds-Bod efter Dom. (2) (3) Jorddrotten tilkommer altid Landnam, om noget brændes som er ham til Skade. (4)

Cap. XXXI.

Om lovlige Gierder og Gierde-Stævninger.

Gierder og al Aaverk skal skiftes efter Jord-Brug. Gierde er Grande-Forliig. Enhver bør have Gierde om sin giødede Græs-Mark, endskiønt den ikke har været tilforn, naar den Græs-Mark er ikke 200 Favne, som 12 Gang 10 er i hvert Hundred, borte fra en andens Jord. (5) Ligeledes bør Lov-Gierder

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 6 Art.
(2) M. efter lovlig Dom.
(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 8 Art.
(4) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 26 Cap.
(5) M. og M. S. og endskiønt den er længer borte.

Gierder at være omkring de Pladser og Enge, hvor de tilforn have været, endskiønt de ere længere borte.

Kong Erichs Rette-Bod.

Naar giødet Græs-Mark, Ager eller Eng opædes af andres Qvæg, da skal for deres Qvæg som eye Græsgang saa nær at en Piil kand skydes derhen, betales fuld Skadebod uden Landnam, skiønt der ikke er lovlig Gierde omkring, men ellers betales Landnam tillige.

Kong Erichs Rette-Bod.

Enhver bor have lovlig Gierde omkring hvor enten Korn eller Hoe bliver opladt.

Det er lovlig Gierde, som er 5 Fod tykt ned ved Jorden, og 3 Fod oven til, saa høyt at det naaer op til en middelmaadig Mands Axel der er halvfierde Allen høy, løber da Qvæg derover, bør den som Qvæget eyer bøde for Skaden uden Landnam. Enhver skal have sit Gierde færdig Botolfs Aften (ɔ: den 16 Junii) og svarer siden hver for sit Gierde. (1) (2) Om Koe eller andet Boe-Fæ har den Vane at bryde Gierder, da skulle de næste Naboer komme og see det Gierde, og hvis dem synes det gyldig, da skal den som eyede det Fæ der har den Vane, bøde for Gierdets Brydelse, og ald

(1) M. har: for sin Part af Gierdet.

(2) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 16, 17 Art.

al den Skade som derved skeer. (1) Om Boe-Fæ slipper bort af Faare-Stie eller Gield-Fæ (2) af Alminding og gior nogen Skade, da skal dets Eyermand bode for heele Skaden uden Landnam, undtagen den anden har ikke lovlig Gierde paa det Sted, som han burde have, da mister han alle Skade-Boder. (3) Botolfs Dag (4) skal være Grande-Stævne, de Gierder som da ansees for gyldige, skulle være gyldige. Bliver noget Gierde brudt, da skal den som Gierdet eyer kalde Mænd til at see det, og synes dem Gierdet gyldig, da skal den hvis Fæ brød et gyldig Gierde, betale for ald Fortred, men synes dem Gierdet ikke gyldig, da skal den som Gierdet eyede erstatte ald Fortred. Har et Mærke-Gierde været imellem Gaarder og er det nedfaldet, da skulle de som ville have Gierde, gierde omkring sin Andeel, og byde de andre som boe imod dem at giore det samme. Den der ikke vil gierde, svare til ald den Skade som deraf flyder, af hvis Fæ den end maatte komme, og desuden 2 Øre i Venne-Bod til den som Skaden fik. (5)

Cap.

(1) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21, 23 Art.
(2) Det Fæ som ikke malker.
(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 17, 20 Art.
(4) MS. Botolfs-Aften eller den 16 Junii.
(5) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 27 og 28 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 20 Art.

Cap. XXXII.

Om lovlige Gierder imellem Gaarde.

Ville Mænd have lovlige Gierder imellem Gaarde, hvor de tilforn ikke have været, da skal enhver som det vil have, gierde eftersom han haver Jord til, ogsaa den der eyer Jord paa den anden Side imod ham, og enhver siden holde det ved lige, eftersom han haver megen Jord. Men den som ikke vil gierde eller holde Gierde ved lige, skal oprette ald den Skade deraf kommer. Ingen er skyldig, endskiønt han bliver ombedet, at giore saadant Gierde, naar Torv dertil behoves at flyttes paa Og. (1) Er der, hvor Gierde skal giores, i Veyen, enten Hugg-Skov eller Eggver eller giodet Græs-Mark, da skal gierdes uden for det Næs men ey igiennem, men er der Riv-Riis i Veyen eller Eng, da skal ikke gierdes uden for Næsset, undtagen Mænd ville, men Eyermanden bor faae lige god og lige megen Eng igien. (2) Femte-Stævne skal giores til at skifte Gierder, og loddes i Vidners Nærværelse, hvad enten den eene vil eller ikke, og tilsiges ham at svare siden til det Gierde og til ald den Skade Fæ gior derpaa, i hvem end Fæet tilhorer. Løber alfar Vey igiennem nogen Mands Gierde, da skal giores 5 Alen breedt Led derpaa og en Grind for med Hængsler og Remmer, saa at Fæ kand ikke trænge sig

(1) M. Og eller Heste.

(2) M. har: anden Eng lige god, lige magelig og lige megen Eng og Riv-Riis.

sig der igiennem, og to Tver-Træer paa Enderne, men Korsbaand i Midten, den Grind er gyldig, (1) og henges saaledes at den falder selv til, naar man paa en Hest tager til den. Lukker nogen Grind op og Fæet gaaer i Ager eller Eng, da bøde for ald den Skade deraf kommer tillige med Landnam, til den som Korn eller Græs eyer, ligeledes om nogen hugger Grinde-Stolpene i Stykker, eller velter Steen til eller fra, (2) saa at Ledet staaer derover aaben. Nu løber alfar Vey igiennem eens Gaard eller Gierde, da maa han flytte Veyen fra sin Gaard eller Gierde, naar han giør uden for Gaarden lige saa god Vey at reise om i tørt og vaadt Veyrlig, der ikke ligger over 240 Favne bort fra det almindelige Led, og skal Folk da reise den Vey, endskiønt den er længere. Rider eller gaaer nogen over meget Græs-Mark, Ager eller Eng, og vil ikke fare den rette Vey, bøde 1 Mark til den som Jorden eyer og desuden for al den Skade deraf kommer. Bryder nogen et Gierde, (3) da ligger 2 Øres Straf ved at bryde Led paa Gierdet. Det er Led indtil det er halv femte Alen breedt, men bryder han meer, da bliver han 1 Mark skyldig til den som Gierdet eyer, og skal han giøre Gierdet lige got igien, og bøde for ald den Skade deraf kommer, undtagen der er gierdet midt over alfar Vey, eller Gaden er længer bort af alfar Vey end før er sagt, da

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 18 Art.
(2) M. og M. S. add. som derhos ligge.
(3) M. bryder nogen Led paa eens Gierde.

da maa det Gierde brydes af dem, som derom behove at reise, hvad enten de reise paa Sogen- eller Hellig-Dag, skiønt Jorden spildes derved. (1)

Cap. XXXIII.

Hvorledes Fæ skal indsættes.

Eyer en Mand Ager, giødet Græs-Mark eller Eng, den anden Qvæg, den tredie ulovligt Gierde, da skal den som Lod eyer hente Folk og lade dem see at Qvæg er kommen udi hans Ager, møget Græs-Mark eller Eng, han skal tage det bort med Vidner og lade 6 Mænd vurdere den giorte Skade og indsætte Qvæget, dog drive det løst i Huus eller Stie, og legge hverken Bast eller Baand derpaa, omendskiønt det eene stanger det andet ihiel, da er det i Eyermandens egen Eventyr, og ikke dens som det indtager. Det bør han svare til om det trædes under af Huus-Trængsel, eller Huuset eller Gierdet falder oven paa det, undtagen Qvæget selv nedfælder det. Alt hvis den som Qvæget eyer, mister hos den som Jorden eyer, det skal den igien betale ham som havde ulovligt Gierde, hvor det burde være lovligt. Den som Qvæget indtog skal give Eyermanden Bud (3) den samme Dag han indtog det. Vil han det ikke indløse, da skal det staae indtil

(1) M. S. legger hertil: for alle dem som ulovlig gierdede.
(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleye-B. 28, 29, 32 Cap.
(3) M. og M. S. visse Bud.

til femte Dag. Er det da ikke indløst, da eyer den Qvæget som det indsatte, og være dermed betalt for ald Skaden. Tager Eyermanden det Qvæg ud som var indsat, og vil det ikke lovligen udløse, det heder Lokke-Ran, og er Hoved-Manden skyldig 1 Mark til den som Qvæget indsatte, og enhver som var med hannem til at udtage og drive det, 2 Øre. Kommer Sviin eller andet Boe-Fæ i Ager eller Eng igiennem lovlige Gierder, da skal man indsætte det til Skadens Erstatning, og bør Eyermanden løse det ud efter Loven. Desligeste om anden Slags Fæ slipper igiennem nogens lovlige Gierder, da skal det indsættes og udløses efter Loven. Om tøyrede Heste, Kiør eller andet Qvæg, som Bonderne sætte selv inden Gierdes, kommer løs og giør andre Skade, da maa det indsættes til Skadens Erstatning, og bør Eyermanden udløse det efter Loven. (1)

Cap. XXXIV.

Om Qvægs Udløsning for giort Skade.

Vil man udløse sit Boe-Fæ, som er bleven indsat, og haver ikke Vadmel, (2) da skal han sætte Pant eller faae Forløftings-Mand som er god for

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleye-B. 30 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21, 22, 23 Art.

(2) Indbyggerne har i gamle Dage som oftest betalt med Vadmel deres Gield; saa at det som her staaer, haver ikke Vadmel, vil sige det samme som, har ikke Penger at betale med.

for at betale Skaden. End vil hin ikke udlade Qvæget for han faaer Penge i Haanden, da svelter han uden Ret hins Boe og Tiende, og bør han betale 1 Mark til den som Qvæget tilhører, og vedergielde Qvægets Undværelse efterson 6 skiellige Mænd agte, tillige med Qvægets Skade. Vil han ikke endda udlade Qvæget eller betale Boderne, da udæske sit Qvæg med Vidner og lyse hannem Ran paa Hænder, stævne til Kirke-Sogns Ting, og bede Bønderne at fare med sig for at udtage sit Qvæg og Boderne. Hvo som ikke farer med ham, bøde 1 Ore til Kongen. Kongens Ombudsmand er pligtig at fare med, (1) om han er i Nærværelsen, og vinder dermed en halv Mark til Kongen for Boe-Ran. De ere alle fredhellige som tilsøge, men hine fredløse som modstaae, hvad enten de faae Saar eller Bane. (2) Om den hvis Græsgang blev opædt driver eller drive lader den andens Qvæg tilbage i hans Ager, møget Græs-Mark eller samlet Hoe, da bøde for al den Skade derved skeer tillige med Landnam, og have intet for den Skade han selv fik. Nu driver nogen eller drive lader anden Mands Qvæg, saa det bliver ikke til rette Tid malket, da bøde for den Mistelse efter 6 skiellige Mænds Vurdering, og desuden 1 Mark til den som Qvæget eyer. Da mister Qvæg sin rette Malke-Tid, naar det

(1) M. og M. S. er pligtig at staae for Reisen.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 31 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21 Art.

det kommer hiem om Aftenen i Steden for det burde komme om Morgenen, men det om Morgenen som burde komme om Aftenen, undtagen Eyermanden forsømmer og vil ikke lade søge efter Qvæget.

Cap. XXXV.

Om halve og hele Bøder for Heste.

Eyer man uskaaren Hest, (1) da skal man enten kiøbe eller laane Hoppe dertil, og bliver den ham laant, da bør Vidner vide det. Bides de Heste som saaledes ere forvarede, og een af dem faaer deraf Bane, da skal den Døde vurderes og dens halve Værd betales, undtagen den der lever er ringere end den Dødes halve Værdi, da skal ikke meer bødes, end den er værd der lever, thi den kunde ikke mere end sig selv forgiøre. Eyer man den Hest, som ingen Hoppe følger, og han søger efter at komme i anden Stod-Hestes Sted, den Stod-Hest skal tilfulde betales, men døer den som løber til Stod-Hesten, da ligger han paa sine Gierninger, og faaer Eyermanden ingen Erstatning derfor. Bider en Hest en Hoppe til døde, den skal tilfulde betales, men bider en Hoppe en Hest til døde, da skal ikkun dens halve Værd betales. Om uskaaren Hest bider eller slaaer en skaaren Hest ihiel, den skal tilfulde betales. Om skaaren Hest bider en Hoppe ihiel, da skal ikkun dens halve Værd betales. Om en Hoppe ligger død ude paa Marken,

(1) M. S. haver man uskaaren Hest at vogte.

ken, da skal dens Eyermand kalde Folk til at see den, synes dem da at en Hest har forvoldet det, da maa Eyermanden beskylde med lige Ret tre Mænd, som eye Heste der i Nærværelsen, og med de Vilkaar den Fierde, om han kand overbevise hans Hest Gierningen, enhver af dem skal nægte med sin Eed efter sin Samvittighed for sin Hest, vil nogen ikke nægte for sin Hest, da betale Hoppens Værd. Om en Hoppe er dreven i Dige eller Dynd, frem af Field eller i Morads, og sees tvende Hestes Spor dertil, men ikkun eens derfra, da skulle de som eye Heste i Naboelavet, svare hin den samme Ret, som tilforn var sagt. Om Hest eller Stud dræber smaat Qvæg, da bødes fuld Værd derfor, og saaledes for alt det som Vold vederfares. (1)

Cap. XXXVI.

Om nogen driver Heste sammen for at bides, eller skiær Rumpe-Haarene bort.

Allevegne hvor Mænd egge anden Mands Hest til at bides uden hans Tilladelse, da skulle de betale ald den Skade som deraf kommer, og Avinds-Bod efter Dom til den som Hesten eyer. Skeer derved en halv Markes Skade da bøde fuld Rettighed efter Dom (2) til Eyermanden, ligesom det var med vred Hu eller Avind giort. Hvo som leder

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 33 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 10 Cap. 5 Art.
(2) M. og M. S. efter lovlig Dom.

Heste sammen for at bides, staaer sin egen Eventyr, hvad ham i slig Heste-Krig vederfares. Om nogen slager anden Mands Hest i Heste-Kamp uden Fornødenhed, betale til Eyermanden fuld Avinds-Bod efter Dom, men tager Hesten Skade derved, da bøde for Skaden og fuld Rettighed efter lovlig Dom til den som Hesten eyer. Om nogen skiær Rumpe-Haar bort af andens Stod-Hest eller Ting-Hest eller den Hest man rider til Bryllup, da bøde fuld Rettighed (1) til den som Hesten bruger, undtagen han meente anderledes, da bøde som herefter siges. Tager nogen Hæftelse af anden Mands Hest uden Tilladelse, da betale til Eyermanden efter Dom, og svare til al den Skade som Hesten tager eller gior, indtil den igien kommer under Eyermandens Hænder, eller nægte det med sin Eed, undtagen man sætter den ind for giort Skade indtil den bliver betalt. Men løber Hors eller andet Fæ efter en reisende Mand, da bør han indsætte det paa den første Gaard der er paa hans Vey, ellers bør han svare tilfulde for det Fæ eller Hors, og betale ald den Skade, som Eyermanden faaer deraf. Nu vil den som foresidder ikke tage med ham, eller indlade (2) det Fæ, da svare han aldeles til det Qvæg. (3)

Cap.

(1) M. og M. S. add. efter Dom.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 34 Cap.
(3) M. S. add. eller tage i Forvaring.

Cap. XXXVII.

Om Leye = Hors.

Om man leyer Hors af en anden, eller det bliver ham laant til Lav=Tinget, da bor den som bruger det svare dertil, undtagen det bliver halt eller saaret, og det bliver heelt igien inden 14 Nætter efter at det kommer hiem. Nu doer Hors for den som det bruger, da betale dets Værd til Eyermanden, men ingen Leye. (x) Rider andre paa det Hors man har til Laans eller Leye, da maa de søges derfor. 1 Alien skal betales for at vogte et Hors imedens Lav=Tinget staaer. Den som vogter skal saaledes medfare og vogte, ligesom han selv eyede det Hors og han ville vel medfare og vogte, og svarer han da ikke videre dertil. Den som oppasser andres Hors, maa ride dem og drive til og fra Lav=Tinget, og skal han skifte om til Jævnet, og svare til Horset udi denne sin Fornødenhed. Den som tager vare paa Hors, bor vise Eyermanden dem naar Tinget er til Ende, enten Levende eller Døde, ellers svare han dertil for Eyermanden. Betaler den, som tager vare paa Hors, fuld Værdi derfor til Eyermanden, da maa han søge det og kræve af den som tog det bort. Tingmændene maa ikke meer end andre hvile udi andre Mænds Eng, men vide de ikke deres Enge=Mærker, da skulle de ikke hvile hvor Stakgaarder ere i Nærværelsen. Om Mænd

(x) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 C. 10 Art.

drive Hors bort fra reisende Mænd imedens de hvile, da betale Avinds-Bod efter lovlig Dom. (1)

Cap. XXXVIII.

Hvorledes man bør svare til Hors.

Om Eyermanden skikker en anden med sit Hors, Og, eller andet Fæ paa sine Vegne, da bør den som farer dermed, ikke staae til Ansvar derfor, undtagen han reiser anden Vey eller længere, da bør han staae til rette derfor. (2) Nu kommer det Hors i nogens Land, som man ikke veed hvis er, da skal han lyse det til Kirke eller paa Tinge, og henter ikke Eyermanden det inden en halv Maaned efter at det er blevet lyst, da maa han lade det Hors vurdere og siden bruge ligesom han selv eyede det, og staae til fuld Ansvar derfor. Det skal saaledes vurderes, som det var da det blev lyst. Kommer Eyermanden siden, da maa han tage hvilket han vil, enten Hors eller dets Værdi. Tvivler den anden at han er den rette Eyermand, da føre tvende Vidner til at det er hans Eyendom, hvis han ikke skal blive den berøvet. Paa samme Maade skal forholdes om Eyermandens lovlig Ombudsmand indhenter det Hors. (3)

Cap.

(1) M. S. add. til dem som de dreve Hestene fra.
(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 C. 8 Art.
(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 9 Cap. 1 og 8 Art.

Cap. XXXIX.

Om Skade-Boder paa Qvæg.

Fæ gaaer aldrig saa i anden Mands Land, at det maa dræbes. (1) Nu dræber man anden Mands Fæ, og bekiender det, og siger det selv til Eyermanden, da skal den som uvidendes dræbte, have det døde eller saarede Fæ, og skaffe den anden heelt i Steden. Men dræber nogen anden Mands Fæ eller saarer med fri Villie og siger det ikke til Eyeren, da skal han om Skaden bliver til en halv Mark, betale fuld Rettighed efter Dom, men ikkun Avinds-Bod om Skaden er mindre, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Fæet eyer, og desuden betale Lyden paa Fæet, eftersom 6 skiønsomme Mænd vurdere. (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Saare-Boder betales ikke paa Fæ, naar det bliver heelt igien, for dets Nytte og Melk som man maa miste imedens det er beskadiget, skal bødes efter Vurdering.

2 Øre betales for Øye paa Nød, saa og for Horn og Hale. Slaaes Øye ud paa Hest, da betales derfor den fierde Part af dens Værdi. Hugger man Rumpe-Haarene saa af Hesten at noget af

O 4 Stier-

(1) M. add. eigi er Sárbót á fienadi. Det er: For Saar paa Fæ bødes intet.

(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 20 Cap. 2, 3, 4 Art.

Stierten følger med, da bøde 16 Ore, Halvt til Kongen og Halvt til Eyermanden, og betale Hestens Værdi, og beholde selv den Stumprumpede, og hede en Daare, men Eyermanden skal have lige got Hors igien eller andet Fæ, om Hors er ikke til. Om nogen hugger Rumpe-Haarene bort af en Hest neden for Stierten, bøde en Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Hesten eyer, undtagen de Heste som forblev omtalt, dermed skal efter forbemeldte forholdes. Skiær nogen Halen af 3 Nød, eller ikke saa mange, da bøde en halv Mark, det halve til Kongen og det halve til Eyermanden. Men skiær han Halen af flere end 3 Stude, da bøde en Mark til Kongen, og en anden til Eyermanden. Den samme Rettighed er paa alle Slags Avinds-Gierninger naar eens Fæ bliver slaget eller dræbt, da skal Eyermanden stævne den som har saaret eller dræbt hans Fæ, til Ting om tre Nætter inden det Herret som han er udi, der skal han søge og bevise med tvende Vidner at dem syntes Folke-Gierning at være paa Qvæget, undtagen hin vil tilstaae sin Gierning, ellers skulle Tingmændene tildømme ham tre Mænds Eed, den Eed skal han have svoret inden en Maaned Søgne-Dage. Falder Eeden for ham, da betale Qvægets Værd og det meer som for er sagt. (1) (2)

Cap.

(1) M. som før er sagt om Vennebod.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 35 Cap.

Cap. XL.

Om et Nød dræber et andet.

Nu er Hyrde med Hiorden, da skal han vide hvad Hiorden vederfares, og bære derom Bog-Vidne, (aflegge Eed derom) hvis han er Vidnes for. Om en Oxe stanger den anden, da betales den halve Skade, men stanger en Oxe en Koe, derfor betales den hele Skade, og for alle de Nød som ere yngre end 3 Aar, undtagen Tyr, betales den fulde Skade, ligeledes for alle kullede Nød. Bliver Nød stanget, da skal Eyermanden kalde Mænd til at besee det, og om dem synes at et Nød har stanget det, da skal man besee de Nød og deres Horn, som have gaaet tilsammen, og om Tegn findes paa noget Nøds Horn, Blod, Fæ-Skarn eller Haar, da er det nærmest til at have giort det, og bør den som det eyer, bøde for det dræbte Fæ, til dets Eyermand efter Loven, som før bemeldt er. Om Hund bider nogen Mands Fæ eller jager udi Ufore, frem af Bierg, eller udi Soe, da betale den som Hunden eyer forste Gang den halve, men altid siden den fulde Skade, om Vidner vide det, men er det ikke beviisligt, da værge sig med Eed, efter sit Vidende udi enhver af disse Poster. (1)

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 36 Cap. Chr. V: N. L. 6 B. 10 Cap. 5 og 6 Art.

Cap. XLI.
Om øde Jorder.

Ingen maa lade sin Jord ligge øde, om han faaer den bortleyet. Men faaer han den ikke bortleyet, da skal han byde dem som boe nærmest, den Jord til Leye, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere. Ville de ikke tage den til Leye, da blive de saa skyldige om de beede den Jord, som om den var bygget, og saaledes bør de vogte sit Fæ for den. Den som eyer Jorden maa og lovfæste den om han vil. Vil han ikke bortleye den eller tilbyde sine Naboer, da betale en halv Mark til Kongen, og bødes intet for, dog Jorden beedes af hans Naboer, naar deres Fæ gaaer af sig selv derhen, men de maa ikke lade drive deres Qvæg derhen.

Cap. XLII.
Om Sætter og Reiser dertil.

Allevegne hvor Sætter tilhøre Folkes Gaarde, der maa man fare med sit Boe-Fæ over andres Land til Sætter, paa de gamle Gader om de ere til, og have Tømme paa løse Heste, hvor fares skal over Eng. (1) Om Kilde kommer for paa hans Vey, da maa han giøre Broe derover, den Aaverke maa han giøre paa den andens Jord. Mænd skulle drive Qvæg af Hiemme-Marken, da to Maaneder ere forbi af Sommeren, undtagen de alle

(1) M. S. over Ager eller Eng.

alle finde andet for bedre. Sidder nogen hiemme siden, da maa den som vil paatale, forbyde ham det, bliver han iligevel besiddende, da skal han stævne ham til Herrets-Ting for Græs-Ran og halstarrig Besiddelse. Da bør Tingmændene tildømme Kongen en halvMark for Græs-Ran, og hans Grande (1) for Græs-Værd, dem som miste Græs. Han skal kræve saa mange Bønder til Hielp som han behøver til at føre hinandens Boe-Fæ af Hiemme-Marken, enhver som ikke far med ham naar paakræves, bøde 2 Øre til Kongen. Det samme skal og bødes, om nogen farer hiem med sit Qvæg om Høsten for Tvimaaned (September). (2)

Cap. XLIII.

Angaaende Sætter-Boel.

Der skulle Sætters-Mærker være alt op til Fieldene, som de have af gammel Tid været, og maa de ikke føres af Stedet, med mindre de flyttes ingen Mand til Skade, og bør alle beholde de samme Sætter. Ingen maa sette sine Sætter nær ved en andens Jord eller Græs-Mark, hvor de ikke har været tilforn, og skal der møde Horn mod Horn, og Klov mod Klov. (3)

Cap.

(1) M. og Leylændingen.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 38 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 12 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 38 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 3 Art.

Cap. XLIV.

Om almindelige Veye.

Almindelige Veye, Sætter-Gader og alle Drifte-Veye skulle være hvor de fra gammel Tid have været, undtagen at en Vey maa efter forbemelte flyttes. Almindelig Vey skal være 5 Alen breed, hvo som videre spilder Ager eller Eng, bode for Skaden eftersom 6 fornuftige Mænd paakiende, og desuden Landnam. Formeener man anden en almindelig Vey, (1) da bode en halv Mark til Kongen, og ligesaa for Haand-Ran, men fuld Rettighed efter Dom til den som han formeente. (2)

Kong Erichs Rette-Bod.

Bønderne ere pligtige at holde Veyene i Stand tvers over og langs efter alle Herreder, hvor den almindeligste Vey falder efter Lavmandens og Sysselmandens Raad. Hvo det ikke vil giøre, bode 1 Øre, som bruges til Veyenes Forbedring.

Bryder nogen Broe paa en almindelig Vey eller Sætter-Gade, da skal han giøre en lige god Broe igien, og bode en Mark til den som Broen eyede. Forbyder man anden Sætter-Gade eller Drifte-Vey, der haver været fra gammel Tid, da bode en halv Mark til Kongen for Vey-Ran, og nyde hin dog Veyen som tilforn. (3)

Cap.

(1) M. S. add. eđur Rekstrargøtu. ɔ: Driftevey.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 16 Cap.
(3) Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 40 Cap.

Cap. XLV.

Om Broe gioren og Færge=Steder.

Om en Aae deeler imellem Jorder, da skal den som vil giore Broe derover, byde den der eyer Land paa den anden Side imod ham, at giore Broe om han vil. Vil den ikke, da maa han angerløs grave Torv paa begge Sider. Fanger den anden Skade af de Grave som gioreś ved dette Broe=Arbeide, da skal den som giorde Broen der hvor den ikke tilforn har været, bode for ald den Skade som af de Grave paakommer, uden Landnam til den som eyer Jord imod ham. Nu vil den giore Broe, som Landet paa ingen af Siderne tilhører, da tilbyde han dem først at giore Broen der eye Landet paa begge Sider, begynde de ikke derpaa inden de næste 12 Maaneder, da maa han sagesløs giore Broe og tage dertil Torv og Steene paa begge Sider, og bode siden uden Landnam til den som Jorden eyer, hvis Skade der kommer af de Grave han gior. Han skal giore de Vilkaar han vil angaaende Broen, og lyse det paa Herrets=Tinget; Hvo som gior derimod, bode efter Loven. Ingen af dem som eye Land ved Siderne af Aaen, maa forbyde hinanden at have Skib derpaa. Det er og enhver tilladt at have Skib paa Aaen, endskiønt han eyer ikke Land paa nogen af Siderne, om han vil lade Skibet blive der saa længe Aaen er flydende, og tage ingen Leye. Det samme er og om Veye, (1) efter=

(1) M. S. Det samme er og om Broe, som &c.

efterſom før er ſagt. Har man i Forvaringen Broe eller Skib, hvor til Penge ere lagte, da bliver han ſkyldig, hvis han ikke holder den Accord ſom derom er giort. Nu raadner det Skib af Ælder, (1) ſom Penge vare tillagte, ſaa det bliver ikke brugbart, da ſkal den ſom har den Færge under Hænde, ſkaffe inden 3 Nætter et andet Skib, eller den ſom bør holde Færge paa det Sted. (2) Men brækkes Færgen af Vand eller Vind, da ſkal han ſkaffe en anden, det førſte ham er mueligt. Den bør ikke ſtaae til Anſvar for den almindelige Færge ſom bliver flyttet. Begiærer Færge-Manden ver Løn hvor uden Løn bør flyttes, da nægter han Flytning. Nøder han den Veyfarende til at give mere Leye end den ſom er accorderet, da nægter han Flytning. Den tredie Sag er om han nægter den Flytning, ſom byder fuld Betaling. Den fierde Sag, om der hvor flyttes bør fattes Flytning en Dag (eller 12 Timer). Bliver Færge-Manden det overbeviſet, at have forhindret Reiſen, da ſkal han bøde en halv Mark til Kongen, og til den ſom miſter Flytningen, for Ophold og ald den Skade han deraf vederfares, og 2 Øre til Venne-Bod. (3) Lader man

(1) M. Nu brækkes det Skib, ſaa ꝛc.

(2) Her ſtaaer i Texten: ella ſá er ſkipinu ſkal halida, og er uden Tvivl feyl ſadt; thi baade nærværende og alle andre Membranæ (ſom Paul Widalin, i hans Anmærkning over Seſſum at tella, bevidner) have, ef hann á ſkipinu at hallda. det er: om han bør holde Færgen vedlige.

(3) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 11 Cap. 1, 2, 4, 5 Art.

man flytte Nød paa Skibet, da accordere derom som han kand, men gaaer han udi Baaden uden Færge-Mandens Tilladelse eller overfalder ham med Magt, det er Fornærmelse (i Texten Fornæme) hvo det gior, bøde en Mark halv til Kongen og halv til Færge-Manden. Færge-Manden er ikke skyldig at overføre om Sommeren efter at Solen er nedgaaen og ikke før Soel staaer op, thi Solen skal raade for Flytning om Sommeren og Dagen om Vinteren. Om Færge-Manden flytter vidėndes en dømt Tyv over, da miste sin Huud og hede Tyvens Stalbroder. (1) Om een er paalagt at holde en Broe ved Magt, og derom er giort Accord, (2) da skal han saa vedligeholde den Broe, at den er sikker og bliver vedlige for Alders Skyld, og om Aaen brækker den samme, da skal han det førſte ham er mueligt giøre en anden. (3)

Cap. XLVI.

Om Alminding og Fæ-Drift.

Alle de som eye Alminding, skulle drive deres Fæ midt derudi.

Kong Erichs Rette-Bod.

Angaaende det Fæ som ikke malker, dets Drift om Foraaret til Alminding og Fieldgang om Ho-

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 Bog 11 Cap. 8 Art.
(2) M. og M. S. og derom er ikke videre bleven accorderet.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 41, 43 Cap.

Høsten, hvad Tid det skal skee, da forholdes dermed eftersom Reppstyrerne raade for og hvert Herret er tienlig, thi alle Herreder tiener ikke den samme Tid, hvo det ikke adlyder af dem som eye Alminding, betale 6 Øre, halv til Kongen og halv til sine næste Naboer. (1)

Kong Haagens Rette-Bod. (2)

Det er tilladt at have det Fæ som ikke malker hiemme, (3) om Reppstyrerne eller de næste Naboer tillade det, og give ingen Skyld derfor. Mænd maa ikke drive sine Malke-Faar udi Alminding, med mindre de have Part derudi. Ingen maa tillade Almindings Brug, undtagen de eye Part deri, da maa de fylde den Part de eye, om nogle tillade og nogle ikke, da skal de som ikke tillade, opbære slig Græs-Værd som vurderes og fuldt Landnam desuden. Om en haver ikke tilladt, da skal han tage Græs-Værd for sin Part og fuldt Landnam. Sætter maa ikke giøres udi Alminding, men blive de giorte, da maa de sagesløs brydes af dem som Alminding eye, og skal dog den dem giorde, bode for Skaden og desuden Landnam til dem som eye Alminding. (4) Driver nogen eller drive lader

(1) M. legger hertil: deraf bekomme Repstyrene Halvparten, og Halvparten de som nærmest boe.

(2) M. Kong Erichs Rette-Bod.

(3) M. Sagesløs hiemme.

(4) Dette er forandret i Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 59 Cap. confr. Christ. V. N. L. 3 Bog, 12 Cap. 3 Art.

lader sit Fæ udi Alminding uden Tilladelse fra den Tid at 6 Uger ere forbi af Sommeren, og indtil den Søndag da den næst foregaaende Løverdag ere fire Uger til Vinteren, (1) da bøde fuld Græs-Værd til enhver af dem som den Alminding eye, og desuden Landnam. Den maa beede Alminding om Vinteren som eyer nogen Deel derudi, om han ikke behøver at drive sit Qvæg derhen over andres Land. (2) Det heder Alminding, som to Mænd eller flere eye tilsammen, hvor stor som enhvers Part er. Slaaer nogen Hoe udi Alminding, uden Eyermændenes Tilladelse, da eye de Høet, og desuden Landnam enhver af dem. (3)

Cap. XLVII.

Om Kiendetegn og Mærke.

Mænd skulle mærke alt sit Fæ, undtagen Hors, og have det bemærket naar 8 Uger ere forbi af Sommeren, alt det som man maa overkomme. Det samme Mærke skal man have paa alt sit Fæ, gior han ikke saa, da bøde en halv Mark til Kongen. Man bøder intet, endskiønt hans Mærke (4) bliver ikke ret paa det Fæ han faaer af en anden, naar

(1) M. og M. S. indtil den Søndag, eller Løverdag, da fire Uger &c.
(2) M. add. der til eller fra.
(3) Confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 5 Art.
(4) M. hans Lovmærke.

naar han mærker det som nærmest sit eget Mærke. (1) Sit Arve-Mærke skal enhver bruge om han det eyer. Mærke skal saaledes skiftes som anden Arv om flere staae til at arve end een. Nu vil nogen giøre sig et Mærke, da skal han kundgiøre paa Herreds-Tinget forend han mærker sit Fæ hvad for Mærke han vil have. Det Mærke maa han ikke have som en anden har udi det Herret, eller nogen som er saa nær at deres Fægang rækker sammen, han skal miste det Mærke, endskiønt han har lyst det paa Tinget, om nogen anden er dets Eyermand.

Kong Erichs Rette-Bod.

Man boder intet, endskiønt Kalve og Lamme, Kid eller Grise, ere umærkede imedens de gaae paa hans egen Jord.

Er Fæ uden Mærke efter at 8 Uger ere forbi af Sommeren, da maa enhver Bonde, udi hvis Land det umærkede Fæ har gaaet, hvad for Fæ det end er, som burde mærkes, kalde fornuftige Mænd (2) til at see det, og mærke det med sit Mærke og beholde siden, undtagen en anden fører Vidner til at det er hans Fæ, og han kunde for anden Nødvendigheds Skyld ikke mærke det. Haver han Vidner dertil, da eye han selv sit Fæ og være begge angerløse, men vil hin ikke slippe det, da søges det som

(1) M. S. add. og beholder han det, endskiønt hans Mærke er ikke derpaa.

(2) M. S. kalde 6 vittige Mænd.

som vitterlig Gods. Fører man sin Boelig fra en Rep i en anden, da skal han kundgiore sit Mærke udi den Rep hvor han har taget Boelig, og lade det optegne iblant deres Mærker som tilforn ere der boesiddende. Vide Mænd ikke at flere have det samme Mærke, forend Fæet er opdrevet paa Fieldene, hvor de eye Fægang tilsammen, da skulle de tage alt det Fæ som de lod drive udi Alminding og tælle det, og giore enhver sin Eed for sit Fæ, at det var saa meget i Tallet, og det Slags, og saa gammelt som han har opregnet. De skal om Høsten vise 6 af deres Naboer det Fæ, som de faaer igien, og lade dem skifte efter dets Antal, hvor meget enhver af dem skal miste om de ikke finde alt igien, undtagen een af dem tilfører to lovlige Vidner, der kiende at det er hans Fæ, som han hverken betalte for Gield eller solgte bort, og det er hans Eyendom, hvis han ikke skal blive berøvet, giore de herpaa sin Eed, da skal han tage det Fæ af det som fundet er, men des mindre har han siden at kræve. Synes een af dem som alt kommer ikke til Skifte, da skal hin værge sig med 3 Mænds Eed, ellers betale ham det som han sværger ikke for. Man maa laane en anden sit Mærke imedens han eyer ingen Faar, og bruge siden selv, naar han faaer i Eye, ellers eyer han det ikke meer end andre, endskiont det tilforn har været hans Arve=Mærke. Man behøver ikke at mærke de Lamme som gaae med Moderen, saa længe den bær Vidne derom, eller Kalv, imedens den følger Koe, og Griis Soe.

Cap. XLVIII.

Om flere have det samme Mærke.

Om to eye det samme Mærke, da skal den forandre som ikke eyer Arve-Mærke; undtagen den som Arve-Mærket eyer haver flyttet i et andet Herret, da skal den som foresidder, beholde Mærket, endskiønt han har ikke taget det i Arv. Nu har een kiøbt Mærke, og en anden har faaet det til Foræring eller giort det selv, da skal den forandre sit Mærke som har giort det. (1) Nu have de begge faaet det Mærke til Arv eller ingen af dem, da skal den forandre som eyer færre Faar, de skulle forandre det første Høst de vide at de have det samme Mærke, den som bor beholde Mærket, skal bede den anden med Vidner at forandre sit Mærke, og vil han ikke forandre, da skal den som bør beholde Mærket, naar Faarene komme af Fieldene, beholde lige saa mange Faar hver Høst, som han venter, og skal dog den anden betale en halv Mark til Kongen, og beholde de Faar alleneste som ere tilovers af hins Antal, som bor beholde Mærket. Om Faar blive een betalte, (2) da skal han forandre Mærket paa dem den samme Dag, og mærke som nærmest sit eget Mærke, og endskiønt det da bliver en andens Mærke, da eyer han dem, men ikke den som Mærket tilhører, ligeledes om Stud bliver nogen betalt, da skal Mærket derpaa forandres inden en halv Maa-

(1) M. S. add. eller faaet det til Foræring.
(2) Nogle Exemplarier sige: betalte eller givne.

Maaned, enten det er givet eller betalt, undtagen Hors. Bliver det ikke giort, da bekommer den Fæet som Mærket tilhorer, hvis det ikke er forandret inden en halv Maaned efter at han forbød det lovligen med Vidner. Allt gaaende Fæ skal mærkes paa Ørene og ingen andensteds. Mærkene forandres naar om Ørene skiftes. Bliver et Lam Feyl mærket i Faare-Stien, da skal den som mærkede, betale et andet Lam derfor, lige got, umærket, eller dets Værd, med mindre den anden vil heller eye sit eget Lam, og mærke som nærmest mueligt er hans eget Mærke. Mærker nogen anden Mands Fæ uden Eyermandens Tilladelse, da betale den Spilde efter Vurdering og Avinds-Bod efter Dom til den som Fæet eyer.

Kong Erichs Rette-Bod.

Betegner man anden Mands Fæ lovligen med sit Mærke, og forvilder paa den Maade Folkes Hiemmel, da er han Tyv, hvis dets Værd udgior fuldkommen Tyvs Sag.

Bliver nogen derom overbeviset at han mærker nogens Fæ med anden Mands Mærke, for at stifte Fiendskab imellem dem, da skal han betale fuld Rettighed til dem begge efter 6 Mænds Dom og 4 Marker til Kongen.

Cap. XLIX.

Om Fieldgang og Faare-Samling.

Enhver som Faar eyer, bør eengang gaae til Fields og om alt sit Land om Høsten, naar Lavret (1) skal holdes, men Repstyrerne raade for hvor enhver skal gaae. Hvo som ikke randsager sit Land, bøde en halv Mark til Kongen og staae til Ansvar for alle de Faar, som blive seede paa det Sted ved den Tid han burde randsage. Retter skulle være hvor de fra gammel Tid have været, og skal Qvæg saa langt fra, og fra saa mange Steder hendrives som tilforn. Nu vildes de Lamme som har gaaet med deres Moder hele Sommeren, derhen, og tvistes de som tilegne sig dem derom, da skulle de vise dem 6 af sine Grande, der boe nærmest Retten, tillige med de Faar som venteligt er at slige Lamme eyede, og bør de at skifte alle de Lamme imellem dem som Modrene ikke selv tilegne sig. Nu blive nogle umærkede Lamme uskiftede efter den sidste Ret, da skal den Bonde som vogter Retten, vise sine Naboer dem, (2) forend han setter sit Mærke paa dem, og eyer han dem siden. Men ere disse Lamme umærkede efter den Tid, da maa enhver udi sit Land som eyer nogle Faar, giore det samme, hvor helst de

(1) Riett eller Løgriett (Lavrett) er det Gierde, hvor udi alle Faarene som komme af Fieldene, inddrives, og enhver tager det som hans er.

(2) Nogle Exemplarier sige: vise 6 sine nærmeste Naboer dem.

de maatte fremkomme. Det samme er og om ældre Faar umærkede, eller andet Fæ, som ingens Mærke er paa, undtagen Eyermanden kunde det ikke bemærke. Finder man umærket Qvæg i Alminding efter den sidste Ret, og Moderen ikke siger til hvis det er, da beholder den det Qvæg som finder det. Om en Veder eller Geedebuk kommer til nogens Qvæg for Vinter-Nætter, og han tykkes at skee Fortred deraf, da maa han indsette den samme og føde som sit Fæ, og sige til sine Grander hvad Mærke der er paa. Blive Vedre eller Geedebukke ikke hentede af deres Eyermand for Vinter-Nætter, da maa den som har Retten at vogte, vise dem til sine Naboer, og vide de ikke hvis de Faar ere, da maa han giøre hvilket han vil, at slagte dem eller sette sit Mærke derpaa, og faaer han dem i Eye ved alle Helgens Dags Tider. Een en Vinter gammel Veder eller Geedebuk for en Lamgimmer eller 18 Alen, een to Vinter gammel for halvfemte Øre, et Veder-Lam eller ung Buk for 1 Øre, og skal lade optegne Mærke paa de Faar, og lyse ved sin Kirke, hver to Maaneder (1) til om Sommeren, og eengang den næste Sommer derefter paa Herreds-Tinget, (2) ligeledes det andet og tredie, og opdages da nogen Eyermand dertil, da betale ham dette deres Værdi, ellers beholder han dem det tredie Høst, naar han har dem lovligen lyst. Nu kommer

P 4

(1) M. S. engang hver to Maaneder. M. engang hver Maaned.

(2) M. paa Altinget.

mer den Veder eller Geedebuk til en Mands Qvæg som han veed hvem eyer, da sette den ind og føde og have Bud til Eyermanden. Han bør lade hente ham det førſte ham er mueligt, og kand han ikke ſvare til, endſkiønt hin har faaet Skade deraf til den Tid, med mindre han har hentet ham tilforn, da ſkal Eyermanden bøde for Skaden (1) til den ſom Qvæget eyede, der Vederen eller Geedebukken kom til. (2)

Cap. L.

Om det Fæ hvor til ingen Eyermand findes.

Om noget Fæ bliver tilbage efter den ſidſte Rét, da ſkal den Bonde ſom vogter Retten, og 5 andre Rettens nærmeſte Naboer ſom bør ſammenſanke Fæ dertil, ſkifte de Faar imellem dem og forſørge ſom ſit Fæ, og ſige ved ſin Sogne-Kirke eller i Samqvem, hvor mange Faar der ere hos hver af dem, og hvorledes mærkede, og ſaaledes ſkal enhver boefaſt Bonde giøre. Naar Faar komme til nogens Fæ for Vinter-Nætter, da ſkal han have ſagt dertil inden en halv Maaned. Kommer Eyermanden eller hans lovlig Ombudsmand forend to Maaneder ere forbi af Vinteren, da maa han borttage ſine Faar for ingen Betaling og viſe dem førſt til den ſom boer paa Jorden. Men tager han dem bort uden at viſe dem der førſt, da betale en halv Mark,

(1) nogle Exemplarier ſige: bøde dobbelt.
(2) confr. Chriſt. V. N. L. 5 B. 9 Cap. 1 og 8 Art.

Mark, det Halve til Kongen og det Halve til den som boer paa den Jord. Men kommer han for at hente sit Fæ, efter at to Maaneder ere forbi af Vinteren, da skal hin oppebære saa megen Betaling, som om det var der den hele Vinter, og slippe det ikke forend han haver Betalingen i Hænderne, eller Pant derfor, om han vil.

Kong Erichs Rette-Bod.

Nu kommer ingen efter det Fæ som Bonden veed ikke hvem eyer, forend den halve Part er forbi af Vinteren, og det har været hos ham en halv Maaned efter at han anmeldede det, da maa han udi den første Uge af Torre-Maaned (1) lade 6 skionsomme Mænd (2) vurdere det. De skulle vurdere Fæet efter den Stand det er udi da det vurderes, det skal hverken for eller siden vurderes. Det skal forblive ved det Mærke der er paa. Han skal anmelde det Fæ og dets Mærke 3 Sommer derefter paa Altinget, den tredie Høst (3) faaer han det i Eye, om ingen Eyermand afhenter det imidlertid, med mindre han ikke anmelder det til Tinge, da skal han betale Eyermanden dobbelt derfor og en halv Mark til Kongen. Nu kommer Eyermanden

(1) Porre, kaldes en Maaned i Island, som altid tager sin Begyndelse paa een af de Dage fra den 18de til den 26de Januarii.

(2) M. og M. S. 6 af sine Grande.

(3) M. S. det fierde Høst.

eller hans Ombudsmand (1) for at afhente det inden 3 Sommer ere forbi, og er det ikke vurderet, da maa han borttage sit Fæ, og skal hin have til Betaling Melk og Kalve af Kiorerne, Lamme og Uld af Faarene, Kid og Melk af Geeder, og bode intet, endskiont det belober sig til mere, og vogte imidlertid som sit eget Fæ, uden at staae til nogen videre Ansvar derfor. (2)

Cap. LI.

Om Mænd twiste om Alminding.

Om to Mænd eller flere eye en Alminding tilsammen, Sommers eller Vinters Græsgang hvor Qvæg gaaer ledig, den som synes derved forurettet, maa stævne alle sine Medeyere, til den Alminding eller Græsgang, saa lang Tid forud at de kunde komme efter Leiligheden. Tolv af de Bonder som boe nærmest skulle tælle (3) Fæ udi Alminding eller Græsgang saaledes at de meene der bleve ikke feedere Faar, dog de vare ikke saa mange. Dette skulle de giore, endskiont de ikke alle komme som didhen vare stævnede. De skulle saaledes opregne Fæ til Græsgangen som dem synes at være fuldt op. Enhver maa fylde sin Part, hvad enten han vil af sit eget, eller andres Qvæg. Den som derefter lader drive flere Faar udi Græsgangen end hans Part til-

(1) Lovlig Ombudsmand.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 9 Cap. 8 Art.

(3) M. skulle tælle og drive Fæ.

tilkommer, betale dobbelt Græs-Værd til sine Med-Eyere. Qvæg skal opregnes saavel udi Alminding eller Græsgang som Boe-Land eftersom mange Kiør kand derpaa forsørges; Sviin maa ikke derhen drives.

Kong Erichs Rètte-Bod.

Hvo som eyer Sviin dèr giøre Skade, skal saavel betale baade Landnam og Skadegield for dem som for andet Fæ.

Cap. LII.

Om Allmindinge.

Allmintinge skulle være som de af gammel Tid have været, baade det Øverste og Yderste (paa Fieldene og ved Strandbredden). Men tvistes derom, og den eene siger Alminding at være sin Eyendom, da skal han lovfæste den og stævne Ting der hvor den Sag bør afgiøres, og stævne til Femt, (femte Dag) giør han det ikke, da er hans Lovfæstelse for den Gang ugyldig. (1) Paa Tinget skulle de udnævne 12 de fornuftigste Bønder, (2) 6 paa enhver Side udi den Ting-Sogn, og have 2 af de 12 som maa vidne og sværge, om den Udmark er hans Eyendom, eller den er Alminding. Men paa Tinget skal den som siger sig Jorden at tilhøre, giøre Femte-Stæv-

(1) M. da er hans Lovfæstelse paa Altinget ugyldig.
(2) M. 12 de beste Bønder.

Stævne, og nyde der de Vidner som paa Tinget vare nævnte. Indfalder Femten (ɔ: den femte Dag) paa en Hellig-Dag, da stævnes til den næste Søgnedag derefter og fremføres der da Vidner, lige saa fuldt som paa Femte-Stævne, saaledes skal den Eed sværges: Det vidner han til Gud, at han har hørt fornuftige Mænd, som vare ældre end han, sige, at der skal være Skiællet imellem Bondens Eyendom og Almindingen, og at han ikke veed andet sandere for Gud i denne Sag. Siden bliver Femte-Stævne sat, og tildømmes da enhver det som han bør have. (1)

Cap. LIII.

Om Fæ kommer bort af Alminding.

Om Fæ kommer bort af Alminding udi dens Land som boer nærmest Alminding, da maa han drive det igien midt udi Almindingen; Det er ret, dog han beholder det Fæ udi sit Land, eller om han driver det hiem til dets Eyermand. Men driver han det udi anden Mands Land, da skal han bøde for Skaden efter Vurdering, og desuden Landnam. Den udi hvis Land Fæ bliver drevet, har da den samme Rettighed, som den udi hvis Land det af sig selv kommer. (2) Man maa lade det Qvæg

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleye-B. 58 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 1 Art.

(2) M. har: Sama mál á sá er þá rekur i Land Fe, eda geingur sialfur, og hver þeirra Manna er þar Kiemur

Qvæg gaae hvorhen det vil. Driver nogen anden Mands Fæ (1) bort af Alminding, eller hvorfra han det driver, naar han ikke gior det i god Hensigt, da staae til Ansvar derfor og desuden betale Avinds-Bod til den som Qvæget eyer, eller nægte med tre Mænds Eed, at han giorde det i ond Henseende, da bødes ingen Avinds-Bod, dog skal han bøde for Skaden, (2) med mindre den anden bad ham derom, da bliver han angerløs.

Cap. LIV.

Angaaende Stævninger som giøres for at opbygge Gierder.

Den Mand som boer nærmest ved Almindingen, maa stævne sine Med-Eyere paa En-Maaneds Forsamling (3) for at opbygge Gierde omkring den Al-

kiemur i Land. Det er: Samme Sag har den, som driver Fæ i anden Mands Land, eller gaaer selv der med, som enhver af dem udi hvis Land det kommer. Men M. S. siger: Sama Mál á sá þá er i Land rekur Fe, edur geingur sialft, og hver þeirra Manna er þad Fe kiemur i Land. Det er: Samme Sag har den som driver Fæ i andens Land, (eller, udi hvis Land Fæ bliver drevet) eller Fæ gaaer derhen af sig selv, som enhver af dem, udi hvis Land det Fæ kommer.

(1) Nogle Exemplarier sige: det Fæ som ikke malker.

(2) M. S. add. efter Vurdering.

(3) Einmaaned kaldes den tredie Maaned efter Torre-Maaned, hvis Begyndelse er beskreven Pag. 233. Udi

dette

Alminding. Men det er Alminding som to eller flere eye tilsammen. De bor opbygge Gierdet enhver efter som han eyer i den Alminding, saa at de giore det Halve, og den som begiærede Gierdets Opbygning, det halve Gierde, og holde siden hver sin Part ved Magt. Den som ikke vil gierde, betale dobbelt for al den Skade som deres Fæ gior, og alle deres Fæ som er tilladt at bruge den Alminding. Den første Stævning til at opbygge Gierder skal giøres, fra den Tid om Foraaret at Tørv kand skiæres indtil Mænd begynde at forarbeide deres Græs-Marker. Den anden Stævne bor skee, fra den Tid Mænd have endet sit Vaar-Arbeide, indtil Hoe-Slet begynder. Den tredie, fra den Tid Hoe er indsamlet indtil Jorden fryser. Disse ere de lovlige Stævninger til at opbygge slige Gierder, eller dem som giores imellem Gaarde, det kaldes imellem Aanne (eller den Tid som er imellem de faststatte Gierninger). (1) Alt det som imellem den Tid, paa disse Gierder kommer af Lave, skal da settes i Stand. Imedens disse Gierder opbygges, maa intet Arbeide foretages, uden at drive Malke-Faar hiem og hiemme fra, og føre Ildebrand hiem. Men ingen er skyldig at giøre der Gierde hvor det ikke har tilforn været, endskiont det bliver begiæret, med

dette Aar 1762 begynder Torre-Maaned den 22de Jan. Men Goe (saa kaldes den næst paafølgende Maaned) den 24de Febr. og Einmaaned den 26de Martii.

(1) Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 41 Cap. om Veye-Bøder.

med mindre han kand paa 3 Sommere afgiøre sin Part (1) uden at tage flere Arbeidere. (2)

Cap. LV.

Om man leder det Fæ som føder af sig, til uskaaret Fæ.

Om man leder en Oxnet Koe uden Tilladelse til en Tyr, eller en løbsk Hoppe til en Hest, en Soe til en Aarne, et Faar til en Veder, eller Geed til en Geedebuk, da beholder den som eyer det uskaarne Fæ, det som derved avles. (3)

Kong Erichs Rette-Bod.

Om en Tyr jager saa længe efter en Koe indtil hun kaster sit Foster, saa derved skeer Skade, da skal, om det beviises, den fierde Part deraf erstattes, hvis den (Tyren) blev vogtet hiemme, men intet bødes om den var bortlaant. Vil ikke Eyermanden eller den som laante en Tyr, vogte hannem eller drive udi Alminding, da betale efter Vurdering for al den Skade han giør.

Cap.

(2) M. S. add. af Gierdet.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 4 Art.
(3) M. og M. S. det som uden Tilladelse avles derved.

Cap. LVI.

Om Vande og Veide-Steder imellem Gaarde.

Enhver eyer Vande, Veide-Steder og Aae for sin egen Grund, ligesom det haver af gammel Tid været, undtagen det er hajn ved Loven frakommen. Vande bør rinde som de have af gammel Tid rundet, og maa ingen lede dem fra eller paa andens Grund, undtagen de bryde ud af sig selv, men bliver det giort, da skal Vandet ledes tilbage igien, og bodes til Eyermanden for Jordspilde, og desuden Landnam. Løber en Aae eller Bæk imellem Gaarde, som Fisk er udi, da eye de Halvparten hver, om de eye saa Jord paa begge Sider. Rinder en Aae eller Bæk lige frem, og bryder paa ingen af Siderne, da bruge hver sit Fiske-Veide for sit Land som af gammel Tid har været. Men bryder Aaen ud paa een af Siderne, da eyer den Aaen som Jorden aatte der hun brød, men hin den Holm eller Land indtil det Sted som var midt i Aaen da den havde sit rette Løb; Bryder hun videre ind, da eyer den som Grunden eyede, baade Aaen og Næsset indtil midt i det Løb som Aaen tilforn havde imedens den randt ret. Ingen maa spilde Veide for en anden eller forbyde ham den der, hvor han har den fra gammel Tid havt. Allevegne hvor Mænd eye tilsammen en Aae som Fiske ere udi, da maa enhver veide som han vil, imedens Aaen er uskiftet, og drage sit Garn til hvilket Land han vil, men han maa ikke tillade nogen anden det, eller

veide for en anden. Synes nogen at han kommer til kort med den Aae, da begiære Skifte, og skulle 6 af deres Naboer skifte Aaen imellem dem, de bor skifte Uge=viis eller kortere. De skulle raade som længst ville skifte hvis de blive ueenige, paa samme Maade maa andre Veide=Steder skiftes. Det Skifte bor holdes den Sommer, og maa da hvo som vil overlade sin Part. Enhver maa bruge de Raad at veide med, som han kand, dog saa at Fiskene kunde gaae op efter hver Aae, thi Guds Gave skal saavel gaae til Fields som til Fiære, om Gud vil. Gierder nogen derfor, da skulle de som eye Aaen der oven for, giøre ham Femte=Stævne paa Tinge til at afbryde Gierdet. Siger han ney dertil, da skal den som paataler, kræve Hielp af Bønderne for at opbryde det, hver Bonde som undslaaer slig for at fare, betale 1 Øre til Kongen, og de som giøre Gierde over Aaen imod Loven, betale en Mark til enhver af dem der boe oven for, hvilke de formeente Fiskeriet. Ingen maa fiske uden Tilladelse i anden Mands Aae, med mindre han vil fiske for den som Aaen eyer, og desuden bøde Landnam eftersom Fangsten var stor til. Det samme er og om nogen jager Fugle eller Fiske bort af nogens Veide=Steder, paa hvad Sted han dem end veider. Ingen maa forbyde nogen Veide=Sted for hans eget Land, og ingen spilde hinandens Veide=Steder. End om Mænd spilde Veide=Steder eller opbryde Gierder, (undtagen de der ere tvers over Aaen som ere ved Loven forbudne) eller forderve Fiske=Redskab,

da skal Hovedmanden bøde en Mark til Kongen og en Mark til Eyermanden i Avinds-Bod, men enhver af dem som ere ham derudi behielpelige, bøde en halv Mark til Kongen og en halv til Eyermanden i Avinds-Bod, og giøre Gierdet, Fiske-Redskabet, og alt hvis de fordervede, saa got igien som 6 fornuftige Mænd vurdere. (1)

Cap. LVII.

Om Fugle=Fangst.

Alle Falke, Svane, Giæs og andre umærkede Fugle, eyer enhver paa sin Jord, saavel Leylænding som Jorddrotten, med mindre det er frataget i deres Accord, undtagen Tærner, Eder-Fugle og Ender maa ingen fange nærmer nogens Land end 240 Favne ere til en andens Ægver, man maa ikke heller fange saa mange Fugle i sit eget Land, endskiønt det er længer bort fra en andens Ægver, og 6 vittige Mænd som nærmest boe synes rimeligt at Ægver kommer derved til Skade. Fanger nogen Fugle imod det som nu er sagt, da bøde dobbelt derfor til den som Ægveret eyer og en halv Mark til Kongen. Nu fanger man en Fugl udi sit Land som der er Mærke paa, da skal han have Bud inden en halv Maaned (2) til Eyermanden, om han er inden det Herret, og saaledes vogte Fuglen at han

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 44 Cap. Chr. V. N. L. 5. B. 11 Cap.

(2) M. S. og flere Exemplarier sige: inden samme Maaned.

han ingen Skade tilkommer; faaer han ham ikke saaledes vogtet, da skal han beholde Fuglen efter 6 sine Naboers Vurdering; og betale dens Værd til Eyermanden, og hvis han ikke veed hvem den eyer, da skal han lade den vurdere og lyse ved Kirke eller paa Tinge inden en halv Maaned, og sige hvad Mærke der er paa. Fuglene bør mærkes paa Skindet imellem Kloerne, og vises til 6 Naboer, ellers er det Mærke ulovligt. Om man benytter sig uden Vurdering af de Fugle som ere mærkede, da betale Eyermanden dobbelt derfor; men han bliver Tyv om han dølger dem. Udi hvis Land som Svane giøre Æg, da eyer den Æggene som Mærket eyer; (1) om han roer der først til udi sit eget Land. Det samme er angaaende alle andre Fugle og Fiske, endskiønt han tager Æggene nær ved en andens Land eller Aae, naar han roer først til udi sit eget Land, eller den Part af Vandet som ham selv tilhører. Dræber nogen med fri Forsæt en Fugl, som er mærket, da skal han betale Fuglens Værd til Eyermanden og desuden Landnam efter Dom. Nu have Svane tre Sommer efter hinanden giort Æg udi det samme Land, da tilhøre Æggene den som Landet eyer, i hvis Land Svanerne ere fangede eller mærkede, og endskiønt en anden mærker dem, da beholder hin dem, hvis Naboer vilde sande med deres Eed at dem synes rimeligst at de Svane have giort Æg udi hans Land, men den anden faaer sit Arbeide belønnet.

(1) M. og M. S. som mærker Svanene.

Cap. LVIII.

Om Fugle- Fiske- og Dyre-Veide.

Kongen maa lade fange Falker paa hvis Jord han vil. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Fanger man en Falk paa anden Mands Jord, da eyer den samme en trediei Part af dens Værdi, men Jorddrotten eller Leylændingen som boer paa Jorden, to Parter. (2) Enhver som fanger Fugle eller tager Æg fra dem paa en andens Jord, skal betale fuld Værd for de Æg eller Fugle, og desuden Landnam til den som boer paa den Jord. Paa anden Mands Jord maa enhver som vil, fange disse Fugle, nemlig Ørn, Ravn, Spurv-Høge, Brok-Fugle og Spover (Mellem-Spover), og alle de smaa Fugle som ikke flyde paa Vandet, undtagen Ager-Høns. Ræve maa paa hver Mands Jord fanges. Naar man reiser over en andens Land, da maa han tage de umærkede Fugle som ere paa hans Vey, eller deres Æg, naar det ikke er paa den andens Veide-Stéder, (3) ligeledes Fiske som ere paa hans Vey og ligge paa Skiær (4) uden for hins Veide-Steder, men videre maa han ikke for den Skyld reise

(1) M. S. add. undtagen Kirke-Jorder.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 49 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 38 Art.

(3) M. Veide-Stæder eller Eggver.

(4) M. og om de ligger paa Landet.

reise om den andens Land. (1) Biorn maa dræbes paa hver Mands Jord, og eyer den Biornen som først faaer ham saaret til Døds. Enhver som vil, maa fange Roſtung paa hinandens Jord, eller legge Garn for ham, og eyer Jorddrotten Halvparten, og den som fanger, den halve Part deraf. Ingen maa tage Bær eller Graſe (2) paa en andens Jord til at bære hiem, uden Eyermandens Tilladelſe, hvo det gior, betale dobbelt for Bær og Graſe.

Cap. LIX.

Om Almindinge.

Almindinge ere hvad de tilforn have været. Sæter maa enhver som vil, giore i den Alminding han eyer, om han vil ſidde der om Sommeren, uden for Boe-Fæ Marken. (3) Slaae to Mænd Høe ſammen, da have begge det de ſlaae. Tviſtes de om hvo af dem først begyndte, da vinder den ſin Sag som bekræfter det med ſin Eed, med mindre den anden forer Vidner (4) derimod. Alle de Fiſke-Vande som ere udi Almindinge, maa bruges af enhver, der maa man fange Fiſke og Fugle. (5) Ingen maa beede udi Almindinge fra Korsmiſſe om Vaaren til Botolfs Aften. (6)

(1) M. om den andens Veide-Stæder.
(2) Som ſamles til at æde og ellers kaldes Fiældgræs.
(3) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 1 og 3 Art.
(4) M. og flere Exemplarier ſige: forer flere Vidner.
(5) confr. Chriſt. V. N. L. 5 B. 11 Cap. 1 Art.
(6) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 12 Art.

Der maa man hugge Tømmer (1) og føre til Skibs eller en Bud, og være angerløs. Nu komme Mænd der paa et andet Skib og faae ikke fuld Ladning, men hine have meer end en Ladning til sit Skib, hvad enten det er Tømmer eller Hval, da maa de tage Ladning paa sit Skib og betale de andre deres havte Umage. (2)

Kong Erichs Rette-Bod.

Ingen Jord hører det Tømmer til, som er flyttet af Alminding, med mindre det ligger der over den Tid som Loven tillader.

Nu driver en Hval til Lands, naar Mænd ere udi Alminding, da skal den som boer nærmest derved, opskiære Bud og lade gaae paa alle Kanter saa længe Dagen det tillader. Hvo det forsømmer, betale til Kongen 2 Øre, og hvo som Budet uden Nødvendighed nedfælder, betale 1 Øre. Udi Alminding maa enhver som vil, skiære Hval og bortføre paa Skib eller Øg, men med den som ikke bliver bortflyttet, skal efter forbemelte forhandles. Findes Skud i den Hval, da skal den som nærmest boer vogte den Jern-Hval. (3) Opbrænder nogen udi Alminding, Sætter, Veide-Boder, eller andet Boe-

(1) M. der maa man tage Tømmer og hugge.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 6 Art.
(3) M. vogte baade Jern og Hval.

Boeskab som der er, (1) da bliver den som det gior, 3 Marker skyldig til Kongen, (2) og skaffe den som han brændte for, det samme igien lige saa got, og desuden betale ham hans Rettighed efter lovlig Dom. (3)

(1) M. S. hvad som det er.
(2) 4 Marker.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 59 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 7 Art.



Her begyndes Reke-Balken, (1) som handler om Tømmer, Hvalfiske, og andre Ting der opdrives af Søen.

Cap. I.

Enhver eyer det der driver paa hans egen Grund, Tommer, Hvale, Selhunde og Fiske, Fugle og Tang, undtagen det er ham ved Loven fragaaet. Om Tommer inddrives paa nogens Strand, da skal han mærke det med sit Tommer-Mærke, som han tilforn har viist 6 af sine Naboer, ellers er det ikke lov-

(1) Reke kaldes saavel, alt hvis af Søen paa Landet opdrives, saasom Tømmer, Hvalfiske, Sælhunde, Fugle og Tang, og indbefatter baade Vrag og andet; som Stranden selv, paa hvilken det drives. Det Ord Rekvid ɔ: Driv-Tømmer, er endnu i Brug paa nogle Stæder i Norge.

lovligt Mærke. Han maa gaae udi Soen og mærke Tommeret der, naar han ikke gaaer uden for Strandbredden, om det er ved hans egen Strand, hvor det inddrevne Land blive staaende, og beholder han da det Tommer, endskiønt det drives paa en andens Strand. Den som Stranden eyer skal have Bud til den Tommeret tilhorer, om han veed hvem det er, og lyse dets Mærke ved Kirken, ellers bode 3 Ore til Kongen. Men har hin ikke Bud der efter inden 12 Maaneder efter at han faaer det at vide, da løse det siden ud, med at betale fuld Landnam efter som den er Mand til der Grunden eyer, hvor Tommeret paa ligger. Om Tommer eller Hvalfiske inddrives igiennem Mærke-Viger op paa Landet, da tilhore de den som eyer Landet der oven for. Om Vande eller stille Soe som har ingen Udlob, er oven for eens Strand, og derudi opkastes Hvalfiske eller Tommer over Strandbakke eller Rever-Hals, (1) da tilhorer det den som eyer Landet der oven for, hvis det drives der paa, tilegner der Fæste en Hval og Mærke-Tommer (2) som andensteds. (3) Om nye Viger bryde op igiennem ens Strand og der efter drives en Hval eller Tommer op paa det Land (som ligger ved dens Ende) da tilhorer det den som Stranden eyer der uden for, thi endskiønt nye Vige bryde ind igiennem ens Strand, da

(1) M. S. add. midt op i Vandet,
(2) Eller: Fæsten siger til hvis Hvalen er, og Mærket, hvem Tommeret tilhører.
(3) M. som andensteds siger.

da gaaer det efter den gamle Vig. (1) Om Hval eller Træ opkastes paa en Jord da eyer den begge Deele som Strandrettigheden tilhører, men er den Jord alt opvoxen over Træ eller Been, da eyer den begge Deele som Jorden tilhører. Om Træ eller Been findes i Jorden Halvpart længer bort end Flod gaaer over, da eyer den det som Jorden eyer der oven for, hvad enten det er Been eller Tommer. Findes Træ eller Been eller Fiske-Geller i Strand-bredden da tilhøre de den som Strandrettigheden har, endskiønt de ere kommen under Sanden eller fastgiorte af Steene. Er det en Mærke-Vig, da eyer enhver af dem (som Landet eyer paa Siderne) det som inddrives indtil midt udi Vigen. Fæstes det inddrevne midt udi Vigen, da eyer hver det halve deraf. Drives Hval eller Tommer midt op efter Vigen, og kastes op paa det faste Land eller bliver fast-staaende i Vandbakke oven for Drive-Mærke, da eyer den det som den Jord eller Holm tilhører om det bliver der fast, med mindre det bliver fast midt udi Vigen, da tilhører Vraget lige paa begge Sider og alt hvis der bliver staaende. Om Krat-Riis drives ud om Mærke-Viger, da tilhører det den som Jorden eyer oven for det Sted hvor det hendrives. Om Tommer drives langt oppe i Vigene og bliver der fast paa Rever eller drives op paa Landet, da tilhører det Jord-Eyeren, med mindre den samme eyer den hele Skov (paa alle Sider) da er det hans. (2)

(1) Eller: da agtes kuns den gamle Vigs Skikkelse.
(2) cfr. C. IV. N. L. Landl. B. 61 C; C. V. N. L. 5 B. 12 C. 4 A.

Cap. II.
Om Flytninge.

Enhver maa benytte sig (1) af alt det Tømmer han finder flydende for en andens Land, uden for hans Drive-Mærke. Man maa tage Hval og Tømmer for en andens Land og flytte bort, naar det ventelig ikke kand blive staaende, med mindre det er saa nær ved Stranden hvor Vrag bliver staaendes at der fra kunde en Fisk sees af Skibsbord, hvis intet Land var i Veyen, og saaledes bør med alle Flytninge omgaaes. Flytter man sit Tømmer paa en andens Strand, da maa der ikke uden Forfald blive der over tre Nætter liggende, om der er Driv-Strand, ellers skal den som det Tømmer flyttede, betale fuldt Landnam og Skadegield til den som Driv-Stranden eyer. (2) Han maa flytte det Tømmer af Stranden op paa Landet, og have det der fra bortflyttet, inden 12 Maaneder. Alle maa sagesløs veide uden for det Sted hvor Garn bliver lagt. Men det yderste Sted hvor det bliver lagt er der hvor Selhunde-Garn rekker til Bunden 20 Maske dyb og Flaaerne naae op af Søen. Kiøber nogen for vis Betalning Strandrettighed paa andens Land og accordere de ikke nøyere, da tilhøre Jord-Eyeren alle de Stumper som ere en Alen lange og der under, men den som Rekviden tilhører eyer alt

(1) M. og M. S. maa flytte og benytte sig.

(2) M. til den som Jorden eyer. M. S. til den som Jorden eller Forstranden eyer.

alt uhugget Tømmer hvis der hendrives, og alle de Hvale som der løbe levendes paa Landet, med mindre nogen jager dem der hen, ligeledes alle de Hvalfiske som der paa drives. Jord-Eyeren tilhører der alt Tang og Fugle og Roſtunge, alle Selhunde, ligeledes om nogen dræber der Selhund, han eyer alle Mar-Sviin og Haaſkierdinge (1) og alle smaa Fiske, undtagen der drives over fem paa engang (2) da tilhøre de den som Strandrettigheden har. Jord-Eyeren tilhører alle Flytninge (3) og alt Tømmer som Folkes Gierning sees paa (Vrag), og alle de Hvalfiske som jages af Mænd paa Landet, og alt hvis der veides paa det Sted hvor Garn bliver lagt, og paa Stranden. Flyder Tømmer paa det Sted hvor Garn legges, det tilhører den, som Strandrettigheden har. Men er Tømmeret længer bort og kand dog Fisk sees af Bordstokken der fra, det er Jord-Eyerens, tillige med alt det som der flyder, men den som Strandrettigheden har, eyer alt hvis der flyder paa det Sted som Garn legges, hvad enten det legges frem af Landet eller et Skiær. Ligge Skiær eller Øer uden for ens Land, de og alt hvis dennem paadrives, tilhører den som eyer det nærmeste Land, med mindre de ere ham ved Loven fragaaet.

Cap.

(1) See herom pag. 170.
(2) M. og flere Exemplarier sige: med et Søefald.
(3) M. S. add. og bør han vogte Skyttens Andeel.

Cap. III.

Hvo der bør fæste en Hval om den inddrives.

Om en Hval inddrives paa ens Strand, da bør den som boer der nærmest, fæste den, hvem som Stranden tilhører og faaer han for sin Umage lige saa meget som en Leylænding efter før bemeldte tilkommer, endskiønt det er Jorddrotten selv som boer paa Jorden. Han skal belegge den Hval med en Fæste der er lige saa stærkt som 10 Reeb, af hvilke ethvert kand ikke slides af to Mænd, og gieres den eene Ende fast om Stok eller Steen. Han maa og skiære Fæsten af Hvalen selv. Bliver Hvalen saaledes fæstet, da kand han ikke giøre for, skiønt den siden kommer bort. Er den eene Stump (af Fæsten) paa Landet og den anden i Hvalen, da eyer den Hvalen som før eyede, endskiønt han drives paa en andens Strand. Den Hval maa bortflyttes, hvad enten man vil paa Skib eller Og, og bruge intet uden Udmark. Men om 6 fornuftige Mænd sande med deres Eed, at Hvalen er ikke saa got fæstet som nu blev sagt, da tilhører den som fæstede, intet der af, om Hvalen driver bort, men staae til fult Ansvar om en anden eyede den. Han bør saa snart Hvalen er der ankommen at skikke en Mand som kand reise fulde Dagereiser, til den som har Strandrettigheden. Men den som boer paa Jorden skal tillige med dem han faaer der til, skiære den fierde Part af Hvalen, indtil den som har Strandrettigheden, kommer, eller dens lovlig Ombuds-

budsmand, da skulle de raade for det som uskaaret er. Eye flere Part i det som drives da skal have Bud til den som meſt eyer, men de andres Part skal han giemme, (1) og staae til Ansvar for sin egen Uagtsomhed. Nu skiær man Hval paa en Strand og flyde nogle skaarne Stykker, Fiske-Geller eller Been bort, og drives paa en andens Strand, da eyer den dem som Stranden eyer, hvis det er over 240 Favne bort fra hins Strandmærke, det samme er og om Indvolde, Seene, eller noget af Hvalen slider ud der er af Værdie, men ere nogle Baand (eller Reedskab) i de Stykker som udslides, da tilegne Baandene den Hvalen som først eyede. Endskiønt Hvalen er mindre end at fulde Fæstelon kand der af tages, da er den som boer paa Jorden lige skyldig at belegge saa vel den mindre som den større, alt det som er af nogen Værdie, og drives paa den Strand, skal han fore bort af Strandbredden, ligesom han selv eyede baade Land og Strandrettighed, ellers staaer han til Ansvar hos den som Strandrettigheden har. Den som boer paa en Jord, er fri for at vogte det som opdrives, om Eyermanden har givet en anden lovlig Fuldmagt dertil, og skal den da tage i agt og forsvare ligesom hin burdte. Om nogen af dem som Mænd viide at har Part udi Strandrettigheden, paastaaer meere af Hvalen end han tilforn har faaet, da skal ham dog skiftes, over det som Strand-Eyeren veed at ham tilkommer, Halvpart mindre af Hvalen end

(1) M. og M. S. og sælge som om han selv eyede den.

end han paastaaer, men hvo af dem som pagtaler skal sette Femte-Stævne, og handle der med efter for bemeldte; Proves da at een af dem har lyvet, den skal betale dobbelt til Eyermanden, og desuden al Omkostning som der paa er anvendet, og en halv Mark til Kongen for Ran. Nu kommer Hval eller Træ paa Reke-Mærke, da tilkommer enhver der af efter som hans Deel er til. (1)

Cap. IV.

Om Skud findes i Hvalfisk.

Om en Hval drives paa eens Strand, da tilhører Jord-Eyeren hele Hvalen, hvis der er intet Skud i ham; men er der Skud i ham, som Tinglyst Mærke er paa, da eyer den som skudt haver, den halve Hval, om han kommer til førend al hans Part er vurderet og veyet og bortflyttet af Stranden. Saaledes bør man søge efter Skud paa en anden's Strand, som om man vist ventede det der. Den som først finder Skudet, nyder en Væt Spek af dens Deel som har skudt. Veed Strand-Eyeren hvem Skudet tilhører, da skal han have Bud til ham, om han er saa nær at man kand reise til ham den Dag som da er, (2) om man tog tidlig afsted, men saa meget skal han bruge af den efterfølgende Dag som der var forbi af den forste, naar

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleye-B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 9 Art.

(2) M. og M. S. add. frem og tilbage.

naar han blev borlskikket. Men har han ikke Bud til den som skudt haver naar Skud findes, da bliver han en Mark (1) skyldig, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som har skudt, og slig Deel af Hvalen som ham tilkom om han havde faaet Bud. Jord-Eyeren bor skiære den fierde Part af dens Deel som skudt haver, indtil han kommer og svare dertil, siden bor den som skiod raade for det uskaarne (2) og forsvare selv efter at han er kommen. Negter han at det er hans Skud, da skal den som skiod fremfore 2 Vidner, som sværge at det er hans Skud, og han hverken gav det bort eller solgte, eller betalte noget dermed, saa vidt de veed, vil hin da ikke slippe Hvalen, da soges som vitterlig Gield. Hvo som dolger Skudet, er fredlos Tyv, og bor hans Gods skiftes eftersom om ubodelige Sager er meldet. Om de Fæster hvormed en Hval er fast giort blive skaarne om Natten, og det gior de som intet tilkommer af Hvalen, da bode enhver 13 Marker til Kongen; Eyermanden bor dog beholde sin Hval. (3)

Cap.

(1) M. har: en halv Mark.

(2) M. og M. S. det af hans Deel som er uskaaret.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 6, 7 og 10 Art.

Cap. V.

Om den som skudt haver kommer ikke til Hvalen.

Allevegne hvor den som skudt haver kommer til den Hval imedens nogen Part er uskaaren, da skal han altid raade for den uskaarne Deel, men hin skal beholde den fierde Part af den som han skar. Og saaledes skal alle Tider forholdes, om den som skudt haver kommer for til Hvalen end hans hele Part er veyet, vurderet og bortflyttet af Stranden. Nu kommer ingen for at hente det Skud som der er bleven fundet, da bør Jord-Eyeren forvare det og have den halve Part af dens Andeel som skudt haver, (1) paa hvad Maade som han best faaer accorderet med dem som skiære. Dens Andeel som skudt haver skulle 6 fornuftige Mænd vurdere efter Vadmels Regning. Nu ere der flere end et Skud i en Hval, da eyer den Hvalen som først fik skudt ham Bane-Saar med Tinglyst Mærke. Det Skud giør ingen Skade som kommer kuns i Spekket. Veider man den Hval som tilforn er skudt til Bane med Tinglyst Skud, da skal den som først skiød, have sin Part, men hin for sit Arbeide efter 6 Mænds Dom, de bør vurdere den Hval som Skud findes i, som ere fornuftige og boe nærmest ved det Sted hvor Skudet findes. Den bør forvare Skyttens Andeel som Jorden eyer, om en anden eyer Strand-

(1) M. da bør Jord-Eyeren forvare den halve Skud-Hval tillige med Skudet.

Strand-Rettigheden, de bekomme begge baade Been og Fiske-Geller. Jord-Eyeren har at kræve af den Strand-Rettigheden har, hvis Hvalen er solgt forend Skudet findes, men Skytten af ham igien. Hvis en Hval som er bleven skaaren, slides ud, og der hvor han siden drives paa Landet findes Skud i ham, da har Skytten at kræve dem alle som eyede Stranden hvor den Hval kom. Ligeledes om Mænd finde eller skiære (1) en Hval flydende paa Vandet, da maa de skiære Halvparten om den er lovligen vurderet, hvis ikke, da kun den fierde Part. Den som har Skudet i Forvaring skal vise det og nævne Mærket paa Lavtinget og sit eget Navn eller hans lovlig Ombudsmand, og hvor meget Gods der følger med Skudet, og udbetale det der paa Tinget til den som bør tage der imod, eller sette fuld Borgen derfor. Om flere end een have det Gods i Forvaring, da skal de giøre det samme naar de har viist Skudet. Vil nogen ikke betale Skud-Fæ, da maa det søges som vitterlig Gield, hvad enten Skytten selv eller hans Ombudsmand (2) eller den som boer paa Jorden, som den Hval solgte, har det at indkræve. Nu bliver Hvalen ikke vurderet, da skal kuns den fierde Part af Skyttens Andeel skiæres, men ellers den halve Part, om Skytten ikke kommer forend hans hele Deel er vurderet, veyet og bortflyttet af Stranden. Enhver Hval-Skytte skal vise

(1) M. om Mænd skiære eller saare.
(2) M. lovlig Ombudsmand.

viſe 6 af ſine Naboer Mærket paa det Skud ſom han vil bruge, og derefter udi Lavretten, med mindre han har kiobt et Tinglyſt Mærke, eller det er ham laant, givet eller betalt, og han kand det med Vidner bekræfte, da er ham det hiemmelt, lige ſaavel ſom det andet. Nu kommer Skytten ikke til Hvalen forend hans Andeel er vurderet, veyet og bortflyttet af Stranden, men hans Ombudsmand møder, da maa af Skyttens Andeel have været ſkaaren den halve Part, og maa han med ſaa Skiel bortføre Skyttens Deel, at han fremfører Vidner om at han er hans Fuldmægtig, eller om Jord-Eyeren tilſtæder det.

Cap. VI.

Om man finder en Hvalfiſk flydende paa Vandet.

Finder man en Hval flydende paa Vandet, da maa han flytte ham hvorhen han vil, om han er længer bort fra en andens Land end en Fiſk kand ſees af Bordſtokken, det ſkal være en opſkaaren Fiſk ſom er en Alen over Axlene, han ſkal legges paa den Bordſtok ſom vender til Landet og ſees yderſt af Strandbredden. Komme andre til naar han har faaet Fæſter i Hvalen, da er han ikke ſkyldig at tage imod dem, hvis han eene formaaer at flytte Hvalen, og endſkiont de legge Fæſter om Hvalen, da bekomme de lige vel intet; Kand de ikke faae Hvalen i Land ſom forſagede andres Hielp, da ſkal de ſvare

ſvare til Hvalen for dem, efterſom 6 fornuftige Mænd paaſkionne.

Cap. VII.
Om Flytnings Hval.

Af den Hval ſom bliver flyttet, eye de ſom flytte den tredie Part, men Jord-Eyeren to Parter, undtagen deri findes Skud, da eyer Skytten den tredie Part, og ſkal i alle Maader dermed forholdes efterſom tilforn er anordnet om Driv-Hval, de ſom forſt komme Fæſte i Hvalen bor have Findings-Spek af ham, endſkiont flere hielpe til at flytte ham, nemlig 30. 8 Foringe Vetter, (1) (2) Halvpart Spek og Halvpart Reinge. (3) Er en Hval 20 Alen lang eller længere, aldeles heel eller ſaa meget aftaget at den ikke er mindre end ſlig Hval, da afkorter det alt den tredie Part, (4) ſom tages for Flytning, men har de ſkaaret noget paa ſit Skib og flytte det ovrige, da bor de have det ſamme for Findings Spek, det ovrige ſkal ſom en anden Hval ſkiftes. Er Land-Eyeren med at flytte, da maa han flytte den Hval paa ſit Land, men ligger det længer bort, da ſkal han ſvare til Hvalen for ſine

 Stal-

(1) M. 30, 6 Foringe Vetter.
(2) En Foring er 10 Pund, og folgelig en 8 Foringe Vet 80 Pund.
(3) Reinge er det paa Hvalfiſken ſom er imellem Spekket og Kiodet, ſom for er ſagt.
(4) M. S. den fierde Part.

Stalbrødre, om de miste Hvalen derved. Men om flere Jord-Eyere ere med at flytte, da skal paa dens Jord flyttes som nærmest boer. Om fornuftige Mænd vidne at en Hval bliver flyttet paa et andet Land end Loven tilholder, da eyer den Landsdeel i Hvalen, som eyer den Jord paa hvilken den burde flyttes, og enhver af dem som vare med at flytte, er ham en Mark skyldig. Slippe de Hvalen løs, som have taget ham fat, da maa de skiære den fierde af ham. Om nogens Arbeids-Karle finde en Hval flydende og Bonden eyer alt deres Arbeid, da eyer han og Hvalen, men eyer han kuns hvad de fiske, da nyder han ikke mere end for det som deres Arbeid derved forsømtes, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere, og desuden en Part for sit Skib, og bor de svare saa vel til Skibet som tilforn. Nu flytte Mænd en Hval udaf Alminding, da beholde de ham ikke, med mindre de giøre ham fast paa Landet forend de slippe ham, og belegge efter forbemeldte, ellers er det Driv-Hval. Nu driver Hvalen for Vind eller Strøm saa meget at han raader Skibet, men Skibet ikke ham, (1) da er det ligesom de havde ingen Hval fundet. (2)

Cap. VIII.

Videre om Flytninge.

Om Mænd flytte en Hval der fra eens Land, hvor en Fisk kand sees af Bordstokken, da eyer

(1) M. S. men Skibet raader ikke sig selv.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landleye. B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 8, 9, 12, 18 Art.

eyer den Hvalen som før eyede, men enhver af dem bliver en Mark skyldig til ham (1) om de vidste det. Hvor en Hvalfisk flyder i Fiord eller Sund, (2) saa at en Fisk kand sees af Bordstokken fra flere end et Land, da eye de alle lige Deel af Hvalen, som eye Land saa nær, med mindre saa stærk Vind staaer af nogens Land, at han kand ikke derhen flyttes. Om Mænd drive Hvalfiske op paa eens Land, da eye de to Parter og Jörd-Eyeren den tredie Part. Om Mænd finde en Hval udi en Jisvoge (3) længer bort end Fisk kand sees af Bordstokken, da eyer den som først finder, alt det som han faaer op paa Jisen. Nu komme Mænd og stikke en Hval, og giore ham fast ved Jiskanten, saa den ikke kand synke, da eye de den som veide, komme andre siden til og hine nægte deres Hielp, og Hvalen des Aarsage nedsiunker, da bør de som først komme svare de sidste til Hvalen, eftersom de ere mange i Tallet, men hvad de kunde deraf faae, maa de bære paa Landet hvor de ville; Paataler Jorddrotten det og siger at de spilde der hans Eng eller Mark, (4) da skal de bode efter 6 fornuftige Mænds Vurdering baade for Skaden og Landnam til den som Græsset eller Jorden eyer, men flytte de Hvalen paa steenagtige og sandige Steder eller Strand, hvoraf ingen Skade kommer, da maa de den sagesløs bortflytte. Finder

(1) M. til Kongen.
(2) M. og M. S. hvor Mænd flytte Hvale i Fiorde ꝛc.
(3) M. om Mænd flytte Hval bort af Jisvogn.
(4) M. S. Græsmark, Ager eller Eng.

der man en Hval i Jisen nær under Landet, og dog uden for det Sted hvor Garn bliver lagt, da eyer han den halve Hval, hvis den er levende, er den død, da tilhører den Jorddrotten altsammen. Nu gaaer den Jisvog lige til Landet, hvorudi Hvalfiske blive saarede, dog uden for de Steder, hvor Garn legges, og de springe levende paa Landet, da bør de saaledes skiftes, som om de bleve af Mænd paa Skibe opjagede. Men endskiønt Mænd skyde Hvalfiske udi Jisvoger med Tinglyste Skud, da eye de ikke mere end andre, undtagen de drives døde paa Landet, da bekomme de en Skyttes Andeel. Enhver eyer sin egen Veide uden for det Sted hvor Garn bliver lagt. Det er Veide, som man flytter paa et Skib til Landet, men ellers en Flytning. Veider man en Hval udi Fiskemaale og Fiskestrand, og dog uden for det Sted hvor Garn bliver lagt, der hvor Fisk kand sees af Bordstokken, da beholder den som veider, hele Hvalen. (1)

Cap. IX.

Om Sele-Veide for en andens Land.

Om nogen kommer over et Garn paa sine egne Veide-Steder, og der er Selhund udi, da beholde baade Selhunden og Garnet, indtil det løses med Landnam. Man maa skyde en Selhund af Skibet, naar han tager Veyen lige frem, hvad enten

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 2, 3, og 11 Art.

enten Selhunden er paa Soen eller Landet, med mindre den ligger paa det Skiær hvor Gildre er lagt, da veider han for dem som Veideskiæret tilhører. Skyder han Selhunden af Landet og der er ingen Gildre lagt, da eyer den Selhunden som Veidestedet eyede, men er Gildre lagt, da have baade Selhunden og desuden Landnam. Nu slaaer man en Selhund og andre finde den, da eyer den Halvparten som slog og den Halvparten som fandt ham flydende, men den sit Spyd igien som skiod, om det folger med. Om der drives paa eens Land, Haver=Fisk, Hval, Biorn, Rostung, Marsviin eller Selhund, og der findes Skud i, da eyer den som skiod, den tredie Part deraf, naar han haver Vidner til at det er hans Skud, hvis det ikke er Tinglyst, og skal den som boer paa det Land hvor det opdrives, lyse det Skud ved Kirke eller paa Tinge inden en halv Maaned. (1) Finder man en Selhund eller Marsvin eller andre Fiske uden Hval, oven for Strandbakken, og flytter det til den som boer paa Jorden, da bør han have den femte Part deraf, men Jorden 4 Parter, flytter han det bort, da skal han bringe det tilbage og bode Landnam. (2)

Cap. X.

Om Hval=Flytning paa Hellig=Dage.

Bliver en Hval flyttet eller skaaren paa en hellig Dag, da skal den femte Part gives af den

(1) M. inden den Maaned.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye=B. 62 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 14, 15, 16, 17 Art.

som bliver flyttet og lige meget af det som bliver skaaret paa hellig Dag, mere er man ikke skyldig at give. (1) Af Selhunde-Veide og al anden som paa hellig Dag veides, skal gives den femte Part til de Fattige som ere inden den Rep (Ting-Sogn) hvor den kommer paa Landet, de som ingen Tiend give, og skulle Repstyrerne skifte dette imellem de Fattige, efter gammel Lov og Sædvane.

Kong Haagens Rette-Bod.

Hvo som dette ikke vil udbetale, bøde 6 Øre til Kongen.

Cap. XI.

Om en Hvals Flytning udaf Alminding.

Flytte Mænd en Hval udaf Alminding, da skulle de følge med Fæstene til Lands, om de muelig kand for Blæst og Søegang. Nu skilles de ved Hvalen, fordi de kand ikke uden Fare holde ud, da beholde de dog Hvalen, om den drives paa det Land, hvorhen de vilde flyttet den, men kommer han paa et andet Sted, da er det Driv-Hval.

Cap. XII.

Om Vrag (Vog-Rek).

Det heder Vrag naar der drives paa Landet Liig, eller Vahre, og alt det der er af nogen Vær-die,

(1) M. S. undtagen den da bliver fanget.

die, som andre have eyet, endskiønt det er hugget Tømmer, hvad enten det kastes op paa Landet med Liig eller anderledes. (1) Jord-Eyeren skal vogte alt Vrag i hvem Strandrettigheden tilhører, men den som beboer Jorden, skal føre det op af Strandbredden og have Bud derom til Jorddrotten. Den af dem som har bedre Leylighed skal flytte Liiget til Kirken og bekomme til den Omkostning saa meget af Godset som behøves. Den som boer paa Jorden skal svare til Godset, om det for hans Forsømmelses Skyld slides ud. Vrag bør 6 fornuftige Mænd vurdere. Siden skal Jorddrotten have det som kand forderves, eller sælge til andre om han vil, og vogte som sit eget uden at staae til Ansvar derfor. Kommer den til Vraget som tykkes det at være sin Eyendom, og fører der til skiellige Vidner og sværger det med tre Mænds Eed, hvad enten det er ens Arv eller andet, da skal han bekomme efter som han fordrer, og dets Værd som er bortkommet. Komme Eyermændene ikke efter, da skal han lade sige til paa Lavtinget (2) hvad Gods der er opdrevet. Han skal altid naar Eyermændene komme, levere enten Godset eller dets Værd, men det som ingen Eyermand eftersøger beholder han selv. Lader Jorddrotten ikke vurdere Vrag, eller handler anderledes der med end nu blev sagt, da skal han betale dobbelt naar Eyermanden kommer, og er han dog en Mark skyldig til Kongen.

R 5 Men

(1) M. S. med Liig-Tømmer eller andet.
(2) M. S. paa Tinge.

Men dølger han det Gods, eller forvilder Hiemmel der paa da er han Tyv, hvis det Gods er saa meget at det udgiør fuld Tyvs-Sag.



Her begyndes den Syvende Part af Lovbogen, som kaldes Kiøbe-Balken.

Cap. I.

Det er nu dernæst at ingen af os maa tage noget fra hinanden ulovligen eller med Vold, thi enhver er værd at nyde Dom for sit Gods, men den som tager noget fra en anden, skal bringe det tilbage og bøde fuld Ret efter lovlig Dom til den som han fratog, og 3 Øre til Kongen for det han vrangeligen tog, og søge siden sit efter Loven. Optager en Lehnsmand eller Kongens Ombudsmand Bondens Gods utalt eller udomt, eller paa andre Maader fratager ham hans Gods ulovligen, da føre det tilbage og bøde 10 Marker til Kongen, og enhver som giør ham Bistand her udi en Mark, og desuden fuld Ret til den som Godset eyede, efter lovlig Dom. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 1 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 1 Cap. 3 Art.

Cap. II.

Hvorledes man bør Gield kræve.

Om man kræver sit Gods, da maa den som kræves saaledes verge sig for Kravet at han siger sig at have den Gield til en anden betalt, og nævne de Vidner som paa samme Tid og Sted vare nærværende. Ere Vidnerne inden det Herret, nemlig, naar Vande skille Herrederne fra hinanden; da skal han give dem Varsel efter Veyens Længde, men ere de uden Herredet, da skal dem giores lovlig Stævning, at de komme did og bære Vidne om hvad der skeede i deres Overværelse. Vidne de da, at de vare der tilstede, hvor han betalte den Gield til Eyermanden selv eller til hans lovlig Ombudsmand som haver tvende Vidner til sit Ombud, da har han retteligen frasagt sig den Gield. Det heder Beslutnings-Vidner, (1) hvor imod ingen Gien-Vidner maa komme. Disse Mænd maa ikke bære Vidne. Beskylt Tyv, (2) Meen-Edere, den der er under sine 15 Aar, Slægtinge udi fierde Led eller Svogre, med mindre de ere begge Parter lige nær paarørende. (3)

Kong

(1) Christ. IV. N. L. sige: Betalnings-Vidner (Alyktarvitni).

(2) Her har nogle Exemplarier et Comma imellem disse to Ord.

(3) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 17, 19, 20 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Den som er 15 Aar gammel, skal være Vidnes for og eye selv Ret paa sig hvis han af Avind bliver forurettet, ligeledes skal hans Formynder svare fult til af hans Gods, hvis han bliver brødfældig, det er og ret at de bære Vidne som have været ens Svogre, om da er ingen Svogerskab dem imellem naar Vidnesbyrd behøves.

Tvende Mænd maa tage imod en Mands Vidnesbyrd, som haver været overværende i Forstningen, om han ikke selv kand komme til Stede, og have de samme tilforn hørt hans Vidnesbyrd, lige saa gyldig, som om de alle i Forstningen havde været tilstede. (1) Fader og Søn eller to Brødre ere som en Mand i al Vidnesbyrd, med mindre de blive af to Mænd tilnævnte, undtagen de have været nærværende ved Klammerie eller Slagsmaal. (2) Ald den Gield som med Eed maa benægtes, der skal for en Øre nægtes med Eens Eed, for to med to Mænds Eed, og for trende med tre Mænds Eed, men endskiønt Gielden er større, da nægtes ikke derfor med flere end tre Mænds Eed. Allevegne hvor Mænd kiøbslaae sammen efter Loven, da skal det gotgiøres som er misregnet enten det er for meget eller for lidet, indtil enhver bekommer hvad ret er. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 4 Art.
(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 17 Art.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 2 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 14 Cap.

Cap. III.

Hvorledes vitterlig Gield bør søges.

Eyer nogen en anden Gods som Vidner vide, eller han selv vedgaaer, da skal den Gielden har at kræve, kræve den med to Vidner, hvor som helst han treffer Skyldneren. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Nu kræver man sit Gods til ret Betalings-Tid, som Vidner vide, eller Skyldneren selv tilstaaer, da er det vel om han betaler, hvis ikke, da skal han stævne ham hiem inden 14 Nætter, og fordre der sit Gods, vil han da ikke betale, da stævne ham til Ting, og fordre end engang sit Gods; nægter han da at betale, bøde 2 Øre for hver Krav. Men der af Tinget skal Sagsøgeren udnævne saa mange som han mener Behov giores, at fare til Skyldnerens Huus, og udvurdere ham sit Gods og fuld Ret efter lovlig Dom af den Modvilliges Gods, og ere alle Bønder pligtige til den Reise, enhver som ikke vil fare, bøde 2 Øre til Kongen. Kongens Ombudsmand er og pligtig at fare med ham hvormed han forhverver en Mark til Kongen, vil han ikke fare, da nedfælder han Kongens Sigt. Nu staae Mænd imod og værge med Od og Eg, da falde de alle fredløse og uhellige som staae imod, men hine ere alle fredhellige som til-

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 13 C. 45 Art.

tilsøge, og ville iagttage Loven. Men endskiønt de ikke blive dræbte, (1) som giøre Modstand, da skal dog Skyldneren bøde 14 Mark til Kongen, og enhver af dem som giorde Modværge med hannem ligeledes en Mark. (2)

Cap. IV.

Om Gield som til en vis Tid skal betales.

Haant og dømt Gods, og alt det Gods som Vidner vide, eller Skyldneren selv tilstaaer, skal efter forbemeldte indkræves. Men angaaende alt det Gods, som Vidner vide at skal til en vis Tid betales, der om nyder man sine Vidner paa den samme Tid, ligesom han havde ham hiemstævnet. Nu kommer den ikke som skulde tage imod Godset, men hin kommer som bør betale, da skal han opbyde Godset paa den bestemte Dag, om der er nogen som har Fuldmagt med Vidner at tage imod Godset, til Stede, da levere ham det i Hænder, men er der ingen, da sige den Godset af sit Ansvar som det burdte udbetale, og lod det lovligen vurdere, beholde det siden, og svare til sin egen Uagtsomhed, indtil den kommer som det bor efter Loven annamme, da levere det til hannem. Ingen er pligtig at tage imod levende Fæ forend 6 Uger ere forbi af Sommeren. 6 fornuftige Mænd bor vurdere alt levende Fæ. Nu kommer den ikke som bør kræve, le-

(1) M. S. men endskiønt de blive dræbte rc.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 3 Cap.

levende Fæ, inden en halv Maaned, uden Forfald, efter at det blev lovlig betalt, da maa hin som burdte betale, beholde det uden Leye til næstkommende Fardage, og levere da naar Eyermanden eller hans Ombudsmand kommer for at afhente det. Om man skikker en anden for sig med Gods til den bestemte Dag, da er hin ikke pligtig at tage der imod, med mindre han veed at den der betaler har selv lige saa meget Gods, ikke heller er man skyldig at betale en Gield til Ombudsmanden, undtagen han lader tvende skiellige Vidner sværge sin Fuldmagt, der, hvor Gielden bliver betalt. Nu har man Gods at fordre af en anden, som Vidner ikke vide, da skal Sagsøgeren stævne ham hiem til Krav, og kræve det Gods som han siger sig at have hos ham, og skal hin enten tilstaae Gielden eller nægte med slig Eed som for siger, vil den Vægrende hverken sværge eller tilstaae den Gield, da bekiender han sig at være skyldig og maa han efter forbemeldte søges. Nu kiøbslaae Mænd sammen, og er Betalings-Tiden ikke fastsat, da skal til næstkommende Fardage betales. (1)

Cap. V.

Hvad Lov-Øre ere.

Om Lov-Øre blive her imellem Landsmænd tilnævnte, og endskiønt een siger saaledes til en anden:

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 4 Cap. item om Gield Christ. V. N. L. 5. B. 13 Cap. Om Nam og Indførsel 1 B. 22 Cap. 19 til 52 Art.

anden: Du skal lade mig faae Vadmel; men fratager ikke andre Øre, da nægter han ikke andre lovlige Øre, om Vadmel er ikke til. En Lov-Øre er 6 Alen Vadmel som er nyt og ubrugt 2 Alen bredt, og ikke saa meget længere paa Kanten end i Ryggen, at det bliver en Alen Forskiæl paa 20 Alen, og skal det maales enten man vil i Ryggen eller paa Kanten, og tages saaledes som det bliver vurderet paa Lavtinget, det skal maales efter den kortere Kant om det er skevt.

Kong Erichs Rette-Bod.

Brunagtig Vadmel 6 Alen for en Øre. 6 Skind af Beeder for en Øre. 6 Høst-Lamme Skind med Ulden for 1 Øre. 1 Øre Guld som kand taale Ilden for 60 Øre. 1 Øre af brændt Sølv for 6 Øre. En Jern-Kiedel nye og ubrugt, som veyer 6 Foringer (ɔ: 60 Pund) og tager 8 Vandspande, (1) for 15 Øre. Det er rigtig Spand at maale Kiedler med, naar et Træ, som er 12 middelmaadig Mands Tomme ved Nagl-Rodderne, settes ved Bunden og rekker op paa Bredden af den anden Side. En Lee, som er en Alen lang for Eggen og veyer 18 Øre, heel og Staalslagen, deraf skulle 3 Stykker være for 2 Øre. En 8te Foringe Væt af støbt Jern for 5 Øre, en Væt renset Jern for 6 Øre.

Cap.

(1) M. 7 Vand-Spande.

Cap. VI.
Om Qvægs Værd.

Det er Qvægs Værd som det vurderes for om Foraaret i hvert Herred. En Koe 8 Vinter gammel og ikke yngre end tv Vinter gammel, som har fodt to Kalve, heel med hele Spænner, og have kælvet om Vinteren efter Pauls Misse (ɔ: 25 Januarii), ikke ringere end middelmaadig Koe, og før til at ledes om Herredet om Fardage. (1) 3 et Aar gamle Nød og 2 to Aar gamle mod en Koe. 1 gieldmelket Koe eller Qvie, som har havt en Kalv, 2 Øre ringere end en Koe. En Oxe 4 Aar gammel, skaaren eller uskaaren, imod en Koe. En Oxe 3 Aar gammel giør to Parter af en Koes Værdi, ligesom en Koe der ikke malker. En Oxe 5 Aar gammel, er mod en Koe og en tredie Part mod en anden, men en 6 Aar gammel er mod en Koe, og to Parter derover. En Oxe 7 Aar gammel for to Kior, og ligeledes, dog han er ældre, om han gaaer paa Græs. En foeret Oxe gammel (sine 4 Aar) om Foraaret, er efter Vurdering. Sex Malke-Faar, 2 to Aar og 4 fire Aar gamle imod en Koe, som fode sine Lamme, upillede, laadne og med Lam om Fardage. Syv Faar, som have født for Tiden, imod en Koe. 8 Faar, som intet malke, 3 Aar gamle og ældre, mod en Koe. 8 Gimmer-Lamme, som føde sine Lam, mod en Koe. 8 Beeder

(1) M. add. den skal være for 20 Ørt.

der 2 Aar gamle mod en Koe, 6 Beeder 3 Aar gamle, mod en Koe. 4 Aars gammel Beeder og en anden 2 Aar gammel imod to Faar. en Beder to Aar gammel mod et Faar. 12 Faare-Hoveder et Aar gamle mod en Koe. Alt dette Fæ skal være gyldigt og med Ulden. En 3 Aar gammel Beede eller ældre er efter Vurdering. 6 Geeder med Kid, og saaledes som om Faarene siges, mod en Koe, men 8 som intet malke, tre Aar gamle og ældre, mod en Koe. 7 Geder som have født for Tiden, mod en Koe. 8 Raa-Geder som føde sine Kid i-mod en Koe. 8 to Aar gamle Gedebukke imod en Koe. 4 uskaarne og 4 skaarne Gedebukke mod en Koe. 6 tre Aar gamle, tre af hver Slags, imod en Koe. 4 Aar gammel Gedebuk og en anden to Vinter gammel, ere imod to Geder. En 2 Aar gammel Gedebuk, lige med en Geed. Ere Gedebukkene ældre end nu er sagt, da ere de efter Vurdering. 12 et Aar gamle Geed-Fæ imod en Koe, Halvpart Raageder og Raabukke, men Halvpart uskaarne og skaarne Gedebukke. En Hest, 4 Aar gammel og ikke over 10 Aar, heel og uden Lyder, imod en Koe. (1) En Hoppe paa samme Alder, heel og uden Lyder, en fierde Part ringere end en Koe. En Hest 3 Aar gammel mod en Hoppe, en Hoppe tre Aar gammel, to Parter af Koes Værdi. En Hoppe og en Hest, to Aar gamle, mod en Koe. 3 et Aar gamle Hors, hvor iblant en Hest, imod en Koe. Om man betaler een 1 Aar gammel Hop-pe

(1) M. S. skaaren eller uskaaren.

pe for en tredie Part af Koes Værdi, da skal 1 Øre følge dermed. Middelmaadige Hors skulle være, nemlig en Stod-Hest, og forøges dens Værd om han er vennet til Krig, (1) en skaaren Hest, og forøges dens Værd, om han er beridet, og en Stod-Hoppe med Fol, det er altsammen efter Vurdering. En Soe to Aar gammel og ældre med 9 Grise mod en Koe. 3 Alen breedt Lærret for 2 Øre. Engelsk Lærret 2 Alen breedt, deraf 2 Alen for 1 Øre, en Mark (o: ½ Pund) Vox for 1 Øre. Fine Klæder, skaarne og uskaarne, nye og ubrugte Gang-Klæder, nye Katte-Skind og Lamme-Skind, og alt nyt Jern-Arbeide, Jernstænger og nye Kobber-Kiedler, dette alt skal tages efter Vurdering, og er da udi lovlige Øre ret betalt. Alt Gods som bør vurderes, skulle 6 fornuftige Mænd vurdere, tre paa hver Side. Tre 8 Foritige Vetter af gamle Beeders Uld, imod en Koe. Tre Vetter af den Mad som agtes lige med Meel, imod en Koe. En Vet af et Aar gamle Faare-Uld, og en foeret Oxe-Hud imod den tredie Part af en Koes Værdi, og legges 1 Øre til hvert. To Koe-Huder imod en foeret Oxe-Hud. Naar ryede Faar gives for Betaling, da er ret at lade en Vet Uld følge med 20 Faar.

Cap. VII.

Om fattige Mænds Gield.

Er en fattig Mand, som haver mist sit Gods ved Ilds-Vaade, Skibbrud, eller andre ulykkelige

S 2

(1) M. add. den er efter Vurdering.

ge Hændelser, pligtig at betale Gield til nogen, da skal han giøre sin Eed, om hans Creditor kræver ham, at han skal betale den Gield som han eyer ham, naar Gud giver ham Evne dertil, hvis han tilforn ikke haver været bekiendt for Urigtighed. Nu kræver man sin Gield af den fattig Mand som saadan Ulykke ikke er hændet, da maa han tage ham fangen, og begiære Ting og lade ham komme løs frem paa Tinget, og tilbyde hans Frænder at løse ham fra den Gield som han bør betale, ville de ikke giøre det, da skulle Tingmændene tildømme ham at arbeide for Skylden, der hvor han kand faae Arbeide, om han er Arbeids-Før. Løber han derfra, da bør han efter lovlig Dom revses, undtagen Doms-Mændene finde Omstændighederne saaledes, at ham bør større Barmhiertighed vederfares, da dømme saaledes som de agte at svare til for Gud. (1)

Kong Haagens Rette-Bod.

Angaaende de ledige Mænd som vise Urigtighed og bør en vis Gield betale, deres Gods skal Sysselmanden med skiellige Bønders Vidende tage, og betale enhver sin Gield, om Godset strekker sig dertil, ellers mister enhver efter Proportion. Saaledes bør enhver Sysselmand at giøre udi sit Syssel.

Cap.

(1) confr. Chr. IV. N. L. Kisbe-B. 5 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 13 Cap. 38 Art.

Cap. VIII.

Om afdød Mands Gield.

Nu er den død som burde betale en Gield, men hin lever som den bør kræve, da faaer han ikke sin Gield, med mindre han beviser den med Vidner, (1) thi ingen skal vinde Eed for den Dødes Brost, hans løvlig Arving skal giøre saadan Eed, om han er fri og fuldvoxen, at den Gield var ikke saa han vidste, da sværger han for sin egen, men ikke for den Dødes Brost. (2) Nu staaer en Gield 20 Aar eller længer, da forældes den for Vidner, men man maa komme hin til Eed eller Forsvar om han vil, thi i Salt ligger Sagen om den Søgende duer.

Kong Haagens Rette-Bod.

Jngen skal svare til Vidner, angaaende Gields Afbetaling, længer end i 3 Aar, om Skylden er mindre end 6 Hundrede, er den mere, da skal han dog ikke svare til Vidnerne over 5 Aar. (3)

Cap. IX.

Om Gields Søgning uden for Herredet.

Nu kommer den Mand i Herredet som man vil have søgt for nogen Sag, og han haver ingen

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 13 Cap. 45 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 6 Cap.
(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 13 Cap. 2 Art.

Arving i det Herret, og havde der ikke heller sit Tilhold om Juulen, da spørge ham om sit Hiem, nævner han det, da stævne derhen. Han maa ikke sige sig at have hiemme hos nogen Embedsmand, uden det er saa. Vil han ikke nævne sit Hiem, da skal Vidner derpaa tages og stævne ham til hvilken Gaard man vil, (1) undtagen sin egen, og søge ham der siden. Enhver bliver rettelig stævnet paa det Sted, hvor de handlede sammen. Løs og ledig Person skal saa vel hiemstævnes som en Bonde, der hvor hans Arving er inden Herredet, ellers skal han spørges om sit Hiem, der skal det være hvor han selv siger, inden det Herret, med mindre han siger det at være hos en Embedsmand. Ingen skal give Sag paa en andens Gods. (2)

Cap. X.

Om Gields-Søgning inden Herredet.

De Søgemaal som skee inden Herredet, skulle standse imedens Lavtinget varer og syv Nætter derfor og efter, ligeledes udi Fasten. Geistlige Sager maa altid søges og nye Gierninger som forefalde. Søgemaal maa ikke skee paa lovhellige Dage, undtagen allene at stævne een hiem og for Lavmanden. (3) Man maa saavel paa andres som paa egne

(1) Nogle Exemplarier legge hertil: inden det Herret.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 7 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 2 Cap. 23, 24 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 4 Art.

egne Vegne hiemstævne en Mand og for Lavmanden, om han med Vidner haver Fuldmagt dertil. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Ombud er ikke lovmæssig uden det gives med Haandsal og Vidner. Enhver Fri og Fuldmyndig som er indenlands, skal selv søge sin Sag indenlands, men haver han ikke Forstand eller Magt dertil, da skal Kongens Ombudsmand søge den for ham, og bekommer derfor den Sigt som efter Loven bedligger, og intet videre. Reiser nogen bort af Landet, da skal den som han med Vidner gav sit Ombud, have hans Gods i Forsvar i 3 Vintre, og imidlertid søge for ham og værge. Men bliver han over tre Aar borte, da skal hans næste Arving tage hans Gods i Forsvar og øde intet deraf; Og kommer hin tilbage, da levere til ham saa meget som han tog imod, og Vidner vide at han eyede. Saaledes skal en Qvinde søges som Mandfolk, om den er sig selv raadig, men hun maa overdrage sin Søgning og Forsvar til hvem hun vil, dog at hun ikke overdrager den til en Øvrigheds Person, eller til den Sagvolder som fører Sagen imod hende; man maa søge hendes Sag som sin egen, om hun haver i Vidners Overværelse givet ham lovlig Ombud dertil. Nu vil man føre en Sag imod nogen, men en anden har allerede tilforn begyndt en Sag imod den samme, da skal den som

(1) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 20 Art.

sidst begyndte, staae fra sin Sag, thi ingen kand svare to paa eengang, med mindre hin vederfares Svig ved den Sags Søgning. (1)

Cap. XI.

Om lovlige og svigagtige Kiøb.

Allevegne hvor Mænd kiøbe Jorder, eller bytte Huuse, Skibe eller andre Ting af Betydenhed, da skal Kiøbet skee med Haandtag og med tvende eller flere Vidner, og sige det hiemmelt. Alle andre Kiøb skal holdes, som sælges med Haandtag, og alle de som Vidner vide, om de kiøbslaae, der selv maa raade for sit Kiøb, undtagen nogen sælger uhiemmelt, eller over Bedrageri, da skal det Kiøb gaae tilbage, og hin bekomme igien hvad han gav derfor. Om man sælger Guld eller brændt Sølv, forarbeidet eller uforarbeidet, som bør være reent, og blev solgt for reent, det skal og være reent. Ligeledes om man sælger Honning udi Tønder eller Kar, Malt eller Korn Pundevis, Meel udi Sække, Smør eller Salt udi Løbe, (2) eller hvad andet som sælges i Skind, Sække eller Bundter, det skal altsammen være lige got, uden og inden, thi ingen maa sælge den anden Svig eller Bedragerie, giør den som solgte, noget Falsk derudi, da bøde til den som kiøbte, hans Ret (3) og 13 Marker til Kon-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 8 Cap.
(2) M. S. add. eller Sekke.
(3) M. S. efter lovlig Dom.

Kongen, undtagen det agtes for mere eller mindre efter Loven. Sælger han ſligt ſom han kiøbte, og vidſte dog at derudi var Bedrageri, og vilde det ikke borttage, da ſkal han betale en Mark til den ſom kiøbte, og 6 Marker (1) til Kongen. Ligeledes om nogen ſælger Klæde, Lærret eller Vadmel, og alt det hvorudi nogen Svig befindes, da ſvare ſligt derfor ſom tilforn er meldet, med mindre han vidſte ikke at derudi var nogen Svig, og værge ſig med 6 Mænds Eed. Siden ſkal hver fremſkaffe ſin Hiemmels-Mand indtil det beviſes, hvo Svig giorde, da ſkal den ſtaae til rette for Bedrageriet ſom efter Loven bør ſvare dertil. Det er alt falſk ſom ſkionſomme Mænd kiende for falſk, men Syſſelmanden eller hans Ombudsmand (2) ſkal ikke vurdere det, thi det kunde agtes for Gierrighed. Nu er Kiøb ſluttet med Haandtag, men dertil ere ingen Vidner, da ſkal den ſom ſolgte, nægte det med ſin Eed, ellers bør det Kiøb holdes. (3)

Cap. XII.

Hvilke Kiøb ſkal giøres ſkriftlig.

Om alle de Forord ſom giøres ved Giftermaal, ligeſaa om Mænd kiøbe Jorder og for hvert 6 Hundrede Kiøb eller mere, ſkal begge Parter

S 5 for-

(1) M. S. 5 Marker.

(2) M. eller Kongens Ombudsmand.

(3) confr. Chriſt. IV. N. L. Kiøbe-B. 10 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 18 Cap. 3 og 4 Art.

forfatte Brev over deres Kiøb og Forord, og nævne de Vidner som derhos vare, Sted og Time og sætte Lavmandens eller Syſſelmandens eller andre forſtandige Mænds som vare overværende ved deres Kiøb; deres Indſegl derunder. Kand de ikke faae Indſegl, da giøre Chirographum (udſkaarne Skrifter), og bær det da Vidne om deres Kiøb, om Vidner fattes, naar den Sag kommer for Lavmanden (1) eller andre den Sags rette Dommere. (2)

Cap. XIII.

Om den som ikke vil bære Vidne.

Hvem som af Dommeren lovligen bliver paalagt at vidne, er pligtig at vidne hvad han haver ſeet eller hørt, hvad enten han er bleven krævt til Vidne udi en Sag eller ikke, men vil han ikke bære Vidne (3) da ſkal Sagſøgeren kræve hans Vidnesbyrd, vil han endda ikke vidne, da bliver han en Mark ſkyldig, Halvparten til Kongen, og Halvparten til Sagſøgeren. Saaledes ſkal han og bære det Vidne som han ikke bliver krævet til, (4) og bevidne ſin Overværelſe efter ſom han meſt ſaae eller hørte, ſiden dømmer Lavmanden eller Domsmændene hvor gyldig dem ſynes det Vidne, men den ſom

(1) M. S. add. eller Syſſelmanden.
(2) confr. Chriſt. IV. N. L. Kiøbe-B. 11 Cap.
(3) M. og M. S. vil han ikke ſværge.
(4) M. om han bliver tilnævnt.

som behøver Vidnesbyrd, skal erstatte dem den hele Omkostning. (1)

Cap. XIV.

Hvilke Kiøb der bør holdes.

Alle de Sager som ved Haandtag bekræftes skulle holdes, som efter Loven bør holdes, og Lovbogen siger ikke imod. Det maa ikke holdes, om man sælger een det som han tilforn har solt til en anden. End om den, som sidst kiøbte, haver Haand derfor, da maa han beholde det Gods, indtil Lavmanden kiender i Sagen. Nu bør den beholde Kiøbet som først kiøbte om han fuldkommen beviser sit Kiøb for Retten, da er det svigagtig Kiøb for den som sidst kiøbte, det skal han for uvillige Mænd forkynde. Det er svigagtig Kiøb, om man kiøber det hvorudi Sælgeren intet eyer, undtagen det blev solt med Eyermandens Minde. Han skal oplede den som solte ham, og fordre sit af ham igien, vil han da ikke levere ham det, da stævne ham hiem, og nyde sine Vidner, at han mistede den Ting ved Loven, og kræve sit Gods igien, ellers bliver han Ransmand, sælger han det siden til andre (2) da bliver han en halv Mark skyldig til Kongen. Kand han ikke skaffe den anden det samme kiøbte Gods eller andet lige saa godt, da betale til

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 12 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 7 Art.

(2) M. S. add. efter at den anden kræver det.

til ham en Øre for hver Mark som Kiøbet beløb sig til, og dog en Øre, endskiønt Kiøbet ikke beløb sig til en Mark (1) og være siden forligte, men den som vidende kiøbte det som en anden havde tilforn kiøbt, er skyldig til Kongen en Øre for hver Marks Kiøb. Nu handler man med en Fredløs, da eyer Kongen det Gods som han kiøbte af ham, og bøde desuden 6 Øre til Kongen, eller nægte med 3 Mænds Eed, at han ikke vidste det hin var fredløs. (2)

Cap. XV.

Om bortleyet Gods.

Nu efterdi saa mange her i Landet behøve at ernære sig af leyet Gods, da maa ingen bortleye Malke-Fæ som agtes for Koegilde, (3) høyere end for to Foringer Smør, eller at den som leyer, føder 4re Lam for hver Koegilde, og forsvarer som fremmet Gods.

Kong Erichs Rette-Bod.

Sex fornuftige Mænd skulle vurdere, om den som leyede haver Foer eller Smør, og hvis ikke, da skal den betale med anden Mad lige megen (4) om

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 26, 42 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 13 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 13 Art.

(3) Koegilde, er lige Gyldighed med en Koe, for Ex. 6 Faar imod en Koe.

(4) M. og M. S. add. hvis den er til.

om han ikke behøver at kiøbe den andensteds fra, ellers betale 12 Alen Vadmel. Den som dyrere bortleyer (1) skal ikke bekomme mere end lovlig Leye og betale det dobbelt som overgaaer den lovlige Leye. (2) Af det Fæ som ikke malker, maa Koe-gilde efter Accord bortleyes for 12 Alen. Men fordi enhver er skyldig at forhielpe sin Jevnchristen uden haarde Vilkaar, allerhelst da Mænd opbære saa megen Profit af deres Gods, da skulle alle være forpligtede at bortleye om Vaaren sit Malke-Fæ med slig Leye til dem som behove og fornuftige Mænd synes at være oprigtige Skyldnere, undtagen det som man vil have paa sit eget Boe. (3)

Cap.

(1) M. end her blev mældet.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 C. 9 Art.

(3) Her tillegger M. S. følgende: Enn eingenn skal fleira Fe med Dilkum ganga lata edur hafa enn eina Tiundu hveria Aa: enn ef fleira hefur Dilk-Fe, sekest Eyrer vid Kong fyre Aa hveria a XII Manudum, nema þeir eigi minna Fe enn V Hundrud Tiundar virdt, þa er þeim riett, þó ad fleire sie. Riett er ad Gimbrar gange med Dilkum, so margar sem Eygande vill. Det er: Ingen maa have eller lade flere Faar hvis Lamme følge dem hele Sommeren, gaae med sit Fæ, end een iblant ti; haver han flere slige Faar, da bøde en Ore til Kongen for ethvert om Aaret, undtagen han eyer mindre Fæ end 5 Hundrede til Tiend vurderet, da er ham det tilladt, endskiønt de ere flere. Gimmer maa gaae med deres Lamme hele Sommeren, saa mange som Eyermanden selv vil.

Cap. XVI.

Om Ansvar for Leye-Gods.

Leyer nogen en Koe bort eller andet Boe-Fæ, da skal den som det til Leye haver, staae for al Ansvar, undtagen det døer af brad Syge, Lungesyge, Kalv- eller Lam-Fødsel, (1) af Alder eller Torden, og endskiønt ham siges al Ansvar paa Hænder som har til Leye, da skal det dog ikke holdes. (2) Døer Koegilde eller en Koe for en fattig Mand, da skal han betale dens Værd (3) om tre Aar efter som 6 skiønsomme Mænd vurdere, (4) men intet for dens Undværelse. Ingen skal svare Leye af Koe eller andet levende Fæ længer end det lever, undtagen han dræber det selv, eller de for hvis Ord og Eed han bor svare, eller de som han befaler det. Han skal beholde Koen eller Koegilde med ret Leyemaal til Fardage den anden Vaar, med mindre de have anderledes accorderet (5) da han fik Koen. Nu er den Koe død, men han (Eyermanden) eyede Pant udi en anden, da skal han have den, (6) thi en Koe skal ald stille komme i Steden for en anden, men lever

(1) M. og Faar af Lam-Fødsel.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 10 Art.

(3) M. med andet Gods.

(4) M. S. Efter som 6 fornuftige Mænd seer at han formager.

(5) M. nema Þeir hafe annam Eindaga giørt med sier. Det er: med mindre de have fastsat en anden Tid dem imellem.

(6) M. for sin Koe.

lever hans egen Koe da ſkal han have den endſkiønt den er ældre (1) end at den kand for lovlig Gield antages. End om der er kommen Lyde paa den, enten Horn er afbrudt eller Halen afſlidt, da bøde for den Lyde efter Loven. Naar han ikke vil have den Koe længere til Leye, da ſkal han ſøge den ſom Koen eyer om han er inden det Herret, og tilbyde ham ſin Koe med Vidner. (2) Men er han uden for Herredet, da lede Koen hiem og lade Vidner beſee den, og vurdere at den er friſk og antagelig for Eyermanden og ſige den af ſit Anſvar, og vogte ſiden ſom ſine egne Nød, og have Melken for Græs og Varetægt, og ſvare allene til ſin Forſømmelſe. Er den ſom Koen eyede reiſt af Landet, og haver givet en anden Fuldmagt til at forſvare ſit Gods, da bør Koen ham tilbydes hvis han er inden det Herret, men hans Arving, hvis ingen Ombudsmand er til, naar han ikke vil længer have den til Leye. Paa ſamme Maade ſkal med andet Leye-Fæ forholdes ſom om Kiørene er mældet. Dræber nogen Leye-Fæ med Forſæt, uden Eyermandens Tilladelſe, bøde en Mark for hvert Koegilde efter ret Regning, hvad enten det er mere eller mindre, Kongen tilkommer den halve Part deraf, og den ſom det bortleyede Fæ eyede, det halve, og ſøges ſom vitterlig Gield, og bør Eyermanden opbære fuld Leye af det Fæ, ligeſom om det levede. (3)

Cap.

(1) M. S. yngre eller ældre.
(2) M. da ſkal Koen føres hiem til ham, og tilbydes ham ved Vidner.
(3) Chriſt. IV. N. L. Kiøbe-B. 14 Cap.

Cap. XVII.
Om Forsømmelse.

Nu flyer Mand sit Fæ bort til en anden at foere for billig Betaling, da skal han (1) forsvare det for al sin Forsømmelse. (2) Det er hans Forsømmelse (eller Forseelse) om han eller den for hvis Ord og Eed han bør svare svælter det, eller dræber, ligeledes om hans Hyrde ikke finder det for det er dødt, eller det falder ned for Bierg og Hyrden ikke er derhos. Men viser han det Fæ forend Huden bliver flaaet deraf, og følger Hovedet dermed, da er det ikke hans Forsømmelse. Det er hans Forsømmelse om Fæet drukner i en Brønd, eller qvæles af Kløven, men om Baandet er draget igiennem Skindet under Struben og der er sat en Pind for, er det ikke hans Forsømmelse. (3) Det er hans Forseelse om det af Magerhed døer. Han skal føde det Fæ han faaer Betaling for indtil Korsmisse om Vaaren, da søge Eyermanden og tilbyde ham at tage der imod, og vise ham at det er Marke-Fort, og sige det siden af sit Ansvar. (4) Tager man et Hors paa Foeder eller Beed, (5) da bør han svare til sin Forsømmelse, men det er hans Forsømmelse om

(1) M. S. da skal den som tager der imod.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 Bog 8 Cap. 14 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 11 Art. der siger: Kommer beenet i et Baand og Rendestavr er for, eller Fæet render paa en Stavr.

(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 12 Art.

(5) M. S. eller Nød paa Beed.

om hans Grande agte saaledes, og ville sande det med deres Eed, undtagen han siger da han tager der imod, at han vil for ingen Ansvar staae. Nu tager man Nod paa Foer, da skal han saaledes svare derfor, som for det Nod han faaer Betaling for, holder han en Tyr hos sit Qvæg, da svarer han ey dertil om Koerne ey løbe og tage sig Kalv. (1)

Cap. XVIII.

Hvad en lovgyldig Koe er.

Nu har man udlagt Koe i sin Gield, som skal gaae for fuld Værd og Leye, da skal den ikke være ældre end 8 Aar, og ikke yngre end at den haver faaet to Kalve, frisk, med hele Spænner, og have kælvet om Vinteren efter Pauls Misse, og saaledes udi alt andet som før er meldt. Kiøber man af en anden Hors eller Nod eller andet Boe-Fæ, da er det i dens Ansvar som kiøbte naar han leder det bort. Alt det levende Qvæg som man sælger til en anden, maa ingen sælge med Svig eller lønlig Lyde. Det er lønlig Lyde paa Hors, om det er døv, blind, sprængt, vanhalt, løbsk eller stædig, men paa et andet Fæ, om det lækker sin Melk eller dier sig selv. Befinder Kiøberen saadan Lyde den første Maaned, da skal den som solgte giøre sin Eed, at han ingen lønlig Lyde vidste derpaa eller beholde det selv.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 15 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 13 Art.

Cap. XIX.

Om man kiøber ubeseet.

Kiøber man en Ting ubeseet af en anden, da er den udi dens Ansvar som solgte, indtil han kommer udi dens Hænder som kiøbte, eller deres som han i Vidners Overværelse gav sin Fuldmagt at tage der imod, med mindre de for Vidner accordere anderledes. (1)

Cap. XX.

Om de Ting som ikke maa skiftes.

Alle de Ting som Mænd eye tilsammen, hvad enten det er Ager eller Huus, (2) eller visse Lands-Parter, eller andre Ting som kand deeles saa at ingen kommer til Skade derved, da skal den raade for Skifte som vil skifte, som før er sagt i Eyendoms Skifte. (3) Men dersom to eller flere eye en Ting tilsammen som ikke kand uden Skade skiftes, eller saadan en Ting som den eene vil bruge, men den anden forsømmer eller ikke vil føre sig den til Nytte, (4) da skal den samme ham først tilbydes, som eyer Deel derudi. Nu vil han ikke kiøbe, da kaste Lod derom, hvo der skal kiøbe, og den

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 16 Cap.

(2) M. og M. S. Ager eller Eng eller Huus.

(3) M. i Enge-Skifte.

(4) M. og M. S. eller formaaer ikke at føre sig den til Nytte.

den som Lodden falder paa, skal løse Tingen til sig efter skiellige Mænds Vurdering. Ville de ikke indløse den, da maa han sælge til hvem han vil, og give de andre hver sin Andeel af Værdien. Ville de ikke tage der imod, da maa han sagesløs beholde det indtil de afhente det, og forvare som sit eget Gods. Ingen maa sælge en andens Gods videre end i Loven er meldt. (1)

Cap. XXI.

Om Ansvar for Laan.

Den skal svare til Laanet som tager der imod, og lade det komme ubeskadt hiem igien, vil han det ikke, da maa Eyermanden søge det som vitterlig Gods. (2) Det er alt vitterlig Gods som Vidner vide, ligeledes det som een tildømmes, eller det som Lavmanden ved lovlig Kiendelse tildømmer nogen at betale til en anden. Sælger nogen eller bortlaaner det som han selv laante, og handler ulovligen dermed, da maa Eyermanden kræve det af hvem han vil, enten af den som solgte eller den der kiøbte, og saaledes skal allevegne forholdes, hvor man sælger eller bortlaaner det en anden tilhører. (3)

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 18 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 51 Art. it. 4 B. 2 Cap. 14 Art. og 4 B. 1 Cap. 35 Art.
(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 1 Art.
(3) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 19 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 15 Art.

Cap. XXII.
Om Pant.

Nu sætter man en anden Pant for noget, da skal den svare til Pantet som tager der imod. End om de have fastsat en vis Dag, paa hvilken det skal indløses, da skal den som Pantet haver, tilbyde ham det paa den bestemte Dag eller hans Ombudsmand, og have Vidner tilstede, løser han det da ikke, da maa han giøre hvilket han vil, enten beholde det selv efter skiønsomme Mænds Vurdering eller sælge til andre, og skal da den som tog imod Pantet, faae sin Gield betalt, men hin (Eyermanden) det som da er tilovers. (1) Nu er ingen vis Tid fastsat, da skal det inden 12 Maaneder indløses, ellers forholdes dermed efter forbemeldte. Nu har man Gods at fordre af anden Mand, og tager Pant for sit Gods udi nogen Ting, hvad enten det er Jord eller andet Gods, da skal Pantet vurderes. Sælger man et Pant bort til en anden, da skal den som Pantet eyede, have Vidner til sit Pant, og have det udløst inden de første 12 Maaneder, om han er inden det Herret, men er han uden for Herredet, da have det indløst inden de første 12 Maaneder efter at han er kommen hiem i Herredet, undtagen han bliver af de Forfald forhindret, som udi Loven opregnes. Han skal føre Vidner til at hans Forfald ere sandfærdige, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag. Setter nogen tvende

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 7 Cap. 11 Art.

tvende Mænd et Pant, da eyer den Pantet som først tog der imod, men hin har et falsk Pant, om det er bevisligt. (1)

Cap. XXIII.

Om Gields Overdragelse til en anden.

Nu kræver man sin Gield af en anden der er inden det Herret, og han da giver Anvisning paa en anden som skal betale ham, da har han betalt den Gield, om det er bevisligt, at den som krævede tog den anden god for sin Gield, og den vil betale som skal betale. (2) Ingen er pligtig at betale sin Gield til nogen anden end den som han først eyede den, med mindre Eyermanden er uden for det Herret, eller han har tilforn krævet den til den fastsatte Tid og ikke kundet faae, da eyer den Gielden som sidst annammede den, enten som Kiøb eller Gave, (3) og er dens rette Fordrings- eller Eyermand, om han har lovlige Vidner dertil, at hin sagde ham det Gods hiemmelt, som da ogsaa er skilt derved.

Kong Erichs Rette-Bod.

Mænd bor bortleye Jorder og gaae i Borgen med Haandtag. Ligeledes om man giver en anden lov-

T 3

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 20 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 15 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 21 Cap.
(3) M. enten som Gield, Kiøb eller Gave.

lovlig Fuldmagt at indkræve sit Gods, saaledes tilkommet som før er meldt, da bør Skyldneren udlevere og betale det Gods til Ombudsmanden, og ikke til Eyermanden, undtagen han har med Vidner frataget ham igien sin Fuldmagt.

Cap. XXIV.

Om Umyndiges og Qvindes Kiøb.

Den Umyndige skal ikke raade for noget Kiøb. (1). Det skulle vi og vide hvor stort Kiøb Qvinder maa raade for. En Bonde-Kone maa raade for 1 Øres Kiøb om Aaret; En Ridderes Kone for 2 Øres Kiøb; En Odelsmands Kone for en halv Markes Kiøb; Undtagen hendes Bonde sender hende til Skibs at kiøbe det de behøve, da bør alle hendes Kiøb, som ere uden Svig, staae ved Magt, ligeledes alt det som hun behøver at kiøbe til Boe-have, om hendes Bonde er fraværendes, hvad enten han er inden- eller udenlands. Men Jorder maa hun ikke bortsælge. Kiøber en Kone noget paa anden Maade, da maa hendes Bonde rygge det paa den første Maaned uden Forfald, efter at han kommer hiem og han veed det, hvis ham tykkes at hun har giort Skade-Kiøb, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 34 Art.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 21 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 22, 23, 24 Art. it. 5 B. 1 Cap. 13 Art.

Cap. XXV.

Om Arbeids-Mænds Løn og Accord.

Leyer nogen en fri Mand til Arbeide med Haandtag, da skal det alt holdes som de foreenes om; Men vil Bonden ikke holde Accorden med sin Leyemand og viser ham af Kosten, da skal han med 2de Vidner (1) kræve sin Kost, og tilbyde sit Arbeyd efftersom de bleve foreenede om. Vil Bonden da ikke tage imod ham, da bøde en halv Mark til Kongen, men hin skal bekomme sin Løn og Betaling for den Kost han ikke har nydt. (2) Vil Leyemanden ikke holde sit Kiøb og Contract med Bonden, da skal Bonden kræve ham det Arbeide som de bleve foreenede om, og tilbyde ham Kosten med Vidner, (3) vil han det ikke, da bliver han en halv Mark skyldig til Kongen, og bør dog Bonden kræve af ham saa meget som han skulde givet ham til Løn, men for Maden faaer han ingen Betaling, thi hin nægtede den selv. (4) Nu tager Leyemanden fuld Mands Arbeide paa sig, og kand ikke fyldestgiøre det, da bør 6 skionsomme Mænd vurdere, hvor meget ham bør udi sin Løn afkortes. Tager nogen en andens Arbeidsmand i Tieneste, da bøde en halv Mark til Kongen. (5)

(1) M. S. med tvende eller flere Vidner.
(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 21 Cap. 15 Art.
(3) M. Og befale ham med Vidner at arbeide.
(4) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 21 Cap. 11, 14 Art.
(5) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 21 Cap. 11, 12, 13 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om en Arbeidsmand ligger over 3 Nætter syg udi Hoe-Avlings Tider, men en halv Maaned paa en anden Tid, da skulle fornuftige Mænd vurdere, hvor meget det skal afkorte hans Løn, undtagen han er om et vist Arbeide accorderet, da betales ham intet for det som ikke er arbeidet, men Bonden skal holde ham Kost efter forbemeldte. Men ligger han længere syg, da skulle skiønsomme Mænd vurdere hans Arbeids-Tab og den Mad han nyder, og skal han føres sine Arvinger paa Hænderne. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Accord med Arbeids-Folk er ikke lovlig, undtagen den skeer med Vidner og Haandtag.

Cap. XXVI.

Om Vægt, Alen og Maale-Kar.

Saaledes er anordnet, at ingen maa bruge urigtig Alen, Pundert eller Maale-Kar. (2) Det er en rigtig Pundert, naar 20 Mærker (ɔ: 10 Pd.) udgiøre en Føring, og derpaa kand veyes 2 Vætter, saa at 9 Føringer er i hver Væt, og ikke over, og bør han reise sig ved hver Føring. Det er en anden

(1) confr. Chrift. IV. N. L. Kiøbe-B. 22 Cap.
(2) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 10 Cap. 1 Art.

anden Pundert, (1) som skal reise sig ved hver halv Mark, og derpaa kand ikke veyes over halvanden Foring, det skal være Tunge-Pundert. Det skal kaldes en Stike, som gior 2 Allen, ligesom tilforn. Men disse skulle være de Maale-Kar, som bruges til Boeskab, og til de Ting som i Kar behøve at maales. Først, en Boe-Spand som tager halvanden Foring, men det er en Foring Rug som veyer 20 Mærker, og rystes 10 Gange i Karret med Laaget over. Fruentimmer-Aske ere 4 i en Foring, og halvanden Fruentimmer-Ask i en Mandfolks Ask. Disse Pundere, Stiker og Maale-Kar skulle ligge paa Tingvalle (2) under Lavmandens Laas, derefter skal hver Sysselmand indrette deres Pundere, Allen og Maale-Kar, men Bønderne igien efter Sysselmændenes Pundere, Allen og Maale-Kar udi hver Syssel. (3) Enhver som et hvert af disse findes urigtig hos, bøde en Mark til Kongen om han veed det, og han har kundet mærke efter Syssel-mandens Pundert eller Stike, men alle Bønder ere ikke pligtige at eye Maale-Kar.

(1) M. og M. S. add. hvilken heder Hand-Pundert (eller Bismer).

(2) Saa kaldes den Gaard hvor Lavtinget holdes, see Tingreise-Balken Cap. 1.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 10 Cap. 1 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Bergens Asf, som er mærket med Pæler, skal her bruges til at maale Tran og Honning, tillige med den som Lavmanden lader der efter giøre. Men hvo som maaler i en urigtig Asf, bøde fuld Sigt efter Lov-Bogens Sigende, og hin som vrangeligen mistede, skal have sin Skade erstattet.

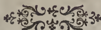
Kong Haagens Rette-Bod.

En Vægt og et Maale-Kar skal gaae over hele Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Befindes nogen at maale falsk med rigtig Stike, eller veye falsk med ret Vægt, eller maale falsk med ret Maale-Kar, (1) og derved aarsages een Øres Skade, da skal han betale sligt som han havde stiaalet ligesaa meget. (2)

(1) M. og M. S. add. med Villie.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 29 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 10 Cap. 4 Art.



Her

Her begyndes den ottende Part af Lov-Bogen, som kaldes Farmanne-Lov (eller Søe-Retten).

Cap. I.

Om lovlig Befragtning.

Det er en lovlig Befragtning og ingen anden, at man tager Styremanden eller hans lovlig Ombudsmand ved Haanden, udi tvende eller flere Vidners Overværelse, og skal den som Skibsrum antager, sige til hvor meget Gods han forer med sig, og den som Skibet leyer, hvor meget Fragten skal være. Men tvistes de om Accorden, da vinder den sin Sag som haver Vidner der saaledes sværge: Vi horte paa Eders Ord, og I vare foreenede om Fragtningen, ligesaa hvad Lasten og Leyen angik, (1) da er det Vidnesbyrd lovlig og tilfulde accorderet, efter de Soefarendes rette Lov.

Cap. II.

Om Skib som er dygtig til alle Reiser.

Det Skib som behover at øses tre Gange paa en Dag og Nat, er dygtigt til alle Reiser, undtagen Skibs-Folkene ere med et utettere Skib fornoyede. Men om Styremændene lade øse Skibet om

(1) Nogle Exemplarier sige: hvad Kost og Leye angik.

om Natten, saa Skibs-Folkene skal ikke vide det, da er det Bedrageri imod dem, og bør Styremændene bøde for al den Skade som derved foraarsages, hvad enten den bliver paa Folkes Gods eller Liv eller begge Deele, thi de Svig som een giorde, bør han selv bøde for. Nu er Godset kommen paa Skibet, Klæder, Mad og Drik, og skal den ikke være mindre end at 2 Mænd have 3 Ølkar med Vand, og alt andet som der skal være, og Skibs-Folkene synes at Skibet er for meget ladt, men Styremændene sige det at være til pas, da skal de tilnævne to Styremænd af de andre Skibe, om de ere til. Ville de vidne det til Gud, at de ville fare paa lige saa stærk belad Skib, lige saa lang Reise, da bør Skibs-Folkene ikke tale paa den Ladning og fare med uden videre Paatale. Men synes Styremændene af de andre Skibe at Skibet er for ladt, da skulle Styremændene bære af Skibet al deres Vahre, undtagen det de have tiltænkt at kiøbe Skibs-Redskab for, thi et Skib kand ingensteds gaae, naar Redskabet fattes. Er Skibet endda for ladt, da skal den først vige og bære bort som sidst fragtede, og saa efter Orden, indtil at dem som bør afgiore Sagen og dertil vare udnævnte, tykkes Skibet at være lad til pas. Ere Styremændene af de andre Skibe ikke saa nær, at de kunde komme dertil, da skal de næst boende Bønder, som have mest Forstand derpaa, og ere vante til at fare i Kiøbfærder, udnævnes til at afgiore denne Sag, eftersom tilforn er sagt. Men Styremændene ere pligtige at skaffe

en-

enhver af dem som gaae af Skibet med Klæder og Gods, lige saa got Skiberum til det Land som de havde sig heu agtet. Er det ikke at faae, da skulle Styremændene betale dem saa meget Gods, som de burde annammet, hvis de havde kommet derhen som de havde fragtet, (1) og levere igien den Leye, som hine havde tilforn udbetalt.

Cap. III.

Om Skibs Opsætning.

Naar Styremændene ville frem- eller opsætte sit Skib, da skal en Budstikke 7 Nætter forud opskiæres, og bæres saa vidt omkring som de agte fornøden. Hver Bonde som det Bud kommer til, er skyldig at fare med sine Arbeids-Folk, undtagen Hyrde, hvo som ikke kommer uden Forfald, bøde 2 Øre til Kongen. Hindrer en Bonde sine Arbeidere fra at giøre denne Reise, da bør han svare til den Sigt som derved ligger. Men Arbeids-Folkene bør selv skaffe sig Heste, om de have dem, eye de ingen, da bør Bønderne skaffe dem om de eye, Bønderne ere ikke skyldige at skaffe sine Huusmænd Heste, førend 6 Uger ere forbi af Sommeren, og ikke efter at 4 Uger ere tilbage af Sommeren, men naar Budet kommer, ere alle skyldige at fare. Er et Skib inddrevet paa ubeboede Steder, hvor Fiorder eller Sund er for, da er Bonden skyldig til at laane dem Skib, om han eyer det, de ere og plig-

(1) M. add. i Forstningen.

pligtige til at fare om Styremanden skaffer dem Skib. Styremændene ere og skyldige at give de Mænd to Gange Mad, som ikke kand reise to Gange om Dagen hiem fra Skibets Flytning, eller hiem om Aftenen. Styremændene maa giøre Gierder omkring Skibet om de ville, og sette Stotter der ind under og fæste det, og sette alting i Lave med Skibs-Folkenes Hielp. Styremænd bør og sette de Mænd hiem, som have at reise over Fiorde eller ufore Aaer, (1) ellers er enhver af dem skyldig en Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til dem som vare tilnævnte at opsette Skibet, og bør de dog sagesløs tage et Skib og svare intet dertil. Naar Styremanden vil da skulle alle tage paa Fæstene, og rykke tre Gange paa af alle Kræfter, og rores Skibet intet derved, da ere de alle fri, som der ere tilstede, endskiønt de giøre ikke mere derved, og dog det behøves at kalde Mænd dertil en anden Gang. Men de staaer til Ansvar for Skibet som sadde hiemme, da de bleve lovligen dertil kaldede, og bøde dog eftersom tilforn er meldet.

Cap. IV.

Naar Skibsmænd bør være komne til Skibet.

Alle Skibsmænd bør komme paa den Dag som Styremanden foresiger, uden Forfald. (2) Men

(1) M. S. Styremændene bør og skaffe dem som have at reise over Aae eller Ufore, Skib frem og tilbage.

(2) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 1 Cap. 9 Art.

Men det ere lovlige Forfald som Loven melder. Naar Bagstavnen kommer der hvor Forstavnen var tilforn og Skibet vender paa Reisen, da tilkommer Styremanden al Skibs-Leye, med mindre han vil vise større Lemfeldighed, hvad som Skibet derefter vederfares, undtagen om de Skibe blive her tilbage som agte sig til Norge, da skal de bie efter Vind til Marie Misse den sidste, thi efter den Tid skal ikke segles her fra Landet. Nu endskiønt Skibet da bliver tilbage, da skulle alle til visse maa reise dermed om Foraaret, som det have accorderet, for den Leye som de udbetalte den forrige Sommer. Døer nogen af dem som fragtet have, eller de blive tilbage, da beholder Styremanden al den Leye som de burde den forrige Sommer udbetale. Ingen Islænder maa reise herfra med mindre han haver til 10 Hundrede. Hvo som tager imod den der har mindre, bøde en Mark til Kongen, og den som tog sig for at fare ligeledes en Mark, undtagen han er i Tieneste eller han reiser til Skole, eller for anden Nødvendigheds Skyld, da er det ret at flytte ham, endskiønt han haver lidet Gods.

Cap. V.
Om Havn.

Der skulle Mænd søge til Havns hvor Skibe pleye at opsettes, om de kand komme derhen. Der skulle de grave for deres Støtter, og giøre Gierde og lade Væg for sit Skib, de maa nyde der baade Vand

Vand og Udmark, ligeledes de som komme derhen for at handle med dem, undtagen de er der over 3 Nætter med deres Heste, da skulle de som komme for at kiøbslaae, bøde Landnam. Ingen Told bør Kiøbmændene betale herfor.

Cap. VI.

Om Styremanden siger flere end et Stæd, hvor han vil henseigle.

Leyer man Rum i Skibet af Styremanden, som ikke siger alle det samme hvor han vil henseigle; Og reiser sig der over Tvistighed naar Veyen deeles, og vil enhver fare derhen som han haver fragtet, da skulle de raade som ere flere, endskiønt der er ikke over en Mands Forskiæl, men Styremanden skal intet derudi raade. Blive begge Parter lige mange, da kaste Lod derom, som da raader dem imellem. Nu ville de som bleve ved løse Ord og Løgn bedragne, gaae af Skibet, da skal Styremanden betale en Mark til enhver af dem, og des uden den Skibs-Leye som han tog af dem, men hine som tilbage ere paa Skibet, skal han skaffe saa mange Mænd at de ere mandstærke nok, og underholde dem sin Bekostning indtil de komme til den Kiøbstæd, hvorhen de havde fragtet.

Cap. VII.
Om Styremænd.

En Styremand skal være paa hvert Skib, undtagen paa Islands-Farer, der maa være flere. Styremanden bør have en tredie Part (1) mere Læst (Foring) end Skibs-Folkene, og dog ikke mere oplegge end de, thi den tredie Part har han til at indkiøbe Skibs-Redskab for, om den behøves, det bør alle Skibs-Folkene flytte, og legges det i Segl-Rummet ved Masten. Styremanden skal skaffe en Lots, men de bekoste alle en Tolk. Alle Læsterne skulle være lige store til fuld Fragtning, undtagen nogle af Skibs-Folkene er accorderet en større Læst end nogle mindre. Enhver skal have saa mange Punde Tyngde i sin Læst og saa megen Vare som han har taget sig Rum til og lovet Fragt for. Enhver skal skaffe Huder over sine Vahre, saa at lige mange Sække skulle være under hver lige stor Hud.

Cap. VIII.
Om Skibs-Folk forlade Skibet.

Om en Skibsmand forlader Skibet uden Styremandens Tilladelse, og det bliver ham overbeviist. Forlader han det indenlands, da bøde en Mark til Styremanden, for hver Læst som han bær bort

(1) M. fierde Part.

bort af Skibet; Men gaaer han imod Styremandens Villie bort af Skibet i Dannemark eller Gotland eller Sverrig, da betale to Marker, den eene til Kongen og den anden til Styremanden for hver Læst som han bær bort. Forlader han Skibet i Gotland (Gulland) eller Smaaland, eller Sonden paa Saxland, da bøde 6 Marker, Halvparten til Kongen og Halvparten til Styremanden. Forlader han Skibet i England eller Skotland, Orknøer eller Dublin (i Irland), Færøerne eller Hetland, da betale 8 Marker, det Halve til Kongen og det Halve til Styremanden. Gaaer nogen af Skibet uden Styremandens Tilladelse, paa Grønland eller her paa Island, som er fremmed, eller Østen i Garderige (Rusland), da betale 8 Ortuge og 13 Mark Sølv, det Halve til Kongen og Halvpart til Styremanden. Da kaldes en Skibsmand at forlade Skibet, naar han ikke kommer til Skibet paa den Tid som andre Skibsmænd komme og Styremanden har anordnet, og bør de alle have de Love paa Hiemreisen som de havde paa Udreisen, og er Skibet udi alle deres Ansvar, (1) indtil det er bleven opsat, undtagen Styremanden vil have dem forskaanet. (2)

(1) M. og M. S. Hvad Flytninge angaaer.

(2) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 1 Cap. 9, 10 Art.

Cap. IX.

Om Varten efter Styremanden.

Nu kommer Bør, da skulle Skibs-Folkene fortøve trende Søefald efter Styremanden, siden maa de sagesløs reise hvorhen de ville. (1) Nu kommer god Vind, og een af Skibsfolkene er gaaen bort af Skibet uden Styremandens og de andres Tilladelse, da skulle de varte efter ham to Søefald over, derefter maa de sagesløs tage af Sted. Gaaer nogen af Skibs-Folkene fra Skibet og imidlertid kommer føyelig Vind, da skal tre Mænd gaae op paa Landet, den første skal staae ved Enden af Bryggen, den anden længer op fra ham, og den tredie længst op, at enhver kand høre hinandens Raab, og raabe tre Gange, og gaae siden til Skibs, kommer han da ikke, da maa de sagesløs tage bort, om han er paa et christet Land, men er han paa et hedensk Land da skal de bie efter ham to Søefald over, (2) hvis det er dem sikkert for de hedenske Folk. Bliver man tilbage paa en bebygget Øe, da bør de leye ham Skib op til det faste Land, af hans eget Gods. Men bliver han tilbage paa en ubebygget Øe, da skal de legge tilbage for ham 7 Nætters Kost (3) og Fyhrtøy, en Baad og Buløxe og hver Dags Koste. Nu bliver en Mand tilbage

(1) M. add. Om den gode Vind vedvarer.

(2) Nogle Exemplarier sige: tre Søefald.

(3) M. 5 Nætters Kost. M. S. 3 Nætters Kost.

og hans Stalbrodre tilbyde en anden Mand paa hans Læst, og have Vidner derved tilstede, men Styremanden og Skibs-Folkene sige det ikke behoves, da befrier det hans Gods hvad som siden paakommer. Mode de Krigsfolk (Rovere), som med Krigs-Vaaben anfalde dem, saa Mænd blive der saarede eller dræbte, og der er ingen tilbudet paa dens Læst som blev tilbage, da haver han forbrudt hver Penning af det Gods som han eyede der paa Skibet. Nu gaae Mænd fra et Skib med Styremandens og Skibs-Folkenes Villie, og der siden paakommer Ufred, da skal de dog beholde deres Gods som vare fraværendes, om hine som vare tilstæde, kunde værge det.

Cap. X.

Om Mænd nødes at kaste for Bord.

Om Blæst, Havs-Nod eller slig Fare paakommer, at Mænd behøve at lætte sit Skib, da skal først al Overlast udkastes, behøver mere at kastes for Bord, da skal det først kastes som er af meest Tyngde, og mindst Værdi; hvo som den Vare tilhører, om den kand naaes. Og skulle alle de som inden Bords ere, betale dets Værd til Eyermanden, saa meget som de kunde faae derfor i den Kiøbstæd som de komme til, saa at deres hele Skade bliver lige stor af lige meget Gods, thi efter Godsets Mængde skal udkastes, men ikke efter Folkets eller Læste-Tal. Men komme de med beholden Reise til

Kiøb-

Kiøbstæden og have intet udkastet, da skal Overlasten saaledes kastes, (1) at alle faae lige Deel deraf, baade Styremænd og andre Skibs-Folk, allene ste at de skal bekomme mere (2) Skibs-Leye for den Last, end for de andre som til dem bleve veyede udi Skibet, saa mange som de kand blive. Men det kaldes Overlast som bliver tilbage naar enhver har veyet sin fulde Læst. (3)

Cap. XI.

Om Havs-Nød.

Om Mænd komme i slig Havs-Nød eller Fare, at deres Skib faaer Skade, saa Ladningen maa bæres deraf, men staaer dog til Forbedring, da skulle alle Skibs-Folkene fortøve en halv Maaned Søgnedage; men skilles nogle derfra forend nu blev sagt, uden Styremandens Raad og Tilladelse, da ere de som først gaae fra Skibet, skyldige 13 Marker til Kongen og Styremanden, og hver af de andre som siden gaae derfra, en Mark, indtil de ere saa faa tilbage at Skibet er ufort for Folkes Mangel Skyld. De som derefter gaae derfra blive intet skyldige. Men brækkes et Skib gandske i Stykker, og Mænd ere paa Fred-Land, da bor

(1) M. og M. S. Saaledes skiftes.

(2) M. S. og nogle andre Exemplarier sige: Halvpart mere.

(3) Confr. Christ. V. N. L. 4 B. 3 Cap. 10, 11, 12 Art.

bør de ikke skilles derved, forend det Redskab som da kand naaes, er bleven berget, tillige med Skibs-Vraget. (1)

Cap. XII.

Om Skibbrud.

Allevegne hvor Mænd lide Skibbrud, og synes ikke de selv kunde bierge Skibet, da maa de skiære Bud op, til saa mange af dem som nærmest boe, som de mene at behøve, tillige med deres Heste, som har Raad dertil. De skulle bekomme 7 Øre (2) for hver Læst de faae bierget og desuden Kost, de bør bierge Skibet og dets Redskab for samme Løn; Hvo som ikke uden Forfald kommer, bøde 6 Øre, Halvparten til Kongen og Halvparten til de Skibbrudne. (3)

Cap. XIII.

Om man leyer Plads af en Skibsmand.

Leyer nogen et Punds Rum af en Skibsmand og han fæster der lovlig, da eyer den Pladsen som leyede, altid saa længe hin eyer Skibsrum for et Pund inden Borde. Men leyer man to Punds Plads

(1) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 3 Cap. 1 Art. item 4 B. 4 C. 1 Art.

(2) De fleste Exemplarier sige: 6 Øre.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 21 Cap. Chr. V. N. L. 4 B. 4 Cap. 2 og 3 Art.

Plads af en Skibsmand, og endskiønt det er meer, da bor han nyde saa meget (1) som han kiøbte af den anden, hvad enten det er hans Plads eller Foring eller andet Gods, som den tilhører der solgte, saa længe han eyer noget. Vil en Skibsmand ikke reise med det Skib, hvor han har accorderet Plads for sig, og han har ikke tilforn fort noget ud paa Skibet, da skal han betale slig Leye til Styremanden, som han var accorderet om, og fore derhen, hvor han havde taget sig Plads. Bryder Styremanden Accorden som han har giort med en Skibsmand, da skal han betale saa meget til ham, som Skibsmanden burde betale til Styremanden, om den havde overtrædet det samme. Nu fragter man Ruin i et Skib for sig, og har fort sit Gods om Bord, og de Nodvendigheder indfalde, at han øyensynlig tager Skade paa sit Gods hvis han farer med, da skal han skaffe Styremanden en anden Skibsmand i sit Sted, lige saa god og lige megen Læst og Leye. Faaer han ingen, da skal han selv gaae dermed, eller betale eftersom forbemeldt er, med mindre Styremanden tillader ham at blive.

Cap. XIV.

Om Mænd slaaes i Kiøbfærd.

Om Mænd slaaes paa Handels-Reiser og forliges derefter med Styremandens og Skibs-Folkenes Raad, da maa ingen af dem bryde det Forlig.

(1) M.S. add. Af hver Pund.

Men Kongen i Norge eyer den Sigt som derved ligger, og bør den Kongens Ombudsmand som der har sin Bestilling hvor de aabne Lasten og bære af Skibet, at indkræve den. Om Norges Konges Undersaatter slaaes eller giøre andre Gierninger, (1) hvorpaa Sigt ligger, i Dannemark eller andre Lande, og de bøde derfor til de Kongens Ombudsmænd som der have Forlehning, da bøde de intet til Kongen i Norge naar de komme hiem, om de have tvende Mænds Vidnesbyrd derom, at de bødte der for det de misgiorde, og de have havt med en fremmed at bestille. Men slaaes Nordmænd indbyrdes, da skal de naar de komme hiem, bøde for Fredbrydelse, thi med hans Undersaatter var at giøre, og vogte sig siden desto bedre for indbyrdes Ueenighed. (2)

Cap. XV.

Hvo der skal nyde Havn.

Den tilkommer Havn som roer derind, men hin Leiet som først faaer sit Land-Toug om Pælen. Røver man en Havn for en anden, da bliver enhver som er paa det Skib en Mark skyldig, saavel Styremanden som Skibs-Folkene, af den Sigt eyer Kongen den halve Deel, men de som blive Havnen berøvede, den Halve, og skifte efter Folkets Mængde. Det kaldes Havne-Ran, om man hugger

(1) M. og M.S. bruge Oknitte, det er: Skelmstykke.
(2) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 1 C. 11 Art.

hugger eller opløser en andens Land-Toug, eller faaer dem af Leiet, som der laae tilforn. Nu ere mange Mænd paa det Skib som sidst kommer, og blive ikke eenige, og nogle sige, at hvis de raadte for saa skulle de ikke roe paa de andre, da bør enhver af dem giøre deres Eed at det skeede imod deres Villie, og være dermed angerløs. Ville de som giorde Havne-Ran, ikke betale den Sigt som derved ligger, da skal det søges som vitterlig Gield, der hvor de aabne Lasten for at losse.

Cap. XVI.

Om Havne-Ran.

Det heder Havne-Ran, om Mænd segle ind i en Havn i Anker-Sæde, og andre segle saa nær efter dem, at de Forstes Skib har ikke Vendings-Plads (Svaie-Rum). Nu tale de som forst komme til Havnen, derpaa, og bede de andre at legge saa langt bort at deres Skib ikke ligger paa deres Anker-Toug, og de andre ikke ville bortflytte dem, da er det Havne-Ran. Ligeledes om Skibet brydes under dem, da ligger der ved dette Havne-Ran saadanne Boder som ved det forrige. (1) Giøre de som sidst komme, Skade paa Skib, Anker eller Land-Toug for nogen, eller de giør anden Redskabs Spilde, da bode dets Værd og Avinds-Bod efter lovlig Dom. Hugger nogen et Skiæl-Hug paa en andens Hav-Skib, og hvad enten han forderver

(1) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 3 Cap. 7 Art.

derver noget af Skibet, eller Tougene, eller Træet, da betale som Skaden er værd, og Avinds-Bod efter lovlig Dom. Men vil de ikke bode, da ligger den samme Sigt derved, som for blev meldet. (r)

Cap. XVII.
Om Skibs-Baaden.

Styremanden skal raade for Skibs-Baaden, og hvis de ligge for Anker, lade sette Skibs-Folkene i Land engang hver Dag og ud igien, men Kokken tre Gange, engang for at hente Vand og to Gange for at lave Mad. Den skal belegge Baaden som sidst gaaer af den. Fangelinien skal rekke frem til Laste-Rummet, naar Baaden er draget til Skibet. Om noget brækkes af Bordstokken eller Fremstavnen, eller Indholt, eller Toug slides, eller Fangelinien brister i Stykker, da svare Styremanden selv til sin Baad, og skaffe Skibs-Folkene en anden, ellers svare for alt hvis der er i Skibet, om noget kand feile inden Bords fordi Baaden er ikke om Bord. Om Knuden gaaer op, da betale den Baaden som Knuden knyttede, om den ikke kommer tilbage, eller skaffe en anden Baad, vil han ikke svare til Baaden, da maa Styremanden søge det som vitterlig Gield. Tager nogen Baaden imod Styremandens Villie, da lyse (Styremanden) hannem for 2 Vidner Ran paa Hænder, og bliver hin

(r) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 26 Cap.

hin da en halv Mark skyldig til Styremanden. (1) Men tager han Baaden uden Tilladelse, og roer saa langt bort at man maa søge efter ham, da bliver han en Mark skyldig til Styremanden, og føre Baaden lige saa god tilbage som han tog den. End om Skib eller Folk komme til Skade formedelst Baadens Borteblivelse, imedens den er borte, da bøde 13 Marker, det Halve til Kongen og det Halve til Styremanden, og hvis det gandske brækkes i Stykker, da bøde for hele Skaden efter Vurdering. Men staaer Skibet til at repareres, da skal den lade det reparere, som roede bort med Baaden, og betale 5 Marker, Halvpart til Kongen og Halvpart til Styremanden, og for hver Mand som omkommer af Mangel paa Baad, skal den som roede bort med Baaden betale slige Undersaattes og andre Bøder som Kongens Ombudsmand med de beste Mænds Raad paalegger. (2)

Cap. XVIII.

Om man i Nødsfald seiler paa en anden.

Om Mænd seile langs Landet i Flode sammen, da bør de vige som seile yderst, at de ikke trænge dem paa Landet som seile inderst. Om Mænd seile for Vinden, og de andre seile dem i Vinden, og nøde dem op under Bierg eller paa Grund, og de-

(1) Nogle Exemplarier legge hertil: og føre Baaden lige god igien.

(2) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 1 Cap. 25 Art.

deres Skib for den Skyld kommer til Skade, eller brækkes i Smaat, da skal den som nødte den anden af sin Led (Cours) op under Landet, bøde for hele Skaden, efterſom 6 fornuftige Mænd paaſkiønne, og desuden Avinds-Bod efter lovlig Dom. Om Mænd ſeile for Vinden, og de ſom ſeile i Læ drive hen paa Grund og de ville heller ſeile paa de andre end brække ſit Skib paa Blindſkæret, endſkiønt deres Skib ſom gik dem til Lovart og ikke vilde vige, brækkes deraf, eller Tougene briſte, da komme ingen Bøder derfor, thi hine havde fuld Nødvendighed dertil. Nu ſeile Mænd udi ſnevre Sunde med megen Flode, da bør de ſom ſeile bag efter ſagte ſin Fart, enhver paa det Sted han er, ſaa at ingen derved forhindres. Farten bør formindſkes med at braſe op eller tage Rev i Seilene, og ſkulle de heller tages gandſke ind, end at Mænd ſeile paa andre.

Cap. XIX.

Om Mænd ſeile eller roe paa andre uden Nødvendighed.

Om Mænd ſeile paa andre uden Fornødenhed, hvad enten de ſeile til Havne, eller ude paa Havet eller langs Landet, og giøre andre Skade, hvormed det end ſkeer, da bøde efterſom 6 fornuftige Mænd vurdere, undtagen andre roe deres Forſtavn forbi. Men ſeiler man paa anden og bryder hans Skib, ſaa det ikke ſtaaer til Forbedring igien, da

da betale Skibet efter Vurdering, (1) og den hele Ladning som der er paa, og desuden Avindsbod efter lovlig Dom til enhver som fik Skade, og var paa det Skib, om han giorde det med Villie. Men bliver det Vaades Giernîng da sande det med sin Eed og ophører Avindsbod derved. Ingen maa heller roe paa en anden end seile, eller giøre det hvor ved den anden faaer Skade, men roer han paa en anden, da ligger derved samme Sigt som ovenmeldt er. (2)

Cap. XX.

Om Mænd seile i Flode sammen.

Nu legger man bort af Leie og far sit Ærende, men lader Bryggen efter sig, da eyer den Leiet naar han kommer igien, som lod Bryggen ligge tilbage. Om Mænd foreenes om at seile tilsammen efter ret Soe=Ret, da maa ingen seile længer fra hinanden, end at hans Raa kand sees fra Borde. Seile de længere, betale en Mark til den som blev fraseilet, saavel Styremanden som Skibs=Folkene. Men det er Fornødenhed, om Skib, Liv eller Gods staaer i Fare. Kommer saadan Fornødenhed paa, da maa man sagesløs seile bort, om de som var i Makkerskab med dem, ville det med deres Eed bekræfte. Men ere ingen andre til, da skal de selv sande

(1) M. S. eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere.
(2) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 3 Cap. 4 Art.

sande sit Sigende med 6 Mænds Eed. (1) Falder Eeden for dem, da bøde efter forbemeldte.

Cap. XXI.

Om Mænd drage et Anker op.

Om Mænd drage et Anker op med sit eget Anker og dermed følger hverken Toug eller Boye, da eyer Styremanden den Halve og Skibs-Folkene den halve Part, undtagen nogen tilegner sig det som haver to Vidner dertil, da skal han naar hans Vidner ere rigtige, løse det ud, med at give det halve Værd derfor. Det som findes bør lyses den samme Dag for Vidner, om Mænd ligge ved et beboet Land, bliver det ikke saaledes lyst, da maa Eyermanden give Tyvs-Sag derpaa. Drager nogen et Anker op med Krog, eller og Dykker dertil, og kommer Reeb i Ringen, da skal det løses af ham for det halve Værdi. (2) Kommer ingen Eyermand dertil eller hans Ombudsmand, da tilhører Ankeret dem som droge det op. (3)

Cap.

(1) M. og M. S. add. Og være angerløs derfor.

(2) M. Da bør han bekomme den samme Løn af Eyermanden som før er sagt.

(3) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 4 Cap. 5 Art.

Cap. XXII.
Om Fællig.

Legge Mænd Fællig tilsammen, da skal det skee i Vidners Nærværelse, det Fælledsskab maa med ingen Sagesløs forøges, uden den anden tilstæder det. Forøger nogen det, da skal den som først lagde Fællig tilsammen, tage af uskift Gods en Mark Sølv i Norge, men et Hundred paa Island. Ingen skal uden Nødvendighed fare længere end aftalt var, undtagen han vil svare den anden til hver Penning; af det Gods skal hverken for Hug eller Slag betales, ey heller for Leyermaal, og ingen anden unyttig Gield eller Fortæring deraf erlegges, uden begges Villie er dertil. End naar de skifte deres Gods og Fællig, da legge han frem saa meget Gods han vil, og sige saaledes: Her er nu tilstede baade Fortienesten og Capitalen, som Vi eye begge tilsammen, og giore siden derpaa sin Eed. Han skal have saadanne Klæder paa naar de skifte deres Fællig, som han havde paa da de lagde deres Fællig sammen, og ikke heller slettere. Nu legge Mænd Bifællig (Hiá-Felag), da skal den som tager der imod, klæde sig og føde af sit eget Gods, og ikke af den andens som lagde Bifællig med ham, undtagen Skibs-Leye, og for at bære det op og ud som var lagt i Bifællig, og forsvare det som sit eget Gods. De skal bekomme hver den halve Part af Fortienesten, men den som lagde Bifællig, bekommer først sin Capital. Nu forordne de efter-

som de foreenes om, hvorhen han skal fare med Godset, flytter han det eller farer andensteds dermed, da svare han derfor i alle Tilfælde. Kommer han i slet Marked, og faaer ikke solgt Godset saa dyrt som det blev vurderet ham i Hænder, da føre det hiem igien, og levere Eyermanden sit Gods, sælger han det ringere, da skal det være hans egen Skade, og ikke dens som Godset eyede.

Cap. XXIII.

Om den eene af dem døer, som sidde i Fællig sammen.

Nu legge Mænd Fællig tilsammen og bruge begge det samme Giemme, og bære deres Klæder om Bord og fare derhen som de have fragtet. Bliver da een af dem syg og ligger for Døden, da skal hans Stalbroder gaae til Styremanden og Skibs-Folkene, og bede dem at komme til den Syge, som da skal sige dem fra sit Gods og deres Fællig. Døer han siden, da skulle de være Vidner som vare tilstede, om nogen Mistanke indfalder; Godset skal vurderes naar det kommer til Lands, og skal den som det annammer tage imod det vurderet, og have det fremdeles sig til Fordeel, om han flytter Capitalen til dens rette Arving eller hans Ombudsmand. Kand han ikke faae de Vidner til sig som vurderede Godset, da forøge han sine Vidner med de Mænd som fare did hvor Arvingen boer. Nu døer hans Stalbroder efter at Kasten er kommen i

Rummet og førend de komme paa Reisen, da skal han sette en anden i hans Sted, som baade kand fuldkommen roe og øse, handtere Seil og andet Arbeid paa den Dødes Gods Bekostning. Mere maa han ikke nyde deraf, uden Arvingen tilsteder det. (1)

Cap. XXIV.

Om Vagt paa Skibet.

Nu ere de kommen paa Veyen, og de behøve at staae paa Vagt og Udkik, saavel Dag som Nat, da skal den Vagt som passe skal paa Land, holdes og begyndes udi Fremstavnen, og gaae siden bag efter om Styrbord, og frem efter Skibet om Bagbord. Den Vagt som skal passe paa at øse det Vand som Skibet lækker for Ladningens Skyld, skal begyndes Bagen fra Lugen om Bagbord og gaae frem efter Skibet, og saa tilbage paa Styrbord. Den Vagt som skal øse det Vand der inddrives af Søen underveys, og Vagt paa Raaen skal begyndes ved Masten paa Bagbord, og gaae frem efter Skibet og saa tilbage paa Styrbord. De Embeder som nu i de Søefarendes Lov ere opregnede, bør være paa et hvert lovlig langt Skib, men det kaldes lovlig langt som kand regnes efter Rum og Læster.

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. à Cap. 54 Art. item 5 B. 3 C. 30 Art.

Cap. XXV.

Om flere Mænd eye Hav-Skib tilsammen.

Om Mænd eye et Hav-Skib tilsammen, og nogle ville fare dermed, men nogle ikke, da skal den som vil fare, stævne sine Med-Eyere til Skibet saa lang Tid forud at de kand komme efter Leiligheden, og saaledes gaae til Verks med dette Skifte som meldes om Jorde-Skifte og om andre kostbare Ting udi Kiøbe-Balken. Men hvis de Mænd eye et Hav-Skib tilsammen, som ingen af dem har Formue at kiøbe, og ingen anden heller vil kiøbe, da maa den som vil, føre sig det til Nytte, og betale til sine Med-Eyere deres Part af Skibs-Leyen, dog tage deraf det han behøvede til de Bekostninger som de burde giøre. Paa samme Maade skal og forholdes om Mænd eye det Skib tilsammen som er mindre end Hav-Skib, og den eene vil holde Skibet til Fiskeri eller anden Avl og ikke den anden, da skal paa samme Maade, som angaaende Hav-Skib er formeldet, dermed ogsaa omgaaes. Allevegne hvor Mænd bør skifte eller vurdere en Ting imellem Folk, og de ere dertil lovligen udnævnte, da bør de altid komme Formiddag til Skifte eller Vurdering, ellers bliver enhver skyldig 2 Øre, (1) det Halve til Kongen og det Halve til den som til Vurderingen lovlig er udnævnet, undtagen Forfald hindrer dem. Angaaende al Skibs-Redskab og Vand-Kar som de eyede begge tilsammen med Skibet, det bør

(1) M. 6 Øre.

bør fornuftige Mænd vurdere, og skal det altsammen følge med Skibet. Ville de begge holde Skibet til Fiskeri eller anden Avling, men paa adskillig Maade, da skal dermed saaledes handles, at naar den eene ikke vil overlevere Skibet til den anden, da skulle fornuftige Mænd vurdere hvem af dem skal have Skibet eller dets Værd, hvis de ikke selv forenes derom. Holder den ene Skibet paa Fiskeri eller anden Avling, saa at den anden ikke veed eller ikke blev spurgt derom, da skal den som holder eller holde lader Skibet, staae til fuld Ansvar derfor, men hin som intet raadte for, skal dog beholde sin Part af Skibet og slig Leye som 6 fornuftige Mænd paaskionne, om Skibet bliver lad. Men var det begge deres Raad i Førstningen, da skal hver forsvare Skibet eftersom han haver Deel deraf. Faaer den ikke Skibets Værd som det bør have, da søge det som vitterlig Gield. Om Mænd eye Vand-Baade tilsammen, eller de Skibe som ere saa slette (1) at de ikke kand føres paa Søen til Fiskeri, og de ville dog ikke eye det længer tilsammen, da skal med det Skifte omgaaes som før er meldet om større Skib. Om man fremsetter en andens Hav-Skib, og endskiønt en anden eyer det tillige med ham, uden den sammes Tilladelse, og om han farer bort dermed; Ligeledes om man hugger i anden Mands Skib, og hvad som han forderver paa Skibet, enten dets Redskab eller Tømmer, bøde derfor eftersom 6 for-

X 2 nuftige

(1) M. og M. S. Saa smaa eller slette.

nuftige Mænd (1) paaſkionne. Og allevegne hvor man gior en anden Skade paa hans Gods, af Had eller Avind, da ſkal den det gior, bode fuld Rettighed efter Dom, og desuden for Skaden om det er bevisligt. Det er altſammen fuld Rettigheds Skade ſom Mænd agte til en halv Mark, men er den mindre, da faaer den ſom Skaden vederfares, Avinds-Bod efter Dom, negter nogen og Vidne ere ikke til, da negte med 3 Mænds Eed, at den anden tilkommer mere for fuld Rettigheds Skade. (2) Men falder Eeden for ham, da bode ſom for bemelt er. Bliver Skaden mere end han ſelv vil, da betale Skaden til den ſom Godſet eyede, uden videre Erſtatning. (3)

Cap. XXVI.

Om de Søefarendes Friheder.

Nu tage Mænd Ladning paa deres Skib ved Land eller paa Udøer, men det er Ladning naar et Skib er halv ladt eller mere, da ere alle Havne lige hiemmel for dem, hvis de ikke ere over 3 Nætter paa ſamme Havn i ſort Veirlig. Ere de over den Tid

(1) M. og M. S. add. Af Dommeren lovligen tilnævnte.
(2) M. og de fleſte Exemplarier ſige: da negte med 3 Mænds Eed for fuld Rettigheds Skade; Men M. S. ſaaledes: da negte herfor med 3 Mænds Eed, men med 6 Mænds Eed for fuld Rettigheds Skade.
(3) confr. Chriſt. IV. N. L. Kiobe-B. 27 Cap. it. ibid. 18 Cap.

Tid og Vinden hindrer dem ikke, da skal de bøde Landnam til Jorddrotten. De maa være paa den samme Havn, medens de behøve at tørre eller sælge deres Vare eller Avling eller føre sit Gods op paa Landet til Forvaring. (1) Bryder nogen sit Skib da han reiser langs Landet, Aarer eller andet Træ-Redskab, da maa han tage saa meget Tømmer af anden Mands Forstrand, som han kand hielpes med, og legge dets Værd efter i Vidners Nærværelse, efter fornuftige Mænds Vurdering om de ere tilstede, hos den Bonde som boer nærmest den Strand som Tømmeret var paa. (2)

Cap. XXVII.

Om Ansvar for Skib udi sterk Vind.

Om man drager sit Skib der op, hvor man ikke eyer Plads for det, og det siden oploftes af Vind, og kastes paa et andet Skib, da skal den svare til begge Skibe, som drog sit Skib der op, hvor han ikke eyede Plads for det. Lofter Vinden dens Skib op, som Pladsen eyer, og kaster det paa dens Skib som ikke eyer Pladsen, og brydes, da bør enhver af dem svare til sit Skib. Eye de begge Pladsen eller ingen af dem, da bør den svare til begge Skibe, om det eene skades af det andet, som fæstede det der oploftedes. Tager Vinden dem begge op paa eengang, og de komme sammen i Luften,

(1) M. Til Forbedring.

(2) confr. Christian IV. N. L. Landsleye-B. 20 Cap.

ten, da skal hver svare til sit Skib. Om nogen opdrager Tømmer derhos hvor Skibe staae oppe, da belegge saaledes Tømmeret, at Vinden kaster det ikke i Luften. Men kastes det af Vinden og forderver enten Skib eller Redskab, da skal den svare til Skibet som burde belegge Tømmeret. Bærer nogen sit Gods eller Avling op paa Land, og Vinden løfter det i Luften, saa det brækker andres Skib, da skal den svare til Skibene som bar det op der aarsagede Skaden. Drager man sit Gods (1) op paa en andens Land, der hvor ingen Skib ere, og han veed ikke at Skib skulle der opsættes, men de blive der siden opsatte, da svarer han ikke til, endskiønt hans Tømmer eller Avling bryder andres Skib. Om eens Tømmer eller Avling kastes af Vind i Luften, paa en andens Tømmer eller Avling eller Huus, saa det kommer derved til Skade, da skal den svare til al den Skade som deraf skeer, som Tømmer eller Avling burde fæste, og bør dermed paa samme Maade, som om Skib er anordnet, forholdes. Nu seile Mænd langs Landet eller Øer, og sette deres Skib op i Tofter eller Nost, og Eyermanden kommer siden med sit Skib og vil det der opsette, da bør de som ikke eyede Pladsen (2) fremsette deres Skib, ville de det ikke fremdrage, da bøde fuld Landnam til Pladsens Eyere eftersom han er af Stand til, og endskiønt han fremdrager deres Skib, da skulle de selv svare dertil. Enhver maa fæste

(1) M. S. add. Eller Tømmer.

(2) M. og M. S. add. Og først satte op.

fæste sit Skib med Torv og Steene, og arbeide det paa anden Mands Jord, der hvor hverken spildes Ager eller Eng, og betale til Jord-Eyeren for den Skade som deraf kommer.

Kong Erichs Rette-Bod.

Det er imod Vores Villie, at megen Fisk bliver i dyr Tid her fra Landet bortflyttet.

Cap. XXVIII. (1)

Naar Mænd bortlaane Skib eller Hors.

Nu laaner man sit Hors eller Skib til anden, og den som leyede vil bruge dem til sit Behov, men hin som laante kommer og tager fra ham Laanet, da skal han betale en halv Mark paa Hvilestedet. Men bruger den som leyede længer eller paa andre Steder i sørt Veirlig, det ham blev laant, da bode til den som Skibet eller Horset eyer, en halv Mark paa Hvile-Stedet, og desuden for al den Skade som deraf aarsages. Nu laaner han det Skib bort til andre, da blive de som det bruge, skyldige, om de vidste at han ikke burde bortlaane det, men vide de ikke andet end at han raader for Skibet, da staaer han ene for al Ansvar. Naar de som have brugt Skibet, komme tilbage, da bør

(1) Disse 2 følgende Capitler findes ikke i den trykte Lov-Bog, men ere efter M. og M. S. bleven ind satte.

de sette Skibet op, og forvare det saaledes som før er sagt, har de ikke Kræfter at sette det op, da sige det til Eyermanden og bede ham komme dertil, og tilbyde ham deres Hielp, vil han ikke fare med, da svare selv til Skibet, men ellers de som brugte, eller hvis de ikke forvare det saa got som det var forvaret førend de tog det. Laaner man eller leyer sit Skib bort til en anden, da er det Skib hiemmelt for alle de Folk at reise dermed, som han til Reisen behøver.

Kong Haagens Rette-Bod.

Allevegne hvor nogen forlader et Skib udi Fiskver, eller paa lange Reiser, bøde en halv Mark til Kongen, og til Skibets Eyermand efter lovlig Dom. Men hvo som med Villie tager imod en andens Skibsmand, bøde en Mark til Kongen, og skal dog Skibsmanden være der hvor han først accorderede sig Plads. (1)

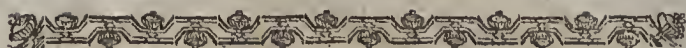
Cap. XXIX.

Om Penges Gyldighed.

Tre Penge talte, gielde imod 1 Penge veyet, 20 Penge veyede mod 1 Ortug, 3 Ortug mod 1 Øre, 8 Øre i en Mark, 24 Marker i et Lispund, 24 Lispund i et Skippund, 10 Skippund i en Læst, 12 Læster i en Ladning.

(1) confr. Christ. V. N. L. 4 B. 1 Cap. 2 Art.

Her



Her begyndes den Niende Part af Lov-Bogen, som kaldes Tyve-Balken.

Cap. I.

Det er nu dernæst, at den eene af Os ikke maa stiæle fra den anden, men derpaa bør giøres Forskiæl; Om een der ikke kand arbeide for sin Føde, stiæler Mad, (1) og redder dermed sit Liv udi Hungers Nød, da er det Tyveri aldeles ikke strafværdigt. Om nogen stiæler anden Mands Hund eller Kat, Kniv eller Belte, og alt det som er under 1 Øres Værdi, det er Snapperi, hvo som det overbevises, bøde 2 Øre til Kongen, og 1 Øre til Eyermanden, og hede Mindremand. (2) Men stiæler den som kand arbeide for sin Føde, (3) til en Øre, og var ikke tilforn for saadant bekiendt, da skal han føres paa Tinget, og løse sin Hud med 3 Marker til Kongen; Stiæler han anden Gang til en Øres Værd, da løse sin Hud med 6 Marker, løser han den ikke, da miste Huden og brændes med en Nøgel paa Kinden, stiæler han tredie Gang til en Øre, da miste sin Hud, og Kongen bekommer 13 Marker (4) af hans Gods, stiæler den samme

 oftere,

(1) Nogle Exemplarier sige: Mad som er 1 Øre værd.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 11 Cap.
(3) M. S. Som er Arbeids-Før og kand fortiene sig Føde.
(4) M. og flere Exemplarier sige: 6 Marker.

oftere, da miste sit Liv. Stiæler den til en Mark, som ikke tilforn har været bekiendt for Tyveri, da skal han føres paa Tinget, og løse sin Hud med 13 Marker til Kongen, eller være fredløs eftersom Tingmændene domme, stiæler han oftere, da miste sit Liv. Stiæler en Tyv til 2 Marker første Gang da haver han forbrudt alt sit Løse-Gods, og hvis han eyer noget Jordegods, da skal 13 Marker deraf vurderes, og have desuden slig Straf som den paalegger ham der af Kongen har Magt til ret Revselse, men han beholder dog Livet. Stiæler den samme oftere, da haver han forbrudt Land og Løsøre og sit Liv med. (1) Den som tager imod tyvstaalet Gods videndes, enten som Gave, Kiøb eller Laan, og beholder, vogter og dølger det, bliver lige saa skyldig som den det stial, undtagen han mister ikke sit Liv derfor, han heder Tyvens Stalbroder. (2) Den der raader en Tyv til at stiele, bliver Halvpart mindre skyldig, undtagen han raader sin Myndling dertil som er inden sine 16 Aar, da svare til fuld Sigt derfor, ligesom han havde selv stiaalet det. (3) (4)

Kong

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 1 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 33 til 39 Art.

(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 16, 17, 18 Art.

(3) M. S. Som han havde selv stiaalet lige meget.

(4) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 22 C. 2 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Onde Mennesker bør der straffes hvor de blive tagne, hvis der tilforn er giort Ransag i Sagen, ellers bør de føres Sysselmanden paa Hænder der hvor de blive tagne og skal da hver Sysselmand skikke dem fra sig til en anden under god Forvaring og sin egen Ansvar indtil de komme til den Sysselmand hvor de misgiorde.

Cap. II.

Om Tyves Medfart.

Bliver en Tyv greben, da skal man binde Kosterne paa hans Bag, udi den Rep hvor han bliver greben, og føre ham bunden til Kongens Ombudsmand, som siden skal føre ham paa Tinget, og fra Tinget til Strand eller afbrændte Steder eller de Steder hvor Mænd meener beqvemmest. Ombudsmanden skal skaffe en Mand til at dræbe ham og alle Tyve. Bonderne ere pligtige at følge Tyven til Retterstedet, da er han af deres Ansvar, ville de ikke følge ham derhen, da bliver enhver skyldig en halv Mark til Kongen, endskiønt Sysselmanden vil ikke paalegge Straffen. Alt det Gods som bliver taget hos Tyven tilhører den som ham greb, om ingen anden beviser det at være sit; men alle andre Løsøre høre Kongen til. Den som binder en Tyv, bør svare for ham under 4 Markers Gield til Kongen, indtil han setter ham bunden udi Ombudsmandens Gaard i Vidners Overværelse,

relse; vil Tyven værge sig, da falder han fredløs, men hvo som lader en Tyv løs, bode 4 Marker til Kongen, saa vel Kongens Ombudsmand som en anden. Men griber en eeneste Mand en Tyv, da faaer han ingen Straf, endskiont han bliver løs. Ingen er pligtig at tage en Tyv, med mindre han kommer over ham udi Tyveriet, saaledes, at Kosterne kand bindes paa hans Bag, eller om hans Grande, som han veed er bleven bestiaalen, udæsker ham dertil. Enhver Tyv skal der dømmes, hvor han stial, hvis der ikke tilforn, hvor han bliver greben, tages fuldkommen Beviis i Sagen. (1)

Cap. III.
Om Ransmænd.

Ransmænd kand ikke bode for sig i hvor helst de blive grebne, og ligeledes de som styrke dem dertil, (2) eftersom tilforn er anordnet, om ubodelige Sager udi Mannhelge-Balken. (3) Tager nogen en Tyv fra en anden med Magt, da svare som for Land-Forræderi mod Kongen, og enhver som er i Følge med ham, bode en Mark til Kongen. Kiender man sit tyvstiaalne Gods udi anden Mands Hænder, og tager det tilbage, med de Ord: at han ingenlunde nedfælder Kongens Ret,

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 2 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 4 Art.
(2) M. Ligeledes enhver som hielper til at lade dem undflye.
(3) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 12 Cap. 15 Art.

Ret, og haver dertil Vidner, da er han sagesløs, men hin skyldig i Sagen; fordølger han Tyven og tager imod det Tyvstiaalne Gods (1) af ham, da bøde 4 Marker til Kongen. Nu paataler en Lehnsmand eller Sysselmand, at de har giort indbyrdes Forlig, den som stial og hin som blev bestiaalet, og at de have fordulgt Kongens Ret, da skal den som blev bestiaalet værge sig med tre Mænds Eed, falder Eeden for ham, da bøde 4 Marker, og hin bliver Tyv som tilforn. (2)

Cap. IV.

Hvorledes Tyvstiaalet Gods skal tages tilbage.

Anholder nogen sit Gods som er Tyvstiaalet, i anden Mands Være, men den skyder paa Hiemmelsmand, og siger at han har kiøbt det, da skal han forlange Borgen for ham og sit Gods som han tilegner sig, og forelegge ham en vis Dag, da skal han fremføre sine Vidner, at det er hans Gods, og at han hverken betalte eller gav det bort, ey heller solgte han det, eller gav nogen Fuldmagt dertil, da maa han frit tage sit Gods, og giøre siden hvilket han vil, fare bort med sit Gods eller forfare den andens Hiemmel; Brøster hannem Hiemmel, da er han Tyv. Allevegne hvor man har Hiemmel til den Ting, som en anden er bleven frastiaalet, og han meente sig med rette at eye, endskiønt han siden

(1) M.S. add. Eller tager andet Gods for sit Gods.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 3 Cap.

siden faaer andet at vide, da maa han forfølge den Sag til Tings, eller for Lavmanden eller anden ret Kiendelse. Men lader han den Ting los, forend den ved Dom er bleven ham fradømt, da maa han ikke fordre det han gav derfor. Da haver man Hiemmel, naar den siger ham det hiemmelt, som raade maa for sit Gods, og han tænkte at maatte sælge ham den Ting, men ellers ikke. Nu tilegner man sig en Ting hos en anden, og den samme har Hiemmelsmand derfor, da bor enhver søge sin Hiemmelsmand, indtil det Rette proves, og skal da den svare til Tyveriet, som dertil bor efter Loven at svare. (1)

Cap. V.

Hvorledes man skal befrie sig for Tyveri.

Sigter man en anden for Tyveri, da giøre hvilket han vil, at stævne ham hiem og derfra til Tings, eller lyse hans Tyveri paa Tinge. (2) Da bor Tingmændene stævne ham til det næste Ting, om han er inden Herredet, men er han uden for det Herret, da kalde ham med en lovlig Stævning til Tings for hver Sag paa en vis Dag, møder han ikke, da bliver han skyldig i Sagen, undtagen Vidner bekræfte hans Forfald. Kommer han selv, da

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 5 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 5 til 10 Art.

(2) M. og M. S. Eller fare til Ting, og lyse der hans Tyvnet.

da værge sig med sin Eed, falder Eeden for ham, da bode som forbemeldt er, efter Godsets Lelob. (1) (2)

Cap. VI.

Om Randsagen efter stiaalet Gods.

Bliver nogen sit Gods bestiaalen, og han seer Folkes Fodspor at ligge derfra, da skal han have Bud efter sine Herretsmænd, og sige hvorledes det er hàm gaaet og begiære Folk til at sette efter Tyven, saa mange som han behover, og soge udi Bondens Gaard. De skulle sidde uden for Gierdet om Gaarden, eller uden for den giodede Græsmark, hvis der er intet Gierde, og skikke en Mand til Huusene, som siger deres Erinde og begiære at maa randsage. Tilsteder Bonden det, da skal hin hente sine Naboer, og bor de gaae ind i deres blotte ulden Skiorter uden Belte. Tilbyder Bonden Randsagning og Kosterne findes ikke hos ham, da værge sig med 6 Mænds Eed (3) om de vil beskylde ham, falder den Eed for ham, da bode 4 Marker. Bonden skal skaffe dem Lys om behoves, medens de randsage. De som ikke ville levere deres Nogle for at oplukke deres Giemme, da maa deres Laase opbrydes. De samme Mænd bor randsage

(1) M. Da bode fuld Sigt efter Godsets Belob.
(2) confr. Chr. IV. N. L. Tyffve-B. 5 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 14, 15 Art.
(3) M. S. Da værge sig med sin Eed.

ſage paa alle Steder baade ude og inde, og tilføye dem ingen Skade med deres Randſagning ſom der boe. De maa opſtinge Jorden og grave alle Steder, og ſøge der hvor de ville. Hvis de finde deres Gods udi de Huuſe, hvor Folk boer, da have de fundet Koſterne inde, ligeledes om Koſterne findes udi de Graver ſom ere ude, men ere Gravene inden fra, eller de findes i Udhuſe (1) eller anden Giemme, hvor krogede Spor gaae til, og fra de Huuſe, hvor Folk ere inde. Men findes de i Gaards-Doren eller Vinduer, ſaa de kunde kaſtes ind, da maa den værge ſig med 6 Mænds Eed ſom for er omtalt. Giør de ſom randſage Vold paa dem ſom foreſidde, eller gaae ulovlig til Verks med Randſagningen, eller paa anden Maade end nu blev forelagt, og Bonden bliver frikiendt for Sagen, da ſkal Forgangs-Manden ſvare ham fuld Rettighed efter lovlig Dom, og 4 Marker til Kongen, men intet hvis han befindes ſkyldig. Om een af dem ſom randſager, eller en anden bringer eller bringe lader Tyvſtiaalet Gods i anden Mands Huus eller Giemme, da betale fuld Rettighed efter lovlig Dom, til den ſom Huuſet eller det Giemme eyede, og til Kongen ſkal han ſvare ſom om han havde ſelv ſtiaalet lige meget. (2)

Cap.

(1) M. Eller udi nygiort Skiul (Fiæleſted)

(2) confr. Chriſt. IV. N. L. Tyffve-B. 6 Cap. Chriſt. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 14, 15, 16, 17, 18 Art.

Cap. VII.

Om Haandran og Fornærmelse (Fornæme).

Finder man sit Gods Tyvstiaalet, og Tyven følger ikke dermed, da have sine Naboer nærværende naar han tager sit Gods. Men om Sysselmanden mistroer ham, og siger at Tyven fulgte med, da skal han føre Vidner til at Tyven var ikke tilstede da han tog sit Gods. Man maa hiemmelt tage sin Ting eller Gods, hvor helst han finder det, om ingen har det i Hænder. Øver man Haandran imod nogen eller giør ham Fornærmelse, da bøde til den som blev berøvet eftersom 6 fornuftige Mænd, dertil af Rettens Betienter lovligen udnævnte, dømme. Det er Haandran, naar man tager eller rykker bort af en andens Hænder eller fra ham, hvor det end er paa ham. Det heder Fornærmelse, naar man ikke holder paa en Ting, men tykkes dog at eye den, og hin tager den bort saa han seer derpaa. Man maa ikke tage sit eget om nogen holder derpaa, førend Vidner ere tilstede, men tager han, da bøde Avinds-Bod efter lovlig Dom. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 7 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 12 Art.

Cap. VIII.

Hvorledes man skal befrie sig for Tyveries Beskyldning.

Beskylder man een for Tyv, og en anden at have taget imod det Tyvstiaalne Gods, men han siger ney dertil, da negte det med 6 Mænds Eed, den Eed falder til slig Straf som forbemeldt er, efter Godsets Beløb, om han vidste at Godset var Tyvstiaalet. Om man sigter en anden for Tyveri, og har ikke lyst Tyveriet tilforn, da skal den som beskyldes, værge sig med 6 Mænds Eed, den Eed falder til 4 Marker. Stiæler en Umyndig der er under sine 16 Aar, da skal for hans Gierning erstattes, men Kongen eyer ingen Sag derpaa.

Kong Erichs Rette-Bod.

Bliver nogen sit Gods bestiaalen, da eyer den samme fulde Bøder for det han mistede, af den Skyldiges Gods, og desuden for den hele Omkostning som han maa giøre for at søge derefter, og sin Ret efter lovlig Dom, ligesom han var bleven saa meget berøvet. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 7 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 43 Art.

Cap. IX.

Om Fugle og Selhunde Styld.

Tager man en Høg bunden i sin Rede, og dølger den, da bliver han Tyv derfor om Eyermanden lyser at den er ham frastiaalen. Stiæler nogen en Selhund bort af en andens Jord, da bliver han Tyv derfor, hvis den er saa stor at det kand blive Tyvs Sag, ellers skal han værge sig med 6 Mænds Eed, falder Eeden for ham, da bøde 4 Marker. (1) Det samme er og om Høge; Kongen tilkommer Sigt udi slig Tilfælde. (2)

Cap. X.

Om nogen bortsælger Kongens Jord.

Hvo som bortsælger uden Tilladelse nogen Kongens Jord, bliver Tyv derfor, ligeledes den som kiøber om han veed det, eller nægte det med 6 Mænds Eed, den Eed falder til 4 Marker om den falder. Tager nogen Skiælsteene op af Jorden og setter andensteds ned, og flytter dem ind paa sine Naboers Grund, da har han forbrudt alt hvis han eyer, til Kongen, undtagen Jordegods, med mindre hans Løsøre strækker sig ikke saa til at Kongen faaer 13 Marker, da skal det fyldes af hans Jordegods, og saaledes skal i alle 13 Marke-Sager

(1) Nogle Exemplarier sige: 3 Marker.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 8 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 17 Art.

forholdes. Man bliver 6 Øre skyldig, om han tager Skiælsteene op og setter ingensteds ned igien. Legger man sig under anden Mands Fæ og dier det, han eyer ingen Ret paa sig. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Malker nogen anden Mands Boe-Fæ med stiælendes Haand, da skal han bode derfor som for Tyveri, om han har Formue dertil, ellers miste sin Hud efter lovlig Dom og Øvrighedens Revselse, undtagen han er sulten, da betale for Melken som den er værd, til den som Qvæget eyer. (2)

Cap. XI.

Om Værter og Frugters Styld.

Om man gaaer i anden Mands Æble-Gaard, Angelica-Have eller Næbe-Bed og al den Frugt som med Gierder eller Afdeeling er indhegnet, eller om Vande flyde der omkring, uden Eyermandens Tilladelse, da skal han betale ham dobbelt for Skaden og desuden 2 Øre til Venne-Bod. Tager man til 1 Øre eller mere deraf, da søges han derfor som for andet Tyveri. Gior de saa-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-Balk. 9 og 10 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 18 Cap. 1 Art.
(2) confr. Chr. IV. N. L. Landsleie-B. 35 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 42 Art.

saadant som ikke have Formue til at bøde for sig, da føres til Tings og svare dertil efter lovlig Dom. (1)

Cap. XII.

Hvorledes de Reisendes maa tage Foer hos andre.

Farer man ad Veyen med sin Hest, og endskiønt de ere tre tilsammen, og der er Høe nær ved Veyen men ingen Gaard i Nærværelsen, da maa de sagesløs tage saa meget som deres Hors behøve til Foering, om Noden trænger dem dertil. Men kommer man om Natten til en Gaard med sine Heste, og ham bliver negtet Høe til deres Foering, baade for eller uden Betaling, da maa han sagesløs tage et Knippe Høe for hver Hors uden Betaling i Nodsfald. (2)

Cap. XIII.

Om man tager Feil til en Ting.

Tager man Feil til en Ting, da bliver han intet skyldig derfor, om han siger andre det den samme Dag han bliver det vaer, ellers bliver han Tyv derfor, hvis der er saa stor Forskiæl paa Tingene at det udgior en Tyvs Sag. Det er Mistagelse, naar man tager det som en anden eyer og lader sin

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 10 C. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 23 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 12 Cap.

egen Ting ligge tilbage, og de ligne saa meget hinanden at fornuftige Mænd vel see han meente det var hans egen Ting, og skal han have fort Tingen tilbage til det Sted hvor han tog den, inden 7 Nætter efter at han blev det vaer, uden Forfald, ellers bør han bode en halv Mark til Kongen, og til Eyermanden for Skaden. Men det er ikke Mistagelse, om der er ulige Mærke paa de Ting. Det er Mistagelse, om man tager det slags Ting bort man lader blive tilbage af Vaaben, Klæder eller Hors af samme slags og samme Couleur som hans eget. Det er ikke Mistagelse om man tager en Heft i Stalden for en Hoppe, eller Hun i Steden for Han af Faare-Hoveder, ligeledes andre Ting; naar det skal hede Mistagelse da bor det man tager være samme slags som hans eget og af samme Couleur. Nu kommer Mand siden til, og seer at den Ting ligger tilbage som en anden tilhorer, da lyse det op for andre den samme Dag og beholde det sagesløs indtil hans egen Ting kommer igien. Tager man anden Mands Ting u-afvidende paa Oxeraae Ting, paa Fielder eller ubeboede Steder, og bliver det ikke vaer, forend han kommer hiem i Herredet, da bliver han intet skyldig for at han har fort den Ting med sig, om han flytter den til Oxeraae Ting den næste Sommer der paa, men enhver bor at svare til det han tager. Tager nogen feil til en Ting paa Tingreise eller Oxeraae Ting, da maa den som savner den Ting eller Hors, bide indtil Folk ere borte, og tage siden med sig det

Hors

Hors eller anden Ting, som da bliver tilbage, om det Hors ligner saa meget hans eget Hors, at han mener den anden at have taget feil; og skal han sige derfra, efter som forbemeldt er. Allevegne hvor man tager feil til en Ting paa de Steder som han maa føre den til Tinget, da skal han have den med sig der hen, tre Sommer efter hinanden, og lyse den i Lavretten, undtagen den rette Eyermand bliver for opdaget, som lyser det i Lavretten. Men kiender ingen sig derved om den Tid, da beholder han den, uden den rette Eyermand tilegner sig den siden med Vidner.

Cap. XIV.

Om nogen finder andens Gods.

Finder man nogens Gods, som Eyermanden haver tabt, da skal han lyse det op den samme Dag, ellers bliver han Tyv hvis han lyser det ikke op om Godset er saa meget at det udgior Tyvs-Sag. Man skal have det Gods for alles Øyen og benytte sig deraf, og endskiønt Eyermanden kommer da først naar Tingen er opslidt, saa betaler han (Finderen) dog intet derfor. Den som kiender sig der ved skal have tvende skiellige Vidner at det er hans Gods, om han skal være uberøvet, og de giøre deres Eed der paa da lader han det løst efter Loven, ellers eyer han det selv. Nu reise Mænd en Vey tilsammen, og den finder det tabte som forest er, da eye de det allesammen og de som

komme næst derefter, dem tilhører intet deraf som gaae det forbi. Fare Mænd tilsammen paa et Skib, og finde en Ting af Værdi, da bør de skifte den til Jævnet imellem dem. Finder man noget Gods udi anden Mands Jord, da skal den som det finder, beholde den tredie Part og Jorddrotten 2 Parter, men altsammen hvis hin lyser det ikke op efter Loven. Finder man noget Gods i Jorden udi Alminding, da skal Finderen beholde den tredie Part, og de som eye Almindingen to Parter. Bryder Mand Høye eller opgraver anden Mands Jord, for at søge efter Gods, uden Eyermandens Tilladelse, da skal han føre det til Jord=Eyeren, som han finder, og bøde hannem dertil Landnam, og for Jordspilde, mistroer Jord=Eyeren at han haverført ham saa meget Gods som han fant, da værge sig med 6 Mænds Eed, den Eed falder til 4 Marker (1) om den falder. (2)

Cap. XV.

Om forvaret Gods.

Flyer man en anden udi Troskab sit Gods til Forvaring, da skal den som tager der imod, gieme det og vogte som sit eget Gods, det som han vilde vel vogte. Og hvis det bortkommer eller tabes, da maa den som eyer det Gods, tvinge den som

(1) Nogle Exemplarier sige: 3 Marker.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve=B. 13 Cap. it. Odels=Balk. 11 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 1 til 8 Art.

som tog der imod, til at giore 3 Mænds Eed, med mindre at den som tog imod Godset, siger, naar han tager der imod, at han ikke vil svare dertil, og lovlige Vidner ere nærværende; Saa og om det Gods kommer bort af hans Giemme tilligemed hans eget. (1) Men falder Eeden, naar den udi slig Tilfælde bor aflegges, da falder den til 4 Marker. (2) (3)

Cap. XVI.

Om man laaner en Ting til en anden.

Laaner man en Ting til en anden, da er han skyldig at levere den samme ubeskadiget tilbage, eller betale dens Værd til Eyermanden, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere, undtagen den som laant blev omkommer tilligemed det Laante, da kand han ikke forsvare det, siden han ikke kunde forsvare sit eget Liv, Arvingen er ikke skyldig at betale det Laan. (4) Man maa hiemmelt bruge tilligemed de andre som han vil, (5) det Skib, Hors eller andre Ting, paa den Reise, som han haver laant det til, hvis han ikke bruger det længere eller videre end ham blev laant, men han maa ikke giore Frem-

(1) M. S. add. da sande det med sin Eed.

(2) Nogle Exemplarier sige: til 3 Marker.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 4 Art.

(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 1 og 2 Art.

(5) Nogle Exemplarier sige: som han behøver til den Reise.

laan til nogen anden, hvis den som laante, har det undtaget. Ingen maa beholde et Laan længer end det blev laant, ellers skal han betale 2 Øre til ovenmeldte, med mindre Eyermanden fordrer det, da skal han bode for Fornærmelse, undtagen (1) Nødvendighed hindrer. Endskiønt man har en andens Hest til Leye eller Laans, da skal dog den som eyer Hesten svare til, om han giør nogen Skade, hvis det ikke er af hans Tilskyndelse eller Forsømmelse, som har Hesten under Hænder. (2) Tager nogen en Ting fra en anden, Hest eller Skib, lidet eller stort, eller andre slige Ting, da skal han bode for al den Skade, som hin faaer derved, efter 6 fornuftige Mænds Dom, som dertil blive lovligen udnævnte, (3) og desuden Rettighed og Avinds-Bod til den som han tog fra efter Omstændigheder, hvad Nødvendighed ham drog til at tage det, og hvad stor Avind derved giordes, eller hvor megen Skade han fik deraf som det blev frataget. (4) Enhver skal have lige megen Rettighed og Avinds-Bod for sine Qvæg eller andre Ting, som ham blive fratagne; eller hvori han bliver mishandlet, af hvad Stand som han end er, undtagen Landnam skal gaae eftersom tilforn er anordnet, og de Rettigheder som høre til Mannhelge, Hagndran og Leyermaal dømmes eftersom den er af Stand til, som

bliver

(1) M. Lovlig Nødvendighed.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 7, 8 Art.

(3) M. Som dertil blive af Sysselmanden udnævnte.

(4) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 41 Art.

bliver mishandlet. Kongen eyer ingen Sag paa disse Boder, uden en halv Mark for Haandran. Om man tager en andens Skib, da skal han svare for sig og sine Myndlinger det samme. Ere flere tilsammen paa en Reise, hvor Urigtighed bliver øvet, enten med at ride Hors, eller søge efter dem, da skulle de som den Urigtighed giøre, sagfældes, men ikke de som ville vise Rigtighed dermed. Tager nogen anden Mands Hest, og han veed ikke at en anden har den i Forvaring, og fører Eyermanden den, og handler dermed som han eyede den selv, da bøder han intet derfor, om han vilde giøre det Eyermanden til Gavn. Om to Mænd eller flere eye tilsammen Skib, Hest eller andre Ting, da bør den svare dertil som farer dermed, men enhver af dem maa bruge dem til sin Nytte. Ingen maa laane eller bortleye et Skib, uden sine Medeyeres Tilladelse; giør han det, da svare sin Medeyer derfor. (1) Men hin som det blev laant eller leyet, være angerløs. Tager nogen anden Mands Gods, Skib eller Hors, og forvilder dets Hiemmel, da bliver han Tyv derfor. (2)

(1) M. add. hvis han paataler.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 37 Cap. item, Kiøber-B. 27 Cap.

Cap. XVII.

Om Mand laaner det bort som hannem er bleven laant.

Laaner Mand en anden sit Hors eller Skib, og vil den, som det blev laant, have det til sin Behov; Men hin som laante, kommer og tager Laanet fra ham, da skal den hvis Skibet, eller Horset er, betale en halv Mark, naar han tager det. Men beholder den det som ham blev laant, i godt Veyrlig over Tiden, da skal han betale en halv Mark til den som Skibet eller Horset eyede, naar han faaer det, og bøde dog for al den Skade som hannem deraf vederfares. (1) Laaner nogen det Skib, eller Hors, som ham selv blev laant, til en anden, da blive de som handle dermed, skyldige, om de vidste at den som laante, eyede det ikke. Nu meene de, at den har at raade for Skibet som det bortlaaner, og staaer han da for al Ansvar. (2) Naar de som have laant en andens Skib, komme tilbage, da bør de sette det op, og forvare som tilforn. Om de ikke formaae at sette det op da bør de sige det til den som eyer Skibet, og tilbyde ham sin Hielp, og bede ham at komme til; Vil han ikke, da svare selv til sit Skib, ellers bør de som brugte det, svare dertil, om de forvare det ikke saaledes som det var tilforn, da de tog det. Laa-
ner

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 27 Cap.
(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 19 Cap.

ner Mand en anden sit Skib, eller leyer det bort, da maa de alle hiemmelt handle med det Skib, som han behøver til den Reise.

Kong Haagens Rette-Bod.

Allevegne naar Mænd gaae fra Skibet, da de ere til Soes, eller paa lange Reiser, enhver som giør skal bøde en halv Mark til Kongen, og efter lovlig Dom til Skibets Eyermand. Hvo som vidændes tager en anden Mands Tieneste-Karl, eller Skibsmand, bøde en halv Mark til Kongen, og skal dog Tieneste-Karlen eller Skibsmanden blive i sin forrige Tieneste. (1)

Cap. XVIII.

Om Dobbel og Tærningekast.

Om Mænd doble eller kaste Tærninger om Penge, da maa Kongens Ombudsmand borttage saa meget som de have kastet om, og skal dog enhver af dem betale en halv Mark til Kongen; Giør nogen Veddemaal sammen, da bør det være magtesløs, og bødes intet derfor. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 22 Cap. Chr. V. N. L. 4 B. 1 Cap. 2 Art. it. 6 Bog 22 Cap. 4 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 28 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 13 Cap. 53 Art. it. 4 B. 1 Cap. 19 Art.

Cap. XIX.
Om Tylter-Eed.

Beskylder Kongen nogen for Lands-Forræderie, da skal han værge sig med Tylter Eed. Saaledes skal man og værge sig for alle ubodelige Sager. Der skal nævnes 6 Mænd paa hver Side af den som skal befrie sig, der ere af lige Stand med ham, og som boe ham nærmest, og kunde have meest Kundskab om Sagen, og ere (den Beskyldtes) hverken Slægtinge eller Svogre, men Fuldmyndige og Uvillige, som tilforn hverken er blevne befundne med vrang Eed, eller falsk Vidnesbyrd. Syv af dem maa han tage, og være selv den Ottende, og fire udsogte Vidner (Fángavotta), som ikke tilforn ere befundne med Meen-Eed, (1) og aflegge den Eed inden 10 Uger Søgnedage. Den som bliver beskyldt, skal sværge fuld Eed for sig, men alle de andre skulle sande hans Ord med dette Tillæg at de for Gud ikke vide andet sandere udi deres Tanker, end det han svor. (2) (3)

Cap.

(1) M. og M. S. add. og ere Fuldmyndige.

(2) Her sige nogle Exemplarier saaledes: End det, som de sværge efter sin Meening. Andre: Efter sin Samvittighed. Nogle: End det som han svor, og som de nu sværge efter sin Meening.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 14 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 14 Cap. 8 Art.

Cap. XX.

Om Sætter-Eed (Sex Mænds Eed).

Sex Mænds Eed skal aflegges udi alle 13 Marke-Sager, for Tyveries Beskyldning, som i Tyve-Balken er meldet, og for 10 Marke-Sager. Der skal nævnes 3 Vidner paa hver Side af den Beskyldte paa den Maade, som ovenmeldt er om Tylter-Eed, tre af dem skal han tage, og være selv den fierde, og tvende udsogte Vidner. (1)

Cap. XXI.

Om Lyrattir-Eed (Tre Mænds Eed).

Tre Mænds Eed skal gielde for alle 5 Marke-Sager, og 4 Marke-Sager, (2) og skal der nævnes to paa hver Side af den Beskyldte, deraf beholder han de to, som han kand faae, og er selv den tredie; Men for tre Marke Sager, og dem som mindre ere, skal til tre Mænds Eed udnævnes to Mænd paa hver Side (3) af den Beskyldte, han maa beholde den eene af dem, og være selv den anden, og et udsogt Vidne den tredie. Denne Eed skal gielde indtil man skal ikkun have to Mænds Eed, eller een Mands Eed, thi een skal sværge for en

(1) Christ. IV. N. L. Tyve-B. 15 Cap.

(2) Nogle Exemplarier sige: 4 Marke Sag, og 3 Marke Sag. Nogle legge hertil: og 2 Marke Sag.

(3) M. og M. S. og andre flere: Een paa hver Side.

en Øre, to for to Øre, og tre for tre Øre, efter som Loven byder. (1)

Cap. XXII.
Om Meen-Eedere.

De Mænd som det bliver vedkiendt og overbeviist, at de giore falske Eeder, og det bliver klarligen beviiset, skulle være Landflygtige til Norge, udi tre Aar, med mindre Kongen vil vise des større Miskundhed. De skulle ingen Mands Eed, eller Vidnesbyrd nyde, eftersom de giorde sig selv dertil udygtige, og betale desuden 4 Marker til Kongen, og 6 Øre for hver af dem som svore med dem, om de ikke vidste, at de giorde en falsk Eed, men vidste de at de svore paa vrang Sag, forend de svore, da skal de og betale 4 Marker til Kongen. Om saadanne Tilfælde kunde tildrage sig, at de Mænd kunde beskyldes for de Sager, hvorved ligger Liv eller Lemlæstelse, eller Boets Fortabelse, da maa de, slige Vidner og Værge, nyde, som den vil Miskundhed giore, der haver Magt af Kongen til at sige Ret imellem Folk. (2)

Cap.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 16 Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 17 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 10 Art.

Cap. XXIII.
Om Sagefald.

Alt det Sagefald som Mænd blive lovligen tildømte, skal være udbetalt paa næstkommende Fardage derefter. Det betales rettelig med Vadmel, Uld, ald Skinde-Vahre, og alt levende Fæ, efter den Taxt, som almindelig gaaer da imellem de fleste Folk i Herredet, med slagtet Qvæg og al slags Mad, Lærreder, ald slags Østerlandsk (Norsk) Vahre, og alt Jern-Arbeid, efter 6 Mænds Vurdering; Ingen Vahre eller Boe-Fæ maa forringes, men den bør til fuldkommen Priis vurderes.

(Hertil legger Manuscriptum følgende Rette-Bod.)

Kong Erichs Rette-Bod.
Om Domme udi Livs-Sager.

Naar de Ting holdes, hvor Mænd skulle domme nogen at miste Liv, eller Lemmer, eller om Tyverie, eller andre Revselse, da skal Lavmanden, om han er til Stede, og hvis ikke, da skal Syssel-manden udnævne tolv Mænd i Retten, til at domme udi den Sag, og bør de gaae for sig selv, og naar de komme overeens om Dommen bør de kom-

me igien til Tingmændene, og bede dem at samtykke den Dom, men de som ikke ville samtykke, skal sværge at de vide ikke andet sandere end det de sige, ellers bliver enhver af dem en halv Mark skyldig til Kongen.

Cap. XXIV. (1)

Cardinals WILHIELMI Tilladelse, om Helligdags Arbeide.

Denne Tilladelse gav Cardinal Wilhielm, da han kom til Norge, men siden blev den af Pave Innocentius stadfæstet; Hvis man formedelst Veirliget ikke kand komme til at arbeide om Sognedage, da er ham tilladt at hielpe sit Korn, Høe og anden Boes Avling, og alle Urter angerløs paa Helligdage; Men paa Helligdage giore Vi saadan Forskiæl, at denne Tilladelse skal staae ved Magt, naar Nødvendighed det udfordrer udi nyttige Ting, dog de største Høytider undtagne. Men for Landets Fattigdoms Skyld, og adskillig Slags Veirlig, og for at man desto bedre forhielper den Fattige, da tillade Vi aldeles og bevilge paa Guds Vegne, at man maa bierge sit Høe til om Aftenen paa alle de Dage som ere hellige efter at Klokken er 3 om

(1) Dette Capitel er oversat efter Membrans, og findes ikke i den trykte Lovbog.

om Eftermiddagen, undtagen Marie Misse Aften den Første, og Olufs Misse Aften, og hvis man om Løverdagen for Veiret kand komme ud til at fiske, da er tilladt at fiske den hele Dag. Har man før Helligdag giort Tømmer- eller Hoe-Læs færdig, da maa det hiemflyttes, og Hoe indbæres om Helligdag, ligeledes maa andre Læs der er kommen paa Veyen, hiemflyttes, og de som af Vaadt kand beskadiges, eller Mænd frygte at kunde bortstiæles, maa indbæres; Men alle Søe-floder skal blive der staaende, hvor de for Helligdagen ere henkomne.





Herefter følge nogle Rette-Bøder, som ere af de værdige Herrer Norges Konger udgivne, Loven og Retten til Bekræftelse.

I.

Angaaende Arv, at en Broder-Søn ægte-fød og af ægte-fødde Forældre, bør før tage Arv end en Dotter-Søn ægte-fød, kommen af u-ægte-fødde Forældre.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge og Sverrig, sender begge Lavmændene paa Island, og alle andre sine Undersaatter og samme Lands Almue, Guds og sin Helsen. Orm Snorresen, Eders Lavmand, skrev til Vor allerkiæreste Herre og Fader, Herr MAGNUS Konge, (god Ihukommelse), og forebragte ham ved sit aabet Brev, hvorunder vare hans og andre gode Mænds Indsegl, (med hvilket hans Brev dette Vort Brev er sammensæstet), at Peter Halfdansen, ægte-fød baade af Fader og Moder, krævede Arv for ham og Lavrettesmædene, efter sin Farbroder Gunnar Andersen. Men paa den anden Side fordrede den samme Arv ægte-fødde Dotter-Sønner, hvilkes Moder er avlet i Hordom, og begiærede forbemelte

melte Orm, at Vor Fader vilde med sit Raad besee denne Sag, og give hid til Landet igien Rette-Boder, hvorledes Lavmændene skulle domme i anden og tredie Arv, naar de søge efter Arv, som ere komne af dem der i Hordom eller Forvantskab ere avlede, endskiønt deres Børn ere ægte-fødde. Da efterdi denne Sag blev saavel af oftbemelte Vor Fader som Os og begge Vores Raad overveyet, eftersom Lavmand Orms Brev udviser, og fordi at baade Vor Fader og Vi paa det nøyeste betragtede denne Sag, da tildomte Vi med Vore Raadgiveres Samtykke, forbemelte Peter Halfdansen forbenævnte Arv efter Gunnar sin Farbroder, men fradomte Dotter-Børnene den, saafremt deres Moder var avlet i Hordom, og kalde Vi paa den Maade tilbage Lavmand Thorstens Dom udi bemelte Sag, og befale Vore Lavmænd, hvis slige Sager kunde oftere forekomme, angaaende de Mænd som ere af dem komne der i Hordom eller Frændskab ere avlede, at I indføre denne Dom i Lov-Bogen til en Rette-Bod imod dem der saaledes ere avlede, og skal det herefter gielde for Lov, saa ofte som slige Sager kunde forefalde. Dette Brev blev forfattet paa Nidarnes under Agder, den første Pintse-Dag, paa Vores Regierings over Norge 20de Aar, og i Vores Nærværelse forseglet.

II.

Angaaende Eeds-Vidner, og Arv efter de Børn som i Hordom ere avlede.

HAAGEN af Guds Naade, Norges Konge ꝛc. Herefter skulle Mandfolk udnævnes til at vidne med Eed og befrie andre Mandfolk, og Qvinder at befrie andre Qvinder; Saa og om en Kone belegger sig med nogen anden end sin Bonde, og faaer Barn med den samme, og Faderen døer, og Barnet derefter, da skal Moderen aldrig bekomme den Arv, som det Barn arvede efter sin Fader, med mindre hun i Forveyen er med sin Egtefælle indbyrdes bleven forligt om den Sag, og han har tilgivet hende det samme Horeri; Den Arv skulle Barnets nærmeste Faderne-Frænder tage, eftersom Arvetallet udviser. Paa samme Maade skal forholdes om en Bonde bedriver Hoer. Vi befale Sysselmændene og Lavmændene at indføre disse Lov og Rette-Bøder udi Lov-Bogen, thi Vi ville at de skulle til ævig Tid gaae over Vort hele Rige. JEsus Christus give, at disse Vore Anordninger og alle andre Rette-Bøder, som Vi have Eder udgivet, vorde saaledes af Eder efterlevede, at de blive Eder til Nytte og ævindelig Gavn, Gud til Hæder og Os alle til fælles Fryd og Ære. Dette Brev blev forfattet i Nidaros, paa Korsmisse om Foraaret, paa det Aar efter Vor Herres JEsu Christi Fødsel

Fødsel 1313, Vores Regierings 14de. Hr. Biarne Audunsen satte i Vores Nærværelse Indseglet derunder, men Thorgeir Torfesen skrev det.

III.

Angaaende dem som overtræde Kongens Brev.

HAAGEN af Guds Naade, Norges Konge, sender Lavmand N. ꝛc. Det er af mange for Os ideligen bleven andraget, og i Besynderlighed af dem som have Vores Fuldmagt at inddrive paa Vores Vegne de Bøder som bør komme for Vore Breves Overtrædelse, at I ikke vil paadømme dem nogen Straf, som giøre imod Vores Breve, eller overtræde de Domme som Vi have paalagt eller bekræftet. Derfor ville Vi have Eder vitterlig giort, det Vi have tilforn uryggelig anordnet, og saa ville Vi at det bliver efterdags uryggelig holdet, at de som herefter overtræde Vores Brev eller Domme, Beskyttelses eller Bekræftelses Breve, eller de andre som Vi give adskillige Mænd til Rettens Nydelse, eller Naade=Breve, endskiønt der er ingen Straf paalagt i Vore Breve, da ville Vi at enhver som dem overtræder, bøde 8 Marker. Og saaledes byde Vi Dig herefter at dømme, og ved lovlig Kiendelse forbemelte 8 Marker enhver at paalegge, som herom bliver fuldkommen overbeviist, lige saavel som andre Lov=Bøder, som i Lands Lov=Bogen selv blive paalagte, undtagen hvor Mænd

giøre Fredbrydelse, Hiemsøgelse eller Ran, eller andre Sager, som Os synes ved saa ringe Sigt ikke kunde afgiøres, da ville Vi at dermed skal efter Lov-Bogens Sigende forholdes rc.

IV.

Om Tinglyst Barns Arv. (1)

HAAGEN af GUds Naade, Konge til Norge rc. Giøre Eder alle vitterligt: At Torsdagen den næste efter Midfaste, paa Vores Re-

(1) Det Ord Ettleidingur som den Islandske Text bruger, og før burdte erindres, betyder endelig, saavel den man giør til sin Arving endskiønt den ikke er hans Slægt, og da kaldes filius adoptivus, ɔ: udkaaren Søn; som den man lyser i Kuld og Kiøn og kaldes filius legitimatus ɔ: giort til Egte-Søn; Dette sidste har allene Sted hos et Slegfred-Barn som Faderen har Tinglyst, og enten skiødet det en vis Andeel af sit Gods, eller og giort det fuldkommelig til sin Arving, og det da efter Loven nyder den halve Lod ved Egte-Barn, og siden holdes for Egte-Barn: men efterdi saavel denne Rette-Bod som foregaaende Arve-Balkens 8 Arv og 15 Cap. mestendeels hensigte til den sidste Bemærkelse, saa formodes Læseren ikke at anstødes, skiønt man fortolker Ettleiding med Kuldlyst Søn, Ettleidings Arf med Tinglyst Barns Arv, Ettleidingar Capitula med det Capitel om Tinglyst Arving, og leida i Ett med at lyse i Kiøn; helst siden disse Ord, som vel findes i Christ. IV. Norske Lov, ere disse Tider blevne heel uforstaaelige, findes ey heller i Christ. V. Norske eller

Regierings 19de Aar, modte de Indstævnte for Os, i Maal-Stuen i Tunsberg, Ulfur Thorhallesen paa sin Hustrues Gudrun og andre hendes Sodskendes, Mester Heriulfs, Kors-Broders (Degns) i Opslo, hans Borns Vegne paa den eene Side, og paa den anden Gunnar paa Risum. Ulfur klagede at Gudrun hans Kone og hendes Sodskende faaer ikke sin Ret af ham, angaaende Arv efter Ragnhilder Mester Heriolfs Moder, da dog deres Fader har ledt dem til Arv efter Loven; Men Gunnar svarede hertil, at endskiont deres Fader havde ledt dem til Arv efter sig, da vare de dog ikke ledte til Arv efter Frue Ragnhilder deres Farmoder, og Moder til Mester Heriulf, som dode efter at deres Fader var død, og siger han at have for sig Hr. Lavmand Guttorms Dom, som ogsaa kand sees. Nu efterdi Lavmændene paa adskillig Maade forstode det Capitel om Tinglyst Arving, og udbade af Os, at forklare og forkynde hvorledes den burde forstaaes, hvad enten den Tinglyste bor bekomme den Arv allene som han er lyst til, eller flere; da giore Vi herudi den Forklaring, med de viseste Mænds Tillæg og Forstaaelse, som Vor værdige Herr Fader havde da han anordnede disse Capitler om Tinglyst Arving, og lod dem indfore i sin Lov-Bog, at en Tinglyst skal tage alle de Arve

 som

eller Danske Love; skiont, naar her tales om en Broder der giør sin egen Broder, eller den ham ikke er saa nær paaslægtet til sin Arving, det da med al Føye henhører til den første Bemærkelse.

som kunde tilfalde, ligesom han var en ægte-fød Søn af den Mands Ægte-Kone som ledte ham til Arv, hvilket alt fra denne Tid skal iagttages. Og derfore tildømme Vi Gudrun og andre Mester Heriulfs lovligen til Arv ledte Børn, Arv efter Frue Ragnhilder deres Farmoder.

V.

Om Fællig imellem Ægte-Personer.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vi ere ofte blevne ombedet, angaaende det Fælligskab som staaer i Lov-Bogen, at Vi vilde giøre det tydeligere, og forbedre det som Os syntes at behøves. Derfor skal det alle vitterligt være, at Vi med de beste Mænds Raad have saaledes anordnet, og over hele Landet stadfæstet. Først, at naar Mand gifte deres Børn med hinanden, da staaer den Contract ved Magt som da bliver giort, hvad enten det er Fællig eller Tilgave. Faaer man en Moe eller Enke med Tilgave, da maa de legge Fællig imellem dem, naar de avle Børn som tage Arv efter dem, om det er begge deres Villie, og er den Kone giftet med hendes Frænders Raad, da skiftes deres Gods i to Parter, hvad enten der skiftes med deres Børn eller Udarvinger, og legges alt det til Fællig som de eye eller eyendes vorde, med slig Arvtagen, som de da foreenedes om. Om de Ægte-Personer legge Fællig imellem dem, som enten begge eller een af dem

dem eyer umyndige Børn forend de giftes, da maa de med de Vilkaar legge Fællig dem imellem, at begge deres nærmeste og fornuftigste Frænder, som staae til at arve Bornene, om Fader eller Moder vare døde, samtykke det; med mindre Lavmanden eller andre fornuftige synes at Bornene vederfares Svig eller Bedrageri, da agtes det Fællig som ugiort. Vi have ogsaa anordnet, at hvor den eene Egtefælle doer, der hvor ikke er Fællig, og den eene doer om Sommermaale, eller hvilken Tid paa Sommeren den doer, indtil Michels-Dag, da skal hver beholde sin Landskyld, fra den Tid den bliver indhentet om Høsten og alt til efterkommende Vaar. Men doer den eene Egtefælle ved Michels-Dags Tider eller om Juul eller Kindelmisse og om Vinteren efter den Tid og frem til Korsmisse, da skiftes den Landskyld som ikke er taget efter enhvers Jordegods Eyendom efter ret Udregning.

VI.

Om Gields Fordring.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Hvor Mænd fordre sit Gods i Herredet med Indforsels Ting, da skal der, hvor tilforn burdte 1 Øre bodes til Kongen, herefter bode en halv Mark til Kongen af enhver som undslaaer sig for at gaae hiem af Tinget med Rettens Betienter, til at giore det som ret er, hvo som helst Sagen søger. Saa og forbyde Vi at nogen henskyder sin

Sag,

Sag, fra en lovlig Dommer til at forhale Sagen for den anden, og berøve ham saaledes sine Rettigheder, undtagen det skeer i Kongens Nærværelse. Vi befale Sysselmændene og Lavmændene enhver Mands Sag saaledes at bilegge, som deres Brev paabyder.

VII.

Om Stævnefald.

Saaledes anordnede den værdige Herre Kong ERICH, Kong Magnus Søn, at allevegne hvor Sagsøgeren stævner en anden under ret Randsagning til Sysselmanden, og han ikke møder uden Forfald, da skulle han bøde en halv Mark, det Halve til Sysselmanden, og det Halve til den som Sagen har imod ham. De Stævninger skulle være efter Veyens Længde indrettede, og det saa at den Stævnte haver Tids nok til at komme efter sine Vidner og Beviisligheder, og bør Sysselmanden paa det nøyeste granske deres Sag, hvad enten den eene kommer eller de begge; formaaer han det ikke, da er han skyldig at skrive til Kongen eller Lavmanden den Randsagning som han best fik giort, og det uden Betaling; Lavmanden er da pligtig til at afsige Dom udi den Sag, endskiont Sagsøgeren møder ikke med sine Vidner. Det samme er og om Sysselmanden stævner en Mand som er inden det halve Herret, for sig selv, til at undersøge hans Sag,

Sag, og skaffe andre Ret imod ham, om han ikke, uden Forfald moder.

Saaledes er og anordnet, at naar ingen Lov=Gaver ere tilnævnte, og Mand giver til adskillige, andre Gaver, da bor de staae ved Magt, indtil de blive lige med Lov=Gaverne, bliver mere bortgivet, da skal for enhver affortes til Jævnet efter Godsets Mængde, undtagen Siæle=Gaver (som man giver for sin Siæl) eller det en frisk og sund Mand giver og bortleverer imedens han end lever, om skionsomme Mænd synes at derved giores ingen Arve=Svig.

Det er og stadfæstet at Slegfred Son som er Tinglyst tager Ret af sin Fader efter sin Moder som Tinglyste hannem, om ingen af dem er til som for ere i Arve=Tallet opregnede.

Den ældste Slegfredbaarne Son tager Hovedbollet efter sin Fader, om hans Fader fæstede hans Moder efter at han er bleven fodt, endskiont han imellem den Tid har havt en anden Kone, og avlet Born med den og hun doer, og han da derefter tar den til Ægte som tilforn var hans Frille.

Sælger en Bonde sin Kones Jordegods, uden hendes Samtykke og Villie, da skal hun være pligtig til at kundgiore det for oprigtige Mænd inden 5 Aar efter at hun vidste at de vare bortsolgte, og sige at hendes Huusbonde har bortsolgt hendes Jor=

Jorder imod hendes Villie, undtagen hun har frygtet for sin Bonde, ellers faaer hun aldrig Opreisning paa den Sag.

Avler Mand Børn med sin Kone, imedens han er i Landflygtighed, da hører dem ingen Arv til hverken efter Fader eller Moder, undtagen deres Fader faaer siden Landsfred.

VIII.

Om Provste.

ERICH af Guds Naade, kronet Konge til Norge 2c. Nu efterdi det er Vor Skyldighed nøye at efterſee og forbedre Loven og Landets Ret, da forandre Vi nogle Ting efter de beste Mænds Raad, hvilke Vi tilſkikke Eder udi efterfølgende Poster.

Forst, at de Præster ſkulle have Provstie, der ikke have Sogne-Kirker og ikke høre hemmelige Skriftemaal.

Item, at oprigtige Bønder i Sognet som have god Formue, ſkal have Ombud og Opsyn over Kirkens Gods, og det Gods som hun bør have til sin Vedligeholdelſe, dog med Præstens Vidende, og bør de giøre Herr Biſkopen Regning derfor, eller Chorbrødrene, om han er ikke i Nærværelsen.

Hof-

Hofbetientere, Præste og Biskopens Mand bør giore Leding og legge Gods til som andre.

Mænd bør iagttage at tre Gange bliver lyst for Ægte-Personer, forend de komme sammen; Thi om de avle Børn efter at saaledes var lyst, da skulle de være ægte-fød, endskiønt Slægtskab bliver imellem dem opdaget.

Det bliver og forbudet, at nogen bliver tvunget til at tage den Kone til ægte, som tilforn var hans Frille, om han end ligger med hende efter at han har gaaet til Skrifte og giort Forbedring.

Item, den som bliver stævnet for Kongen indenlands, og ikke møder, eller hans Ombudsmand, uden lovlig Forfald, skal bøde 2 Marker til Kongen, med mindre han har budet sin Sag under ret Granskning hiemme hos Lavmanden eller Syysselmanden, og Sagsøgeren har det ikke villet, da bliver den Stævnte intet skyldig, dog han for den Gang ikke møder.

Item, enhver bør at være forsynet med Lavmandens eller Syysselmandens eller andre skiellige Mænds Brev og Indsegl, om han flytter bort fra et Sted til et andet, som bære ham Vidne derom at han er oprigtig.

Ligeledes om man siger en forud at han vil den Jord indløse, og siger det til den som han meener

ner at den Jord bør foreskaae, men hin haver lønligen bortsolgt den for at forvilde saaledes den andens Søgning, da skal den som bliver søgt være pligtig til at sige ham hvo Jorden har under Hænder, men dølger han det, da betale til den anden saa megen Landskyld som den Jord giver af sig udi de 12 Maaneder.

Det bør og iagttages om Bud-Byrd, at hvo det nedfælder, skal betale 1 Øre for hver Bonde som Budet ikke kommer til, paa den rette Budvey, og ikke kommer til Tinget uden Forfald.

Angaaende den Gield som til en fastsat Tid skulde betales, da maa Creditor holde Indførsels Ting naar han vil, dog saa at han tilforn har den til den bestemte Tid udfordret.

Ligeledes bliver befalet, at de Eyendomme, som en Fader giver sin Søn, og skaffer hannem eller sin Daatter Giftermaal dermed, og hans Hustru veed det og er derhos, men paataler det ikke offentlig, da maa hun siden ikke rygge det, endskiønt hun overlever sin Mand, eller deres Arvinger, undtagen han har givet meer end Loven melder, da skal det gaae som den siger.

Ligeledes om en Bonde bortsælger sin Kones Eyendomme eller dem som de eye begge tilsammen, da skal den selv svare til sine Vidner (som kiøber), udi

udi samfulde 20 Aar, eller hans Arvinger om han doer, hvis Jordene bleve med Hustruens Samtykke solte, derefter er det af Vidners Ansvar.

Item angaaende Jorders Indløsning og Gierder, at det bør anklages for Lavmanden eller Sysselmanden som da bør afsige Ret derudi, hvad enten Lærde eller Leeg=Mand klage for dem.

Saa er og bekræftet, om Sønne=Sønner ere 2 eller flere, ægte=fødde, een Mands Sønner, og deres Fader var ægte=fød og samfædre, da skulle de tage ald Arv, saa megen som deres Fader stod til at arve, saa og Jorder og Odel, og skifte imellem dem eftersom de ere mange.

Allevegne der hvor Lavmanden er i Nærværelsen, da bør han nævne Mænd til Dommen, besynderlig hvor Sager af Betydenhed skal dømmes, men ellers skal Sysselmanden giøre det, og see vel til at de udnævner 12 fornuftige og skiellige Mænd dertil, som hverken ere i Slægtskab eller Svogerskab med dem som skal dømmes, og de 12 skal gaae hver for sig og fastsette saa sin Dom, derefter skal de gaae til de andre, og samtykke da alle Dommen med Haandtag; men de som ikke ville samtykke skal giøre sin Eed, at de veed ikke andet rettere end det de sige, ellers bøde hver en halv Mark til Kongen.

Mister Konen sin Mand, yngre end 20 Aar gammel, eller Manden mister sin Kone under sine 20 Aar, og de kom tilsammen med deres Frænders Raad, da maa de selv beholde sit Gods i Forvaring og andres med, om det tilfalder dem, de maa og flye det til andre om de vil det heller.

Ingen Leylænding er pligtig at svare til de Huuse, som Fields-Skred spilder eller stærk Blæst brekker, hvis han har holdt dem ved lige efter Loven.

IX.

At Sysselmændene giøre hvad ret er.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge ꝛc. Mange have for Os beklaget, angaaende den Dom som Lavmanden afsiger imellem Folk, og de Domme, som blive dømte, at Mænd kunde ikke faae Ret endskiønt de beklage sig for Sysselmændene eller deres Ombudsmænd, med mindre dem gives Gave dertil. Og efterdi Os tilkommer at lade slige Ting ingenlunde taales, da giøre Vi alle vitterligt, at naar een staaer for en Sag og han gaaer lovlig til verks, eller Dommen har tildømt ham noget, og han beklager sig for Vore Sysselmænd, eller deres Fuldmægtige, og forlanger Ret men faaer ikke, da forbyde Vi Vore Sysselmænd og deres Fuldmægtige at indhente af Vore Undersaatter den Gield som Vi have dem om be-

befalet, forend de har skaffet den Ret, som beklagede sig lovligen for dem, og maa desuden vist vente, at Vi flye dem Vores Fæderne Arv under Hænder, som ville skaffe dem Ret der beklage sig lovligen for dem. Allevegne hvor Lavmanden og andre fornuftige Mænd synes, at Sysselmændene eller deres Fuldmægtige, tage Folkes Penger vrangeligen, uden lovlig Søgning, og kand nogen blive saa vankundig eller taabelig, da ville Vi at de søge ingen Ret forend de have skaffet de Mænd Ret, som de fratoge uden Ret, efter Lavmandens og andre gode Mænds Raad. Dette Brev blev forfattet paa Tunsberg anden Juule-Dag, paa Vores Regierings 11te Aar rc.

X.

Om Trusseler.

HAAGEN af Guds Naade rc. Det er ofteligen for Os bleven andraget at deres Frænder som Vore Ombudsmænd tage til at randsage eller revse efter Loven, true Vore Ombudsmænd, eller de andre som dem vil følge og styrke Kongens Magt og som ret bør giore efter Loven; da fordi de fornuftigste Mænd og Os synes disse ikke bedre end de der fordre Boder for dem som Kongen lader efter Loven for deres Misgierning affstraffe: og for det andet, at slige Trusseler have ofte været efterfulgte, da udfordrer vor Pligt at hemme denne og anden Ondskab som daglig tiltager; Saa er det

Vores Bud og fuldkomne Villie, at hvo som efterdags bliver herom overbeviist, skal tages og indsettes i Kongens Fængsel, indtil han faaer de Mænd der gaae i Borgen for ham, at hin som han giorde de Trusseler, kand være sikker og tryg for ham, og ikke fanger deraf nogen Skam eller Skade, og skal han desuden betale for sin Dristighed 4 Marker til Kongen, og til den som han truede, hans fulde Rettighed efter 6 Mænds Dom. Hvis det skeer at den som de Trusseler bleve giorte fanger nogen Skam eller Skade, endskiont det skeer siden, og fornuftige Mænd fatte nogen Mistanke, at dens Gierninger eller Raad, som giorde hannem tilforn de Trusseler, have det forvoldet, da forbyde Vi Vore Sysselmænd og Lavmænd at antage nogen Undskyldning forend de have spurt sig for hos Os derom, antager nogen den, da gielder det slet intet. Det have Vi og i Sandhed erfaret, at mange ere ikke mægtige at faae Lov over dem der ikke ville adlyde Stævninger eller svare af Fornuft, hvad enten de fore en Sag imod andre, eller andre imod dem, alleneste gaae frem med haarde Trusseler og Voldsomhed imod dem som ere stille og af ringere Kræfter, men tilbyde sig dog til Lov og Ret efter gode Mænds Kiendelse, og tilborlig Befrielse. Ligeledes at somme for Redsels Skyld maa opgive deres Ret. Da fordi Vi hverken vil eller maae lade efterdags bære over med slige Ting, saa befale Vi fuldkommeligen Vore Sysselmænd at tage dem som saadant overbevises under slig Forvaring

ring og Fængsel som forbemeldt er. Det samme skal og være om deres Befrien, om de kunde den behove, der have Sag imod dem. Vi byde alle, og i Besynderlighed Vore Hofbetientere, at bevise Vore Syßelmænd Hielp med Styrke og Folge, at denne og alle andre Vore Anordninger, hvilke Vi have udgivet til Frihed for de Gode, men til Revselse og Forbedring for de ulydige Mennesker, kunde bestandigen blive efterlevet. Dette Brev blev forfattet paa Tunsberg, næste Onsdag for Trinitatis, Vores Regierings 4de Aar, Herr Haagen Vor Cantzeler forseglede, Paul Clericus skrev det.

XI.

Om ubødelige Sager.

Disse Rette-Boder udgav Kong MAGNUS, at endskiont nogen falder i de ubødelige Sager, at han haver forbrudt Livet og alt det han eyer, Jordegods og Losøre, enten han dræber Lavmanden for ret Kiendelse, eller brænder Mand inde, eller stikker hans Øye ud, eller skiær Tungen af hans Hoved, saarer eller dræber en Mand, sin Fader eller Moder, Søn eller Broder, Dotter eller Søster, sin egen Kone, eller Konen sin Mand, eller myrder sig selv, eller dræber nogen paa hans rette Hiem, eller borttager en andens Ægte-Kone, eller han borttager Qvinder med Ran og Herverk, eller forfalsker Kongens Mynt i Norge, Kongens Brev eller Indsegl, eller dræber den som har Kon-

gens Indsegl for sig, eller han har ingen Sag imod, eller udi Kongens Huus eller Gaard, eller paa Kongens Skib, eller i hans Nærværelse, eller tar en Kone med Vold, eller hevner for den der er falden i en ubødelig Sag, eller fordrer Bod for ham; Falder nogen i slige ubødelige Sager (som Gud lade ingen skee), og endskiønt han har forbrudt hos Kongen Liv og Gods, og han efterlader sig Umyndige Børn, da skulle dog Kongens Ombudsmænd bestemme saa meget af den Fredløses efterladte Gods, som Børnene behøve til Underholdning, saa længe Godset strekker sig dertil, indtil Børnene kand selv for Alders Skyld fortiene sig Føde, endskiønt Godset er ikke mere end til deres Underholdning.

XII.

At de som begaae Manddrab skal ikke bortflyttes af Landet.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge ꝛc. Gior Eder vitterligt, det Vi formedelst den Lydighed og Undersaatters Pligt, som Vi mene Os at tilkomme saavel af Eder som andre Vore Undersaatter, ville og fuldkommeligen paabyde, at ingen maa tage Sysseler til nogen lang Tid, Æretitler eller andet Embede, det som Kongen tilkommer at bortgive, med mindre den som det vil forlange, kommer selv til Os, at Vi da betroer enhver, eftersom Os synes enhver fortiene. Vi forbyde fuldkommeligen, at de som dræbe uskyldige

dige Mænd eller begaae andre grove Mord, føres bort af Landet, undtagen Vores særdeles Bud eller Brev er derfor. Saa og paasige Vi dem alle Landraade-Sag, (1) som af Ulydighed samtykke og Sammenløb giøre, for at bestyrke onde Mennesker imod Kronens Rettighed og Landets Lov, ligeledes dem der unddrage dennem for lovlig Revselse, som de for deres Gierninger bør udstaae. Vi ville at Vores Höfstyrer (Befalningsmand) lader for Os indhente Sysselens Afgift og de Sagefald som kunde tilfalde udi de Sysseler som ere ledige i Landet, imedens de som samme Sysseler forlange, ere paa Reisen hid til Os og til Landet igien. Denne Vor Anordning ville Vi at uryggelig bliver iagttaget, indtil Os og Vort Raad bliver forstandigen forebragt, at herudi maa anderledes anordnes. Vi ville at Vor Hofstyrer bedrer paa de Sysselmænd som ilde forestaae og twinge Vore Undersaatter, over det som Loven tilholder, og hvis de efter hans og Hoffets Raad ville sig ikke forbedre, da skal han optegne deres Misgierninger og sende Os dem under gode Mænds Indsegl, til den Anordning som Vi ville derom giøre, og bør de miste den Godhed de af Os nyde, indtil Vore Brev og Bud derom kommer igien til Landet. Dette Brev blev forfattet i Sona Kiøbstæd, næste Onsdag efter Nicolai-Misse (ɔ: d. 6 December) paa Vores Regie-

(1) Eller: Vi forklare dem og alle for Lands-Forrædere.

rings Fierde og Tyvende Aar. Herr Arne Vor Cantzeler indseglede det udi Vores Nærværelse, men Helge Ivarson skrev.

XIII.

Om Kiob paa Vahre.

Saaledes er anordnet og bekræftet, at Kongen eller hans Ombudsmand eyer forst Kiob paa alle Vahre eller andet Nodvendigt, hvad enten Inden- eller Udenlandske holde dem Fal. Ham bor forst sælges for den Priis som andre ville give, og alt det som han synes til Kiobs at behove og holdes Fal, da skal det forst sælges til hans Ombudsmænd, som han giver sin Fuldmagt.

Item, hvo som gior en anden af Avind og Had Skade paa hans Gods til en halv Mark, skal bode fuld Ret og for Skaden efterson 6 fornuftige Mænd paaskionne, om dertil ere Vidner, men ere de ikke, da maa han nægte det med 6 Mænds Eed. For ald mindre Skade skal han bode Avinds-Bod efter Omstændigheder, eller nægte det med tre Mænds Eed. Datum &c.

Den gamle Foreening imellem Kongen af Norge og Islænderne.

I Navn GUd Faders, Sons og Hellig Aands blev det bejaet og samtykt af hele Almuen paa Island med Haandklappen, at vi tilbyde den værdige

dige Herre Kong HAAGEN den Kronede vor Tieneste, efter den Lovens Artikel som er bleven samtykt af Kongdommen og de Undersaatter som boe i Landet.

Den første Post er, at vi ville betale til Kongen Skat og Tingreise-Løn, eftersom Lov-Bogen melder, og bevise al Undersaatters Lydighed, saafremt de Løfter som os ere imod Skatten lovede, blive holdne.

Vi ville ingen Stævninger have udaf Landet, undtagen deres som paa Lavtinget blive af vore egne Landsmænd dømte bort af Landet.

Item, at Islandske selv ere Lavmænd og Syssełmænd her paa Landet, af deres Slægt som tilforn have sagt Herredommet fra sig.

Item, at 6 Hav-Skib skal hvert Aar gaae til Landet uden Forfald.

Arvegods skal i Norge Islændere antvordes, hvor længe det og har staaet, naar de rette Arvinger eller deres Fuldmægtige afhente det, dem skal og leveres Gods for Jorder.

Item, slig Ret skulle Islandske have i Norge, som de have meest haft.

Item, at Kongen lader os nyde Islandske Lov og Fred eftersom Lov-Bogen udviser og han haver i sine Breve anordnet, som Gud behage at give ham Kræfter til.

Vi ville og have en Jarl over os som er Eder troe, imedens I og Eders Arvinger holde denne Foreening. Vi ere løse herved om den af Eder bliver overtrædet, eftersom de beste Mænd ansee.

XV.

Om Vaabenbæren paa Lavtinget.

Det blev forfattet i Lavretten paa Lavtinget, og dømt af Lavretiesmændene, paa det andet Aar efter den værdige Herres, Herr HAAGEN den kronede Konge til Norge, hans Dødsfald, at ingen maa bære den opbunden Kniv, som Stok eller Skive er til Skaftet, hvo den bær, skal bøde 3 Øre Sigt, og miste Kniven, og 4 Marker for Lavtingmændenes Domrov.

Item, om de Fattige som giøre Uskiel, kiøbe andres Gods eller kostbare Ting, da maa enhver tage sit tilbage, endskiønt de ikke have talt derom da de solgte, saafremt de kand skaffe Vidner dertil, at de eyede det de solgte.

Item, de Koner som af ledige Karle blive beskæmmede, maa ikke give Penge til deres Frelse, som dem beskæmmede, sig selv og sine Arvinger til Vanære.

XVI.

Om Tieneste-Tyende.

I Guds Navn Amen. Blev det bejaet og samtykt af Hofstyreren Wigfus Ivarsen, Lavmæn-

mændene og Lavrettesmændene, og af hele Almuen paa Island, baade uden for Ting-Kredsen, og inden i Lavretten paa det almindelige Oxeraae Ting. Først: At alle de Mands- eller Qvindes-Personer som begive sig i Tieneste hos to, tre eller flere, maa retteligen tages af Sysselmanden eller Bonderne, om Kongens Ombudsmand ikke er saa nær, under den Straf, som Dommen dem paadømmer, og være siden i dens Tieneste som de først antog. Saa og skal det være fuld og lovlig Antagelse imod alle Arbeids- og Tieneste-Folk, saavel Qvindes- som Mands-Personer her efterdags, som de selv bekiende eller have bekiendt for Vidner, og det bliver bekræftet; Eller for det Andet, om de have for ud paa Haanden taget imod Gods eller Penge at tiene for, eller de har tre Nætter efter hinanden været i Tienesten. Alle Tieneste-Folk skulle være kommen i deres Tieneste uden Forfald paa Korsmisse om Vaaren, eftersom de have lovet, ligeledes enhver til den Tid som han haver lovet, og de ere bleven foreenede om i deres Contract, ellers maa de frit søges, i hvor de end ere. De Arbeids-Mænd som ikke arbeide eller ikke ville arbeide hos Bonderne, forbyde vi Bønderne at huuse og hæle, at laane eller tillade deres Qvæg nogen Græsbeed; Item, Fiskere, som ikke formaae at betale deres dem paalagte Fiskgield, skal arbeide for deres Gield indtil den er betalt, og ligeledes alle de andre som have flere Penge opbaaret end de have fortient, eller dem som de have forpligtet sig til at betale,

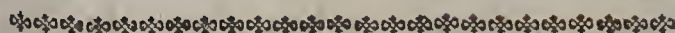
eller

eller lovet at aftiene. Hvo som ovenskrevne Artikler overtræder, eller giør imod dette Hofstyrerens, Lavmændenes, Lavrettesmændenes og Almuens Samtykke, som skeede her paa bemelte almindelige Øxeraae Ting, skal betale 4 Marker, ligesom om han overtrædede Lavmandens Kiendelse.

Kong CHRISTIANI (3tii) Brev og Rette-Bod angaaende Præste-Borns Ægtefødsel.

Vi CHRISTIAN af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers &c. Giøre alle vitterligt: At Vi af Vor synderlig Gunst og Naade have bevilget og tilladt, og nu med dette Vort aabet Brev bevilge og tillade, at alle de Præste som ere gifte eller gifte vorde, alt fra denne Dag over Vort hele Land Island, da skulle deres Børn og Afkom tage Arv efter Fader og Moder, ligesom efter andre verdslige Ægte-Personer over Vort hele Land Island; Derfore forbyde Vi alle hvo som helst ere eller være kunde, særdeles Vore Fogeder, Embedsmænd og alle andre over hele forbenevnte Island, forbemelte gifte Præster eller deres ægte-fødde Børn herudi nogen Hinder eller Forfang at giøre angaaende deres Arv, eftersom her er ovenmeldet, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn, St. Galli Confessoris Dag (ɔ: 16 Octobr.), Aar efter Guds Byrd MDLI.

Disse



Disse efterfølgende Rette-Bøder findes ikke i den trykte Jons-Bog, men ere efter Membrana indførte og oversatte.

I.

Hvorledes man bør søge sit Gods.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Ingen skal for anden Mand undgielde; Men de som overfalde andre end de have Sag imod, eller vise dem nogen stor Fortred, kand ikke bode for sig og have forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre og ligesaa sine Odels-Jorder, og komme aldrig til Landet igien. Bliver nogen sit Gods bestiaalen, da begiære af den som han har meest mistænkt at have hans Gods bestiaalet, at maa randsage hos ham, men hin skal tilbyde at randsage, negter han det, saa er han skyldig i Sagen. Den som begiærer at randsage skal have tvende boefaste Mænd med sig og ikke flere, de skulle gaae ind uden Belte og lade sig randsage førend de gaae ind, og finder han sit Gods i Kiste eller Skrin, i Giemme eller lukte Kar, da skal hin staae for med 6 Mænds Eed og tilnævnte Vidner, at det ikke kom derhen med hans Villie eller Vidende, hvis han ikke tilforn er for Urigtighed bekiendt; Men finder han sit Gods uden Laas eller Lukkelse men dog i hans Huus, da værge

værge sig med 6 Mænds Eed, og bør det være udsøgte Vidner. Disse Eeder falde til 4 Marker.

II.

Om Arv og Vidner.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vor Pligt og Kiærlighed: Først, at dersom Barn tager Arv efter sin Moder der er ægte-fød og Faderen igien efter sit Barn, da skal en Fader efterdags ikke mere Arv tage efter sit Barn, eller hans Arving, end alt Løse-Gods evindelig, men alle Jorder skal han have og vurderet beholde sin hele Livs-Tid; Men efter hans Død da bekommer den som staaer nærmest til at arve det samme Barn, alle de Eyendomme; De dog som han arvede efter sin Moder, Mands- eller Qvindes-Person i Moder-Linien, de som af den samme Slægt ere komne, og de Jorder og det Gods haver tilhørt; Paa samme Maade skal forholdes, om Moder tager Arv efter sit Barn som har arvet sin Fader. Disse Arve skulle gaae efter det almindelige Arvetal, men ikke efter Konge-Arven. Saa og om en Bonde bedriver Hoer med en Qvinde, og de avle Børn sammen, og Konen døer, og Barnet derefter, den Arv skal Faderen aldrig bekomme som det Barn arvede efter sin Moder; Den Arv skulle Barnets nærmeste Moderne-Frænder tage, eftersom for er sagt, saa og for det at Moderen skal udi det almindelige Arvetall arve sit slegfred-baaret Barn som

siges

siges i andre Kong HAAGENS Rette=Bøder. Herefter skulle almindelige Skiøger ikke antages til at bære Vidne; Men det ere Skiøger, som det bliver overbeviset at de tage Penge for sig, hvad enten de ere mere eller mindre, eller de tage to Mænd paa 12 Timer. De som Lavmanden eller andre Dommere og oprigtige Mænd synes at være urigtige formedelst een eller anden Uredelighed, skulle ikke bære Vidne, og besynderlig allermindst i de Sager, hvor om gode Mænds Oprigtighed er at giøre. Vi byde vore Sysselmænd og Lavmænd disse Rette=Boder at efterkomme, og i Lov=Bogen indføre; thi Vi ville at disse Lov skulle over hele Norges Rigeævindelig gielde.

III.

At Mænd søge Lavtinget.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vi have spurt den Gienstridighed, Modvillighed og Ulydighed som I have for nogen Tid beviist, at I have forsømmet at søge Eders Lavting hvert Aar, imod Loven og den gamle Landers Sædvane, og saaledes nedfelder Lavtinget, og Almuen des Aarsage mister sin Ret og Nodvendighed; Thi befale Vi at I søger Eders Lavting retteligen som tilforn, og vider forviist, at hvo som undslaaer sig derfor, skal sandeligen forefinde Vor Unaade, og betale den Sigt som derved ligger, og desuden forbyde Vi Vore Lavmænd at sige Løv imellem nogen

af

af dem som Syſſelmanden har med ſig, eller hans Fyldmægtig, eller Biſkopens Fuldmægtige, de ſom uden nogen Nødvendighed overtrædede denne Vor Befaling, og ikke kom til det næſte Lavting, uden at fremføre nogle vigtige Tildragelſer. Dette Brev blev forfattet paa Augvalldsnes, Trinitatis Dag, paa Vores Regierings 5te Aar.

IV.

At Hofbetientere betale deres Gield.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Det er ideligen for Os bleven andraget, at adſkillige Vore Hofbetientere blant Eder, ikke ville betale deres Gield, eller bøde for de Misgierninger ſom de have begaaet, ikke heller mode for Lavmanden paa den Tid de blive did ſtævnte, ligeledes at de ikke ville bære Vidne og ingen Eed ſværge, endſkiont Loven paaſiger dem det, tilligemed den Eed ſom de have ſvoret, og derfor burde de ikke ſværge oftere; Men fordi Vi ikke maa lade det vedgaae, og ville det heller ingenlunde taale, da ſkulle I alle vide, at hvem ſom det bliver efterdags overbeviſet, og ikke gior Forbedring derpaa, og ſærdeles naar det bliver ham for Syſſelmanden eller Lavmanden tilſagt, da er han ſandelig bort af Vore Hof=Lov, og ſkal beholde Sæde blant Allmue=Folk, hvad enten de ere i Brolluper eller anden Samqvem, men hvo af dem ſom giver ſig iblant Hof=Folkene, ſkal aldrig mere vente at nyde Viſt igien

ved

ved Hoffet. Vi byde Sysselmændene hver i sit Syssel at søge dem som andre Almue=Folk. Vi byde alle Hofbetientere at bøde paa det igien som hidindtil har manglet; Thi fra denne Tid bliver det fuldkommeligen efterseet. Datum ꝛc.

V.

At Lavmændene dømme udi Kirke=Sager efter den gamle Christen=Ret (Kirke=Lov).

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vi have forstaaet at Vore Lavmænd ikke ville dømme Lov udi de Sager som Kirken angaaer, og Christendoms=Balken bor udvise; Thi ingen Christendoms=Balk er i den Bog som den værdige Herre Kong MAGNUS Vor Fader lod forfatte, hvoraf det har aarsages, at Vi, Erke=Biskoperne og Biskoperne, have været meget uvillige at forfatte saadan en Christendoms=Bog som Os behager; Men ville dog ingenlunde at den hellig Kirke eller hendes Forstandere mister sin Ret; Thi byde Vi Vore Lavmænd at have og holde den hele Christendoms=Ret (Kirke=Lov) som har tilforn været brugelig blant Eder, dog hverken den som Vor Fader Kong MAGNUS lod forfatte, ikke heller den som Jon Erke=Biskop sammensatte, men den som var forher, ville Vi at skal gielde, og at Lavmændene derefter afsige lovlige Domme, og at al den Sigt som derudi staaer og er fastsat, bliver en tredie Part ringere; Men er noget derudi som Eder ikke ret synes,

nes, og ikke kunde bestaae, da skriver det til Os tilligemed Eders Tillæg, med Biskopernes, lærde Mænds og Hofbetienteres Vidende og Samtykke, saavidt Landet anstaaer og gavner.

VI.

Om fattige Mænd i Skagefiord.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Herr Svend Thorarinsen anklagede for Os paa de Fattiges Vegne i Skagefiord, at Herr Jörunder Biskop har dem til 14 Hundrede frataget, det de eye og haft have af de Hvalfiske som Bonderne have flyttet til Landet paa Hellig-Dage, og desuden den femte Part af den Reedfisk hvoraf blev taget halvfierde Hundrede Vetter, og efterdi oprigtige Vidner fremstillede sig for Os, som vidnede at den femte Part af hver Hvalfisk, smaa og stor, som bliver flyttet paa Hellig-Dag, har tilforn tilhort de Fattige, eftersom Loven byder og den gamle Christendoms-Ret udviser; Saa forbyde Vi alle, af hvad Stand de end ere, at fratage dem dette, eller flye det eller udbetale til andre end Vor Sysselmand eller den som han faaer til at tage der imod, og skifte det imellem de Fattige, men hvo som fordrister sig dertil, maa i al Sandhed vide, at han skal derfor bøde med det som ham misbehager, at det bliver andre til Advarsel. Vi byde og paaminde Herr Jörund Biskop, at han leverer tilbage det han har taget eller ladet tage fra forbemelte

Fattige, inden en halv Maaned efter at I har seet dette Vort Brev, at dette ikke oftere behøver for Os at anklages; thi det lader ilde for alle at berøve de Fattige, men allerverst for den hellige Kirkes Forstandere. Har Herr Biskopen ikke giort Ret herudi, inden den halve Maaned som Brevet ommelder, da byde Vi Vore Syſſelmænd og Hofbetientere at de tage saa meget af Biskopens Gods som han har de Fattige frataget, og saa megen Opgield som gode Mænd agte at deraf kunde opbæres siden det blev taget.

VII.

Om den Uret som Lehnsmændene have giort.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Efterdi vi neppe formaae, endskiønt Vi ville, at have Haand over alle Sager som Os selv tilkommer, formedelst de mange Forretninger og den Omsorg Vi bær for anden Landets Nødvendighed og Vor egen; Da ville Vi at alle veed denne Vores Anordning og at den skal gielde for Lov over hele Norges Rige. Eftersom det er for Os paa Almuens Vegne ideligen bleven andraget, angaaende den Uret som Lehnsmændene øve eller øvet have til denne Time, at de stævne Folk for Lavmanden, undertiden for ringe eller ingen Sag, og møde siden hverken selv eller deres Ombudsmænd til at svare for dem; Det andet, at de give de Mænd som lovligen blive stævnte, Tilladelse til at sidde hiem-

me, og betynge saaledes med mangfoldige Omsvøb dem som gierne ville Lov og Ret have, saa at de heller give deres Sag tabt, og betale efterson Lehnsmændene dem paalegge, end at de skulle med den Sag blive opholdte; Synes Os som Vore Sysselmænds egen Forglemmelse haver det forvoldet, som øyensynlig er, at Lehnsmændene fordriste sig til at giøre saadant, da de dog ellers snart sporge om nogen af Bonderne i deres Syssel falder i nogen Sigt, i hvor liden den er, men slig deres Lehnsmænds Ondskab lader de som de ikke veed. Derfor bør Vi vel foresee at Sysselmændenes Glemsomhed og Lehnsmændenes Ondskab ikke bliver Os til Vanære, og de Uskyldige til Skade paa deres Gods; Thi byde Vi Vor Befalingsmand Herr N. at han tager til Os en gammel Mark for hver Stævne, eftersom Lov-Bogen siger, naar de ikke møde selv eller deres lovlige Ombudsmænd til at svare for dem, og til den som blev stævnet, for den hele Omkostning; Og endskiønt de møde, og den Stævnte bliver ingen lovlig Sag overbeviset, da skal de betale ham hans hele Omkostning, med mindre de sværge at de meente de søgte en ret Sag. Men de bøde for Breves Overtrædelse naar de plage og bryde Folk ulovligen med de Sager, hvor om Vore Breve ere tydelige for Øyne. De som ere lovligen stævnte, og faae Tilladelse af Sysselmændene selv eller deres Fuldmægtige at sidde hiemme, skal betale saa meget som for er meldet, baade til Os og den som stævnede hvis de ikke selv møde, hvorledes

som

som Vi siden skifte. Saa have Vi og befalet Herr N. at tage slige Boder som for er meldet, af dem som lovligen stævnte ikke ville mode for Os eller Lavmanden, forend Vore Breve komme dertil, efter den forste Gang han bliver det vaer at de ere komne, forend noget bliver rort ved deres Sager, af hvad Stand de end ere, at de ikke synes at have Gavn af deres Modtvillighed og Uretfærdighed. De som ikke ville adlyde Vore Anordninger, dem skal Herr N. lade tage, hvor de treffes og sette i Fængsel, indtil de have bodet eftersom forbemelt er og desuden for Breves Overtrædelse. Herr N. skal lade randsage og revse de Mænd som Loven vidner at ere fredlose, saasom Manddrabere, Fredloses Hælere, Tyve og Meen=Eedere, Ransmænd og alle andre, som de Sager eller Gierninger blive overbeviste, at de ikke maa bode for sig. Ligeledes dem som have Vore Brev eller Bud overtrædet, og lade dem siden afstraffe efter Lovens Sigende, og som Lavmanden og andre fornuftige synes raadeligt, og lade de allene komme for Os som han seer at nogen Naade og Barmhiertighed ere værdige, men angaaende deres Gods, der ikke maa bode for sig, da omgaaes dermed eftersom Vi for have anordnet, og deres Landsvist og Fredkiob som Vi ansee nogen Naade værdige. Vi takke de Vore Hofbetientere, som have Os lydige og horsommelige været, siden Gud udvælgede Os til at regiere efter

Vor allerkiæreste Broder, og dem i Besynderlighed som ville holde Lov med alle, og saaledes passe paa at holde den Eed som Vi har soret hele Landets Folk og tillige deres egen.

VIII.

At Biskoperne ikke tager det som de Fattige tilhorer.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Herr Haukur Ellendsen, Ketel Thorlaksen, Lavmand Snorre Narfesen og andre fornemme Mænd som Vi lod kalde for Os, berettede med de Nordlandskes Breve paa Undersaatternes og Almuens Vegne hos Eder, angaaende adskillige Afbræk og Betyngelser som Biskoperne og andre lærde Mænd ove imod dem, imod Loven og den gamle Landets Sædvane, om Halv-Kirker, og at Biskoperne ville tage og have taget til sig og Kirkerne af Fiske og Hvale det som bliver veidet eller flyttet paa Hellig-Dage, og tage det fra de Fattige, saa og al den Tiende som er mindre end til en Øre og de Fattige tilhorer, ligeledes Christ-Fæ som Biskoperne ville de Fattige og deres Ombudsmænd fratage; Slig Uret og Ulydighed ville Vi ingenlunde længer taale, og derfor forbyde Vi Biskoperne og de Lærde at overfalde Vore Undersaatter imod Loven og gammel Sædvane, saa og endskiønt Biskopen til Holum visiterer engang hvert Aar sit Biskopsdømme, da ville Vi dog at han kommer

udi

udi hver Lav-Rep, som de gamle Love tilholder, og have Natteſted paa hveranden Sogne-Kirke, undtagen Bønderne ſelv begiære meer. Vi byde Vore Underſaatter og Almuen at paaſtaae og paaholde deres Rettigheder og alle retnævnte Artikler, efterſom de veed at tilforn har været. Vi byde Vore Hofſtyrere, Riddere, Vort Hof og alle Landsmænd at ſtyrke denne Vor Anordning efterſom I agte at tilſvare for Gud og Os, og vider for viſt, at Os misbehager om I giør anderledes.

IX.

At de Geiſtlige nyde og giøre hvad ret er.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Vi byde Eder fuldkommeligen med dette Vort Brev at I ere Kirkerne paa Island og deres Forſtandere lydige og hørſommelige i alt det ſom I retteligen bør til dem betale, men Vi forbyde fuldkommeligen Vore Underſaatter, nogen Byrde eller Paalæg videre at taale end Kirke-Loven dem tilholder. Vi befale Vore Syſſelmænd, Hofbetientere og Lavmænd, at I ſtyrker Vore Underſaatter til Lov og Ret, efterſom Kong HAAGENS Vor Moder-Faders Anordning paabyder, ſom ſaaledes begynder: Paa denne Maade bør Syſſelmændene og Lavmændene at have og troligen holde og iagttage Rettens Vedligeholdelſe, formedelſt den værdige Herres Norges Konges Underſaatter og andre Underhavende; Førſt, at ingen Boder bliver

dem paalagde videre end Loven tilholde, og ingen andre nye Paalæg, hverken for Forbydelse eller Arrest, eller Stævninger som de giøre naar de lyse med Personer eller ved Bryllup, videre end sagt er, ligeledes angaaende de Anordninger som Mænd giøre paa deres sidste Dage, enten de angaae Kirker eller Klostere eller andet, de skulle ikke videre holdes end Loven tillader. Landværn-Segl og Tov skulle legges i Kirken efter gammel Sædvane; Leegmænd skulle tage Arv efter Præste og Geistlige aldeles efter den gamle Sædvane. Alle bor giøre Leding eftersom de have megen Jord, og efter Formue som Loven melder. Den fierde Part skal tages af alle Tiender, og skiftes eftersom tilforn har været i Brug. Alle de Geistliges Tienere skal være under slig Landskyld til Kongdommet som andre Kongens Undersaatter, saavel hvad Boder og Sogninger som hvad Skatte og Skyldighed og al Paalæg angaaer, undtagen saa mange som Biskopene ere tilladte at have. Forst, Erke-Biskopen et Hundrede Mand, dem som han vil have tilnævnet, og desuden tre smaa Svenne og to Huus-Karle, de skulle være fri for Leding og alle Udnævninger til Kongen saa og Skibdræt. De samme Friheder skulle og Stift-Biskoperne indenlands nyde, at hver maa have 40 Mand, som de selv ville og de have tilnævnet. Om Erke-Biskopens Folk slaaes indbyrdes i hans Nærværelse, eller i hans Gaard eller paa hans Skib eller andre, da tilhorer Kongen den halve Sigt derfor, men Erke-Biskopen den Halve,

und-

undtagen Manddrab og Lemlæstelse, den Sigt tilhorer Kongen allene, men dersom Erke-Bispopens Folk slaaes med andre uden Bispopens Nærværelse, da tilhorer Bispopen ingen Sigt derfor. Men andre Bispoper maa ingen Sigt tage, hverken for deres egne eller andre Mænd, uden de alleneste som den gamle Christen-Ret ommelder. Disse Erke-Bispopens og andre Bispopers Folk skulle paa de Vilkaar nyde disse forbemelte Friheder, at de ere alle udnævnte i et Brev paa hver Bispestoel. I Besynderlighed bliver og forbudet at tilstede Provsterne eller deres Ombudsmænd nogle almindelige Skatte. Det er og aldeles forbudet at give for Kirke-Jord, eller Børne-Daab, eller vor Herres Legeme, eller for andre slige geistlige Ting, undtagen det som enhver vil med Guds Villie have givet, thi Præsterne ere pligtige at give disse Ting uden Betaling; det samme er og angaaende dem hvis Forældre have ladet giore Capeller, og naar Bønderne selv have lagt nogle Penge ud til Hoytide Holdelse eller anden hellig Forretning, og vil Bispopen siden ikke skaffe Præst dertil, eftersom gammel Sædvane har været, da synes ikke fornuftig at Mænd miste Helligholdelsen, men betale dog af egne Penge derfor. Om Provste eller deres Ombudsmænd giore imod disse Ting som nu ere opregnede, og true Kongens Undersaatter med Band eller Haardhed til at antage Boder eller andre nye Paalæg, som de ikke tilforn har betalt, da skal Lavmanden eller Sysselmanden, hvem som de forst

beklage sig for, være tilforpligtet at forhielpe Bønderne til Rette og gamle Lov, har og Provsten nogle Sager imod Bønderne, da ere de pligtige til at giore ham ret, men synes de saaledes at de besvære vrangeligen Vore Undersaatter og de ikke ville adlyde disse Vore Paamindelser, men tvert imod betynge Bønderne med Band og andre Besværligheder til at antage deres Paalæg, da er det imod Vor Villie at de nyde Ret som ikke ville unde andre Ret, bor da Lavmanden eller Sysselmanden sige Provsterne eller deres Fuldmægtige, at de vil ikke skaffe dem nogen Ret, med mindre de ere retfærdige mod andre, men vil Sysselmanden eller Lavmanden ikke skaffe Kongens Undersaatter Ret, da skal de vide for vist, at de skal miste Kongens Gunst og til med deres Forlehning, men hvis Lavmændene eller Vore Sysselmænd forefinde at Provsterne eller deres Fuldmægtige holde sig det ikke efterretteligt som her er foreskrevet, naar de blive paamindte, da skal de forbyde alle at arbeide for dem eller paa deres Leye-Eng, Huus eller Jorder, og vide for vist, at hvis I gior anderledes, da skulle I sandeligen forefinde Vor Unaade, og desuden svare Os for fuldkommen Breves Overtrædelse.

X.

Om de Handlendes Gield.

MAGNUS af Guds Raade, Konge til Norge. Det er for Os og Vort Raad bleven andraget,

get, at Kiøbmænd som seile hid til Landet faae ikke deres Gield af dem som de har den at fordre, til den rette Tid, og deres Reise bliver ofte der med hindret, at de undertiden slippe meget sildigen bort fra Landet, eller de maa blive to Vintre, da de dog før havde agtet sig at blive kuns den eene, og fordi Vi ville det ingenlunde lade vedgaae, da befale Vi Eder at I haver betalt Eders Gield til Kiøbmændene før Olufs-Misse den første, hvert Sommer, med mindre at de som den ikke have til den Tid betalt, ville betale til Os 12 Alen for hvert Hundret som de ere skyldige, og lige meget til den som Gielden eyer. Men kommer han eller hans Gods ikke til Skibet paa denne Dag, og den som Gielden bor kræve beklager sig, da befale Vi Syßelmanden eller hans Ombudsmand og de 4re oprigtige Mænd, som han kalder til med sig, at han strax lader vurdere saa meget af hans Gods hiemme som Gielden var, og desuden for Flytning til Skibet, og særdeles den halve Mark som Os tilhører, saa og til den som Gielden fordrer. Dette skal uden videre Sogning vurderes, i hvor dens Gods som Gielden burdte betale, antreffes, og hvis Vore Syßelmænd eller deres Fuldmægtige findes modtvillige til at styrke denne Vores Anordning, da skal de i Sandhed vide, at de skulle miste deres Syßeler, og den Ære de af Os nyde, og desuden forefinde Vor Unaade.

XI.

XI.

At de Vadmel som af Landet flyttes ere saa fiine som tilforn.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Det er ydeligen for Os og Vort Raad bleven andraget, at de Vadmel som her fra Landet flyttes, ere ikke saa fiine, som de for have været, og bør være, og fordi Vi hverken vil eller maa lade slig Uskik blive til en Sædvane, da byde Vi Eder at I herefter gior eller giøre lader, de Vadmel som almindelig bruges til Handelen, fiine Vadmel, og de som bruges til Klæder, og andre Vadmel som I lader af Landet bortføres, saa vel arbeidede fiine og vægtige, som tilforn har brugelig været, ligeledes at de ere lige saa lange i Ryggen som paa Kanten, men hvo som anderledes gior, skal vide for vist, at de Vadmel, der ikke ere, efter som Vi nu have anordnet, giorte, blive til Os optagede. Vi befale Vore Sysselmænd at efterse at denne Vor Anordning bliver uryggelig efterkommet, saa fremt de ikke ville miste det gode, som de af Os og Kongdommet nyde.

XII.

Om Aager og falske Tiender.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Adskillige gode Mænd fra Island og Norge have

have Os berettet, at Bønder og rige Mænd her i Landet, ere til Bisperne baade Norden og Synden paa, for Ager og urigtige Tiender, Gods og Penge skyldige, hvorfor Kirkens Forstandere har dem anklaget, endskiønt offentlig Dom er ikke derom bleven formedelst Forsømmelse afsagt, eftersom Os tilkom den halve Sigt derfor. Nu fordi Vi ingenlunde ville slig Ulydighed Kongdommets Vegne lade taales, da ville Vi og fuldkommeligen befale Eder alle, og enhver i Besynderlighed, af hvad Stand som enhver er, som for Ager eller Tiend haver til Bispen eller deres Ombudsmænd Penge udbetalt, at I ogsaa antvorder og betaler til Vor Befalingsmand her ligesaa meget som I betalte til Kirken, og det inden 3 Maaneder efter at I have dette Vores Brev hort, eller saaledes foranstaltet, at han bliver paa Vore Vegne fornøyet, og ham med Lavmændenes Raad synes at I har vist fuldkommen Oprigtighed, og I ere fri for Os om denne Sag, og dette er inden den for omtalte Tid afgiort. Men hvo af Eder som dette ikke adlyder, skal svare 8 Ørtuge og 13 Marker til Os for Brevets Overtrædelse. Vi byde Vore Befalingsmænd her at de stævne dem som ikke ville dette Vort Bud sig efterrettelig holde, for Os til Baghus (Bahus) med deres Randsag og Bevis, og skal Vi da tilsee at det bliver dem og andre som slig Uret imod Os øve, til Advarsel.

XIII.

XIII.

At Kiøbmændene flytte Kongens Skatte af Landet.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Eftersom Kiøbmændene af Bergen faae sildigen eller aldrig af adskillige her i disse Lande deres til gode havende Gield, saa megen Fare som de maa om Høste-Tider sette sig og sit Gods udi, da giøre Vi derom denne Anordning, at de skulle ald deres Gield af Landsmændene bekomme for Thorlaks Misse, og ligeledes af dem som giøre Ret; Hvo som uden Forfald giør anderledes, skal betale til Os og den som Gielden eyede en Mark for hvert Hundred af Kiøbmands-Vare eller andet Gods, efter lige Vurdering og Regning. Kiøbmændene skulle være forpligtede at føre Vore Skatte her fra Landet for billig Leye, eftersom Vor Befalingsmand og de om foreenes, dog saa at de ikke des Aarsage lader deres egne Vahre blive tilbage. Vi forbyde alle Kiøbmænd at indromme noget Gods i deres Skibe uden Vores, naar det er til, undtagen deres Kost og Klæder som noget Ærinde til Os kunde have, og vide for vist, at hvis I ikke holder Eder denne Anordning efterrettelig, da skal enhver af Eder betale 10 Marker for Brevets Overtrædelse, og erstatte dem deres Skade som miste noget derved, men deres Gods som reise dermed bliver til Os optaget.

XIV.

XIV.

Kong ERICHS Foreening med Biſkop Arne af Schalholt.

ERICH af Guds Naade, Konge til Norge ꝛc. Vi giøre Eder vitterligt, at Vi ere forligte med Biſkop Arne af Schalholt, og have fuldkommeligen med ham afgiort angaaende Stade og Kirkernes Eyendomme udi Schalholt Biſkopsdom, med Erke=Biſkopens Jörunder Raad og Samtykke, at de Stade i Schalholt Biſkopsdom, ſom Kirkerne aldeles tilhøre, ſkulle være under Biſkopens Forvaltning. Men de ſom Leegmændene tilhøre Halvparten eller mere ſkulle under deres Forvaltning forblive med de Afgifter til Præſtene, ſom den dem førſt gav, har anordnet, og ikke videre. Biſkopen til Schalholt ſkal hver Aar viſitere en Landets Fierding udi ſit Biſkopsdom, og ikke oftere beſøge det ſamme Sted forend han har reiſt over ſit hele Stift, han ſkal ride hiemme fra efter Peders Miſſe, og holde ſaa længe ved om Hoſten ſom den Fierding behøver, og ſkifte ſin Reiſe til Jævnet. 6 Præſter tilligemed Biſkoperne giorde derpaa deres Eed for dem og deres Efterkommere, at denne Anordning ſkulde uryggelig ved Magt blive evindelig. Vi byde Eder alle at holde dette for Lov, med mindre at de ſom anderledes giøre, ville Vor Unaade og Straf taale, og desuden falde i Band og Guds Vrede. Og til Visbed herom, ſatte Herr Jörunder Erke=Biſkop og Arne Biſkop deres Indſegl

segl tilligemed Vores under dette Foreenings Brev, som blev forfærdiget paa Ogvaldsnes, Korsmisse Aften, paa Vores Regierings 17de Aar. Herr Finner forseglede; Men Jon Clericus skrev det.

XV.

Cardinal WILHELMS Rette=Bod om Helligdags Arbeide, og om Kirker.

WILHELM af Guds Naade, Biskop Sabini, og den Pavelige Sædes Legat, ønsker alle udi Norges Konges Rige Helsen og Velstand i JEsu Christi Navn. Eftersom Vi saae og fornemmede Folkets i Norge aabenbarlig og mangfoldig Nod og Nodvendighed, da bevilgede Vi, og efter den værdige Herre Kong HAAGENS og andre gode Mænds Begiering tillod disse efterfølgende Ting. Det er tilladt at tage Sild saavel paa Hellig som Sognedage, hvor som den kommer til Landet. Hoe og Korn og alle Slags Sæd maa paa samme Maade bierges, hvad Dag det kand være, naar Nodvendighed paakræver; Men Kongen bor de Nodvendigheder eftersee som ere fornuftige. Ligeledes om nogen Kirke bliver uden Person eller Præst, da maa Bispopen ikke tage hvad Kirken tilkommer, eller hendes Tiender, eller anden Indkomst til sin Nytte anvende, og det forbyde Vi alle, men han bor tilskikke Forstandere og Tilsynsmænd, som troligen giemmer og lovlig Opsyn have for den som siden kand tilkomme, eller Kirken selv

selv til Nytte. Den fierde Part af Folkes Tiender, som Kirken tilhorer, maa han (Biskopen) for Kirken ingenlunde forringe, hvad som hidindtil har skeet, hverken til sin egen Underholdning paa Reisen, eller andre Ting. Ingen Biskop skal og fordriste sig til at legge under sig eller sin Bispestoel andre Kirkers Odel eller Eyendomme, eller tage fra den eene Kirke og legge til en anden, og hvor det bliver giort eller har giort været, da skulle Kirkernes Eyendomme til dem antvordes og det igien gotgiores som dem er bleven frataget, det allene undtagen, som Biskopen har til Eyendommens Forbedring udlagt; Kand det og hænde sig at en Kirke nedfalder, da skulle de Eyendomme som den tilhorte, de nærmeste og tillige de fattigste Kirker til Ophold tillegges, med Biskopens og andre gode Mænds Raad. Alle disse Ting anordnede Vi efter den Magt som Gud har Os givet. Vi bede og byde at enhver haver og holder alle disse Ting, efter Vor Anordning, til ævig Tid uryggelig. Men hvo som fordrister sig at giore her imod, den er sandelig Herr Paven og Os ulydig. Dette Brev blev givet i Bergen, 15 Nætter for Ægidius Misse (ɔ: 1te September), paa den værdige Herre Innocentii Qvarti Pavedoms Femte Aar.

XVI.

Cardinal WILHIELMS Rette=Bod om Gield.

Da Cardinal WILHIELM kom til Norge, klagede Bønderne meget blant andet, at Biskoperne toge Kirkernes Tiender og forøgede dermed deres Reises Underholdning, eller toge dem til sig selv; Men Cardinalen befalede og sagde at Kirkerne skulle frit beholde deres Eyendomme, Tiender og andre Indkomster, ligesom Biskoperne beholdte deres. Da klagede ogsaa de Lærde, at Biskoperne toge for Tracteringer eller Løsninger af Præsterne, endskiønt de selv ikke kom i det Herret, men Cardinalen sagde at det var baade imod Guds og Menneskens Love, og imod den hellige Kirke, og at de intet burde tage naar de ikke kom derhen, undtagen de vare syge eller de havde efter Kongens Brev reist til ham eller til Erke=Biskopen. Han sagde at man ikke burde arve noget Gods forend ald lovlig Gield er udbetalt, eftersom Propheten Habakuk har sagt: Oplader du din Mund som sulten, og æder uhiemmelt i Skiul. Denne Sult sagde han at betydede, naar een tager Arv forend han har den Afdødes lovlig Gield aldeles udbetalt.

XVII.

XVII.

Cardinal WILHIELMS Rette=Bod, angaaende dem som sætte sig op imod Kongen.

Disse Anordninger udgav Cardinal WILHIELM med Kong HAAGENS Raad og Villie, at den skulle sættes i Band som fordristede sig til at sætte sig op imod Herr Kongen og Norges Rige, eller forstyrre med Raad eller Gierning Rigets Fred. Saa og, at ingen maa med Magt eller Vold trænge sig ind i anden Mands Eyendom eller Rettighed; Ligeledes, at ikke flere skulde i Klosterne indtages end at de kand uden nogen Elendighed af Klosternes Gods forsørges, og at ingen af dem som derinde er, Broder eller Søster, haver noget Gods for sig selv, men at alle Ting skulle i Klosteret være alle til Fælles, og at Klosterets Forstander skaffer enhver det han behøver, eftersom Staden er rig til. Men findes nogen da han døer, at have noget Gods for sig selv, den skal ikke nyde Begravelse som Christne Folk.

XVIII.

Kong CHRISTIANI Imi Confirmation over alle Rette=Bøder.

Vi CHRISTIAN med Guds Naade, ret Arving til Norges Rige, udvalgt Konge til

Danmark og Sverrig, Hertug i Schlesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarschen, Græve i Oldenborg og Delmenhorst. Giore alle vitterligt: At eftersom alle Vore Forfædre afgangne Konger i Norge, som have været siden den hellige Kong HAAGEN døde, have stadfæstet og samtykt alle de Rette=Boder som den hellige Kong HAAGEN udgav for Lov og Ret at holdes efter sin Dag over hele Norges Rige og Kongdom; Thi have Vi og bekræftet og fuldkommeligen samtykt, forbemelte Rette=Boder ved fuld Magt at forblive, og uryggelig holdes over hele Norges Rige, og de Lande som under Norges Krone ligge, saavel Island, Hetland og Færøe, som andensteds her i Norge; Thi forbyde Vi alle, hvo som helst ere eller være kunde, særdeles Vore Fogeder og Ombudsmænd udi Island, som nu ere eller herefter kommendes vorder, Vore kiære Undersaatter paa forbenævnte Island herimod at hindre eller i nogen Maade Forfang at giore, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Aggerhuus, Sanctæ Catrinæ Aften, Aar efter Guds Byrd 1541. Under Vores Secretum.



Den

Den store Dom.

(almindelig saa kaldet).

Vi Arne Gislesen, Thorlaker Einersen, Gunner Gislesen, Halldor Einersen, Snaibiörn Halldorsen, Biörn Thorleiffen, Jon Olavsen, Brander Einersen, Thorder Gudmundsen, Gisle Svendsen, Haller Olavsen, Thorvarder Biörnsen, Thorer Svendsen, Thorsten Oddsen, Gudmunder Jonsen, Einer Gislesen, Einer Paulsen, Jon Sigurdsen, Magnus Ketelsen, Peter Thorlevsen, Magnus Jonsen, Arne Jonsen, Magnus Jonsen, Odder Thomassen, giore alle og enhver vitterligt, som dette Brev forekommer, læse eller hort læse, at Aar efter Guds Byrd 1564., Fredagen næst for Visitationem Mariæ (Mariæ Besøgelse) den 30 Junii, udi dens Høybaarneste, Stormægtigste, Berommeligste Fyrste og Herre, Kong FRIDERICH den Andens, med det Navn, af Guds Naade Konge til Dannmark og Norge, vores Allerkiæreste og Naadigste Herre, hans Regierings Femte Aar, vare vi, paa det almindelige Øxeraae Ting, af Ærlig og Velbyrdig Paul Vigfussen Lavmand for Synden og Østen paa Island, og Eggert

 Han-

Hannesen Lavmand for Norden og Vesten paa Island, udnævnte, fuldkommeligen at bestemme, (som fra denne Dag skulle for alle Folk paa Island, fødde og ufødde, Mands- som Qvindes-Personer, evindeligen blive bestandig), hvor megen Straf og Bøder de skulle være underkast, som forseer sig med Leyermaal, enten i sin Slægt eller Svogerskab, med Horeri eller Boelskab, efterdi den Straf ikke er i vores Islandske Love fuldkommmeligen eller tydelig nok bleven meldet og fastsat; og fordi den Hæderlige, Velbyrdige og Høytagtede Hovedsmand Paul Stigsen, Kongel. Majestets Befalingsmand over det hele Island, haver af Lavmændene herpaa Dom begiæret, og syntes ham det høyligen nødvendigt for den umaadelige og skændige Lastes Skyld, som saa mange tidt og ofte Aar efter Aar begaae, mestendeel af Brøst og Mangel af Straf med videre, som Gud forbedre; Da have Vi den Skiæl og Anordning herpaa giort:

1) At de 17 Mands- og Qvindes-Personer som ere Blodsforvandte eller Svogrede, og udi de gamle Kirke-Love, som her i Landet have fra gammel Tid været brugelige, blive opregnede, skulle herved falde i en ubodelig Sag og have sit Liv forbrudt, og skal Mands-Personer halshugges, men Qvindes-Personer druknes. Men deres efterladte Gods rørendes eller urørendes, beroer paa vores Naadigste Herre Kongens Medynk og Barmhiertig-

tighed, den som hans høyſtpriſelig Naade, for Guds og vore ydmyge Bønners, ſaavel ſom Landets Fattigdoms Skyld, vil herpaa giore, ſaa at Halvdeelen af deres Midler maatte til hans Naade og Kronen henfalde, og den anden halve Deel til deres fattige nærmeſte Arvinger, efter den værdige Konge Herr MAGNUS HAAGENSENS Rette-Bod, om alle ubodelige Sager, undtagen Lands-Forræderi og Forræderi mod Kongen.

2) De Perſoner ſom ikke ere ſaa nær beſvogrede, ſom de der udi indbemelte Lov opregnes, og der ere ikke anteguede, ſaaſom: Moder-Broders og Fader-Broders Kone, Kones Broder-Dotter og Søſter-Dotter, og andre Perſoner lige nær paaſlægtede, udi Frændſkab eller Svogerſkab, enten i Mands- eller Qvinde-Linien, ſkal have forbrudt 9 Marker, (1) hver for ſig, og pidſkes 9 Slag med Riis, hver den ſom ſig ſaaledes forſeer; Og ere Syſſelmændene pligtige at lade den Straf hiemme i Herredet paalegge. Forſeer diſſe Perſoner ſig anden Gang udi ſamme Sag, være ſig imellem dem ſelv, eller med andre lige nær paaſlægtede, betale 13 Marker, (2) hver for ſig, og ſkal Syſſel-

 man-

(1) Det er 12 Rdlr. Specie pro Perſona; tilſammen 24 Rdlr. Specie eller 36 Rdlr. Courant.

(2) Det er 17 Rdlr. 2 Mrk. Specie pro Perſona; tilſammen 34 Rdlr. 4 Mrk. Specie, men 52 Rdlr. Courant.

manden lade dem miste deres Hud. Forseer de sig tredie Gang udi samme Forseelse, have fordrudt Fred og Gods, dog, som for er meldet, paa Kongens Naade.

3) Hvor helst som Sodskende-Born forseer sig med hinanden, da bode halvfemte Mark, (1) uden nogen legemlig Straf, efter gammel Sædvane, og være siden adskildte. Forseer de sig anden Gang (enten han eller hun forseer sig indbyrdes med hinanden, eller med andre lige nær paaslægtede) betale 9 Marker (2) til Kongen. Forseer de sig tredie Gang paa samme Maade, romme begge Landet samme Aar, ved første Leylighed, til Kongens Naade, og være fri for al Penge-Straf.

4) Forseer de sig som ere en Led længere ud fra hinanden end Sodskende-Born, udi Frændskab eller Svogerskab, betale til Kongen halvfierde Mark (3) første Gang. Forseer de sig anden Gang, betale Kongen 7 Marker. (4) Have de ikke at betale

(1) Det er 6 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 12 Rdlr. Specie, men 18 Rdlr. Courant.

(2) Det er 12 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 24 Rdlr. Specie, men 36 Rdlr. Courant.

(3) Det er 4 Rdlr. 4 Mrk. Specie pro Persona; tilsammen 9 Rdlr. 2 Mrk. Specie, men 14 Rdlr. Courant.

(4) Det er 9 Rdlr. 2 Mrk. Specie pro Persona; tilsammen 18 Rdlr. 4 Mrk. Specie, men 28 Rdlr. Courant.

tale med, lide Straf paa Kroppen to Slag med Riis, for hver Mark som udi næstkommende Fardage (Flottetid) er ubetalt, med mindre de skaffe Borgen for sig. Forseer de sig tredie Gang med hinanden eller andre lige nær beslægtede, da komme strax den Landets Fierding der de sig opholder, og blive derfra i næstfolgende tre Aar, med mindre Kongens Ombudsmand vil have nogen Medynk med dem efter Sagens Beskaffenhed.

5) Forseer de sig som udi tredie Led ere hinanden enten ved Frændskab eller Slægtskab paarørende, bøde 3 Marker (1) første Gang, og blive skildt fra hinanden efter foregaaende lovlig Paamindelse. Forseer de sig anden Gang, efter at de har bødet for den første Forseelse, da betale 6 Marker (2) pro Persona, og skal den eene romme Herredet. Bliver de tredie Gang om samme Gierning forvunden, da skal den som sig saaledes har forseet, betale 9 Marker, (3) og den eene romme af Lands-Fierdingen, den som Syysselmanden med andre Dannemænd agter tienligst. Men forseer de dem fierde Gang, da betale hver 13 Marker (4) til Kon-

(1) Det er 4 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.
(2) Det er 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.
(3) ɔ: 12 Rdlr. Specie pro Persona; men 18 Rdlr. Courant.
(4) ɔ: 17 Rdlr. 2 Mrk. Specie pro Persona, men 26 Rdlr. Courant.

gen, og miste sin Hud; Have de ikke Midler at betale med, da pidskes efter Marke-Tal, som for er meldt.

6) De Personer som sig forsee udi tredie og fierde Led, enten det er udi Frændskab eller Svogerskab, skal adskilles, og betale Kongen 12 Øre (1) hver for sig, og forbydes at ægtes uden Kongelig Bevilling. Skeer det anden Gang, bode 3 Marker (2) for hver. Forsee de sig tredie Gang, bode 6 Marker (3) hver til Kongen. Men skeer det fierde Gang, miste begge Huden uden Penge-Straf.

7) Om de Personer som ere lovlig Ægte-Folk begaaer enkel Horeri, betale forste Gang 6 Marker (4) til Kongen hver for sig. Men tager en gift Mand en gift Kone, eller en gift Kone en gift Mand, da betale hver 12 Marker (5) og hvilken af dem, som ikke har Penger at betale med, til næstkommende Fardage, faaer to Slag af Riis, for

(1) ɔ: 2 Rdlr. Specie pro Persona, men 3 Rdlr. Courant.

(2) ɔ: Tilsammen 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.

(3) ɔ: Tilsammen 16 Rdlr. Specie, men 24 Rdlr. Courant.

(4) ɔ: Tilsammen 12 Rdlr. Specie, men 18 Rdlr. Courant.

(5) ɔ: Tilsammen 32 Rdlr. Specie, men 48 Rdlr. Courant.

for hver ubetalt Mark, uden den som Kongelig Myndighed har i Hænder vil af Barmhiertighed forlindre Straffen. Begaaer de anden Gang den samme Ugierning (være sig med hinanden eller andre, enkelt eller dobbelt Hoer) betale dobbelt saa meget hver for sig, (1) eller miste sin Hud; men hvilket som ikke haver Penger at bode med, miste sin Hud, og desuden taale en anden legemlig Revselse, efter 12 Mænds Dom. Forseer det eene af disse Personer sig tredie Gang (være sig enten med enkelt eller dobbelt Horeri) og det bliver overbeviist med aabenbare Gierninger eller lovlige skiællige Vidner, eller deres egen frivillig og utvungen Bekiendelse, da skal Mands-Personerne miste deres Hoved, men Qvinderne druknes, efter Kongelig Majestets Recesses Lydelse, med mindre Kongen selv vil have dem forskaanet; men alt den Skyldiges Gods og Eyendom, henfalder til lovlige Arvinger, formedelst Landets Fattigdom.

8) De Mænd som avle Born udi Boleri, betale 18 Alen (2) forste Gang hver for sig; Anden Gang 6 Øre. (3) Tredie Gang 12 Øre (4) hver for

(1) ɔ: Tilsammen 64 Rdlr. Specie, men 96 Rdlr. Courant.

(2) ɔ: Tilsammen 1 Rdlr. Specie, men 1 Rdlr. 3 Mrk. Courant.

(3) ɔ: Tilsammen 2 Rdlr. Specie, men 3 Rdlr. Courant.

(4) ɔ: 2 Rdlr. Specie pro Persona, men 3 Rdlr. Courant.

for sig. Fierde Gang 3 Marker (1) og romme den Landets Fierding. Forseer de sig Femte Gang, da miste Huden, eller ægtes. Præsten og Syssel-manden ere paa deres Embedes Vegne pligtige, strengeligen saadanne Folk at formane, at de ville sig fra slig utilbørlig Levnet entholde, og ingenlunde leve længer udi saadanne aabenbare Forargelser. De som fremture i et offentlig Boleri (Skiørlev-net), og ikke ville efter sin Sogne-Præstes tvende Christelige Paamindelser, aflade, bor hver Aar og for hvert Barn de saaledes avle, bode saa mange Penger som før er meldt. Vil han eller hun ikke lade af det femte Aar, naar de tilforn ere paamindede af Præsten, tre gange hvert Aar, eftersom Ordinantzen paabyder, bor de miste Huden.

Al denne vores Beskikkelse og Anordning domte vi med en virkelig og fuldkommen Doms Slutning, til vores Naadigste Herre Kongens og Danmarkes Rigets Raad, deres Forsyn og Forbedring, det at fratage og tillegge, som Hans Høymægtig Naade, tillige med Raadet, finder os, Hans Kongelige Naades Undersaatter, Indvaanere og Almue udi dette fattige Land, best tienligt; sikkerlig forhaabendes, at Hans Kongelig Naade, beteer sig barmhiertig imod os udi vores nodvendigste og mest magtpaaliggende Sager.

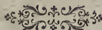
Denne

(1) ɔ: Tilsammen 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.

Denne vores Beskikkelse og Anordning samtykkede med os forbemelte Befalningsmand Poul Stigsſen og begge Lavmændene, og satte deres tillige med vores oven bemeldte Mænds Signeter for dette Brev. Skrevet sammesteds to Dage efter den som i Begyndelsen meldes.

Vi FRIDERICH den Anden med Guds Naade, Danmarkes, Norges, Venders og Gothers Konning; Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmersken; Greve udi Oldenborg og Delmenhorst: Giøre alle vitterligt, at Vor Elskelige Poul Stigsen, Vor Mand, Tienere og Ombudsmand paa Vort Land Island, haver foreſtillet os den Dom, som Vores Undersaatter, Laugmænd og Laugrettes Mænd paa Vores forbenævnte Land Island, om Hories Sager, Skiørlevnet, og dem som beblandes med sit eget Slægt, domt have. Hvilken forbemeldte Dom, Vi have for Lovgyldig antaget, samtycket og stadfæstet, og nu med dette Vort aabne Bref for Lovgyldig antage, samtykke og stadfæste; at den skal staae ved sin fulde Magt udi alle sine Ord, Puncter og Articler, som den i alle Maader udviser og indeholder. Men eftersom samme Dom, af de gamle Kyrkelov, melder om deres Lifloſe Gierninger, som, efter samme Doms Lindelse, blive fundne i saa grove Forseelser, at de be-

beblander sig med deres eget Slægt, skulle miste Livet, og alt deres Gods henfalde til Os og Cronen. Da (paa det at Vore forbenævnte Undersaatter paa Island ikke derved forarmes, at deres Odel og Arvegods skal komme saaledes fra dem); have Vi, af Vor synderlig Bevaagenhed og Naade, eftergivet og forlindret, og nu med dette Vort aabne Brev eftergive og forlindre bemelte Artikler om Livs-Sager: Paa den Maade, at hvo der efter denne Dag betreffes udi saadan Last, at han samblandes med sit eget Slægt, skal miste Livet, og hans Løsegods være forbrudt til Os og Cronen, men Odel og Arvegods høre til lovlige Arvinger. Forbydendes derfor alle, hvo helst de ere eller være kunde, og i sær Fogeder og Embedsmænd, og alle andre Vores forbemelte Undersaatter paa Island, herimod efter denne Dag, om deres Odel og Arvegods, for de Sager, som forbenævnte Dom indeholder, og forskrevet staaer, at besværge, Forfang at giøre, eller i nogen Maade at forurette. Under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vor Gaard Lund den 13 Aprilis, Anno Domini 1565, sub nostro sigillo.



Regi-



Register
over alle
Lovens Bøger,
Capitler, og hosføyede Rette-Bøder.

Lovens Bøger ere IX.

I. Bog.
Første Part.
Som kaldes Tingfare Balken.
Haver IX. Capitler.

VII.

Anden Part.

Som kaldes Christendoms-Balken, og indbefatter Konge-Arven.

Haver XII. Capitler.

II. Bog.

Om Undersaatternes Pligt imod Kongen, og Skatgiæld.

Haver III. Capitler.



III. Bog.

Som kaldes Mannhelge-Balken.

Haver XXXI. Capitler.

IV.

IV. Bog.

Første Part.

Om Giftermaal.

Haver VI. Capitler.

Anden Part.

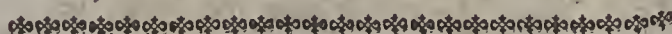
Om det almindelige Arvetall og videre om Arv.

Haver XXVIII. Capitler.

Tredie Part.

Om Formynderskab.

Haver XIII. Capitler.



V. Bog.

Som kaldes Jordløsnings Balken.

Haver XII. Capitler.

VI. Bog.

Første Part.

Som kaldes Landsleye-Balken.

Haver LIX. Capitler.

Pag.

Anden Part.

Som kaldes Reke-Balken.

Haver XII. Capitler.

VII. Bog.

Som kaldes Kiøbe-Balken.

Haver XXVI. Capitler.

XXIII.



VIII. Bog.

Som kaldes Farmanne-Lov (eller Søe-Retten).

Haver XXIX. Capitler.

IX.

XI. Bog.

Som kaldes Tyve = Balken.

Haver XXIV. Capitler.

XIX.

Rette-Boder.

(efter den trykte Lov-Bog).

(Efter Membrana).





Register.

Baad,

Bud-

Dom-

Dr. Du. Dy. Ee. Pag.

E.

Ee. Ey. Pag.

Fæ. Fa. Pag.

Gi. Go. Pag.

Go.

He. Hi. Pag.

Gg Hiem-

Jord

La. Pag.

Mæ. Ma. Pag.

Ma. Me. Pag.

Ø. Pa.

P.

Qvæg

Qv. Ra. Pag.

Ra. Re.

Saxland

Sa Se. Si. Sk. Pag.

Sk. Pag.

Sk. Pag.

Sk.

Sy. Ta. Ti. Pag.

Ti. Pag.

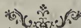
Tøm-

Ty. Pag.

Um. Un. Pag.

Vad-

Vidnes-





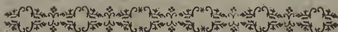
Register over Rette-Boderne.

Michels-

Un-



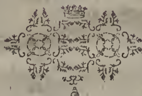
Regi-



Register

over de gamle Ord, som findes i denne Oversættelse, hvoraf nogle henvises til den Pag. i Bogen hvor de ere forklarede, nogle, som endnu brugelige, henvises til de nu gieldende Norske Love.

For-



Kiøbenhavn,
Trykt hos L. H. Lillies Enke.

Obſervanda.

Pag. 12. lin. 8. Tinget læs Lav-Retten.
13. : 9. add. Tingſtævne-Vidner.
22. : 10. Stævne-Tid.
54. : 22. pligtige.
67. : 12. nærmeſt.
78. : 7. add. eller river Klæderne paa ham.
105. : 6. udelukkes, ſød.
162. : 21. ham pro han.
190. : 12. Torv pro Tørv. item 205. 221. 238.
197. : 10. Domsmænd.
200. : 10. Anſvar.
216. : 1. 12 pro 16 Øre. 235 : 20. 6 paa hver Side.
252. : 19. uden Vand og Udmark. ibid. 25. Dags.
258. : 18. den pro han.
260. : 4. bliver.
274. : 22. 24. lyde. ibid. 6. forſtaae, Forgangs-Beede.
286. : 25. Annann.
306. : 21. udreiſen.
342. : 12. Steden pro Stalden. ibid. l. penult. bie.
351. : 11. Lyrittar.
353. : 19. andre.
363. : 24. bødes.